

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 16

ANDRA KAMMAREN

1966

13 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 13 april fm.

	Sid.
Vissa pensionärers rätt till ersättning för sjukhusvård m. m.	5
Studiesociala åtgärder i vissa fall.	11
Reserabatter åt studerande.	12
En allsidig kulturutredning, m. m.	18
Åtgärder mot förgiftningsolyckor bland barn.	30
Anslag till civilförsvaret m. m.:	
Civilförsvarsstyrelsen: Avlöningar.	32
Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret.	33
Vissa byggnadsarbeten vid statens civilförvarsskola i Rosersberg	35
Anslag till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning:	
Vissa särskilda frågor.	36
Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar.	38
Juridiska fakulteterna: Avlöningar.	42
Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar.	44
Meddelande ang. plena.	73

Onsdagen den 13 april em.

Anslag till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning (forts.):	
Tekniska fakulteterna: Avlöningar.	74
Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Av-	
löningar.	79
Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader.	84
Socialhögskolorna: Avlöningar.	85
Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar.	95
Nordiska afrikainstitutet: Omkostnader.	101
Nordiska afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m.	102

	Sid.
Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m.	103
Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader	110
Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning	124
Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning	126
Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskning	126
Särskilda forskartjänster	127
Yrkespedagogiska institut	128
Resultatutjämnning vid beskattningen m. m.	129
Maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun samt vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen	140
Alkohollagstiftningen	144
Användande av riksbankens vinst för år 1965	144
Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.	146
Rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond	156
Verkställd granskning av riksdagens löne delegations verksamhet under år 1965	158
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nihlfors ang. användningen av viss inkomst av allmän varus katt	164
herr Sjöholm ang. regeringens beslut om lags ikraftträdande	164
herr Magnusson i Borås ang. militära beställningar av beklädnads- materiel	164

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 13 april fm.

<i>Andra laguskottets</i> utlåtande nr 26, om vissa pensionärers rätt till ersättning för sjukhusvård m. m.	5
— nr 27, om ändrad lydelse av 40 § 1 mom. civilförsvarslagen, m. m.	11
— nr 29, om studiesociala åtgärder i vissa fall	11
<i>Tredje laguskottets</i> utlåtande nr 19, ang. trafikfria lekplatser	12
— nr 20, om utredning angående de kommunala trafiknämndernas verksamhet och organisation	12
— nr 21, om rätt för polisen att genom stickprov kontrollera bilisters nykterhet	12
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 13, om reserabatter åt studerande	12
— nr 14, om en allsidig kulturutredning och ang. kulturpolitikens framtida utformning	18
— nr 15, om åtgärder mot förgiftningsolyckor bland barn	30

	Sid.
<i>Konstitutionsutskottets</i> memorial nr 25, ang. förordnande att samråda med riksdagens löne delegation i visst fall m. m.	32
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 16, om utgivande av en svensk kulturtidskrift på främmande språk.	32
— nr 17, om statligt stöd till grammofonskiveproduktion.	32
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 41, om anslag till civilförsvaret m. m. ...	32
— nr 42, om anslag till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning (punkterna 1—14).	36

Onsdagen den 13 april em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 42, om anslag till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning (punkterna 15—123).	74
— nr 43, ang. anslag till markförvärv för övningsfält m. m.	129
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 18, ang. resultatutjämnning vid beskattningen m. m.	129
— nr 19, ang. maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun och om vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen. ...	140
— nr 21, om översyn av bestämmelserna angående avdragsrätt vid taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt.	144
— nr 25, rörande alkohollagstiftningen.	144
<i>Bankoutskottets</i> memorial nr 14, ang. användande av riksbankens vinst för år 1965.	144
— utlåtande nr 15, ang. förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.	146
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 20, om rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond.	156
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 16, om medverkan av riksbanken vid nationalbudgetens uppgörande.	158
— nr 17, om malmetning inom Ljusdalsregionen.	158
— nr 18, om en matrikel över riksdagens ledamöter.	158
— nr 19, om rengöring av riksdagshusets fasader och gavlar.	158
— memorial nr 20, ang. verkställd granskning av delegerades för riksdagens verk verksamhet under år 1965.	158
— utlåtande nr 21, ang. verkställd granskning av riksdagens löne-delegations verksamhet under år 1965.	158

Onsdagen den 13 april

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollen för den 29, den 30 och den 31 nästlidne mars samt den 1 innevarande april.

§ 2

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 79, med förslag till förordning om ändring i tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391) m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 89, angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark m. m.;

till lagutskott propositionerna:

nr 92, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648),

nr 93, med förslag till lag angående ändring i lagen den 5 mars 1937 (nr 73) om befordran med luftfartyg, m. m.,

nr 94, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § 1 mom. förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom,

nr 96, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken m. m., och

nr 97, med förslag till lag angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg; samt

till statsutskottet propositionen nr 99, angående godkännande av avtal med Stockholms stad m. fl. kommuner om överlåtelse av vissa delar av Järvafältet.

§ 3

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till lagutskott motionen nr 843; och till statsutskottet motionen nr 844.

§ 4

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Andersson* i Örebro till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående villkoren för statsbidrag till lärlingsutbildning hos hantverksmästare,

herr *Larsson* i Norderön till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående speciella anslag för vissa särskilda broprojekt, m. m., och

herr *Börjesson* i Falköping till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående kommunernas aktuella investeringsproblem, m. m.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 5

Vissa pensionärers rätt till ersättning för sjukhusvård m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om vissa pensionärers rätt till ersättning för sjukhusvård m. m.

Sedan utskottets hemställda föredragits yttrade:

Vissa pensionärers rätt till ersättning för sjukhusvård m. m.

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Först en liten ursäkt för min förkylda röst, men det tillhör sådant som man inte rår för. Jag skall emellertid bara säga några få ord, trots att till motionärernas ytterliga häpnad andra lagutskottets utlåtande nr 26 har uppförts först på föredragningslistan.

Vid utskottsbehandlingen av detta ärende har jag fogat en blank reservation till utskottets hemställan. Frågan om fri sjukvård för förtidspensionärer och folkpensionärer har behandlats åtskilliga gånger här i riksdagen, och den kommer väl igen så länge det finns en begränsning i detta avseende just för dessa grupper.

Det problem som vi tar upp i motionerna nr I: 64 och II: 100 är inte riktigt detsamma som i de övriga motioner som behandlas i utskottets utlåtandet. Vi talar i vår motion om att förtids- och folkpensionärer borde, när det gäller akutsjukvård, likställas med övriga grupper vilka är *enbart* sjukvårdsförsäkrade. Det är alltså inte endast förtids- och folkpensionärer som är *enbart sjukvårdsförsäkrade* — vi har också änkepensionärerna under 67 år och de studerande. Men det finns också en hel del andra människor vilkas inkomst är av sådan art, att den inte berättigar till sjukpenningplacering. Det kan röra sig om ränteinkomster, men det kan också vara inkomster av exempelvis fastighet av något slag, alltså inkomster som inte har något att göra med den egna arbetsinsatsen. Dessa andra grupper är sjukvårdsförsäkrade utan någon tidsbegränsning, d. v. s. om de inte blir förtidspensionerade. Försäkringskassan betalar till sjukvårdshuvudmannen 5 kronor per dag för deras sjukvård. Det gör försäkringskassan också när det gäller förtids- och folkpensionärer. Men för dessa är tiden begränsad till 180 dagar, och därvid sammanräknar man alla sjukvårdsdagar som inträffat från och med den månad vederbörande fyll-

de 67 år eller dessförinnan börjat åtnjuta ålders- eller hel förtidspension. Eftersom en förtidspensionär också kan vara en ung människa, som kan drabbas av en akut sjukdom åtskilliga gånger, är gränsen ganska hård.

Vi säger i vår motion att denna gräns på 180 dagar borde inte finnas när det gäller akut sjukvård för pensionärer, eftersom den inte tillämpas för övriga enbart sjukvårdsförsäkrade grupper. Utskottet har avstyrkt motionen och hänvisat till tidigare behandling av hänvisade frågor. Man hänvisar också till att 1961 års sjukförsäkringsutredning, som har i uppdrag att verkställa översyn av sjukförsäkringen och därmed sammankopplade förmåner, skall pröva för- och nackdelarna med en helt kostnadsfri sjukvård.

Vi är givetvis, herr talman, väl medvetna om dessa direktiv men vi har ändå ansett det riktigt att peka på dessa frågor och understryka angelägenheten av att de nuvarande olikheterna inte konserveras för framtiden. Vi menar också att under tiden man väntar på den stora och genomgripande reformen med en helt avgiftsfri sjukvård — som jag rent personligen tror kommer — borde man kunna göra delförbättringar, t. ex. att ta bort 180-dagarsgränsen för förtids- och folkpensionärer när det gäller vård på akutsjukhus.

De som i sin dagliga gärning kommer i kontakt med dessa problem kan inte undgå att se hur olika förmånerna verkar för olika människor.

Jag skall, herr talman, inte exemplifiera eller utveckla frågan vidare. Det kommer min medmotionär som är sjukförsäkringstjänsteman att göra om någon minut. Jag har låtit mig nöja med en blank reservation till utskottets utlåtande för att få möjlighet att framföra dessa synpunkter vid behandlingen här i kammaren. Motionen syftade till att 1961 års sjukförsäkringsutredning skulle intressera sig för det delproblem vi berört. Utskottet anser att så kommer

Vissa pensionärers rätt till ersättning för sjukhusvård m. m.

att ske. Vi motionärer får alltså, herr talman, hoppas att det inte dröjer alltför länge innan någonting göres, ty det är trots allt dagens förtids- och folkpensionärer vi närmast tänker på i detta sammanhang.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! I anslutning till den blanka reservation som har fogats till andra lagutskottets utlåtande nr 26 vill jag också göra några kommentarer.

I den motion som undertecknats av fru Svensson och mig har vi hemställt att 1961 års sjukförsäkringsutredning måtte få i uppdrag att utreda frågan om befrielse för folk- och förtidspensionärer att själva erlagga vårdavgift på akutsjukhus sedan de erhållit vård i sammanlagt 180 dagar. Vi anser det önskvärt att folk- och förtidspensionärer liksom övriga inom gruppen enbart sjukvårdsförsäkrade kunde få vården ersatt genom försäkringskassan utan den begränsning till 180 dagar som nu gäller och som också drabbar dem som har förtidspension.

Jag skall tillåta mig att med några siffror från det län där jag själv arbetar, Örebro län, anföra några exempel på fördelningen av dem som är enbart sjukvårdsförsäkrade. Inom Örebro läns allmänna försäkringskassa finns inskrivna 205 705 personer. Av dessa har 43 963 enbart sjukvårdsförsäkring. Antalet pensionärer med ålderspension utgör i denna grupp 29 159 och gruppen med hel förtidspension, alltså personer i åldern mellan 16 och 67 år, 4 551. Sedan återstår en grupp på ungefär 10 000 personer som är enbart sjukvårdsförsäkrade. Det är de som fru Svensson omnämnde i sitt anförande och som av olika skäl inte har förvärvsarbete men som t. ex. åtnjuter inkomster av skogsfastighet som de inte avverkar själva eller av jordbruksfastighet som utarrenderats.

Om man tittar närmare på förtids-

pensionärerna, ser man att ungefär 1 400 personer i åldern 16—49 år inte kan erhålla mer än 180 dagar fri sjukhusvård. I åldern mellan 15 och 59 år är detta fallet med cirka 1 400 personer och i åldern mellan 60 och 66 år med 1 768 personer.

Nu vill jag understryka att detta endast gäller ett enda län, men siffrorna är säkerligen representativa även för andra län.

I vår motion har vi uttalat förståelse för att den som blir inlagd på vårdhem för långvarigt sjuka eller intages på mentalsjukhus för mera varaktig vård skall anses själv kunna betala vården sedan sjukhusvistelsen pågått mer än 180 dagar. Då blir det nämligen mycket ofta fråga om varaktig vård på dessa inrättningar, varför den intagne kanske släpper sin bostad och inte åsamkas några andra personliga utgifter än dem som han har i samband med sjukhusvården.

Även äldre människor och förtidspensionärer råkar emellertid i stor utsträckning ut för akuta sjukdomar, som medför behov av sjukhusvård. De blir då inlagda på lasarett eller sjukhus för akutvård. Jag kan anföra exempel på hur en folkpensionär eller en förtidspensionär upprepade gånger under ett och samma år åtnjuter vård på sjukhus under längre eller kortare perioder. Bliar man inlagd där fyra eller fem gånger under samma år är snart rätten till fri sjukhusvård förbrukad; de 180 dagarna försvinner snabbt.

Dessa 180 dagar kan dessutom för folkpensionärernas vidkommande vara naggade i kanten därför att de tidigare varit förtänksamma nog att tillhöra en erkänd sjukkasse. Det är väl inte främmande för utskottet att i de 180 dagar, under vilka en folkpensionär kan åtnjuta fri sjukhusvård, räknas in den vårdtid som han fått ersättning för under den tid han varit medlem i en erkänd sjukkasse. Det kan alltså innebära att efter den nya reformen, då den allmänna försäkringskassan trädde till, 90

Vissa pensionärers rätt till ersättning för sjukhusvård m. m.

dagar redan var förbrukade. För dessa pensionärer återstår endast 90 dagars fri sjukhusvård.

Vi är väl medvetna om att vårdkostnaden 5 kronor inte utgör någon större summa i jämförelse med den verkliga vårdkostnaden. Vi har emellertid reagerat emot att de människor jag här talat om behandlas annorlunda i försäkringshänseende än övriga i gruppen enbart sjukvårdsförsäkrade.

Jag skall anföra några exempel från ett lasarett i mitt eget län. Under 1965 intogs på Lindesbergs lasarett 3 414 patienter. Av dessa var 28 förtidspensionärer och 105 folkpensionärer, vilka själva fick betala sina vårdkostnader. I 50 fall rörde det sig om sammanlagt 804 dagar på medicinsk avdelning och genomsnittsvårdtiden var 16 dagar. I 55 fall uppgick tiden till 1 194 dagar på kirurgisk avdelning och genomsnittsvårdtiden var 21 dagar. Antalet förtidspensionärer som intogs på lasarettet och själva fick betala sina vårdkostnader var 19 på medicinska avdelningen med sammanlagt 438 dagar och med en genomsnittsvårdtid på 25 dagar. På kirurgiska avdelningen intogs 9 pensionärer med en genomsnittsvårdtid på 32 dagar.

Jag har anfört dessa siffror för att belysa hur många av förtidspensionärerna som får betala vårdkostnaden på lasarettet och huruvida relativt unga människor blir snabbt utförsäkrade.

Jag vill liksom fru Svensson understryka att jag väl känner till att 1961 års sjukförsäkringsutredning bl. a. har i uppdrag att utreda för- och nackdelarna av en helt avgiftsfri sjukhusvård. Vi har emellertid väckt vår motion av den anledningen att vi inte vill riskera att pensionärerna även vid den utredningen kommer i en särställning och att inte frågan om fri sjukhusvård för dem aktualiseras. Många folkpensionärer skulle faktiskt vara mera betjänta av att själva betala sina avgifter till sjukförsäkringen, om de därmed skulle

få åtnjuta fri sjukhusvård under obegränsad tid.

Man har också sagt att det kan vara svårt att räkna ut när det kan anses vara fråga om akut vård till skillnad från vård på vårdhem för kroniskt sjuka. Men det kan enligt min uppfattning inte vara svårare än när man skall bestämma, om kommunalt bostadstillägg skall utgå eller ej. Det förhåller sig nämligen så att det kommunala bostadstillägget indrages, då någon åtnjuter varaktig vård i minst sex månader och en undersökning visar att det även i fortsättningen blir fråga om varaktig vård.

Man bör kunna gå efter samma mall här, så att folkpensionärerna får samma möjlighet till fri sjukhusvård som övriga. Jag vill emellertid understryka att vi pekat på gruppen enbart sjukvårdsförsäkrade. Vad vi finner mest betänkligt är att förtidspensionärerna som ofta är mycket unga personer, också drabbas av denna begränsning.

I detta sammanhang vill jag fästa uppmärksamheten på att Sveriges folkpensionärers riksförbund just i dagarna har gjort en uppvaktning hos socialministern, varvid man bl. a. pekat på de besvärligheter som uppstår när äldre människor råkar ut för olycksfall, som exempelvis medför ett lårbensbrott. Då blir på en gång hela perioden av fri sjukhusvård förbrukad.

Jag har inget speciellt yrkande, men jag hoppas ändå att sjukförsäkringsutredningen skall ha observerat våra inlägg och vår motion och att vi på det sättet skall få uppmärksamheten fäst vid problemet, med resultat att orättvisan kommer att elimineras, och pensionärerna erhålla samma förmåner som alla andra enbart sjukvårdsförsäkrade.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! I föreliggande utlåtande har andra lagutskottet även behandlat ett par motioner från centerpartihåll med yrkande om att person som åtnjuter folkpension skall uppbära ersättning

Vissa pensionärers rätt till ersättning för sjukhusvård m. m.

för sjukhusvård och sjukpenning utöver den begränsning av 180 dagar som lagen nu föreskriver.

Denna begränsning verkar som en kvarvarande social orättvisa, som särskilt drabbar denna grupp människor och som därför snarast bör avskaffas.

Även om ålderskrämporna inte kommer med första pensionsutbetalningen, visar ändå statistiken, att sjukvårdsbehovet ökar med stigande ålder. Helt nyligen var jag i tillfälle att lyssna till ett föredrag av generaldirektör Engel, där denne framhöll det förhållandet att exempelvis en 70-åring har fyra gånger större sjukvårdsbehov än en 30-åring. För den som enbart uppbär folkpension kan i många fall sjukvårdskostnaderna, om sjukvården blivit långvarig, också vara ekonomiskt ganska kännbara. Jag menar att just detta är ett område som inte särskilt uppmärksammas under de senaste årens reformarbete i fråga om sjukförsäkringen.

Med hänsyn till att 1961 års sjukförsäkringsutredning förutsattes aktualisera de spörsmål, som vi berört i våra motioner, och kan förväntas inom kort avge ett förslag i ärendet skall jag emellertid, herr talman, i avvaktan på detta utredningsresultat för dagen inte ställa något yrkande. Men jag vill ändå uttrycka den förhoppningen att utredningen snart måtte framlägga förslag om en tillfredsställande lösning av dessa frågor.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag skall inte bli mångordig, eftersom tidigare talare så utförligt har motiverat sin ståndpunkt när det gäller det som vi uppfattar som en orättvisa, nämligen begränsningen till 180 dagar av fri sjukvård åt pensionärer i stället för de 360 dagar som vi tycker borde gälla. Det är väl obestridligt att många pensionärer i detta avseende kom i en sämre ställning, då lagen om allmän försäkring trädde i kraft den 1 januari 1963. Tidigare var ju inte den

fria sjukhusvården enhetligt fastställd, utan bestämdes i anknytning till olika sjukdomar, och det var helt naturligt att pensionärerna kom att betrakta ändringen som en orättvisa.

Jag beklagar att utskottet nu liksom förra året anser, att det inte går att särbehandla frågan, utan att det, som vanligt, skall företas en utredning, vilket kommer att sätta en käpp i hjulet, därför att saken ju då drar ut på tiden. Det är för resten rätt märkligt att man anför detta skäl. I andra fall kan en fråga, om så önskas, brytas ut när den anses vara angelägen och ges förtursrätt.

Utskottet menar att det tillkommer utredningen att bedöma om den aktualiserade frågan kan särbehandlas, innan utredningsuppdraget i dess helhet är fullgjort. Jag kan, liksom de föregående talarna, endast beklaga att utredningen tydligen inte anser detta vara möjligt, och att det tycks dröja innan vi får se utredningens förslag. Beträffande ett annat ärende, som skall behandlas här i dag, framhålls emellertid, att 1961 års sjukförsäkringsutredning lär i år framlägga ett delförslag som gäller läkemedelsförmånerna.

Herr talman! Det tillkommer naturligtvis inte mig att kritisera gången av ett utredningsarbete. Liksom de tidigare talarna kan jag endast uttrycka förhoppningen att utredningsresultatet inte skall låta vänta på sig mycket längre än de fem år som redan har hunnit förflyta.

Herr talman! Jag har alltså inget yrkande.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Andra lagutskottets utlåtande nr 26 är enhälligt med undantag för den blanka reservation som fru Svensson har lämnat. Ingen av talarna här har heller ställt något yrkande. Jag begärde ordet närmast därför att vad som anförts av motionärerna möjligen kan ge någon det intrycket, att andra

Vissa pensionärers rätt till ersättning för sjukhusvård m. m.

lagutskottet intar en känslökall hållning till det problem som debatteras. Så är ingalunda fallet.

Även inom utskottet har vi klart för oss, att frågan om folkpensionärernas sjukvårdsförmåner är en mycket angelägen sak, som bör lösas så snart som möjligt. Det är emellertid inte första gången som ärendet är uppe till behandling i andra lagutskottet. Det framgår klart av utskottets utlåtande, att utskottet 1964 föreslog riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t och påpeka frågans angelägenhet. Detta blev också riksdagens beslut. I anknytning till de motioner som då var aktuella framhöll utskottet att de problem, som berördes i motionerna, skulle prövas förutsättningslöst av 1961 års sjukförsäkringsutredning. Utskottsmajoriteten kan inte anse det rimligt att riksdagen skall behöva skriva till Kungl. Maj:t i samma fråga varje år.

Jag vill erinra om att 1961 års utredning bl. a. har till uppgift att pröva frågan om avgiftsfri sjukhusvård. Om utredningen kommer till resultatet att en sådan reform bör genomföras, skulle folkpensionärernas ställning bli en helt annan än för närvarande och hela problemet skulle få andra aspekter. Andra lagutskottet håller därför fast vid tanken, att folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen bör prövas i ett sammanhang i samband med den översyn av sjukförsäkringen som pågår inom utredningen. Det är endast att beklaga att utredningen har haft andra uppgifter som fått prioritet och att denna fråga därför har fördröjts något.

Jag skall här inte närmare ingå på de motioner som väckts i år, utan vill bara erinra om att högermotionen förekom även 1964 och var med i den knippa motioner som då skickades över till utredningen. Beträffande de två övriga motionerna vågar jag väl säga att yrkandena har en något begränsad omfattning. Ett bifall till dessa löser inte problemet i dess helhet. Men jag hoppas

att sjukförsäkringsutredningen tar i beaktande även de synpunkter som framkommit i motionerna.

Till det anförda vill jag bara lägga en sak ytterligare, nämligen den att motionärerna väsentligen uppehåller sig vid frågor som rör sjukvårdsförmånerna för de pensionärer som är intagna på sjukhus. Man får i sammanhanget inte glömma de folkpensionärer som inte har möjlighet att beredas plats på sjukhus. Jag vågar förfäktat den åsikten att situationen inte är värst för dem som är intagna på sjukhus, det må vara sjukhus för akutvård eller kronikerhem. De får sin vård, och den avgift som betalas är inte hög — även om det är riktigt att pensionärernas situation är en annan än övrigas på sjukhuset intagna. Situationen är dock värre för pensionärer som måste vårdas i sina hem. När vi diskuterar och behandlar frågan om pensionärernas ställning får vi inte glömma detta. Dessa pensionärer har de normala utgifterna för sina hus-håll kvar och måste dessutom ofta betala för hjälp. Det räcker många gånger inte med åldringsvårdarinnan, som kanske bara kommer kortare tider. De måste skaffa sig extra hjälp och är också tvungna att själva bekosta en del av läkarvården och medicinen. Allt detta är fritt för dem som vårdas på sjukhus.

Jag vill därför understryka att diskussionerna om dessa ting inte bara bör syfta till förbättringar för dem som ligger på sjukhus. Vi måste också tänka på dem som måste vårdas i sina hem, därför att det inte finns plats för dem på sjukhus.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad herr Anderson i Sundsvall sade sist, men det är ju inte vanligt att man som motionär talar om en helt annan sak är vad motionen handlar om. Och

vi har som motionärer begränsat oss till det som vi motionerat om, och det hoppas jag att kammaren håller oss räkning för.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 40 § 1 mom. civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74), m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Studiesociala åtgärder i vissa fall

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om studiesociala åtgärder i vissa fall.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! Hjälpen till u-länderna är 1960-talets största politiska fråga. Allt fler medborgare förstår att det inte går att bygga upp en social välfärdsstat likt en ö, omgiven av hungrande miljoner människor, om vi inte samtidigt såväl frivilligt som statligt engagerar oss i kampen mot världsnöden.

Det talas därför ofta så vackert om vårt internationella samvete, om plikten att hjälpa andra människor o. s. v. Men många medborgare, vilka inte bara upplever talet om hjälp som vackra fraser utan får förmånen att själva aktivt delta i statlig eller frivillig u-landshjälp, märker tyvärr att vårt samhälle många gånger inte precis premierar ett aktivt engagemang med tjänst i ett u-land. Jag tänker t. ex. på alla de kunniga svenskar som vid tjänstgöring i u-länder får sämre ekonomiska betingelser än vid tjänst här hemma i Sveri-

Studiesociala åtgärder i vissa fall

ge och dessutom mister en del av våra sociala förmåner.

Enligt gällande bestämmelser saknar t. ex. barn till föräldrar i statlig eller frivillig u-landstjänst rätt till fri skolmateriel, fria skolmåltider och förlängt barnbidrag, avseende undervisning i grundskola eller studiehjälp. På många ställen kan visserligen svenskar starta egna skolor och då utgår statligt bidrag på 8 500 kronor för en småskollärare och 11 000 för en folkskollärare. Men motsvarande löner här hemma i Sverige för lärare är 18 700 och 21 000, d. v. s. 10 000 kronor mer.

Givetvis måste all u-landstjänst premieras ekonomiskt och u-landsarbetare utan krångel erhålla tillägg genom tjänstårsberäkning. Nu är det ofta så att en del av de lärarlöner, som inte täcks av statsbidrag, tillsammans med kostnader för skolmateriel, lokaler, pedagogiska hjälpmedel, skolmåltider etc., får betalas på frivilligt sätt genom bidrag från medlemmar i svenska kolonier och föreningar eller genom terminsavgifter. Då terminsavgifterna många gånger är mycket höga, kan det hända att föräldrar med genomsnittliga inkomster inte har råd att sätta sina barn i svenska skolor i utlandet.

Ofta lever svenskar i statlig eller frivillig u-landstjänst på sådana avlägsna platser att inga ordnade skolförhållanden finns. Men barnen skulle ha möjlighet att studera vid ett svenskt korrespondensinstitut. Inte heller i sådant fall utgår någon studiehjälp från den svenska statens sida.

Kort sagt: Man kan verkligen fråga sig varför svenskar som aktivt engagerar sig i u-landshjälp inte bara tappar medborgarrätten att rösta, utan samtidigt förlorar en rad här uppräknade sociala förmåner.

I motion nr 711 i denna kammare önskar motionärerna att våra landsmän, vilka många gånger arbetar under svåra omständigheter i olika u-länder, skall tillförsäkras samma studie-

sociala förmåner som vi själva har här i landet. Således borde förlängt barnbidrag utbetalas i samma utsträckning som för barn bosatta här i landet samt läroböcker fritt få rekvireras från Sverige, och där möjligheter till ordnad undervisning inte finns skulle svenska staten betala studier vid ett svenskt korrespondensinstitut.

Utskottet är välvilligt i sin skrivning och omtalar att 1964 års utlands- och internatskoleutredning uppmärksammat en del av de förhållanden, som påtalats i motionen, och att utredningen enligt sina direktiv skall pröva dessa frågor. Dock gör utskottet ett fel i sin skrivning när det uttalar att möjligheter föreligger till studiesocialt stöd. Det finns inte någon svensk läroanstalt i utlandet på vilken studiehjälpsreglerna kan tillämpas.

Utskottet är emellertid positivt i sin skrivning; 1964 års utlands- och internatskoleutredning beräknas, meddelar utskottet, slutföra sitt uppdrag inom de närmaste månaderna. Vi får verkligen hoppas att ett första steg då är taget för att förverkliga de önskemål som framförts i motionen. Därför ställer jag, herr talman, inget yrkande utan avvaktar ett positivt förslag till åtgärder från utredningen.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Föredrogs vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner angående trafikfria lekplatser,

nr 20, i anledning av väckta motioner om utredning angående de kommunala trafiknämndernas verksamhet och organisation, samt

nr 21, i anledning av väckt motion om rätt för polisen att genom stickprov kontrollera bilisters nykterhet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9

Reserabatter åt studerande

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om reserabatter åt studerande.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats en motion II:170, av fru *Renström-Ingenäs m. fl.*, vari föreslogs, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av möjligheterna till och kostnaderna för statens medverkan till reserabatter åt studerande under tider, då de av statens järnvägar på kommersiell basis lämnade rabatterna icke vore tillgängliga, och att de förslag som denna utredning kunde komma att föranleda förelades riksdagen.

Utskottet hemställde, att motionen II:170 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Svanström, Axel Kristiansson* och *Wirtén*, fru *Jäderberg* samt herrar *Hamrin* i Kalmar, *Rimås, Larsson* i Borrbö och *Johansson* i Växjö, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen II:170 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av möjligheterna till och kostnaderna för vissa förbättrade villkor för studerandes resor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru JÄDERBERG (s):

Herr talman! Motion II:170, väckt av fru *Renström-Ingenäs m. fl.*, gäller reserabatter åt studerande. Motionärerna hemställer om utredning av »möjligheterna till och kostnaderna för statens medverkan till reserabatter åt studerande under tider då de av statens järnvägar på kommersiell basis lämnade rabatterna icke är tillgängliga och att de förslag som denna utredning kan komma att föranleda förelägges riksdagen». SJ är ju ett affärsdrivande verk och sköts enligt affärsmässiga principer — biljettrabatterna är begränsade till ti-

Reserabatter åt studerande

der, då SJ icke har högtrafik, och det utgår inga rabatter under tiden 15/12—15/1 och 15/6—15/8. Under dessa perioder måste således alla studerande betala fullt biljettpris vid resa till och från skolorten. Detta kommer att gälla resor som behöver företas av studerande som har sin utbildning förlagd till sommarmånaderna och resor vid julferierna. För studerande vilkas hemort ligger långt från studieorten blir resekostnaderna särskilt betungande.

Motionärerna framhåller att studerande så långt möjligt är bör kompenseras för merkostnader som åsamkas dem genom resor till och från studieorten. Motionärerna finner det angeläget att man genom statsmakternas försorg ställer medel till förfogande för biljettrabatter till studerande under tider, när SJ:s bestämmelser eljest inte tillåter sådana rabatter.

Allmänna beredningsutskottet har remitterat motionen till universitetskanslersämbetet, Sveriges förenade studentkårer, statens sjuksköterskeskola, skolöverstyrelsen och Svensk sjuksköterskeförening. Samtliga dessa remissinstanser stöder motionens syfte.

Herr talman! Jag vill understryka att de studerande nu har ett mycket starkare ekonomiskt stöd av samhället än vad tidigare generationer någonsin haft. Jag anser dock att detta stöd kunde utformas ännu bättre, så att det blev en jämnare och mera rättvis avvägning av studiekostnaderna mellan de elever som bor nära studieorten och de som kommer långt därifrån.

De som har fördelen att kunna bo i hemmet under studietiden får ersättning för sina dagliga resor till läroanstalten i form av resebidrag med upp till 75 kronor i månaden. Elever som bor längre bort från skolorten erhåller visserligen 100 kronor i månaden som bidrag till fördyrade levnadsomkostnader, men dessa 100 kronor räcker inte ens till rumshyra. Till resekostnader får de inget bidrag alls, me-

dan elever som har förmånen att kunna bo hemma som sagt erhåller ända upp till 75 kronor i månaden i resebidrag. Det är en mycket billig begäran att de elever, vilkas hemort ligger långt från studieorten, åtminstone tillerkännes biljettrabatter under de tider som SJ nu inte beviljar sådana.

Resekostnaderna är höga i synnerhet för långväga elever. Som exempel kan jag nämna resekostnaderna till några centralorter, räknat från min hembygd. En enkel biljett från Kiruna till Stockholm kostar 108 kronor. Med fyra resor för en elev som studerar i Stockholm — alltså resan till skolorten vid höstterminens början, hemresan till julferierna, inresan i början av vårterminen och hemresan vid dennas slut — kommer man fram till att resorna kostar 432 kronor. Till detta får läggas fyra sovvagnsbiljetter, som kostar tillsammans 72 kronor. Den sammanlagda resekostnaden blir alltså 504 kronor.

Resorna till Göteborg är 10 kronor dyrare per resa. Resekostnaderna från den längst bort belägna byn, Karesuando, går på sammanlagt 532 kronor; med sovvagnsbiljetter blir det 604 kronor.

De studerande som reser från så långt bort belägna platser som Karesuando och jämförbara orter i våra trakter måste även betala för övernattnings på något ställe, eftersom trafikförbindelserna inte tillåter en direkt resa. Förutom biljetter för resor och sovplatser utgör mat och dryck på tågen en stor kostnadspost; det blir mycket dyrare att äta där än på vanliga näringsställen.

Jag kan som jämförelse nämna att kostnaden för en resa Västerås—Stockholm är kronor 16:40.

Man måste säga sig att de 100 kronorna per månad i inackorderingsbidrag faktiskt går åt till resorna för dem som kommer långväga ifrån. Det blir alltså inte något kvar till de fördyrade levnadsomkostnader, som en inboende på centralorten får vidkännas.

Reserabatter åt studerande

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande instämde fru *Renström-Ingénäs* (s).

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! Man kan väl anse att det råder en viss samstämmighet mellan den nu behandlade motionen nr 170 i denna kammare och motionen nr 710, som behandlades i kammaren för en tid sedan. Båda motionerna vill komma till rätta med orättvisor som drabbar en viss kategori skolungdom. Andra lagutskottets utlåtande nr 14 över motionen 710 rörde bidrag till resor till hemorten för inackorderade skolelever. Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13 avser motionen 170, i vilken det föreslås »att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning angående möjligheterna till och kostnaderna för statens medverkan till reserabatter åt studerande under tider då de av statens järnvägar på kommersiell basis lämnade rabatterna icke är tillgängliga».

Jag vill helt instämma i fru Jäderbergs ord att motionen har fått positivt stöd från åtskilliga remissinstanser. Med utskottsutlåtandet följer yttranden från fem remissinstanser, och av dessa tillstyrker fyra en utredning, nämligen universitetskanslersämbetet, Sveriges förenade studentkårer, Svensk sjuksköterskeförening och statens sjuksköterskeskola i Stockholm. Det femte remissorganet, skolöverstyrelsen, är något tveksamt och säger bl. a. att sommarkurser vid folkhögskolor visserligen förekommer men nedgått i antal och att en viss omläggning av sjuksköterskeutbildningen innebär att eleverna får ferier under sommaren. Inte heller skolöverstyrelsen vill dock motsätta sig en utredning, om — som man säger — »en utredning är motiverad av andra anledningar».

Ett obestridligt faktum är att en stor grupp studerande ungdom bedriver studier under perioden 15 juni till 15 augusti, d. v. s. under en tid då statens järnvägars rabatter icke är tillgängliga. Särskilt utsatt är i sådana fall den kategori studerande som har hemorten på långt avstånd från studieorten och begränsade möjligheter att besöka hemmet under läsåret.

Det egendomliga är att, fastän riksdagen år 1963 behandlade en motion om förbättrade reserabatter, och utskott och kamrar därvid var eniga om att frågan skulle underställas den då arbetande studiesociala utredningen, denna utredning, som nu slutfört sitt uppdrag, inte tagit upp den här berörda frågan.

Herr talman! Det är hög tid att denna fråga löses på ett tillfredsställande sätt. Jag yrkar bifall till reservationen av herr Svanström m. fl., vilken är fogad till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Det råder intet tvivel om att här föreligger ett problem som blir större och större år efter år. Ju mer vi bygger ut grundskolan, fackskolan och yrkesskolan, desto mer märks skillnaderna mellan dem som bedriver studier nära föräldrarnas bostadsort och dem som har lång resa dit.

Av utskottets skrivning i denna fråga framgår att riksdagen en gång har ansett att det här föreligger ett problem som borde utredas. Studiesociala utredningen skulle, förutsatte man, ta upp denna fråga, men den gjorde det inte. Det är ett av de väsentliga skälen för att man nu bör se över frågan och få den utredd, såsom reservanterna önskar.

Det är inte ett tillräckligt motiv när utskottet menar att hela denna fråga kommit i ett annat läge sedan riksdagen år 1963 beslöt om utredning. Läget har inte förändrats på annat sätt än att divergenserna mellan dem som stude-

Reserabatter åt studerande

rar nära sitt hem och dem som har längre väg dit alltjämt är mycket stora då det gäller de ekonomiska möjligheterna att klara studierna. Därför finns det all anledning att vidhålla det beslut som riksdagen en gång har fattat om utredning av frågan.

Litet vid sidan om, herr talman, skulle jag vilja erinra om att utskottet i sitt utlåtande påpekar: »Motioner i samma ämne har jämväl vid innevarande riksdag behandlats av andra lagutskottet (utlåtande nr 14/1966).» Jag finner det föga rationellt av riksdagen att ordna sitt arbete så, att motioner i samma ämne hamnar hos olika utskott. Det är inte första gången detta händer. Jag hoppas att man i fortsättningen genom en översyn kanske kan skapa en mera rationell ordning i riksdagens arbete.

Reservationen kan helt kort sägas vara hovsam. Reservanterna yrkar på en utredning om möjligheterna till och kostnaderna för vissa förbättrade villkor för de studerandes resor i syfte att undanröja de orättvisor som nu råder mellan olika grupper av studerande. Även om jag livligt instämmer med utskottet i att dessa redan fått betydligt större möjligheter att klara sin ekonomi under studietiden, ber jag alltså att få yrka bifall till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Här har återopats ett tidigare utlåtande av allmänna beredningsutskottet i denna fråga, där utskottet uttryckte den meningen att frågan borde utredas av studiesociala utredningen, som då fortfarande arbetade. Vidare har det sagts att ingen har brytt sig om detta spörsmål.

Studiesociala utredningen har framlagt sina förslag. Bl. a. i den proposition som i anledning därav lämnades framhölls att utredningens förslag gick ut på att avskaffa vissa smärre bidrag i studiebidragssystemet. Det är väl egentligen kärnpunkten. Man har i detta likasom i en del andra fall varit lyhörd för

den kritik som ofta framförs om att små och plottriga bidrag, som är behovsprövade och som vållar mycket arbete i administrationen m. m., borde avskaffas och att man i stället borde ha regelare och större bidrag, helst generella sådana. Det är vad som hänt i denna fråga. Det är alltså felaktigt när reservanterna säger att ingen har brytt sig om det uttalande som riksdagen tidigare gjort.

Att man tidigare hänvisade frågan till studiesociala utredningen hade sin grund i den princip som vi godtagit här i riksdagen, nämligen att statens järnvägar icke skall lämna andra rabatter än sådana som är ekonomiskt fördelaktiga för SJ. Vi skall alltså inte blanda oss i deras rabattpolitik. Det var av den anledningen som motionärerna också sade att de ville ha en utredning och eventuellt ett särskilt anslag till nu ifrågavarande resor. Vid frågans behandling i utskottet anförde vi att det redan satt en utredning, den studiesociala — till vilken frågan borde överlämnas, därför att vi ansåg att det rörde sig om ett studiesocialt bidrag och inte om ett egentligt resebidrag.

När man gjorde gällande att vi icke tagit någon hänsyn till dessa frågor, läste jag upp några rader ur propositionen om studiehjälpen. Man har ju också från reservanternas sida erkänt att både studiehjälp och studiebidrag har ökat väsentligt. De som studerar vid gymnasier, folkhögskolor m. m. åtnjuter studiebidrag med 75 kronor i månaden samt ett inackorderingstillägg med 100 kronor i månaden. Den som bor minst sex kilometer från skolorten får därutöver resebidrag med upp till 75 kronor. Dessutom kan de få ett inkomstprövat tillägg på högst 75 kronor. Det finns också möjligheter att få ett förhöjt studiebidrag med 175 kronor i månaden.

Beträffande de universitetsstuderande har det ju blivit en helt annan form för bidragen. För det första utgår unge-

Reserabatter åt studerande

fär 875 kronor per termin i studiebidrag. Den summan utgör 70 procent av ett basbelopp och kan följaktligen komma att ändras. Vidare får vederbörande ett garantilån på 5 000 kronor.

Att mot bakgrund av dessa väsentliga förbättringar i dag tala om att man inte har tagit hänsyn till vissa resekostnader är naturligtvis oriktigt. Det är klart att man kan säga att vi under alla förhållanden vill att ytterligare ersättning för resor skall utgå, men man kan inte säga att Kungl. Maj:t inte har tagit hänsyn till tidigare väckta krav. Utskottet kan alltså inte beskyllas för att ha gjort någon kullerbytta när utskottet denna gång helt avvisar den motion som är väckt.

Det är naturligtvis många faktorer som bidrar till att betingelserna för de studerande är olika. Det kan vara oändligt mycket billigare att bo i Stockholm när man skall studera. Man slipper längre resor. Det kan vara ännu billigare att bo i en mindre stad, där man inte ens behöver åka buss eller spårvagn. Ett bidragssystem som tog hänsyn till alla sådana kostnader — alltså ett helt rättvist system — tror jag skulle bli helt ohanterligt. Den rationalisering som nu företagits har godkänts av riksdagen. Vi bör alltså i dag inte företa någon ändring som medför att vi får tillbaka ett plotterbidrag, ett behovsprövat bidrag som ett slags naturaförmån.

Det kan sägas, att motionen inte föreslagit något helt nytt bidrag utan endast en utsträckning av rabatterna. Men i princip är det ju precis samma sak. Om rabatterna sträcks ut, så att de passar alla studietermener, kommer det att kräva ett ganska stort studiesocialt anslag. Det föreligger ingen skillnad mellan den föreliggande motionens förslag och det tidigare avstyrkta förslaget om generella tillägg till resebidraget.

Med hänvisning till tidigare riksdagsbeslut om principerna för rabatterna ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påpeka för utskottets ordförande, att det i reservationen inte sägs ett ord om SJ:s rabattpolitik och om hur den skötes. Vi är nog i stora drag ense om att den saken inte bör blandas in i detta sammanhang. Reservanterna yrkar enbart på den utredning som riksdagen redan en gång beslutat. Huruvida den utredningen kommer att ge till resultat ett bidragssystem som är — hur fru Eriksson i Stockholm nu uttryckte saken — helt ohanterligt, vet vi ingenting om för närvarande, eftersom någon utredning på den punkten icke verkställts.

Jag vill emellertid påpeka att studiemöjligheterna är helt olika för studerande i glesbygderna, där man har långt till skolorna, och för studerande som bor i Stockholm och säg gärna även i Kalmar, fru Eriksson, ty vi har också bra skolor.

Vi har en gång varit överens om — och jag tror att vi fortfarande är det — att bostadsorten och föräldrarnas plånbok inte skall vara avgörande för om de studerande skall ha möjligheter att klara av sina studier eller inte. Vi bör ha ett rättvist system som ger alla möjligheter att få den utbildning de vill ha och mäktar fullfölja.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! Det var egentligen inte min avsikt att förlänga denna debatt; jag tycker att fru Jäderberg talade så väl för motionen och reservationen, att det inte finns anledning att säga något mer i ärendet. Men med anledning av fru Erikssons i Stockholm påpekande, att man samtidigt med höjningen av de generella bidragen ville avskaffa de speciella bidragen, måste jag framhålla, att den principen inte alls renodlats. Det utgår ju bidrag för resekostnader för sådana studerande som har turen att ha sitt hem så nära skolorten, att de dagligen kan resa mellan hemmet och skolan. Sådana

Reserabatter åt studerande

studerande får ju upp till 75 kronor i månaden i resebidrag. Varför skulle man då plötsligt anse, att motsvarande speciella bidrag till de långväga studerande är någonting, som man måste ta avstånd från och som det är omöjligt att ge. Att det rör sig om verkligt stora summor för dem som har lång väg till studieorten har ju i dag belagts med siffror.

Jag minns så väl att fru Eriksson i Stockholm, när jag förra gången motionerade i detta ärende, bl. a. sade, att det inte kan vara rimligt att låta ett bidragssystem bestå, vilket kan medföra att studerande som har dyra hemresor avslutar sina studier innan terminen är slut bara för att de skall få rabatter.

Fru Eriksson var då vänlig nog att tala varmt för att motionen skulle överlämnas till studiesociala utredningen. Jag har per telefon av sekreteraren i denna utredning fått höra att utredningen inte har behandlat detta ärende. Detta är anledningen till att vi uttalat att utredningen inte har beaktat de önskemål som vid tidigare tillfällen förts fram i denna fråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fröken *Bergegren* (s).

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Det var ju allvarligt att utredningen inte har brytt sig om skrivelser som skickats till den. Det skulle jag inte ha vågat ifrågasätta. Av skrivningen i propositionen framgår, att man i varje fall principiellt har tagit ställning till frågan, huruvida dessa smärre bidrag skulle behållas eller ej.

Jag vill framhålla att de som inte bor på skolorten har ett inackorderingstillägg på 100 kronor, och det är väl det som skall jämföras med resebidraget på 75 kronor. De som inte kan bo i hemmet har dessutom möjlighet att få ytterligare bidrag utöver dessa 100 kronor.

Herr Hamrin sade att möjligheten att

kunna studera inte skall äventyras. Det kan väl inte bli tal om att man räddar studier från att äventyras om man beviljade ett ytterligare tillägg för hemresor för dem som inte slutar terminen vid en sådan tidpunkt att de kan utnyttja rabattresorna. Kostnaderna skulle visserligen totalt inte bli så stora, om man gav dem som har ett inackorderingstillägg ett tillägg för hemresor vid julen eller vad det kan vara, men jag vill erinra om att det för knappt en vecka sedan upplystes om att SJ kommer att ompröva hela sin taxepolitik och hela rabattsystemet. Här har det ju i första hand gällt att rabatterna skulle utsträckas så att de kunde användas av alla studerande vid vilken tidpunkt terminen än slutar. Jag kan hålla med om att det kan verka rimligt, men jag kan inte hålla med om att man inte skulle ha tagit hänsyn till dessa synpunkter. Även om en sekreterare i en utredning sprungit och talat om att utredningen inte skött sig, så är jag inte övertygad om det. Jag uppfattar det så, att utredningen har fastslagit att vissa smärre bidrag skall sugas upp i ett större bidrag — en princip som på alla områden ansetts vara riktig.

Jag ser inga skäl att nu, efter att vid ett par tidigare tillfällen ha avstyrkt förslaget, ändra ståndpunkt — i synnerhet inte efter upplysningen om att en omprövning av hela taxe- och rabattsystemet skall företas. Jag vidhåller alltså utskottets mening.

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s):

Herr talman! Den omprövning fru Eriksson i Stockholm talar om tror jag inte kommer att hjälpa oss så värst mycket. Riksdagen har ju förklarat att SJ såsom affärsdrivande verk skall se till att rörelsen bär sig ekonomiskt. Att SJ då vid sin omprövning skulle komma fram till att man borde ge särskilda rabatter även vid tider av högertrafik, då företaget utnyttjar alla sina resurser, är väl inte mycket att hoppas på. Skall vi få ett

En allsidig kulturutredning, m. m.

bidrag, så måste det ske genom att samhället griper in och av sociala skäl försöker utjämna den orättvisa som nu drabbar de studerande som har lång resväg. De får sina 100 kronor som delvis täcker hyran för ett rum, men de får inte det resebidrag som de, som bor i närheten av studieorten, i alla fall kommer i åtnjutande av. Av rättviseskäl är det en mycket rimlig och beklagligtvis alltför blygsam begäran vi har framfört.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att motionen gäller att de studerande, vilkas terminer icke sammanfaller med tiden för de allmänna studierabatterna på SJ, skall få en möjlighet att utnyttja dessa. Eftersom detta inte kan ske med den politik SJ för närvarande bedriver, måste man begära särskilda bidrag.

Ärendet har alltså inte den vidd som fru Renström-Ingenäs antyder utan gäller endast en ersättning åt dem som har »ojämna» terminer. I ett sådant läge är det riktigt att erinra om att hela rabattsystemet kommer att omprövas, varvid möjligen även dessa frågor kommer att få en annan belysning. Vid en sådan mera generell omläggning är det ju möjligt att rabatter av denna natur över huvud taget kommer att bortfalla.

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag vill påpeka för fru Eriksson i Stockholm, att reservationen endast begär en utredning om hur man skall förfara i fråga om den orättvisa, som här onekligen föreligger.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Renström-Ingenäs begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Svanström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Fru Eriksson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 97 ja och 112 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Svanström m. fl.

§ 10

En allsidig kulturutredning, m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om en allsidig kulturutredning och angående kulturpolitikens framtida utformning.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats de likalydande motionerna I: 47 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 83 av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*

I de likaledes till utskottet hänvisade likalydande motionerna I: 242 av herrar *Adolfsson* och *Werner* samt II: 312 av herr *Hector m. fl.* föreslogs att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig kulturutredning i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 47 och II: 83 samt de

likalydande motionerna I: 242 och II: 312 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Svanström, Nyman, Wirtén, Westberg, Johansson* i Växjö, *Johansson* i Skärstad och *From*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! Till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14 om kulturpolitikens framtida utformning har fogats en blank reservation som jag skall be att få närmare motivera. Till underlag för utlåtandet ligger två motionspar som båda yrkar på utredning. Motionerna I: 47 av herr Dahlén m. fl. och II: 83 av herr Eliasson i Sundborn m. fl. syftar till en samlad översyn av samhällets insatser på kulturlivets område i avsikt att få fram riktlinjer för kulturpolitikens framtida utformning. Motion I: 242 av herrar Adolffson och Werner och motion II: 312 av herr Hector m. fl. yrkar på en allsidig kulturutredning och tar även upp kulturideologiska framställningar och kulturyttringarnas samband med samhällsutvecklingen. Gemensam är emellertid en önskan att lösa de problem som är förknäpade med frågan att förbättra kulturspridningen.

Målet för samhällets kulturpolitik måste vara att ge alla medborgare möjlighet att komma i åtnjutande av kulturen. Bostadsort och ekonomisk ställning får ej lägga hinder i vägen. Konstnärernas möjligheter när det gäller uppmärksamhet och stipendier får inte heller vara beroende av var de är bosatta. Motiveringen för konstnärerna att flytta till Stockholm får inte vara, att det där går lättare att få stipendier och att det där är lättare att bli känd och få avsättning för kulturprodukterna. Ett sådant resonemang bygger givetvis inte på någon fientlig inställning till Stockholm

En allsidig kulturutredning, m. m. utan är ett led i uppfattningen att kulturen skall decentraliseras och göras tillgänglig för så många som möjligt.

Samhället har en stor uppgift när det gäller att sprida kulturyttringarna till konsumenterna. Hittills har dess aktivitet icke varit tillräcklig. Anledningen till att det inte gjorts tillräckligt mycket i detta avseende kan vara att man varit villrådig beträffande metoderna och beträffande människornas syn på de kulturella frågorna. Utskottet hänvisar till pågående utredningar och jag tycker att det är glädjande att regeringen intresserar sig för detta problem. Det finns anledning förmoda att detta skett sedan frågorna bl. a. från centerpartiets sida aktualiserats gång på gång. Jag är emellertid inte övertygad om att de utredningar som utskottet åberopar ger oss en samlad översyn av samhällets insatser på kulturlivets område. Samordning av de statliga och kommunala insatserna och ett klarläggande av den framtida utformningen av den samhälleliga kulturpolitiken är nödvändiga för att en fortsatt uppbyggnad av samhällets kulturstöd skall kunna bli så effektiv som möjligt.

Såväl i motionerna som i utskottsutlåtandet talas om värdet av kultursociologiska undersökningar. Reserverna anser att dessa bör utvidgas och ligga till grund för ett bättre grepp om kulturspridningen och hur vi skall åstadkomma den. Eftersom det nu inom ecklesiastikdepartementet finns inrättad en särskild avdelning för kulturfrågor har vi nöjt oss med att avge en blank reservation till utskottsutlåtandet. Vi kommer emellertid att med uppmärksamhet följa arbetet och förutsätter att de i motionerna berörda frågorna beaktas. De åtgärder som hittills vidtagits har varit av kortsiktig natur men en del betydelsefulla initiativ har tagits.

Jag vill till sist, herr talman, uttala den förhoppningen, att nämnda avdelnings arbete under den närmaste tiden skall ge resultat när det gäller såväl

En allsidig kulturutredning, m. m.

ökningen av kulturproduktionen som spridningen av densamma.

Herr talman! Jag har inget speciellt yrkande.

Herr HECTOR (k):

Herr talman! I motion nr 312 i denna kammare hemställs om en allsidig kulturutredning.

Kultursituationen i vårt land just nu är minst sagt motsägelsefull. Vi har en rad positiva faktorer, främst en skola som i sin nya utformning tar bestämt sikte även på denna sida av samhällslivet. Vidare har vi en rad bildnings- och folkrörelseorganisationer som fortfarande lever och verkar samt ett, man kan väl säga, generöst statligt och kommunalt stöd åt kulturella uppslag och strävanden. Utskottet räknar upp flera sådana punktåtgärder, och allt ser mycket imponerande och välmenande ut. Men den bittra sanningen är att det i verkligheten är helt andra krafter och intressen som är avgörande för mycket av vår smak, vår stil och vår livssyn, nämligen privata, kommersiella intressen i press, film o. s. v., vilka så gott som diktatoriskt först bestämmer vad »folk vill ha» för att sedan leverera just detta.

Situationen synes nu ha blivit låst, så att vi sitter fast i ett falskt alternativtänkande. Som enda alternativ till den situation som jag har försökt beskriva — alltså formell valfrihet men i realiteten de kommersiella intressenas smakdiktatur — kan man tydligen endast tänka sig en rent statlig smak- och kulturdirigering av ett slag som inte heller motionärerna önskar. Men kan man inte finna en tredje möjlighet, naturligt anknuten till vår samhällssyn över huvud taget, alltså en möjlighet som ligger emellan anarki och diktatur? Den skulle, som motionen påpekar, innebära att man från samhälleligt håll mera än nu blev medveten om kulturfrågan som en sammanhängande uppgift, som ett organiskt led i hela sam-

hällsbyggnaden och inte liksom nu som en lös del ovanpå det hela, vilken tillfälligt kan stödjas och putsas upp. Denna uppgift för längre och djupare och kan inte lösas med hittillsvarande punktinsatser av uppehållande och över-slätande karaktär.

I slutet av sitt utlåtande verkar det som om utskottet anar något av detta. Från folkbildningshåll vet vi att kulturdepartementets chef är medveten om hela denna problematik, vilket framkom inte minst vid den senaste nordiska kulturkonferensen. Skulle det inte vara en fascinerande uppgift att, som alla motionärerna söker antyda, finna ut vad som kunde vara ett demokratiskt innehåll i det annars något belastade begreppet folkuppfostran, att i varje fall våga räkna med en slags diktatur, nämligen den goda smakens diktatur, en slags dirigering, nämligen stilens och kvalitetsens och skönhetens dirigering?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 312.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! De samhälleliga insatserna på kulturpolitikens område har de senaste åren fått allt större omfattning. Ofta har det dock varit fråga om punktinsatser, där en samordning mellan olika stödåtgärder långtifrån alltid varit för handen. Det har också varit fråga om ett relativt begränsat stöd, som framför allt motiverats av kulturarbetarnas rätt till rimliga existens- och arbetsvillkor. Ju mer intresse och ansvar som denna viktiga sektor av vårt samhällsarbete får del av, desto angelägnare blir det att få ett bättre underlag för bedömningen av de satsningar, som samhället är berett att göra på detta område.

I två motionspar till årets riksdag har dessa frågor tagits upp till behandling. Tillsammans med några andra ledamöter i allmänna beredningsutskottet, som behandlat dessa motioner, har jag i anslutning till utskottets ut-

En allsidig kulturutredning, m. m.

låtande avgivit en blank reservation, och jag vill motivera mitt ställningstagande i denna fråga med några ord.

De återopade motionerna syftar för det första till en större satsning på kulturlivets område från samhällets sida. För det andra vill man åstadkomma en större spridning av kulturaktiviteten, och för det tredje understryker man vikten av att ingående sociologiska undersökningar skall läggas till grund för de fortsatta strävandena. För att åstadkomma detta föreslår man att hela frågan göres till föremål för en utredning.

De båda motionsparen tar upp utomordentligt intressanta och viktiga frågeställningar och motiverar med all skärpa behovet av en översyn av samhällets åtgärder på kulturlivets område. De har för övrigt mycket gemensamt. Vad som enligt min mening är den viktigaste skillnaden är motiveringen för yrkandena om utredning.

I motionsparet I: 242 och II: 312 kan man utläsa en vidare kultursyn och där kommer man mera in på kulturideologiska frågeställningar och kulturyttringar i samband med samhällsutvecklingen. I det andra motionsparet I: 47 och II: 83 kommer man inte så mycket in på kulturideologiska frågeställningar, och man säger där klart ifrån att kulturpolitikens mål på produktionssidan bör vara att stödja utan att styra eller dirigera. För egen del är jag angelägen om att understryka detta sista uttalande i motionerna.

Gemensamt för båda motionsparen är ambitionen att lösa kulturspridnings problem. Kulturens produkter får inte vara förbehållna ett litet fåtal. Frågan om kulturkonsumtionens spridning geografiskt och befolkningsmässigt innehåller svåråtkomliga faktorer, och därför föreslår också motionärerna att kultursociologiska undersökningar skall läggas till grund för den fortsatta inriktningen av samhällets insatser på detta område. Jag vill i detta sammanhang citera vad en talesman för utskot-

et yttrade, när liknande motioner behandlades vid föregående års riksdag. Han sade:

»Det är alldeles påtagligt att det finns en stor ojämnhet i spridningen och mottagligheten hos olika folkgrupper när det gäller kulturpolitik. Det är naturligtvis ytterst beklämmande att det ännu råder en rätt ubredd likgiltighet bland stora breda folklager för vad vi anser värdefullt i kulturpolitiken. Det är ett centralt intresse att försöka sprida kulturyttringar utanför storstäderna i högre grad.»

Jag vill gärna instämma i detta yttrande. Jag tror det är angeläget att man får till stånd en sådan spridning, och att man också försöker åstadkomma att kulturhungern växer.

Samhällets insatser på detta område måste givetvis vägas mot andra angelägna samhällsuppgifter, men ju större värde man sätter på denna del av samhällslivet desto större insatser är man villig att göra. Hur mycket är vi villiga att satsa på kulturpolitiken? Hur mycket orkar vi med? Dessa frågor borde bli föremål för ingående överläggningar.

En annan viktig frågeställning är hur anslagna medel skall fördelas. Det måste också, såvitt jag förstår, ske en samordning av de statliga och kommunala insatserna. Även detta tarvar väl en penetrering och översyn.

Den avdelning inom ecklesiastikdepartementet som svarar för kulturfrågorna har en mycket stor och ansvarsfull uppgift. Avdelningen har varit verksam under relativt kort tid, och det vore alltför anspråksfullt att redan nu begära betydande resultat av arbetet. Hitills har huvuduppgiften varit att söka bygga upp en effektiv basorganisation, och jag medger gärna att en hel del har uträttats härvidlag. Då frågan emellertid är av utomordentligt stor vikt och problemen så omfattande tror jag det vore värdefullt att i en utredning samråda om dessa ting.

En allsidig kulturutredning, m. m.

I vårt land råder i dag ett kulturellt klimat som i vissa avseenden är mera stimulerande än på mycket länge. Folkbildningsrörelserna kan, som en tidning mycket riktigt anmärkte, tillskriva sig en icke obetydlig del av äran för denna utveckling. Man tycker också att i ett samhälle som utmärks av stigande ekonomisk standard, ökad fritid och massmedias expansion kulturintresset och kulturkonsumtionen borde kunna avsevärt breddas. Jag tror att skolan skulle kunna göra en betydelsefull insats genom en utvidgning av den estetiska fostran, och i detta sammanhang måste jag beklaga det ringa utrymme som de estetiska ämnena fått i dagens skola. Här tror jag att en ändring behöver komma till stånd. Men även informations- och kursverksamheten för vuxna när det gäller kulturfrågor bör på allt sätt stödjas och stimuleras, så att vi om möjligt får en bättre balans mellan intresset för kulturen och intresset för materiella ting. Att väcka kulturbehovet hos människorna är en angelägen uppgift.

Trots de stora och angelägna uppgifter som skulle kunna anförtros den föreslagna utredningen har vi ändå inte velat reservera oss för bifall till motionsyrkandet. För min del har detta delvis berott på den begränsning som motionens kläm innebär, men kanske ännu mer därpå att jag har velat invänta resultaten av de delutredningar som nu är på gång. Jag är emellertid övertygad om att en sammanställning och översyn över hela detta stora område kommer att bli påkallad relativt snart, och jag förutsätter att motionärerna återkommer.

Herr talman! Jag har i övrigt inget yrkande.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! De frågor som vi här diskuterar är inte nya för kammaren. Vi har diskuterat dem år efter år. Och det är förvånansvärt att vi har fått en så

stor debatt i dag, när man i utskottet trots den avgivna blanka reservationen i stort sett har varit överens.

Som jag ser det är det i huvudsak två frågor som tagits upp i de båda motionsparen; dels vill motionärerna stärka insatserna för kulturarbetet och kulturdistributionen, dels vill de ha något slags fastläggande av samhällets kulturpolitik. Vi kan väl alla vara överens beträffande den första punkten, alltså att vi bör skapa goda villkor för kulturen i vårt land. Oändligt mycket har också skett där eller håller på att ske, och det finns i utskottets utlåtande ett otal exempel på utredningar som är på gång rörande sådant som hänt under den senaste tiden.

Fastläggandet av något slags kulturpolitik för samhället i dess helhet tror jag däremot inte att man kan göra mycket åt. Detta tyckte jag kom fram på ett utmärkt sätt under diskussionen i utskottet, när en ledamot frågade: »Vad är kultur?» Det fanns troligen lika många uppfattningar om vad kultur är som det fanns ledamöter i utskottet, och antagligen skulle uppfattningarna här vara lika många som antalet ledamöter i kammaren. Vi kan helt enkelt inte slå fast att en viss sak är kultur, en annan icke. Det går bara inte.

De flesta talare som här uppträtt har också betygat, att mycket nu är på gång men allt är ändå inte riktigt bra. Man vill ha en utredning — även om man inte föreslår det i dag. En sådan utredning skulle dock få ett fantastiskt stort arbetsområde, låt oss konstatera det. I motion I: 242 räknas det upp några av de punkter som en sådan utredning skulle ägna sig åt, och det är både stora och svåra uppgifter. Hur skulle den utredning se ut som kunde klara av de uppgifterna och nå resultat? Jag skulle vilja karakterisera motionerna så att man i dem har begärt nya himlar och en ny jord på kulturens område, men den utredning som kan klara de uppgifterna tror jag inte finns.

En allsidig kulturutredning, m. m.

Herr Westberg sade att utredningen skulle skapa kulturhunger, men jag är hädisk nog att tro att ingen statlig utredning kan skapa någonting sådant hos vårt folk. Det har varit folkrörelsernas privilegium här i landet att göra det, och jag tror att de kommer att klara den uppgiften också i fortsättningen. Som jag ser det är det samhällets sak att stödja kulturskapandet och — framför allt — sprida kulturen till allt vidare grupper, men samhället kan inte fastlägga några regler för vad som är kultur och inte kultur.

Sedan sade herr Johansson i Växjö att bostadsorten inte borde vara avgörande för möjligheten att erhålla konstnärsstipendier. Nej, men det är väl inte bara en slump att de flesta konstnärsstipendier hamnar i Stockholm. Här ligger ju utbildningsanstalterna för de människor som skall syssla med den kulturella utvecklingen, och här bor det stora flertalet av våra författare, målare osv. Av den enkla anledningen måste självfallet oerhört många konstnärsstipendier hamna här. Hur vi skall gå till väga för att sprida konstnärerna, alltså dem som kan kallas för kulturskapare, utöver landet är en mycket vittgående fråga.

Att det skulle vara centerpartiets aktivitet som har fått regeringen att engagera sig för en kulturell utbyggnad på sista tiden, det må stå för herr Johanssons egen räkning. Jag tror inte att det är på det sättet.

Herr Hectors anförande innehöll mycket som var utomordentligt och som jag skulle kunna instämma i. Men alla hans slutledningar vill jag inte vara med på. Han karakteriserar utvecklingen så att vi har ett gott kulturellt klimat på flera sätt i samhället men att starka kommersiella krafter motarbetar den goda smaken. Jag tror det är riktigt. Men vill man leka med ord, kan man säga att man har fått den inriktningen från en kultursociologisk undersökning som säger att folk vill ha det så — det är motiveringen från kommersiellt håll.

Jag tror att det är mycket svårt att med en statlig utredning komma någon vart med detta.

Herr Hector talar om att man skulle komma till ett slags tredje ståndpunkt — vi skulle få den goda smakens diktatur i vårt samhälle. Ja, herr Hector, kan vi komma dithän att vi får den goda smakens diktatur på detta område kan vi vara överens, men jag tror inte att en statlig utredning klarar det. Diktatur i övrigt i fråga om vad som skall vara kultur vill jag inte vara med om.

Herr Westberg var inne på flera mycket vida frågor. Han målade i breda penseldrag och gick inte in på detaljer som han gjorde i utskottet. Han säger att det gäller att göra större insatser för kulturen, öka spridningen och göra stora sociologiska undersökningar. Men är inte det vad som är på gång? Vi har utredning om museiväsendet och biblioteksväsendet, vi har en stor satsning på musiklivets utveckling och teaterverksamheten. Statsrådet säger i en passus, som utskottet också anför, beträffande kulturdistributionen att det här i de flesta fall är fråga om insatser för konstnärlig utbildning och förbättrad kulturdistribution som har en central ställning i de senaste årens kulturpolitiska strävanden. Jag tycker att vi skall kunna enas om vad som är det väsentliga och inte liksom spela upp en tro på att en dylik utredning skulle kunna åstadkomma någonting väsentligt. Vad det här gäller är ett skolnings- och fostringsarbete av stora mått. Skolan har sin givna, mycket stora uppgift och folkrörelserna har haft och har alltid sin uppgift. Jag tror därför att vad utskottet påpekar om de aktiviteter som är på gång och om allt vad som verkligen hänt är alldeles tillräckligt för att motivera ett bifall till utskottets förslag.

Herr WESTBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det förefaller mig som om utskottets ärade talesman tar alltför stora ord i sin mun när han menar att

En allsidig kulturutredning, m. m.

motionärerna velat åstadkomma nya himlar och en ny jord på detta område. Han måste inte ha läst motionerna tillfredsställande när han kommer fram till den slutsatsen. Det är fråga om relativt begränsade uppgifter som är möjliga att genomföra. Jag tror att vi kan vara överens om den saken.

Han säger sedan att jag skulle ha menat att utredningen skulle kunna skapa kulturhunger. Det måste bero på en missuppfattning — det har inte varit min mening. Men jag tror att samhället bör sträva efter att väcka kulturbehov, skapa kulturhunger, och där tror jag att skolan skulle kunna fylla en mycket stor uppgift. Därför beklagar jag för min del att de estetiska ämnena inte har fått det utrymme i den nya skolan som de borde ha fått. Man kan också tänka på massmedias möjligheter i det fallet. Utomordentligt stora möjligheter borde finnas att här medvetet verka för väckande av en större kulturhunger, ett större kulturbehov. Jag tror alltså att det är möjligt att verka i den riktningen. Som jag sade tidigare menar jag också att folkrörelserna här har betytt mycket. Jag är givetvis tacksam för vad de uträttat och jag vill gärna stödja folkrörelserna i detta stycke. Men jag tror att vi skall försöka bredda denna verksamhet och söka nå längre.

Vidare säger utskottets talesman att det är så mycket på gång. Ja, det är det som gör att vi inte ställer något yrkande, herr Svanberg — vi har velat invänta resultatet av vissa pågående delutredningar. Men jag sade till sist att jag tror att vi så småningom kommer att enas om en översyn av hela detta vida fält.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Westberg tycker att jag tar stora ord i min mun, när jag talar om nya himlar och en ny jord, och han hoppas att vi skall vara överens om att det är så.

Nej, herr Westberg, vi är inte alls

överens på denna punkt. Jag vidhåller, att om utredningen skulle se ut så som skisseras i motionerna, bleve den en jätteutredning, vilken skulle penetrera och omskapa allt som har med kultur att göra i detta land.

Vidare säger herr Westberg att det gäller att väcka ett kulturbehov och att skolan skall göra detta. Ja, det är ju självklart — om herr Westberg i sin gärning som lärare inte har uppmärksammat att skolan skall göra det, så anser jag att han har brutit mot både skolstadgan och hela skolans mening. Det är väl en av de viktigaste uppgifter som skolan har att hos eleverna väcka intresse för kultur; det gäller inte minst den nya grundskolan. Man behöver inte mer än följa undervisningsplanerna för det.

Sedan kan man naturligtvis säga att de estetiska ämnena fått för litet tid i skolan. Jag håller med om att det är på det sättet. Men svårigheterna uppkommer om man söker plocka ut någonting annat för att ge mera tid åt de estetiska ämnena.

Vi är ändå till slut överens om att det är mycket på gång, och därför ställer man inget yrkande. Men varför drar man då upp en sådan här stor debatt? Massmedia har helt nyligen varit föremål för utredning — radioutredningen avgav ju för kort tid sedan sitt betänkande. Det blir väl tillfälle att ta upp dessa frågor i sådana sammanhang.

Vad beträffar frågan om att bredda kulturaktiviteten blir det för riksdagens vidkommande helt enkelt en finansiell fråga. Vi vill alla vara med om att vidga kulturaktiviteterna i den takt som vi är beredda att ställa resurser till förfogande.

Därmed tror jag att vi i stort kan vara överens.

Herr JOHANSSON i Växjö (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Westberg sade att herr Svanberg tar stora ord i sin mun,

En allsidig kulturutredning, m. m.

och det håller jag verkligen med om. Nu är det ju inte något nytt för kam-maren att herr Svanberg gör på detta sätt — om herr Svanberg är emot ett förslag från oppositionshåll tar han alltid till stora ord.

Herr Svanberg säger att motionärerna föreslår någonting i stil med ny him-mel och ny jord. Men är de problem som tages upp i motionsparet så stora att de inte skulle gå att utreda? Den avdelning inom ecklesiastikdepartemen-tet, som sysslar med dessa kulturfrågor, tänker sig väl inte att skapa en ny him-mel och en ny jord, utan försöker dels att sprida kulturen, dels att få fram goda kulturprodukter. Det är också så-dana saker som tagits upp i motions-paret. Men vill man ingenting, så går man naturligtvis emot förslag om en utredning — det är den obotfärdiges förhinder.

Herr WESTBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svanberg frågar varför vi drar upp en sådan stor de-batt i denna fråga, när vi inte ställt något yrkande. Jag anser det vara an-geläget att dessa frågor diskuteras — de rör en så viktig sektor av vårt sam-hällsliv att det vore alldeles fel att göm-ma undan dem. Frågeställningarna bör aktualiseras så ofta som möjligt. Jag delar alltså inte herr Svanbergs upp-fattning, att vi skall hålla tyst härvid-lag.

Herr Svanberg säger, att det blir en finansiell fråga för riksdagen, när kul-turaktiviteterna skall vidgas. Detta var jag inne på i mitt första anförande. Jag framhöll att en avvägning måste göras, men för att kunna göra en riktig avväg-ning behöver vi komma samman och diskutera hur mycket som skall ges åt denna sektor av vårt samhällsliv. Jag tror att också denna sida av saken tar-var en genomlysning. Jag tror att vi har möjligheter att ge mer och att vi borde ge mer. Hur mycket — ja, det skulle vi behöva samråda om.

Herr Svanberg talar vidare om lära-rens uppgift när det gäller att skapa kulturbehov, och jag är fullständigt ense med honom om att var och en som ar-betar inom skolan därvidlag har en mycket viktig uppgift. Jag ämnar för min del ingalunda svika denna uppgift.

Det bör dock vara herr Svanberg som skolledare bekant att läroplaner o. dyl-ger oss ramar att hålla oss inom, och om de estetiska ämnena har fått en blyg-sam ställning inom skolan, kan detta vara och är ett hinder, när det gäller att utföra den uppgift som vi nu disku-terar.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det sägs från alla håll att jag tar stora ord i min mun. Jag tycker inte att jag gör det i större ut-sträckning än de övriga talarna. Skill-naden oss emellan skulle vara att herr Johansson i Växjö tar de stora orden i sin mun men slutar med att säga att han inte vill att de stora orden skall förverkligas. Reservanterna har inte nå-got särskilt yrkande.

Det pågår mycket på detta område, och mycket kommer att ske i fortsätt-ningen, men vad som begärs i de bägge motionerna — herr Johansson talar för en av dem — innebär att man skall före-taga en genomlysning av praktiskt taget varje kulturaktivitet i detta samman-hang. Man skulle ungefär såsom herr Hector framhöll studera kulturens roll i varje fas av samhällslivet. Det är detta jag rubricerar som en utredning av jätteformat, vilken syftar till att skapa nya himlar och en ny jord.

Konklusionen är vidare ganska lustig. Man framhåller att det just nu pågår så mycket arbete i dessa frågor inom ecklesiastikdepartementet att man inte vill ställa något yrkande. Men samti-digt kritiserar man oss och säger att vi inte vill göra något på detta område, för att vi inte vill föreslå någon utred-ning. Vad är det för logik i detta? Om det redan görs så mycket, måste väl

En allsidig kulturutredning, m. m.

detta tyda på att vi vill göra något. Utredningen som sådan löser i och för sig inga problem.

Jag har inte anfört att man skall försöka gömma undan dessa problem och hålla tyst om dem, men jag tycker att det är underligt att vi skall diskutera om sådant, som vi i stort sett är överens om, och tvista om vem som gör mest för det hela.

När det vidare gäller de estetiska ämnenas ställning i skolan är väl detta inte rätta sammanhanget att ta upp denna fråga. Därvidlag har vi olika uppfattning, och jag anser att dessa ämnen har fått en alltför blygsam ställning i skolan. Men detta är ingen diskussion om skolans kursplaner. Trängseln på skolans område är sådan att det inte är så enkelt att man kan vinna något väsentligt bara genom att stoppa in några ytterligare timmar av estetiska ämnen.

Herr HECTOR (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att utskottets talesman karakteriseras dels av en alltför stor resignation inför denna fråga, dels av den typiska inställningen att söka komma ifrån problemet genom att hamna i ett slags relativism, som är mycket populär och som går ut på att kulturen omfattar så mycket och att smaken kan vara så olika. Men det enda vi begär är att man skall kunna skilja på kultur och okultur. Det är väl ändå möjligt. Vi håller med om att smaken är olika — den stora skiljelinjen går mellan dålig och god smak.

Vidare behöver man inte tänka sig en så våldsamt stor och oöverstiglig uppgift som herr Svanberg menar att det skulle bli. Vi har näraliggande exempel på en genomlysning av detta slag, vilken gjorts av kulturdepartementet i England och inte minst i Danmark och vilken givit resultat.

Bakgrunden till motionärernas alla framställningar är läget just nu, som i en bok av de unga socialdemokraterna

Svenning och Åkerman har karakteriserats såsom en kulturell nödsituation.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Här har överraskande utvecklats sig en stor debatt omkring en mittenmotion och en kommunistisk motion, som egentligen syftar åt samma håll: att vi skall ägna våra krafter åt en sammanfattande analys av kulturläget och kulturpolitiken.

Dessa motioner har kommit igen år efter år; speciellt har mittenmotionen gamla traditioner, fastän den väl från början var centerbetonad. Jag förstår att detta för centern har varit en hjärtefråga. En decentralisation på kulturpolitikens område är en landsbygdsangelägenhet, och frågan om kulturspridning till hela vårt är ett centralt problem, både politiskt och socialt-kulturellt sett. Det intresse som ligger bakom dessa båda motioner är alltså i och för sig värt allt beröm.

Vad som har föranlett mig att nu, när debatten föreföll att vara slut, stiga upp i talarstolen är de ideliga beskyllningarna att vår nuvarande kulturpolitik skulle vara oenhetlig och framför allt bestå av punktinsatser. Man riktar alltså den anklagelsen mot ecklesiastikdepartementet och dess kulturavdelning att brist på målmedvetenhet skulle utmärka den nuvarande kulturpolitiken. Är det verkligen rättvist?

Utskottet antyder i sin skrivning vilken kraftig utveckling som har skett på det kulturpolitiska området under 1960-talet. Jag hör till kritikerna, men mitt intryck är ändock att departementets arbete på detta område alltsedan statsrådet Edenman höll sitt bekanta tal i Eskilstuna år 1959, i vilket han bebådade en kulturpolitik, har präglats av mycket stor målmedvetenhet. Inte minst har detta varit fallet sedan den särskilda kulturavdelningen kom till.

Herr Hector hävdar nu, som det står i den kommunistiska motionen, att hela denna verksamhet kännetecknas av

En allsidig kulturutredning, m. m.

frånvaro av kulturideologi och avsaknad av ett utstakat mål. Det är i hög grad oriktigt. Strax efter det att Ragnar Edenman hade hållit sitt eskilstunatal och i anslutning därtill skapades KLYS, Konstnärliga och litterära yrkesutövaras samarbetsnämnd. Man räknade med att här skulle komma en målmedveten kulturpolitik. I det program på 24 punkter som KLYS år 1960 inlämnade till regeringen med statsministern i spetsen gavs en översikt över hela detta område, alltifrån det grundläggande: skolans roll. Man pekade på att det speciellt under puberteten — d.v.s. de två år med vilka skolan nu förlängts — borde bedrivas en målmedveten estetisk fostran. Det är under dessa år som intressena grundläggs.

Sedan kom skolreformen, och den blev inte som vi hade drömt om. Jag har många gånger här i kammaren understrukit att vi måste göra om rätt mycket på grundskolans högstadium för att kunna få denna målmedvetna estetiska fostran till stånd. Jag är glad över att i herr Westberg ha fått en bundsförvant i dag.

Vi pekade också på folkbildningsarbetet. Vi vet att man inom denna verksamhet har fått ökade resurser och att man har en allt starkare vilja att inrikta arbetet på en målmedveten estetisk skolning. Vi pekade på alla distributionsproblemen när det gällde den riksfattande verksamhet som nu bedrivs på riksteaterns område, rikskonsertområdet, riksutställningar av konst m. m. Vi pekade på vikten av att massmedia, framför allt de som samhället har hand om, TV och radio, läggs om så att också därifrån bedrivs en medveten estetisk skolning. Men vi riktade även uppmärksamheten på produktionsidans villkor och på utbildningen inom konstens, musikens och scenkonstens områden samt på stödet till kulturarbetarna.

Detta var 1960. Sedan dess har statsmakterna på bred front och i takt med de ökande resurserna försökt att till-

godose dessa synpunkter, som visst inte var unika för KLYS. Bakom departementets arbete ligger en klar demokratisk kulturideologi. Den är präglad också av en medveten decentraliseringsideologi. Jag har allt sedan Roland Pålsson blev chef för departementets kulturavdelning haft tillfälle att höra honom principiellt utlägga texten i fråga om den svenska kulturpolitiken, och jag har sett hur den ideologiska klarheten blivit alltmer utpräglad. Det finns ingenting, herr Hector, att anmärka i det avseendet.

Det är dock klart att det pågår en utveckling här. Det görs en översyn ständigt och jämt. Alla önskemål och uppslag noteras nog och tas till vara om de är livsdugliga — även sådana uppslag som framläggs av den politiska oppositionen här i riksdagen. Departementet samarbetar åt alla håll, och den känsla av att vara utestängd, som jag tyckte mig skymta i herr Johanssons i Växjö och herr Westbergs anföranden, är förvisso obefogad. Har det funnits värdefulla synpunkter i centerns tidigare motioner, har de nog samt blivit tillvaratagna.

Herr Hector har rätt i att kulturpolitiken inte får ses isolerad. Den är en del av hela samhällsbyggnaden. Men det vet departementet förvisso. Departementets insatser har inte varit isolerade punktinsatser av »överslätande och fördröjande» karaktär, som herr Hector menade, utan det har varit fråga om en klar medvetenhet hos departementets ledning. Det underströk för övrigt också herr Hector.

Den första fråga, som jag här alltså har berört är beskyllningen mot departementet för bristande ideologisk målmedvetenhet. Jag tror att den beskyllningen är oriktig. Sedan vill jag emellertid gärna ställa en fråga, som herr Svanberg redan berört i ett par anföranden, nämligen om en utredning verkligen är den rätta formen för arbetet på detta område. En sådan utredning

En allsidig kulturutredning, m. m.

måste komma att spänna över en massa områden, på vilka vi gärna vill skapa klarhet. I debatten har man redan ställt frågorna: Vad är kultur och vad är kulturhunger? — begrepp som är oklara och som borde utredas. Men utredningen skulle spänna över hela kulturvårdens område och frågan hur vi skall ta vara på vårt kulturarv även ur miljösynpunkt. Utredningen måste spänna över stadsbyggnad, arkitektur och miljöproblem, förhållandet mellan landsbygd och stad, landsbygd och tätort. Den måste ompänna psykologiska och pedagogiska fostringsproblem. Den måste ta upp hela skolans verksamhet på detta område liksom universitetens, fackhögskolornas och folkbildningens uppgifter. Den måste inkludera hela distributionsproblemet med bokförlag och bokhandel, för att nu bara ta några exempel från litteraturens område. Den måste ta upp alla olika statliga, kommunala och privata kulturinstitutioner. Den måste ta upp hela organisationslivet och ytterst analysera hela vårt sociala liv. Därtill kommer kulturarbetarnas villkor. Inte minst behövs det en utredning på det område som låg herr Hector varmast om hjärtat, nämligen de kommersiella intressenas smakdiktatur. Veckopressen är ett problem som vi ventilerat här i riksdagen så länge jag har varit med. Men ett faktum är att veckopressen blir större och större och sämre och sämre. Alla de negativa följdverkningar på kulturens område som veckopressen har skulle i och för sig vara anledning nog till en utredning.

Men, herr talman, allt detta är uppgifter för vetenskaplig forskning. Sådan forskning pågår delvis, men den bör få bättre ekonomiska resurser och den bör samordnas för att den skall kunna lösa detta problem. Detta är alltså uppgifter, inte för en utredning utan för vetenskaplig forskning. Men det är dessutom uppgifter för en mer kontinuerlig verksamhet än den en utredning kan erbjuda, en kontinuerlig verksamhet inom ecklesiastikdepartementet i samarbete

med alla intresserade krafter: organisationer och institutioner. Vi har denna målmedvetna verksamhet inom ecklesiastikdepartementet, men den bör av den vetenskapliga forskningen få det stöd som fordras.

Och om det ändå skall bli utredning på detta område är i varje fall tidpunkten nu inte inne. Det tycks samtliga reservanter ha varit eniga om, eftersom de avsatt från att ställa något yrkande om utredning. Det pågår en expansion på detta område, och en rad utredningar, som utskottet mycket ambitiöst redovisat, pågår också. Kommunerna har, som herr Westberg påpekade, väckts till aktivitet, men denna har nyss börjat. Vi bör avvakta och se vad som kommer att ske på detta område.

Det förefaller som om vi skulle vara i stort sett eniga; de som hållit på utredningslinjen har avstått från något yrkande härom, och de som inte gör det har pekat på andra vägar. Att vi inte vill ha någon utredning beror i främsta rummet på att en sådan jätteutredning skulle vara en väldig påse som väl inte skulle vara helt tillknuten men som skulle bli förevändning för otaliga uppskov. Det är detta som vi, som är verksamma på detta område, framför allt är rädda för, och det är anledningen till att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HECTOR (k) kort genmäle:

Herr talman! Vi har inte med vår motion avsett att kritisera ned kulturinsatserna i vårt land. Det har ju poängterats, inte minst här i dag, att det var ett stort steg framåt som togs när kulturdepartementet upprättades, och jag nämnde också att vi från folkbildningshåll har mycket goda erfarenheter av hur djupt medveten departementschefen är om hela denna situations problematik.

Detta är verkligen ett stort fält. Vi förnekar inte vad som har gjorts, och vi förnekar inte heller att det finns en viss planmässighet i kulturinsatserna i

vårt land, men vi efterlyser en målinriktning, utan vilken det hela lätt flyter, en medvetenhet om själva situationen, som jag undrar om herr Arvidson och andra litet optimistiskt lagda personer verkligen har. Situationen just nu kan — och det har också skett, som jag nämnde — karakteriseras som en kulturell nödsituation trots alla insatser som görs.

Vad är det för krafter som står bakom och på varje punkt hindrar de allra bästa insatser från samhälleligt och officiellt håll? Kanske ligger det någonting i vad en konservativ engelsk parlamentsledamot sade. Han sade att det gör detsamma vilka som sitter i parlament, regering och utredningar, bara de konservativa har hand om det folk läser, ser i TV och på film o. s. v.

Att herr Arvidson kryper bakom argumentet att det skulle bli en sådan fruktansvärd jätteutredning har jag litet svårt att förstå. Det är väl inget skäl att inte försöka se vart det bär.

Herr WESTBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. Jag vill bara till herr Arvidson säga att han går väl långt när han talar om allt vad denna utredning måste inrymma. Jag tycker nog att han målar med alltför grälla färger. Han säger t. ex. att utredningen måste ta upp hela vårt sociala liv. Jag tror inte att det var motionärernas avsikt att utredningen skulle bli så utomordentligt omspannande, utan jag tycker, att man bör kunna hålla den inom rimliga gränser.

Herr Arvidson talade också om att detta är en uppgift för vetenskaplig forskning. Jag delar hans mening på den punkten. Jag tror att vi behöver mycket forskning på området. Vi har talat om t. ex. sociologiska undersökningar såsom ett underlag för ett kommande ställningstagande. Men vilket slags vetenskaplig forskning skall bedrivas, hur skall man lägga ut uppdragen,

En allsidig kulturutredning, m. m.

hur skall man klara uppgifterna? Vore det inte anledning att samråda också om de frågorna?

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag vill endast säga några ord i all korthet till herr Hector.

Vad han kallar för min resignation och min relativism kanske helt enkelt i stället skulle kunna karakteriseras som min realism. Jag är nämligen övertygad om att man från departementets sida nu gör det bästa möjliga av vad man kan göra i stället för att sätta sig ned och i tio år fundera över vad man skulle göra om man kunde göra allt möjligt. Jag tycker att vi kunde vara överens om att det är det riktiga.

Herr Hector var själv inne på att man borde kunna skilja mellan kultur och okultur. Det kan naturligtvis sägas. Jag är helt överens med honom om de merkantila intressenas roll i dagens samhälle, men redan att fastställa vad kultur är innebär ju att man ger ett innehåll åt begreppet kulturpolitik — vi har talat om det så mycket i dag. Vi skall inte glömma bort ordet politik i sammanhanget. Det finns en målinriktning beroende på det politiska system vi tillämpar. Det kulturarbete som nu sker från departementets sida är grundat på en målmedveten demokratisk kulturpolitik. Jag är övertygad om att ett samhälle med ett annat system skulle välja en annan inriktning.

Efter denna diskussion borde vi kunna vara överens om att mycket bra saker är på gång och hoppas att mycket mera skall ske. Men jag tycker att denna debatt varit fullständigt onödig.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som förordades av bifall till motionerna I: 242 och II: 312; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

**Åtgärder mot förgiftningsolyckor
bland barn**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot förgiftningsolyckor bland barn.

Sedan utskottets hemställen föredragits anförde

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, som vi nu har att behandla, upptar frågan om de problem och orsaker som medverkar till den kraftiga ökningen av förgiftningsolycksfall bland barn. Frågan är aktualiserad genom motionerna nr I:103 och II:141, där motionärerna hemställer om en utredning angående vilka åtgärder som kan vidtagas för att minska riskerna för förgiftningsolyckor bland barn, varvid man särskilt bör överväga möjligheterna att använda en särskild skyddsförslutning för giftiga eller eljest skadliga läkemedel eller tekniska preparat.

Som motionär vill jag trots utskottets välvilliga skrivning anlägga ytterligare några synpunkter på detta problem. Barnförgiftningarna har under de senare åren varit föremål för ett stort intresse över hela världen. Flera undersökningar har visat att detta problem har stor räckvidd, och icke minst här i Sverige visar utvecklingen en skrämmande ökning. Den kemiska forskningen har givit oss ett stort antal nya läkemedel och hushållspreparat som har potentiella risker. Detta har medfört, särskilt för barnen, en ökad frekvens av förgiftningsolycksfall och för läkaren ökade svårigheter att bedöma riskerna av de nya preparaten liksom att behärska den rätta behandlingen av dessa starkt ökade antal fall.

Den väsentliga orsaken till de ökade barnförgiftningarna är att föräldrar ofta, trots sin kunskap om förgiftningsrisker, slarvar vid förvaringen av pre-

paraten. Man underskattar barnens förmåga att komma åt dessa. Säkert är också att kunskapen om gällande föreskrifter om giftförvaring, innebörden av förvaringsföreskrifter m. m., är bristfällig. Här är områden för upplysning och propaganda. Även om sådan bedrivs — senast hösten 1964 genomfördes en landsomfattande upplysningskampanj under benämningen »Respekt för recept», bakom vilken stod medicinalstyrelsen och Röda korset — brister det i fråga om säkerhet i förvaringen av mediciner och kemisk-tekniska hushållspreparat i hemmen. Huruvida denna propaganda givit några praktiska lösningar på säkerhetsproblemen är svårt att bedöma. Det framgår av medicinalstyrelsens giftinformationscentrals verksamhetsberättelse för 1965 att antalet förfrågningar hos centralen om förgiftningar hos barn var 5 500, en mycket kraftig ökning från 1961, då antalet var cirka 1 000 fall. Den skrämmande ökningen kan icke väntas avta av sig själv. Den kraftiga satsningen på den kemiska industrien och forskningen ger oss ett hastigt ökat antal läkemedel och kemiska hushållspreparat. Detta medför för barnen större risker för förgiftning.

Under senhösten 1959 genomfördes en fältundersökning i en större mellansvensk stad för att kartlägga hur man förvarade giftiga preparat hos familjer med barn i åldern 1—2 år. I undersökningen som ombesörjdes av sköterskor vid barnavårdscentralen i staden kunde man konstatera att förvaringen av mediciner och tekniska preparat var mycket otillfredsställande. Av de 206 familjer som utvaldes slumpmässigt visade det sig att 198, eller 96 procent, hade som gifter klassificerade läkemedel och tekniska preparat i hemmen. Av de 206 familjerna förvarade 185, eller 90 procent, gifterna på ett sådant sätt att de bedömdes åtkomliga för ett 24 månader gammalt barn.

Undersökningsresultatet visar vidare att utrustningen av lägenheterna vad beträffar möjligheterna till giftförvaring

Åtgärder mot förgiftningsolyckor bland barn

fortfarande är mycket otillfredsställande. Det är förvånande att nära hälften av våra moderna lägenheter saknar läsbara städsåk. Likaså borde det vara självklart att läsbara medicinskåp hörde till standardutrustningen i en modern bostad. Uppenbart är att det brister åtskilligt i fråga om föräldrarnas förståelse för nödvändigheten att förvara giftiga varor oåtkomliga för barn. Att bestämmelsen i paragraf 12 mom. 1 i giftstadgan dagligen överträdes i mycket stor skala är helt visst. Vi står också inför säkerhetsproblem som på något sätt måste lösas. En starkt intensifierad upplysning om säkra förvaringsutrymmen i hemmen, som genom utformning och placering verkligen blir använda, behövs.

Den svenska marknaden har över 40 000 tekniska preparat. Ingen enskild läkare kan ha kunskap om innehållsämne, toxicitet, symptom och behandling av alla dessa preparat. Dess värre finns inte ens någon enkel förteckning tillgänglig över alla dessa preparat, och utländska uppslagsverk äger icke giltighet. När en läkare får in ett förgiftningsfall vänder han sig till giftinformationscentralen där han får toxikologisk information.

Ett mycket allvarligt problem är de svårigheter som föreligger för centralen att erhålla aktuell information om marknads farligaste grupp av förgiftningsmedel, d. v. s. bekämpningsmedlen. Enligt den nya lagstiftningen sker numera en registrering av bekämpningsmedlen hos giftnämnden. Giftnämnden har välvilligt ställt vissa begränsade uppgifter om de enskilda bekämpningsmedlen till giftinformationscentralens förfogande, men sekretessbestämmelser tillåter icke giftnämnden att lämna ut fullständig deklaration på preparatet, och utan den kan giftinformationscentralen icke tillfredsställande bedöma preparatets akuta toxicitet. Däremot får giftnämnden lämna uppgift om vem som tillverkar preparatet. När läkaren se-

dan kontaktar tillverkaren, om det lyckas innan förgiftningen fullbordats, har det hänt att tillverkaren inte kan innehållsdeklarera giftet. Han är nämligen inte skyldig att bokföra varudeklarationer på sina preparat. För inte så länge sedan inträffade ett förgiftningsolycksfall liknande det här skisserade med dödlig utgång.

Vid många sjukdomar har profylaxen medfört stora framsteg men när det gäller förgiftningsolyckor bland barn har den givit ett mindre påtagligt resultat. Vi har att räkna med ett ständigt stigande antal förgiftningsolycksfall bland barn, säger läkare som är verksamma inom detta område. För att bryta den trenden behövs ökade resurser till giftinformationscentralens verksamhet, kraftigt ökad upplysningsverksamhet och i övrigt de åtgärder som utskottet har anfört. Kunde man därtill förmå läkemedels- och kemiska firmor att förse giftiga preparat med barnsäkra, obligatoriska skyddsförlutningar skulle det betyda ett stort framsteg i strävan att skydda minderåriga från förgiftningsolyckor.

Herr talman! Utskottet har i klämman anfört en hel rad av åtgärder som behöver vidtagas. Jag vill endast understryka att de av utskottet föreslagna åtgärderna verkligen är nödvändiga. Framför allt behövs emellertid, som jag tidigare nämnde, ökade resurser. Giftinformationscentralen, som är knuten till karolinska sjukhuset, har inte de resurser som den rimligen bör ha för att kunna klara sin uppgift med den ständigt ökade floran av bekämpningspreparat av olika slag som kommer ut i marknaden. Centralen har ett anslag på 150 000 kronor per år. Den har över huvud taget inga medel till den utåtriktade verksamheten, den kan inte lägga upp program för TV eller radio och den arbetar i provisoriska lokaler som gör det svårt för centralen att genomföra förelagda uppgifter.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Civilt försvarsstyrelsen: Avlöningar

Jag har endast velat uttala min tack-samhet över utskottets positiva skrivning.

Vidare yttrades ej.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Föredrogs vart för sig

konstitutionsutskottets memorial nr 25, angående förordnande att samråda med riksdagens löne delegation i visst fall m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om utgivande av en svensk kulturtidskrift på främmande språk, och

nr 17, i anledning av väckt motion om statligt stöd till grammofonskiveproduktion.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 13

Anslag till civilt försvar m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till civilt försvar m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Civilt försvarsstyrelsen: Avlöningar**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr **WERBRO** (fp):

Herr talman! Under denna punkt har utskottet haft att ta ställning till dels statsverkspropositionen, dels motioner-

na I:69 och II:109 beträffande avlöningsstat för civilt försvarsstyrelsen.

1953 tillsatte Kungl. Maj:t en särskild utredning med uppgift att utreda dels civilt försvars organisation, dels organisationen på det centrala planet, d. v. s. civilt försvarsstyrelsens organisation. 1958 överlämnades utredningens betänkande till Kungl. Maj:t, och 1959 framlades proposition i ärendet. Riksdagen fattade därvid beslut om riktlinjerna för de närmaste 10 årens uppbyggnad av civilt försvar. I samband därmed antogs förslag till organisation av civilt försvarsstyrelsen. 1960 framlades proposition beträffande anslagen. Departementschefen hade funnit att avlöningskostnaderna för civilt försvarsstyrelsen skulle belöpa sig till 2,9 miljoner kronor per år.

Under innevarande budgetår har denna utgiftspost ökat till 4,4 miljoner, och den föreslås för nästkommande budgetår bli höjd till 5,2 miljoner kronor. I den proposition som nu är avlämnad har man i denna anslagshöjning inberäknat en omorganisation av civilt försvarsstyrelsen. Man fullföljer den inte helt under nästkommande budgetår, men en fortsättning är väl att vänta. Denna utökning av styrelsens kostnader kommer att belöpa sig på, enligt vad statskontoret har utrett, 1 080 000 kronor, vilket skulle innebära att man under nästkommande år skulle öka kostnaderna med ytterligare drygt 600 000 kronor. Det innebär att man ifrån det att organisationen togs i bruk den 1 juli 1960 har fördubblat anslaget till civilt försvarsstyrelsens avlöningar. Det är häpnadsväckande att ett ämbetsverk får en sådan utbyggnad som här är fallet. Den utredning som förelåg 1958, som hade utrett utformningen av civilt försvar för tio år framåt, hade också tagit ställning till den organisation av civilt försvarsstyrelsen som skulle gälla under denna period.

Vad beträffar själva organisationsformen för civilt försvarsstyrelsen har vi i

Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret

motionerna velat peka på några andra tänkbara organisationsformer än vad som föreslagits ifrån statskontoret och civilförsvarsstyrelsen och sedan ifrån Kungl. Maj:t. Utskottet framhåller att denna stora ökning av personalen är bl. a. erforderlig med hänsyn till att man inom civilförsvaret kommer att övergå till databehandlingssystem. Jag har fått det intrycket att ett databehandlingssystem inte skulle öka personalkostnaderna utan snarare vara personalbesparande. Till det kan man kanske säga, att när man bygger upp en organisation med databehandlingssystem erfordras tillfällig personal. Det har vi motionärer också räknat med, varför vi inte har yrkat avslag på förslaget om anslagsökning med 400 000 kronor under nästkommande budgetår utan den anslagshöjningen skulle styrelsen få även enligt vårt förslag för att kunna klara av den tillfälliga personalförstärkning som är erforderlig. Men att bygga upp en helt ny organisation som kommer att kosta 1 080 000 kronor mer än man hade räknat med enligt planen för civilförsvarets uppbyggnad är något egendomligt, såsom vi ser det.

Vi har i motionen också framfört några synpunkter på frågan om att överföra vissa arbetsuppgifter som nu tilldelats civilförsvarsstyrelsen till andra organisationer som redan under fredstid sysslar med dessa. Vi har bl. a. som ett exempel sagt att televerket skulle kunna överta teleplaneringen. Man har anledning att vara ganska förvånad över utskottets skrivning, där det sägs att det i televerket inte finns erforderlig expertis. Jag för min del anser att detta verk har en utomordentlig expertis på detta område. På grund av den erfarenhet jag har från samarbete med denna organisation är min inställning en helt annan än den utskottet ger uttryck åt därvidlag. Jag anser att televerket mycket väl klarar av det, och televerket måste kopplas in på dessa arbetsområ-

den, och därför torde det vara av mycket stor betydelse, att verket också deltar i planeringsarbetet. Dessa arbetsuppgifter borde utan att man belastar televerket något nämnvärt kunna överföras till detta verk.

Det är likadant med andra ämbetsverk som skulle kunna överta dessa uppgifter. Det är väl nödvändigt att, när man har en civilförsvarsplanering, denna genomföres i god samverkan med andra instanser inom den civila organisationen, så att man inte vid ett beredskapstillfälle nödsakas göra stora ingripanden i samhällsorganisationen.

Jag har inget yrkande men vill framhålla att det vid ett studium av utskottets motiveringar till avslag på motionerna tydligt visar sig, att det föreligger ett stort behov av en sådan förut-sättningslös utredning som föreslås i motionerna.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 2—24

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25

Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (bilaga 13, punkt III: 4, s. 142) att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 428) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 519), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret för budgetåret 1966/67 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 600 000 kr.

Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret

minskat investeringsanslag av 900 000 kr.,

dels ock två likalydande motioner, räckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 439) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 539), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 900 000 kr.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 428 och II: 519 samt I: 439 och II: 539, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsbeloppet, till Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kr.,

b) att motionerna I: 428 och II: 519 samt I: 439 och II: 539, samtliga motioner i vad de avsåge medelsförbrukningen under budgetåret 1966/67, icke måtte bifallas av riksdagen.

Reservation hade avgivits av herr *Åxel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson*, *Holmberg*, *Dahlén*, *Sundin*, *Bohman*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Gustafsson* i Skellefteå, *Antonsson*, *Nelander* och *Petersson*, vilka ansett att utskottet under b) bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 428 och II: 519 samt I: 439 och II: 539, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att av ifrågavarande anslag ett belopp av 1 600 000 kr. icke finge tagas i anspråk under budgetåret 1966/67.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Vid denna punkt föreligger en reservation som stöds av 14 av statsutskottets 30 ledamöter.

I reservationen framhålls att de me-

del som äskas av Kungl. Maj:tt för uppförande av fyra basområdesförråd inte borde tas i anspråk under nästa budgetår, bl. a. därför att planerna för detta uppförande ännu inte är fastställda.

Det finns särskilt en aspekt som reservanterna har tänkt på när de föreslagit ett uppskov, nämligen att man kan göra en samhällsekonomisk besparing av samma effekt, ehuru i mindre storleksordning, som vid den senareläggning som riksdagen beslöt för en tid sedan beträffande militära investeringar på 350 miljoner kronor. Här gäller det alltså inte ett så stort belopp, utan det är fråga om 1,6 miljon kronor som skulle kunna sparas och flyttas över till kommande budgetår.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **GUSTAFSSON** i Uddevalla (s):

Herr talman! Den fråga som det råder delade meningar om gäller huruvida fyra förråd för civilförsvarets räkning till en kostnad av 1,6 miljon kronor skall byggas under nästa budgetår, eller om man, som reservanterna föreslår, skall uppskjuta uppförandet.

I reservationen framhålls, att planen för anskaffning av förråd inte är fastställd ännu. Detta är riktigt, men såsom framgår av propositionen finns det en preliminär plan och eventuella ändringar av denna avser bara detaljer. Enligt den preliminära planen föreligger en brist på lokaler som motsvarar en byggnadskostnad på 33 miljoner kronor.

De förslag som avses gäller endast en begränsad del av det totala behovet, och den fråga som kammaren nu har att ta ställning till gäller således byggnader som har getts en mycket hög prioritet. Ett uppskov innebär att mängder av dyrbar materiel måste förvaras under otillfredsställande förhållanden, och därför finns det ingen anledning att uppskjuta avgörandet.

Herr talman! Med detta ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vissa byggnadsarbeten vid statens civilförsvarsskola i Rosersberg

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25:o mom. b) i utskottets utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 1) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 103 nej, varjämte 4 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 26

Vissa byggnadsarbeten vid statens civilförsvarsskola i Rosersberg

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt III: 5, s. 143 och 144) att

till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels de förenämnda båda likalydande motionerna I: 428 av herr Lundström m. fl. och II: 519 av herr Ohlin m. fl., i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till vissa byggnadsarbeten vid statens civilförsvarsskola i Rosersberg för budgetåret 1966/67 anvisa ett i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 550 000 kr. minskat investeringsanslag av 150 000 kr.,

dels ock de förenämnda båda likalydande motionerna I: 439 av herr Bengtson m. fl. och II: 539 av herr Hedlund m. fl., i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till vissa byggnadsarbeten vid statens civilförsvarsskola i Rosersberg för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 150 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 428 och II: 519 samt I: 439 och II: 539, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Vissa byggnadsarbeten vid statens civilförsvarsskola i Rosersberg för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrarna Axel Andersson, Ivar Johansson, Per Jacobsson, Dahln, Sundin, Eliasson i Sundborn, Nihlfors, Gustafsson i Skellefteå, Antonsson och Nelander, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 428 och II: 519 samt I: 439 och II: 539, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Vissa byggnadsarbeten vid statens civilförsvarsskola i Rosersberg för budgetåret 1966/

Vissa särskilda frågor

67 anvisa ett investeringsanslag av 150 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Även vid denna punkt, som gäller vissa byggnadsarbeten vid statens civilförsvarskola i Rosersberg, har avgivits en reservation. Reservanterna vill inte, som Kungl. Maj:t, sätta i gång någon nybyggnation av förläggningslokalerna nu. De vill ta det litet mera försiktigt, och därför har de i besparingssyfte föreslagit renovering av de redan befintliga lokalerna för en kostnad av 150 000 kronor för att sedan se tiden an.

Jag yrkar bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten och reservanterna är eniga om att det behövs en förbättring av förläggningslokalerna vid civilförsvarskolan i Rosersberg. Reservanterna föreslår att man skjuter på avgörandet om en nybyggnad. För att klara det akuta behovet skulle man renovera några gamla baracker, som är i mycket dåligt skick. Utskottet anser det vara dålig ekonomi att rusta upp de gamla lokalerna, i all synnerhet som standarden på dem ändå skulle bli låg och förläggningen bli ett provisorium av begränsad livslängd. Behovet av lokaler för gruppstudier skulle inte heller bli tillgodosett. Över huvud taget är dessa baracker i sådant skick att det inte är någon idé att kosta pengar på dem, i all synnerhet som man ändå inte kommer ifrån en nybyggnad längre fram.

Beloppet, 700 000 kronor, ligger inom den kostnadsram som riksdagen antagit, och det är också en motivering för att dessa byggnadsarbeten, som bedömts som mycket angelägna, kommer till stånd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2) av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Anslag till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 6***Vissa särskilda frågor**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr TOBE (fp):

Herr talman! Under punkten 6, vissa särskilda frågor, i statsutskottets utlåtande nr 42 förekommer också behandling av en motion i denna kammare, nr 340, som är väckt under den allmänna motionstiden. Den behandlar ett nordiskt institut för vidareutbildning av samhällsplanerare. Det har gjorts en förberedande utredning av fackmän från de fyra nordiska länderna, och ärendet är behandlat vid Nordiska rådets 12:e session här i Stockholm 1964. Kulturutskottet, som verkade vid den sessionen, anslöt sig till utredningen och konstaterade »att denna sak kommit väl i gång». Därefter behandlades frågan av nordiska kulturkommissionen,

Vissa särskilda frågor

och enligt kommissionens berättelse till Nordiska rådets 13:e session i Reykjavik förra året har kommissionen på ett högst betänkligt sätt nedbantat det förslag som expertutredningen hade lagt fram.

Utredningen avsåg en utbildning som efter en grundutbildning i de olika länderna skulle ta ungefär 20 veckor, och den skulle vara förlagd till en i Stockholm upprättad institution, antingen fristående eller tillsammans med någon högskola. Kulturkommissionen sade sig ha undersökt möjligheterna att tills vidare anordna en kurs eller ett symposium för att i mindre format pröva de idéer om vidareutbildning av samhällsplanerare som framkommit.

Djupt bedrövad över dessa sakernas tillstånd ställde jag i november förra året en enkel fråga härom till ecklesiastikministern. Svaret var inte särskilt uppmuntrande. Det bekräftade att departementet var med på den av kulturkommissionen angivna nödlösningen. Dessutom hänvisades till att Norge var koordinerande land och att Sverige inte kunde göra så mycket.

I statsverkspropositionen återfann jag ingenting om detta angelägna ärende, men statsutskottets utlåtande har med en hänvisning hjälpt mig att under punkten B 81, främjande av nordiskt-kulturellt samarbete, hitta en post på 79 550 kronor. Denna är enligt propositionen avsedd för stipendier till isländska folkhögskoleelever och för den föreslagna nordiska kursen för samhällsplanerare. Kostnaden för den senare bar för Sveriges del uppskattats till 35 000 kronor.

Min motion II: 340 var avsedd att påskynda åtgärder för en mera definitiv utformning av vidareutbildningen, eftersom jag — och många med mig — anser att det nämnda symposiet inte på något sätt kan motsvara vad man eftersträvar och vad Nordiska rådet avsåg, när det behandlade frågan. Utskottet har nöjt sig med departementschefens

dispositioner och meddelar att norska regeringen — Norge är som sagt koordinerande land — förbereder en nordisk kurs under loppet av nästa år, alltså 1967. Med detta magra resultat för ögonen, fem år efter det att frågan väcktes i Nordiska rådet, vill jag ifrågasätta riktigheten av kulturutskottets omdöme år 1964, »att saken kommit väl i gång».

Nu har emellertid något nytt inträffat som kan bidra till en lösning mer i enlighet med fackmannautredningen. I en artikel i Dagens Nyheter för en tid sedan har docenten Lennart Holm föreslagit att konsthögskolans arkitekturskola skulle ombildas till ett nordiskt institut för vidareutbildning av samhällsplanerare. Holms ställning som rådgivare i ecklesiastikdepartementet gör att hans förslag får en viss officiell prägel.

Det är svårt att ta ställning till detta nya förslag utan närmare kännedom om de konsekvenser det har ur huvudmannasynpunkt och med hänsyn till ekonomi och organisation. Jag tror att jag i alla fall för de svenska planeringsfackmännens del kan säga att en sådan lösning hälsas med tillfredsställelse under vissa förutsättningar.

En förutsättning är att åtgärden kan medföra en snabb lösning av frågan. Det är ju många andra intressen som är knutna till konsthögskolan, och det kan hända att man vill slå vakt om den nuvarande utformningen, vilket kan fördröja ärendet.

En annan förutsättning är att det blivande institutet utrustas med åtminstone en professur som företräder ämnet fysisk planering. De fyra professorer som var ifrågasatta i Holms artikel — de nuvarande i arkitekturhistoria och arkitektur samt en ny i samhällsvetenskap och en ny i teknik — vilka enligt Holms i denna del rent lyriska framställning »skulle ge en fyrklang som vore nära nog idealisk», kan knappast anses fylla behovet, om man utesluter

Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar

det viktiga ämnet fysisk planering, som vi kallar det. Ämnet kan naturligtvis också kallas samhällsplanering — själva benämningen är inte så viktig — men planeringsnormerna och planeringsmetodiken måste få en central ställning i denna utbildning, om den rätt skall kunna fylla sitt ändamål.

Herr talman! Jag finner inte anledning att ställa något särskilt yrkande. Men det vore faktiskt intressant att höra, om man inom departementet arbetar vidare med denna fråga om att ombilda konsthögskolans arkitekturskola till det nordiska institut som vi så länge väntat på.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7**Humanistiska fakulteterna m. m.:
Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (bilaga 10, punkt E 6, s. 362—377) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet förordats fastställa personalförteckning för de humanistiska fakulteterna m. m., dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för de humanistiska fakulteterna m. m., att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 25 930 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* (I: 72) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Kungälv (II: 110);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Blomquist m. fl.* (I: 161) och den andra inom andra kammaren av herr *Regnéll* (II: 173);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Akerlund m. fl.* (I: 272) och den andra inom andra kammaren av fröken *Ljungberg m. fl.* (II: 335), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att inrätta en professur i historia, särskilt modern politisk och social historia, vid universitetet i Uppsala fr. o. m. budgetåret 1966/67;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlberg m. fl.* (I: 385) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 484);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 409) och den andra inom andra kammaren av herr *Tobé m. fl.* (II: 498);

dels en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 336);

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Rubin* och *Sjöholm* väckt motion (II: 493).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 336, såvitt nu var i fråga, besluta att inrätta en professur i indologi, särskilt nyindisk filologi, vid Stockholms universitet fr. o. m. budgetåret 1966/67;

II. att motionerna I: 272 och II: 335, i vad de avsåge inrättande fr. o. m. budgetåret 1966/67 av en professur vid Uppsala universitet i historia, särskilt modern politisk och social historia, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionen II: 493, i vad den avsåge inrättande fr. o. m. budgetåret 1966/67 av en professur vid Lunds universitet i finsk-ugriska språk, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I: 72 och II: 110, i vad de avsåge inrättande fr. o. m. budgetåret 1966/67 av en professur vid Göteborgs universitet i etnografi, särskilt social antropologi, med professorn Karl

Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar

Gustav Izikowitz som förste innehavare, icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: 385 och II: 484, i vad de avsåge inrättande fr. o. m. budgetåret 1966/67 av ett ordinarie universitetslektorat vid Uppsala universitet i finska språket och litteraturen, icke måtte av riksdagen bifallas;

VI. att motionerna I: 161 och II: 173, i vad de avsåge inrättande fr. o. m. budgetåret 1966/67 vid Lunds universitet av ett universitetslektorat i musikkforskning och en tjänst som lärare i musikteori, icke måtte av riksdagen bifallas;

VII. att motionerna I: 409 och II: 498, i vad de avsåge inrättande vid Umeå universitet av en forskardocentur med docenten Hans Christiansson som förste innehavare, icke måtte av riksdagen bifallas;

VIII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 336, I: 272 och II: 335, II: 493, I: 72 och II: 110, I: 385 och II: 484, I: 161 och II: 173 samt I: 409 och II: 498, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits fastställa personalförteckning för de humanistiska fakulteterna m. m.;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för de humanistiska fakulteterna m. m., att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 25 930 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Under denna punkt behandlas en motion som jag väckt, inte om avslag på framställningen om en professor i indologi utan om att ifrågasvara professor borde knytas till Uppsala universitet, där det finns förut-

sättningar att utnyttja inte bara vetenskapsmän och lärarkrafter utan framför allt samlingen av vetenskaplig litteratur på området.

Jag är medveten om att denna fråga kanske inte tillmättes den betydelse som den faktiskt har i internationella sammanhang.

Anledningen till att jag ansett att denna professor skulle flyttas från Stockholm till Uppsala är att det i olika och andra sammanhang har återopats ekonomiska skäl för en bedömning av en fråga. Det borde därför varit rimligt att universitetskanslern, som synes vara den ledande kraften i detta sammanhang, hade beaktat de möjligheter som finns i Uppsala och den forskning som där bedrivs i detta ämne. Jag har i denna fråga i min motion erinrat om att vi har en över hundraårig tradition när det gäller undervisning och forskning på detta område i Uppsala. Jag anser att det hade varit riktigt att man när man stod inför en förstärkning av ämnet utan att vidtaga någon mera radikal åtgärd skulle ha kunnat utnyttja det bibliotek och de personella resurser som vi har i Uppsala. Jag vill erinra om att Uppsala universitet har över 700 hyllmeter litteratur på området, och man borde ha tagit hänsyn till den erfarenhet och expertis som där är samlad.

Det har under gången tid både från Lund och från Uppsala gjorts framställningar i detta ämne, men dessa har avvisats. Nordiska rådet har nu av någon anledning gripits av arbetsvilja i denna fråga — därmed inte sagt att arbetsviljan tagit sig det rätta uttrycket — och har kommit fram till att man skulle ha denna tjänst placerad i Stockholm.

Jag vill understryka att denna tjänsts betydelse är oerhört stor inte minst med hänsyn till den internationella handeln och till den ställning, som denna språkforskning har när det gäller det kulturella utbytet.

Jag skall inte gå in på någon längre

Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar

debatt i detta sammanhang, men jag har velat ställa ett par frågor till ecklesiastikministern. Jag utgår från att biblioteket i Uppsala och de institutioner på området, vilka där finnes, inte skall flyttas centralt till Stockholm. Om man nu vill göra denna utbyggnad i Stockholm, vill jag understryka att det då bör kunna förutsättas att ecklesiastikministern snarast möjligt kommer att vidtaga en förstärkning av lärarkrafterna i Uppsala. Om man i stället menar att forskningen och utbildningen på detta område skall koncentreras till Stockholm, är det lämpligt att man klargör detta redan nu.

Även om jag inte ställer något yrkande vill jag vädja till statsrådet att han snarast möjligt försöker åstadkomma den förstärkning av detta ämnes resurser, som är erforderlig inte minst i Uppsala.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag har under denna punkt tillsammans med herrar Tobé och Gustavsson i Alvesta väckt en motion i denna kammare. En likalydande motion är väckt i första kammaren av herrar Akerlund, Alexanderson och Harald Pettersson. Motionen gäller en professur i historia, särskilt modern politisk och social historia, vid Uppsala universitet.

Jag har bett om ordet därför att det förefaller mig som om utskottet, som har gjort en ganska lång skrivning för att motivera yrkandet om avslag på motionen, ändå gör sig skyldigt till en rätt egenartad motivering.

Ett principbeslut fattades år 1947 om en professur i både Lund och Uppsala. Mycket väl kunde vi i denna motion ha framställt precis samma yrkande, men av hänsyn till det betryckta finansiella läge som nu råder har vi begränsat oss till det ena universitetet och då valt det där situationen på detta område är mest beträngd.

När man år 1947 nöjde sig med att

fatta ett principbeslut angavs som skäl för ett uppskov med det definitiva inrättandet av professuren att tillgången på kompetenta sökande måste säkerställas innan man kunde inrätta denna professur. Denna motivering är nu helt och hållet borta, eftersom det finns mycket god tillgång på kompetenta aspiranter till dylika professurer.

Detta äskande om en professur vid universitetet i Uppsala — liksom en i Lund — har återkommit gång på gång. Kanslern har tagit upp det även i år på förslag av fakultetsberedningen, som har givit hög angelägenhetsgrad åt denna professur. Situationen är faktiskt den att historieämnet vid Uppsala universitet har det största antalet doktorander och licentiander bland de humanistiska ämnena. Enligt vad som sagts mig lär nu näst ämnet fysik just historieämnet vara mest efterfrågat av doktorander och licentiander. Vad som har skett är väl att detta ämne har fått en allt större områdesspridning med inriktning på just den moderna historien, den moderna politiken och den moderna sociala strukturen.

Det förefaller mig som om propositionen nr 76 — beträffande vilken motionstiden för övrigt går ut i dag — i vilken hans excellens herr ministern för utrikes ärendena har föreslagit inrättandet av ett internationellt institut för freds- och konfliktforskning i Sverige, ger en särskild motivering åt det krav som vi motionärer har framställt. Det råder väl intet tvivel om att ett sådant institut, om det kommer till stånd, såsom universitetskanslern i sitt yttrande har framhållit, måste »inriktas på den i sammanhanget grundläggande konfliktsproblematiken med uppmärksamhet fäst särskilt vid reella, ekonomiska och andra intressemötsättningar sådana dessa framträder i historiens perspektiv och i nutiden».

Det synes mig alldeles klart att man genom de forskningar som pågår inte minst inom modernhistorien redan från

Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar

början kommer att få ett gott tillskott till detta instituts verksamhet. En sådan samordning med den humanistiska forskningen torde detta institut *nödgas* åstadkomma, om det skall få den satsning från starten som vi kan hoppas på.

Nu säger utskottet, herr talman, att det har hänt så mycket sedan 1947. Det har inrättats inte mindre än tre professurer i historia sedan dess, och utskottet talar om vilka det är, nämligen vid Stockholms universitet en professur i stadshistoria och en i historia samt vid Göteborgs universitet en professur i historia, särskilt modern historia — det är för övrigt den enda professur vi över huvud taget har i detta ämne. Utskottet anför vidare att det har inrättats en preceptor i ekonomisk historia, vilken tjänst redan hunnit förvandlas till professur. Detta förefaller mig knappast utgöra motiv för yrkande om avslag på den föreliggande motionen.

Därefter övergår utskottet till att tala om den strukturförändring, som universiteten har undergått efter 1947, och säger att angelägenheten av ifrågasvarande professur måste »vägas mot övriga önskemål om nya tjänster inom universitets- och högskolesektorn. Vid denna avvägning har utskottet inte ansett sig kunna biträda förslaget i nämnda motioner...»

Jag frågar mig verkligen — och det skulle vara en stor tillfredsställelse om jag därvidlag kunde få lyssna till en förklaring från någon utskottets talesman — vad det är för avvägning som utskottet har gjort. I varje fall har utskottet inte stött sin avvägning på universitetskanslersämbetets uttalanden och inte heller på fakultetsberedningens, som ligger bakom universitetskanslersämbetets ställningstagande. Men man har gjort sin avvägning så, att den råkat sammanfalla med Kungl. Maj:ts förslag — och det är kanske också en form av avvägning! I och för sig har jag väl inte anledning att kritisera, att Kungl. Maj:t har fått gå fram med rödpennan för

att över huvud taget klara det angelägnaste. Den i och för sig intressanta professur i indologi, som herr Lundberg nyss talade för, har emellertid fått väga tungt i förhållande till ifrågasvarande professur i modern historia.

Man kan sätta ett frågetecken i kanten för det sätt, på vilket utskottet gör sina avvägningar. Det är jag synnerligen angelägen att i detta ärende få klarhet om. Jag undrar också om utskottet vid sin avvägning över huvud taget haft i åtanke det förslag om fredsforskningsinstitut som nu ligger på riksdagens bord. Måste inte tillkomsten av detta institut anses på ett särskilt sätt stryka under behovet av förstärkning när det gäller undervisningen och forskningen i den moderna politiska och sociala historien?

Jag finner det egentligen utsiktslöst att yrka bifall till motionen, men eftersom jag föreställer mig, herr talman, att jag i annat fall inte kommer att få ett svar från någon utskottets talesman, så ber jag att få yrka bifall till motion nr 335 i denna kammare.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 272 och II: 335 i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ljungberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7:o mom. II) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Juridiska fakulteterna: Avlöningar

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 272 och II: 335 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III—VIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 9***Juridiska fakulteterna: Avlöningar**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag vill säga några ord med anledning av den folkpartimotion, vari det yrkas, att det den 1 januari 1967 inom det kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet skall inrättas en avdelning för behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna. Bakgrunden till motionen är, att vi i vårt land fått en alltmer ökande ungdomskriminalitet som inger mycket allvarliga farhågor. Statistiken visar att ungdoms-socialiteten ökat mer än vad som svarar mot ungdomskullarnas tillväxt. Kriminalitet, alkoholmissbruk och narkotikamissbruk förekommer tyvärr i allt lägre åldrar.

När det i juni 1961 tillsattes en kommitté för behandlingsforskning konstaterade dåvarande socialministern, att vårdresultaten var nedslående och att det var uppenbart att ställningstagandena i dessa viktiga frågor måste grundas på otillräckliga kunskaper och infor-

mationer. Statsrådet framhöll som sin mening, att det var angeläget att man sökte komma fram till bättre behandlingsmetoder för att få godtagbara vårdresultat på dessa områden.

I somras hölls här i Stockholm en kriminalvårdskongress i FN:s regi med deltagare från hela världen. Vid denna kongress konstaterades, att bland de nationer som har en hög samhällsekonomisk standard är Sverige ett av de sämst utrustade länderna när det gäller kriminologisk forskning; endast en ringa del av totalkostnaderna för kriminalvården härrör från forskning på detta område.

Vi har visserligen nu fått en viss upprustning av ungdomsvårdsskolorna, men de kvalitativa resurserna har inte förstärkts i samma utsträckning. Ungdomsvårdsskolornas klientel är svårbehandlat, kanske mer svårbehandlat nu än tidigare. Om kraftåtgärder inte vidtas torde det föreligga risk för att hela vårdområdet förslummas och att man kommer in i en cirkelgång, där bristen på kvalificerad personal medför otillfredsställande behandling och detta i sin tur bidrar till att försvåra rekryteringen av god personal.

Vi bör söka få till stånd en vetenskaplig forskning på hög akademisk nivå med tvärvetenskaplig samverkan mellan olika discipliner, och för en sådan forskning fordras det en särskild vetenskaplig institution.

I betänkandet »Behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna» som utkom 1964 har det på grundval av en ingående utredning om ungdomsvårdsskolornas vård och behandling framförts förslag om ett särskilt forskningsorgan. Kommittén föreslog att ett sådant forskningsorgan skulle inrättas i form av en sektion inom kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet. Det finns alltså starka skäl för de förslag som framförs i motionen. I betänkandet »Behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna» har angivits en

rad forskningsuppgifter, t. ex. klientelet, differentieringen, vidare samspelet mellan behandlingsmetod och personlighetsegenskaper, vårdtidens längd, rymningarna och de slutna avdelningarnas funktion.

Enligt den uppfattning som hävdats från folkpartiets sida är det av vikt att en vetenskapligt uppbyggd behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna sätts i gång snarast möjligt. Vad som nu fordras är inte några enstaka punktinsatser inom skolorna, utan det är en samordnad långsiktig planering på vetenskaplig grund.

Stockholms universitet har yttrat sig i denna sak och tillstyrkt kommitténs förslag om personalorganisation liksom också förslaget till namnbyte på kriminalvetenskapliga institutet till kriminologiska institutionen.

I motionen har som sagt föreslagits att en avdelning för behandlingsforskning skulle inrättas inom kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet från och med den 1 januari 1967. Jag kommer emellertid, herr talman, att ansluta mig till vad utskottet uttalat och inte ställa något yrkande, men jag vill särskilt understryka att det i utlåtandet anförs att i avvaktan på ett ställningstagande med anledning av betänkandet »Behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna» eventuell förstärkning bör ske vid ifrågavarande institut genom insatser av vederbörande forskningsråd. Därutöver skulle jag vilja rikta en vädjan till statsrådet Edenman att nästa år framlägga en proposition i detta ärende.

I detta anförande instämde herrar *Wiklund* (fp), *Johansson* i *Dockered* (cp) och *Nelander* (fp) samt fröken *Elmén* (fp).

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Jag kan instämma i det mesta som herr Källstad nyss anförde, och jag kan göra detta så mycket mer, som en hel del av de synpunkter han

Juridiska fakulteterna: Avlöningar

hade att komma med sammanfaller med vad vi i högerpartiet hemställt om i en partimotion. I denna yrkar vi, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning angående utbyggnaden av den kriminologiska och rättssociologiska forskningen och undervisningen och allt vad som hänger samman därmed.

Anledningen till att vi högerrepsentanter i utskottet inte har fört detta förslag vidare är närmast, att man bör avvakta det ställningstagande, som en utredning i saken så småningom skall komma till. Vi har därför anslutit oss till det utskottets uttalande, som innebär, att riksdagen förutsätter, att kriminalvårdsstyrelsen, kanslersämbetet och andra myndigheter, som har med saken att göra, har sin uppmärksamhet ordentligt riktad på dessa mycket allvarliga frågor.

Med hänsyn till detta kan jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru **GÄRDE WIDEMAR** (fp):

Herr talman! Utskottet framhåller med anledning av förslaget i motion nr II: 151, som gäller inrättandet av en professur i komparativ rätt vid Stockholms högskola, att flera skäl talar för en sådan professur, men med hänsyn till den avvägning som måste ske i fråga om nya tjänster på detta område avstyrker utskottet motionen.

Det är beklagligt att man inte anser sig kunna inrätta en professur i komparativ rätt, då onekligen starka skäl för en sådan föreligger. Universitetskanslersämbetet, som i sina äskanden för nästa budgetår föreslagit att en sådan professur skall inrättas framhåller att den jämförande rättsvetenskapen internationellt sett har fått allt större betydelse och att särskilda professorer och institut inrättas på olika håll i världen, medan i Sverige detta område hittills har varit försummat.

Juridiska fakulteten i Stockholm betonar särskilt att Norden bildar en en-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

het i lagstiftningen även när det gäller samarbete i internationella sammanhang. Man tänker sig en institution i detta ämne, som skulle kunna vara förlagd till Stockholm, men att i så fall innehavaren av professuren skulle åläggas tjänstgöringsskyldighet vid rikets samtliga juridiska fakulteter. Frågan har också varit uppe i nordiska sammanhang, och Nordiska rådet har beslutat rekommendera de nordiska ländernas regeringar att ta upp frågan om att inrätta ett gemensamt nordiskt institut för komparativ rätt.

Det är beklagligt att statsutskottet inte har kunnat tillstyrka inrättandet av ifrågakvarande professor.

För varje år som går innan man kan komma därhän blir bristen på ett sådant institut för den juridiska utbildningen och forskningen alltmer kännbar. I det interna lagstiftningsarbetet måste i allt högre grad hänsyn tas till rättsförhållandena i andra länder, och en stor del av den lagstiftning som passerar riksdagen har på ett eller annat sätt en internationell anknytning. Kännedomen om utländsk rätt är emellertid mycket begränsad, och den elementära utbildningen i juris kandidatexamen tar inte heller i någon högre grad sikte på rättsliga förhållanden i utlandet.

Den naturliga lösningen är att de nordiska länderna förenar sig om en utbildnings- och forskningsprofessur på detta område som alltså kan användas av samtliga nordiska länder. Det är nämligen en omfattande sak att upprätta ett bibliotek och en samling av referensmaterial som belyser rättsförhållanden i andra länder, och därför skulle det vara en ekonomisk besparing för samtliga länder om man kan enas om ett sådant institut.

Jag hoppas att utskottet ett kommande år skall ställa sig mera positivt till denna fråga, och jag skall därför nu avstå från att göra något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkten 10

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 11***Medicinska fakulteterna m. m.:
Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt E 10, s. 395—414) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet förordats sluta avtal med sjukvårdshuvudman angående en professor i geriatrik samt besluta om professurens förläggning, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet förordats fastställa personalförteckning för de medicinska fakulteterna m. m., dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för de medicinska fakulteterna m. m., att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 57 417 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehatt

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 54) och den andra inom andra kammaren av herr *Jönsson i Arlov m. fl.* (II: 89), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att en professor i anesthesiologi, förenad med överläkarbefattning vid anesthesiologiavdelningen av Lunds lasarett samt med docenten med. dr Eric Nilsson som förste innehavare, måtte inrättas vid Lunds lasarett från och med budgetåret 1966/67 samt att med anledning därav anslaget till Lunds universitet: Avlöningar måtte uppräknas med däremot svarande belopp;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hjorth m. fl.* (I: 55) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundberg m. fl.* (II: 51), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att vid Uppsala universitet, akademiska sjukhuset, in-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

rätta en laboratur i pediatrik, särskilt pediatrik neurologi, förenad med en överläkartsjänst, med docent Bengt Hagberg som förste innehavare;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Göran Karlsson och Palm (I: 165) samt den andra inom andra kammaren av herr Martinsson m. fl. (II: 216), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att inrätta en laboratur i perifer kärllkirurgi i Bo 1 vid karolinska institutet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Bengtson och Lundström (I: 159) samt den andra inom andra kammaren av herrar Hedlund och Ohlin (II: 473), i vilka hemställts att riksdagen måtte, 1. besluta inrätta tre professorer i geriatrik — i stället för en som regeringen föreslog — i Stockholm, Göteborg resp. Uppsala budgetåret 1966/67, 2. bemyndiga Kungl. Maj:t att dels sluta avtal med sjukvårdshuvudmännen i Stockholm, Göteborg och Uppsala rörande inrättandet av en professor i geriatrik på vardera orten, dels fastställa personalförteckning beträffande dessa professorer, 3. till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 700 000 kr. förhöjt förslagsanslag av sammanlagt 58 117 000 kr. samt 4. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning genom universitetskanslersämbetets försorg rörande dels ämnesinriktningen för de tre föreslagna professorerna och för ytterligare två, som borde inrättas så snart som möjligt i Lund resp. Umeå, dels frågan om ett sammanförande av de geriatriska forskningsinsatserna i en forskningsenhet på riksplanet;

dels en inom första kammaren av herr Dahlén m. fl. väckt motion (I: 388), i vilken hemställts att riksdagen måtte besluta att professuren i geriatrik skulle inrättas i enlighet med universitetskanslersämbetets förslag fr. o. m. budgetåret

1966/67 och att anvisa härför erforderliga medel;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru Hultell m. fl. (I: 394) och den andra inom andra kammaren av fru Sundberg m. fl. (II: 496);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken Stenberg m. fl. (I: 410) och den andra inom andra kammaren av fröken Elmén m. fl. (II: 471);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Sörenson m. fl. (I: 412) och den andra inom andra kammaren av herr Sjönell m. fl. (II: 494);

dels en inom andra kammaren av herr Helén väckt motion (II: 172), i vilken hemställts A. att riksdagen måtte 1. besluta att fr. o. m. budgetåret 1966/67 inrätta dels en professor i geriatrik vid karolinska institutet i enlighet med det av universitetskanslersämbetet framlagda förslaget, dels ock, efter det godtagbart avtal slutits mellan staten och respektive sjukhushuvudmän i Uppsala och Göteborg, inrätta en professor i geriatrik vid ettvar av universiteterna i Uppsala och Göteborg med den ämnesinriktning som, sedan utredning härom verkstälts av universitetskanslersämbetet, kunde befinnas lämplig, 2. under respektive anslag anvisa anslag till löner, utrustning och materiel för genomförande av de under 1. framställda förslagen, 3. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning genom universitetskanslersämbetets försorg av frågan om sammanförande av de geriatriska forskningsinsatserna i en forskningsenhet på riksplanet, B. — alternativt — att riksdagen måtte, därest riksdagen icke skulle bifalla det under 1. ovan framställda yrkandet utan allenast att en professor skulle komma till stånd fr. o. m. den 1 juli 1966, dels besluta att denna professor skulle inrättas vid karolinska institutet i enlighet med det av uni-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

versitetskanslersämbetet framlagda förslaget, dels ock anvisa härför erforderliga medel;

dels ock en inom andra kammaren av fru *Sjövall* väckt motion (II: 222).

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 54 och II: 89, i vad de avsåge inrättande fr. o. m. budgetåret 1966/67 av en professur i anesthesiologi vid Lunds universitet med docenten Eric Nilsson som förste innehavare, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 410 och II: 471, i vad de avsåge inrättande av i första hand en professur och i andra hand en laboratur i gynekologisk radioterapi vid Umeå universitet med docenten Olle Kjellgren som förste innehavare, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionen II: 222, i vad den avsåge inrättande fr. o. m. den 1 juli 1966 av en professur i fortplantningsendokrinologi vid karolinska institutet med docenten Egon Diczfalusy som förste innehavare, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att motionerna I: 55 och II: 51, i vad de avsåge inrättande av en laboratur i pediatrik, särskilt pediatrik neurologi, vid Uppsala universitet med docenten Bengt Hagberg som förste innehavare, icke måtte bifallas av riksdagen;

V. att motionerna I: 165 och II: 216, i vad de avsåge inrättande av en laboratur i perifer kärlkirurgi i Bo 1 vid karolinska institutet, icke måtte bifallas av riksdagen;

VI. att motionerna I: 412 och II: 494, i vad de avsåge omvandling fr. o. m. budgetåret 1966/67 av laboraturen i klinisk alkoholforskning vid karolinska institutet till professur i klinisk forskning rörande olika missbruksformer, icke måtte bifallas av riksdagen;

VII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 159 och II: 473

samt II: 172, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att fr. o. m. budgetåret 1966/67 skulle inrättas en professur i geriatrik;

VIII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 159 och II: 473, I: 388 samt II: 172, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om professurens förläggning i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

IX. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i förekommande fall med vederbörande sjukvårdshuvudman sluta avtal angående professur i geriatrik;

X. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 54 och II: 89, I: 410 och II: 471, II: 222, I: 55 och II: 51, I: 165 och II: 216, I: 412 och II: 494, I: 159 och II: 473, I: 388 samt II: 172, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits fastställa personalförteckning för de medicinska fakulteterna m. m.;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för de medicinska fakulteterna m. m., att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 57 417 000 kr.;

XI. att motionerna I: 159 och II: 473, i vad de avsåge utredning om inrättande av professorer i geriatrik vid universitetet i Lund och Umeå samt därmed sammanhängande frågor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XII. att motionerna I: 159 och II: 473 samt II: 172, i vad de avsåge utredning om en geriatrisk forskningsenhet på rikspanet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XIII. att motionerna I: 394 och II: 496 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors, Nelander, Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under VII. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 159 och II: 473 samt II: 172, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att fr. o. m. budgetåret 1966/67 skulle inrättas tre professorer i geriatrik;

b) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors, Nelander, Mattsson* och *Källstad*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen 1 a) — ansett att utskottet under VIII. och X. bort hemställa,

VIII. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 388 ävensom med bifall till motionerna I: 159 och II: 473 samt II: 172, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att professorerna i geriatrik skulle förläggas till Stockholm, Göteborg och Uppsala;

X. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 159 och II: 473, I: 388 samt II: 172 och med avslag å motionerna I: 54 och II: 89, I: 410 och II: 471, II: 222, I: 55 och II: 51, I: 165 och II: 216 samt I: 412 och II: 494, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad reservanterna föreslagit fastställa personalförteckning för de medicinska fakulteterna m. m.;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för de medicinska fakulteterna m. m., att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 58 117 000 kr.;

c) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka — därest reservationen 1 a) ej skulle bifallas — ansett att utskottet under VIII. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 159 och II: 473 samt II: 172 ävensom med bifall till motionen I: 388, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att professuren i geriatrik skulle förläggas till karolinska institutet i enlighet med vad reservanterna föreslagit;

d) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors, Nelander, Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under XI. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 159 och II: 473, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning genom universitetskanslersämbetets försorg om inrättande snarast möjligt av professorer i geriatrik även i Lund och Umeå;

e) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors, Nelander, Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under XII. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 159 och II: 473 samt II: 172, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning genom universitetskanslersämbetets försorg om ett sammanförande av de geriatrikska forskningsinsatserna i en forskningsenhet på rikspanelet.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! På en konferens om nya djärva mål erinrade professor Rexed om ett femtioårigt ord som i all ödmjukhet säger att läkarens uppgift alltid är att trösta, ofta att lindra och stundom att bota, men han tillade att

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

för dagens läkare som är en yrkesman med hela den vetenskapliga medicinens kunskapsskatt och tekniska möjligheter till sitt förfogande är det förunnat att skjuta möjligheten till bot för patienten i förgrunden. Han underströk även rehabiliteringens viktiga princip, samt att läkaren, när den vetenskapliga medicinen avslöjat även de detaljerade orsakerna till många sjukdomstillstånd, i många fall kan lindra sjukdomen och hindra dess utbrott genom att förebygga den. Det är självfallet att den oro som många människor i dag känner inför sjukdom ligger förankrad i människans känsla av oförmåga att få hjälp i en allvarlig situation. Under sådana förhållanden är det naturligt att de människor som har besvärligheter tillgriper alla medel för att söka få hjälp därför att man knappast, även om det gäller en tro, vill ge upp hoppet utan att pröva allting.

När man läser statsutskottets utlåtande får man en känsla av att utskottet vid sitt ställningstagande till vissa tjänster inom de medicinska fakulteterna, varom krav framförts i motioner, stannat i ett statiskt bedömande, där möjligheten att trösta och lindra vid sjukdom dominerar, under det att möjligheten att bota eller förebygga sjukdom satts åt sidan. Detta betraktelsesätt är inte blott inhumant gentemot dem som drabbas av sjukdom utan det är livsfarligt för sjuka och lidande människor. Dessutom är det till ekonomisk skada för industri och samhällsliv. Riksdagen borde dock inse att modern medicin i samarbete med kemi, fysik och biologi är en av de viktigaste produktiva faktorerna när det gäller vår industri och ekonomi liksom samhällets övriga funktioner.

Vid olika tillfällen har jag framfört kritik mot vårt ekonomiska tänkande, speciellt mot de principer som ofta dominerar långtidsplanering, prognoser och ställningstaganden. Man bygger dessa på vissa statistiska eller lagbundna

ekonomiska fördomar och försöker skilja olika produktiva faktorer åt genom s. k. ekonomiska analyser, som i regel är trosfrågor och sällan riktiga efter- som vetenskapens och teknikens utveckling alltid går snabbare.

Jag erinrar om att riksdagen anslår till invalidförebyggande åtgärder cirka 24 miljoner kronor, till hjälpmedel för handikappade 28 miljoner kronor och till förtidspensioner m. m. åt handikappade 730 miljoner kronor. Omskolning och arbetsvård beräknas kosta ungefär 290 miljoner kronor. Enligt en beräkning för något år sedan inträffar årligen drygt 60 000 trafikolyckor, vid vilka minst 3 000 människor svårt skadas och 18 000 får lättare skador. År 1959 inträffade över 110 000 olycksfall. Cirka 1 000 personer förlorade därvid någon kroppsdel. På grund av reumatism är cirka 20 000 svårt invalidiserade och ytterligare drygt 50 000 har tidvis starkt nedsatt arbetsförmåga. Vi har de hjärt- och lungsjuka, av vilka cirka 20 000 är förtidspensionerade. Det sker en stark stegring av de astmatiska sjukdomarna. Vi har cancerfaran — kanske den största folksjukdomen för närvarande. Det finns drygt 15 000 gravt synskadade människor och drygt 250 000 med nedsatt hörsel, av vilka cirka 70 000 använder hörapparat. Vi har 20 000 utvecklingsstörda barn under 16 år. I januari 1961 var 59 000 personer förtidspensionerade på grund av psykiska sjukdomar.

Under vissa tider kostar en del av dessa sjuka samhället 200 à 300 kronor per dag i vårdkostnader och vården av dem är i högsta grad personalkrävande. Kostnaderna för samhällets hälso- och sjukvård återfaller i sista hand på produktionen och motsvarar en betydande del av produktionskostnaderna. Trots detta förefaller det som om det är lättare att få igenom motioner om förvaring av sjuka än om hälso- och sjukvårdsforskning, som tar sikte på att förebygga sjukdoms uppkomst och att

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

om sjukdom inträffar, komma till rätta med den och på så sätt återföra den f. d. sjuke till produktion.

I dagens läge anser jag att det inte är någon överdrift att göra gällande, att en utbyggd medicinsk forskning, kombinerad med praktisk tillämpning inom hälso- och sjukvård genom en utbyggd botande och förebyggande verksamhet, måste bedömas som en av de viktigaste produktiva investeringarna inom vårt näringsliv. Men vi offerar miljoner för att i stället spara några tusenlappar när det gäller att satsa på forskning, varigenom man skulle kunna komma till rätta med de folksjukdomar som vi i dag brottas med. Att för att möjliggöra industriella investeringar i byggnader och maskiner skjuta exempelvis sjukvård, bostäder, vetenskap och forskning åt sidan måste vara olyckligt och utgöra en ekonomisk och industriell felbedömning. Det största hindret för en konstruktiv ekonomisk samhällsutveckling är människans konservatism och fördomar. Vetenskap och teknik kommer att skapa tillräckliga ekonomiska resurser, om vi bara i vårt ekonomiska och samhälleliga tänkande vågar ta de nya djärva tag som erfordras. Vetenskap och forskning är måhända den viktigaste produktiva faktorn i dagens samhälle.

På medicinens område dras vi med gamla fördomar och synder, som snedvridit och hindrat en tillräckligt snabb utbyggnad och lett till en personalpolitik som försvarat både rationalisering och tillkomsten av en rimlig lönenivå för stora grupper av anställda. Man säger ofta att vetenskap och forskning är internationella, och att det kan vara egalt, om forskaren sitter i det ena eller andra landet. Detta kan vara riktigt för en del vetenskaper, men enligt min mening är det en direkt felsyn när det gäller medicinsk forskning. Visserligen redovisas forskningens resultat inför internationellt forum, men en riktigt utförd medicinsk forskning måste

vara mer än teori; forskaren måste även kunna tillämpa sina rön i praktiskt sjukvårdsarbete. Den medicinska forskningens resultat måste utan större risk kunna prövas vid vård av människor, och den medicinske forskaren måste därför göra en kombination av vetenskapligt och praktiskt arbete, som successivt förs ut i undervisningen vid våra medicinska fakulteter.

Därför måste vi som sysslar med praktisk hälso- och sjukvård ha rätt att begära att det inte bara skall få byggas sjukhus, sjukhem, läkarstationer m. m., som kanske ibland står tomma i brist på läkare och annan personal, utan också att de vetenskapsmän, forskare, läkare och lärare som finns här i landet ges den trygghet och de resurser i övrigt som forskning och praktisk sjukhustjänst kräver. Inom den medicinska forskningen och sjukvården har vårt land inte råd att avstå vetenskapsmän till andra länder. Om vi gör detta, tar vi ett steg tillbaka till en sjukvård där viljan att trösta, lindra och förvara sjuka kommer att dominera, medan viljan att bota och förebygga blir melodien som kom bort.

Tillåt mig, för att inte något missförstånd skall uppstå, betyga ecklesiastikministern och hans medhjälpare min och de många uppskattning och glädje över det stora intresset för och den snabba utbyggnaden av vetenskaplig forskning, undervisning m. m. Personligen vill jag uppriktigt säga, att vår nuvarande ecklesiastikministerns statsrådstitid präglas av så snabba och radikala förändringar på området, att den kan liknas vid Gustav Möllers tid som socialminister.

Men detta är inte nog när det gäller medicinsk forskning och utbildning. Här måste det göras mera, även om en ecklesiastikminister ibland kan tvingas att ge upp inför alla de ekonomiska fördomar som vårt samhälle är överfullt av och vilka utgör den verkliga ekonomiska inflationsfaran. Jag förut-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

sätter att han på vissa punkter blir nödsakad att göra halt inför makter av bokföringskaraktär, där ettöringen i balansen tillmöts samma eller större betydelse än hundralappen.

I denna situation anser jag det vara av vikt att riksdagen, som ju skall ha kontakt med folket, kompletterar det budgetförslag som statsrådet förelagt riksdagen. Ansvaret skall inte bara läggas på departementet, utan riksdagen själv måste i praktisk bedömning visa vilja att komplettera där det brister och beredvilligt lämna de ekonomiska medel som behövs.

Vissa av de motioner som väckts vid denna punkt berör både för sjukvård och medicinsk forskning grundläggande ämnen. Låt mig kronologiskt och helt kort säga några ord om dem.

Inom kirurgien — inte minst hjärt-, lung- och skallskador, tumörer m. m. — krävs för avancerade kirurgiska ingrepp tillgång till en god och väl utbildad narkosläkare, d. v. s. en anestesilog.

För att kunna genomföra en stor operation är det absolut nödvändigt att kirurgen har en väl kvalificerad narkosläkare vid sin sida. I annat fall kan han inte heller utnyttja hjärt-lungmaskinen vid de stora operationer som det ofta är fråga om. Den maskinen gör det möjligt att vid operationer stanna hjärtat för en längre tid. Men förutsättningen härför är att man vid avancerade kirurgiska ingrepp, t. ex. vid bröst- och skallskador samt vid operation av tumörer m. m., har en anestesiläkare som kan ge riktig narkos.

Vi är också med rätta stolta över den konstgjorda njuren, som kan rädda många människor. Men vad skall man göra, om man saknar narkosläkare? Även vid många andra kirurgiska ingrepp, t. ex. vid plastiska operationer, skallskador och svåra brännskador, måste den opererande kirurgen assisteras av en narkosläkare. Därför vill jag understryka att det inte är nog att man

har fått narkosprofessorer i Stockholm och Uppsala. Det måste i takt med utvecklingen av övriga möjligheter anställas narkosläkare även i Lund, Göteborg och Umeå, och vi är tvungna att utbilda ett tillräckligt antal narkosläkare för den sjukvård som måste bedrivs ute i bygderna.

I Lund finns det en utomordentligt kvalificerad narkosläkare, och det har väckts motion om att där inrätta en professur med docenten Eric Nilsson som förste innehavare. Jag vill i sammanhanget yrka bifall till motion II: 89, vari yrkas fortsatt utbyggnad av undervisningen och den praktiska verksamheten i Lund när det gäller denna specialitet.

I motionerna I: 55 och II: 51 har 29 ledamöter av riksdagen yrkat att vid Uppsala universitet skall inrättas en laboratorjtjänst i pediatrik, särskilt pediatrik neurologi, förenad med en överläkartjänst med docent Bengt Hagberg som förste innehavare. Tyvärr har utskottet avstyrkt motionen på grund av att universitetskanslersämbetet inte har framfört förslag om nämnda tjänst.

Jag vet inte om någon av utskottets ärade ledamöter någon gång har kommit i beröring med de cirka 20 000 barn och ungdomar under 16 år som blivit födda med krampsjukdomar — alltså cp-barn eller spastiker — som har vattenskalle eller är sinnesslöa eller som drabbats av andra allvarliga invalidiserande sjukdomar. Till denna grupp av allvarligt invalidiserade kan även fogas den stora men svåravgränsade gruppen där lätt hjärnskada eller förlossningsskada, hjärnhinneinflammation, skada genom våld m. m. ger anledning till mindre påtagliga rubbningar i form av exempelvis läs- och skrivsvårigheter samt beteenderubbningar. Många av de neurologiska sjukdomstillstånden representerar lidanden som följer individen genom hela livet. Såväl ekonomiskt som humanitärt utgör dessa sjukdomar en stor belastning för

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

den enskilde, för familjen och samhället. Det är märkligt att vi byggt sjukhem och vetenskapliga institutioner för dessa olyckliga men att det samtidigt förefaller som om utskottet skulle sakna intresse för att angripa orsaker och sjukdomstillstånd genom en utbyggd läkarstab av forskare, kirurger m. fl., som skulle kunna förebygga, bota eller lindra lidanden för tusentals olyckliga barn och föräldrar. Jag tror att riksdagen måste söka bryta med förvaringstänkandet för sjuka och ingripa med en mer aktiv sjukvård med tonvikt på de förebyggande och botande åtgärderna.

Man kan fråga, om det kan vara rimligt att låta barnneurologien försvinna genom att den läkare som vi har på området nu skall övergå till att bli barnläkare på annan plats. Vad är det för mening i att vi har byggt upp dessa institutioner, exempelvis i Uppsala, att vi har insamlingar till Folke Bernadottehemmet m. m., när de läkare som vi behöver försvinner till annan verksamhet? Det är en ganska underlig politik vi för. Jag har den uppfattningen att det vore riktigare att man försökte säkra de få vetenskapsmännen på detta område för sjukvården, forskning och undervisning.

Sjukvårdens huvudmän får offra många miljoner för att bygga dessa hem, och det är ingenting att göra åt den saken. Men man frågar sig, om det inte är ganska hjärtlöst att vi skall låta dessa olyckliga barn gå ut i livet med sina skador utan att vi sätter in all den medicinska hjälp vi kan ge för att lindra eller bota skadorna under den tid när möjlighet därtill finns. Det är inte bara dessa olyckliga barns utan även föräldrarnas väl det gäller. Om man har bevittnat föräldrarnas offer och förtvivlan men också deras kärlek till sina barn är det sorgligt att behöva konstatera, att endast därför att inte en myndighet har lämnat förslag till den första barnneurologiska tjänsten i

vårt land avstyrker utskottet denna förstärkning med en enda tjänst.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna i ämnet, I: 55 och II: 51, och jag hoppas att kammaren ansluter sig till förslaget.

Kärlkirurgien har mer och mer kommit i förgrunden när det gäller ingrepp för att förhindra amputationer. Även om det endast är fråga om cirka tusen människor per år och om vi kanske skulle kunna rädda hundra av dem från amputation, från att behöva ha protes, så vågar jag säga att det är en både humanitär och ekonomisk vinning att vidtaga åtgärder på området. Om man besöker en ortopedisk klinik eller en gåskola eller på annat sätt har kontakt med patienter och läkare, som ställs inför tvånget att ta ställning till frågan om en amputation, får man tydligt klart för sig att såväl gamla som unga utsätts för psykiska och fysiska påfrestningar, vilka i en del fall blir för svåra.

Kärlkirurgien har skapat stora förväntningar om nya vägar för att komma till rätta med bl. a. ålderdomens problem — blodproppar m. m. — och vi borde slå vakt om varje forskare i kärlkirurgi som vi har i detta land och söka knyta vederbörande till våra medicinska högskolor, så att ifrågavarande forskare där kan utföra en för landet och medmänniskorna gagnelig verksamhet. Jag ber därför att få yrka bifall till motionerna I: 165 och II: 216, i vilka hemställts att riksdagen måtte beslut att inrätta en laboratur i perifer kärlkirurgi i Bo 1 vid karolinska institutet. För den som följt med utvecklingen på området framstår det som riktigt och rimligt att de ifrågasatta åtgärderna vidtas nu.

Herr talman! Jag ber också att få yrka bifall till statsutskottets hemställan om godkännande av Kungl. Maj:ts förslag rörande en professur i geriatrik. Ecklesiastikministerns bedömning av denna professur och dess inriktning är realistisk och motsvarar de förvänt-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

ningar vi knöt till professuren, när riksdagen biföll en motion i ämnet.

Det kan i detta sammanhang vara på sin plats att understryka vad fru Lisa Johansson framhöll i sin motion om en professor i geriatrik. Hon pekade bl. a. på dietens inverkan på den åldrande människan, rytmen och livsföringen över huvud taget och framhöll att bristande kunskap på berörda områden många gånger leder till försummad läkarkonsultation och till följd därav långt framskridet sjukdomstillstånd, innan behandling kan sättas in. Detta är av allra största betydelse. Vi som sysslar med långtidsvård och vill hjälpa, vill ge uttryck åt en humanitär inställning och inte slita gamlingar från deras hem i bygder, som de lärt sig älska och där de vill vara, vi vet att kosten har en avgörande betydelse när det gäller att hindra långtidssjukdomar.

Jag hoppas därför att den praktiska syn som herr statsrådet har givit prov på i detta sammanhang också skall komma till uttryck vid tillsättandet av professuren.

Eftersom det föreligger reservationer på denna punkt vill jag framhålla, att jag förutsätter att statsrådet och hans medhjälpare även om det i dag gäller endast *en* professor är på det klara med att man successivt måste söka bygga ut denna verksamhet med ytterligare professorer. Men jag tror att man, eftersom geriatrik är ett stort och besvärligt ämne, kommer att tvingas att pröva sig fram på olika vägar. Om riksdagen skulle tillmötesgå motionskraven på tillsättande av ytterligare en narkosläkarprofessor, och på en förstärkning med en laboratur i kärllkirurgi har riksdagen därmed tillfört åldringsvården mycket betydelsefulla värden.

Det är mot denna bakgrund, herr talman, som jag vill yrka bifall till utskottets hemställan beträffande professuren i geriatrik.

Herr talman! Det kanske kan synas

djävrt att i denna tid när alla talar om att man skall vara sparsam med de ekonomiska resurserna kräva summa summarum tre nya tjänster utöver vad utskottet har tillstyrkt. Jag tror dock att det är angeläget att vi klart och tydligt säger ifrån att det, när landstingen nu står inför uppgiften att vara huvudmän för både den öppna och den slutna sjukvården, inte är nog med att bygga sjukhus och sjukhem. Vi måste jämväl ha resurser för att sätta in en sjukvård av såväl förebyggande som botande karaktär. Landstingen står i dag i den situationen att de även fr. o. m. den 1 januari 1967 skall övertaga mentalsjukvården. Var finns läkarna och var finns utbildningen på detta område?

Jag tror att vi i riksdagen måste vara på det klara med att alla möjligheter som bjuds att kunna knyta goda läkare och forskare till det svenska universitetsutbildningsväsendet genom att skapa en säkrare och tryggare tillvaro för dem bör tillvaratagas. Det är med tanke på detta och för att få till stånd en aktiv sjukvård som jag, herr talman, har yrkat bifall till de olika motionerna samt till Kungl. Maj:ts proposition och statsutskottets hemställan i fråga om professuren i geriatrik.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Det finns, synes det mig, all anledning att inledningsvis uttala ett instämmande i åtskilliga av de allmänna synpunkter i människovänliga tongångar som herr Lundberg nyss har anförts. Låt mig sedan beröra ett i och för sig viktigt avsnitt, ehuru det bara är en detalj i detta sammanhang!

Vid 1964 års riksdag fattades principbeslut om inrättande av en professor i geriatrik. Efter utredning och remissbehandling av frågan föreligger nu ett Kungl. Maj:ts förslag i ärendet; det har redan vidrörts något av herr Lundberg. Då nu ett förslag föreligger kan det måhända synas anmärkningsvärt och djävrt att, som motionärer och vi re-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

servanter har gjort, flytta fram positionerna och begära ytterligare professurer i ämnet. Det bör dock i detta sammanhang få påpekas, att det vid remissbehandlingen och i samband med utredningen har framkommit synpunkter som gör att det framstår som rätt naturligt att arbeta för en vidareutveckling.

Den kommitté som — på universitetskanslersämbetets uppdrag — utrett frågan om inrättande av en professor i geriatrik förordade i sitt förslag en professor förlagd till karolinska institutet här i Stockholm. Kommittén uttalade emellertid samtidigt att förutsättningar i princip förelåg för inrättande av professorer i geriatrik *vid samlliga medicinska lärosäten*. Över kommittéförslaget yttrade sig bl. a. fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci. Dennas majoritet framhöll därvid att den geriatriska forskningen på grund av sin heterogena karaktär inte kan uppbyggas på tillfredsställande sätt genom endast en forskningsprofessur. Vidare framhöll beredningen att såväl personella som lokalmässiga förutsättningar för en betydligt vidgad geriatrisk forskning synes föreligga på flera håll i landet.

Även kanslersämbetet ansåg att den geriatriska forskningsorganisationen borde utbyggas med högre forskartjänster med skilda ämnesinriktningar vid olika medicinska lärosäten.

Möjligheterna att bereda våra åldringar en tillfredsställande vård och tillsyn och att i övrigt sörja för deras bästa är en samhällsuppgift av den högsta angelägenhetsgrad. Frågans betydelse får därtill beräknas bli accentuerad av befolkningsutvecklingen. Våra möjligheter till verkligt effektiva insatser i denna situation begränsas i alltför hög grad av att vår kännedom om olika aspekter av åldrandet är så otillräckliga. Mycket stora behov föreligger därför av att så snabbt som möjligt nå fram till en ordentlig förstärkning av den geriatriska

forskningen och därmed ökade kunskaper och effektivare vårdmöjligheter på detta område.

Ett klart dokumenterat behov av ökade insatser i fråga om forskningen på det vida fält som åldrandets problem utgör föreligger således. Från ansvarigt vetenskapligt håll har inte blott detta intygats, utan det har även meddelats att personella och lokalmässiga förutsättningar för en betydligt vidgad geriatrisk forskning föreligger på olika håll i landet. I denna situation har vi reservanter ansett det höra till samhällets sociala ansvar att tillse att dessa resurser för en vidgad forskning på detta område blir tillvaratagna. Vi har därför förordat att det i första hand inrättas professorer i geriatrik vid universiteten i Uppsala, Stockholm och Göteborg samt, så fort det därefter blir möjligt, även vid universiteten i Umeå och Lund, så att vi på detta sätt skulle kunna få forskning i gång på detta område vid alla landets universitet. Därvid har vi även förutsatt att inriktningen av dessa professorer skall differentieras för att en så långt möjligt allsidig forskning och belysning på detta vida fält skall kunna ernås.

Till denna punkt är även fogad en reservation betecknad c), vars yrkande närmast tar sikte på lokaliseringen och ämnesinriktningen därest riksdagens beslut blir att endast en professor i geriatrik skall inrättas. Detta yrkande, som herr Lundberg nyss har omnämnt har jag och mina partikamrater inte biträtt. Låt mig i all korthet framföra vår motivering härför.

Goda skäl kan i och för sig åberopas för forskningsinsatser på skilda områden av geriatriken. Ämnet är så stort och så omfattande, att endast en del av det kan täckas av en enda professur. Syftet måste därför bli att så fort som möjligt få en forskning med sådan bredd, att de mest angelägna uppgifterna blir tillgodosedda. I denna situation framstår det för oss inte såsom det vä-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

sentliga i vilken turordning de olika ämnesområdena börjar bearbetas, utan det viktigaste är att utan varje dröjsmål få i gång forskningsverksamhet inom geriatriken och att därefter så snart det kan vara möjligt få till stånd en sådan utbyggnad, att övriga ämnesinriktningar inom ämnesområdet tillgodoses, och att utnyttja de olika förutsättningar som står till buds, t. ex. de personella, liksom att få till stånd en geografisk spridning av forskning och vårdresurser.

En fortsatt strid om var verksamheten skall påbörjas kan lätt resultera i ytterligare dröjsmål med igångsättandet av verksamheten över huvud taget. Denna risk vill vi för vår del inte ta.

Det är därför, herr talman, som jag vid punkten 11 begränsar mig till att yrka bifall till reservation 1 a) och till de därmed korresponderande yrkandena i reservationerna 1 b), 1 d) och 1 e).

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Läget när det gäller vården av våra gamla och vården av våra sjuka gamla är ägnat att inge ganska allvarliga bekymmer. Möjligheterna att bereda våra äldre tillfredsställande vård och tillsyn och att i övrigt sörja för deras bästa är ju en samhällsangelägenhet av allra största räckvidd. Denna fråga får också sin särskilda accentuering genom den befolkningsutveckling som pågår. Antalet äldre växer snabbt, varigenom anspråken på vård och anspråken på sjukvård ökar. Antalet äldre, som är över 75 år gamla, tycks öka i särskilt hög grad, och över en miljon svenskar är för närvarande över pensionsstrecket.

Våra möjligheter till effektiva insatser i denna situation begränsas av att vår kännedom om åldrandet är otillräcklig. Vi reser tvivel, att den geriatriska forskningen, d. v. s. åldringforskningen, snarast bör ges de resurser som erfordras för att den skall kunna bli ett verksam medel i kampen för bättre för-

hållanden inom åldringsvården och åldringssjukvården. För närvarande finns det, såvitt jag vet, endast en docentur, nämligen den vid Göteborgs universitet.

Riksdagen fattade 1964, vilket det redan erinrats om, ett principbeslut om en professur i geriatrik. Detta beslut fattades mot avstyrkande av statsutskottets socialdemokratiska majoritet. Därefter tillsattes på regeringens initiativ en kommitté inom universitetskanslersämbetet för att utreda frågan. Denna kommitté har, som vi nyss hörde, föreslagit att professuren i ämnet skall inrättas vid karolinska institutet.

Men det är, som herr Larsson i Hedenäset redan antytt, mycket viktigt att framhålla att denna kommitté ansåg att förutsättningar i princip föreligger att inrätta professurer vid samtliga medicinska lärosäten. Denna tankegång följs upp i reservationerna 1 b) och 1 d). Kommittén förordar Stockholm på grund av de mycket goda resurser i fråga om utrustning, lokaler o. s. v. som där finns. Den för karolinska institutet avsedda professuren skulle enligt kommittén förläggas till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut. Denna professur borde enligt kommittén utgöra första etappen i tillskapandet av en mer fast organisation för åldringforskningen i vårt land.

Universitetskanslersämbetet har också framhållit att som en första etapp bör en professur i geriatrik inrättas budgetåret 1966/67 vid karolinska institutet, med benämningen professur i »geriatrik, särskilt åldrandets biokemi och fysiologi». Vid den fortsatta utbyggnaden borde man, enligt universitetskanslersämbetet, beakta möjligheterna att sammanföra de olika forskargrupperna i en geriatrisk forskningsenhet på rikspanet. Sistnämnda tankegång följs nu upp i reservation 1 e). Och i reservation 1 c) föreslås att ämnesinriktningen skall breddas till »geriatrik, särskilt åldrandets biokemi och fysiologi».

Ecklesiastikministern framhåller i

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

propositionen, att han inte anser det vara motiverat att professuren får en speciell avgränsad ämnesinriktning. Enligt ecklesiastikministern bör professuren heta professor i geriatrik. Ecklesiastikministern anser vidare att den bör få en klinisk inriktning och förenas med befattningen som överläkare vid en klinik med geriatriskt patientunderlag. Denna ecklesiastikministerns uppfattning är så mycket egendomligare som han vid diskussionerna 1964 framhöll, att kommitténs förslag om inrättande av en professor i geriatrik var ett förslag rakt ut i luften. Men, herr ecklesiastikminister, universitetskanslersämbetets kommitté har vetenskapligt klart avgränsat professuren, och ecklesiastikministern borde ha insett att han av kommittén fått god hjälp när det gäller att ta ställning till frågan om ämnets inriktning.

Ecklesiastikministern har vidare föreslagit att denna professor i första hand skall förläggas till Uppsala. Vi reserverar ingenting emot Uppsala. Men det vore väl ändå klokt att följa vad universitetskanslersämbetets expertkommitté föreslagit. Vi har därför i reservationen hemställt, att det under de närmaste åren inrättas professorer i åldringsforskning vid samtliga nuvarande lärosäten och att det uppdras åt universitetskanslersämbetet att utreda frågan om en lämplig avvägning av professorernas ämnesinriktning, så att den geriatriska forskning som kommer att bedrivas blir så mångfasetterad som möjligt. Professorer i geriatrik bör alltså enligt våra reservationer inrättas i Stockholm, Göteborg och Uppsala för budgetåret 1966/67 och i Lund och Umeå så snart som möjligt herefter.

Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 1 a), 1 b), 1 c), 1 d) och 1 e).

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Källstad och herr Larsson i Hedenäset skulle jag vilja säga, att jag tror att det skulle vara

olyckligt att kanske ytterligare förhålla tillsättandet av en professor i detta ämne.

Herr Källstad och herr Larsson visade stor respekt för den s. k. expertkommittén och för universitetskanslersämbetet, men det är ju efter vad jag kan förstå inte de som har ansvaret för åldringsvården ute i bygderna.

Om jag inte tar fel så har man väl den teoretiska sidan av ämnet under prövning på annat håll. Det är lämpligare och för åldringsvårdens vidkommande viktigare att vi får praktiska resultat nu än att vi får dem i en mycket oviss framtid.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg förvånade mig något. Han brukar vara den som ordentligt studerar akterna och sätter sig in i de olika uppfattningar som företräds, men nu synes det mig att det skett en sammanblandning. Låt mig säga till herr Lundberg, att jag har förordat att vi skall försöka åstadkomma flera professorer i geriatrik och inte bara en, men jag har inte biträtt det alternativa yrkande som vill ändra på Kungl. Maj:ts förslag, därest det blir endast en professor. Följaktligen är vi på den punkten överens, och jag kan därför inte förstå varför någon replik därvidlag skulle behövas gentemot mig.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Låt mig först, innan jag går över till den speciella frågan om geriatriken och dess problem, säga några ord av mera *allmän* karaktär om Kungl. Maj:ts behandling av universitetens och högskolornas petita i fråga om akademiska topptjänster, d. v. s. professorer, laboraturer och liknande. Det kan samtidigt vara ett ringa svar till fröken Ljungberg, herr Lundberg m. fl., som talade för en rad i och för sig välmotiverade professorer och gjorde dessa be-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

tydelsefullare och angelägnare än andra, av utskottet likaledes icke föreslagna.

Det måste omedelbart observeras — jag tycker inte, att det kommit fram tillräckligt klart i debatten —, att årets statsverksproposition har tillkommit i det ekonomiskt bistra klimat, som förutspåddes redan i den kompletteringsproposition, som finansministern presenterade på våren 1965. Jämfört med tidigare år är det väl ändå så, att det nu är en återhållsammare attityd mot ökade statsutgifter, som man kan förmärka inom de flesta huvudtitlarna, däribland givetvis även den åttonde och inte minst när det gäller anslagen till högre utbildning och till forskning.

Naturligtvis ökar kostnaderna, men det förefaller, som om de proportionellt sett ökar mindre, än fallet varit under tidigare år. Ökningen beror till största delen på de rent automatiska kostnader, som fullföljandet av redan fattade beslut givetvis måste innebära.

Under sådana förhållanden är det inte förvånande, att det i varje fall vad beträffar den högre utbildningen, nästan helt saknas nyheter. Det är beklagligt men torde ändå vara nödvändigt just nu. I detta kärva läge går ecklesiastikministerns prutningar på äskandena som vanligt ut över topp tjänsterna, och därom torde tyvärr inte vara mycket att säga. Om jag inte har antecknat fel, har lärosätena begärt 313 nya professorer, men regeringen har inte gått med på mer än 13. Nedskärningen är i kraftigaste laget, men den är, såsom jag bedömer den, nog ofrånkomlig.

Undervisningen på lågstadiet måste kanske i dagens läge betraktas som det mest akuta problemet inom den högre utbildningen. En ökning av antalet topp tjänster löser inte detta problem, eftersom det inte kan förnekas, att professorernas stora arbetsbörda i mycket ringa omfattning orsakas av deras engagemang på lågstadiet.

Propositionen är sålunda i stort vad som kan väntas och till nöds kan godtas i dagens situation. Det ekonomiska läget har tvingat utskottet att i ecklesiastikministerns något kyliga fotspår avliva en rad motioner, som rör nya professorer i skilda ämnen, också på ett så känsligt och utomordentligt samhällsnyttigt område som det medicinska. Operationen, för att använda en medicinsk term, har varit mycket smärtsam för utskottet — jag hoppas, att den varit det också för ecklesiastikministern — men den har måst genomföras. Som operatörer vid utskottets operationsbord har även de deltagit, som reserverat sig för inrättandet av ytterligare professorer i geriatrik. Här lade de emellertid ner sina operationsknivar, vilket jag förstår, även om jag och mitt parti i övrigt vad gäller akademiska topp tjänster velat vara konsekventa så gott vi har kunnat och sålunda hållit oss till Kungl. Maj:ts förslag vilket — det vill jag gärna försäkra — varit prövande.

Reservanterna erinrar om att läget inom åldringsvården för närvarande är ägnat att inge allvarliga bekymmer, vilket även jag kan vitsorda med stöd av mycket personliga upplevelser under de senaste åren. Men det är en sak för sig. Intensiv geriatrisk forskning är med all sannolikhet ett verksamt medel att få ett bättre grepp om åldrandets problem, men man måste komma ihåg, att det givetvis inte är det enda medlet. Man får inte förfalla till något slags barnatro vad gäller forskningens möjligheter; än så länge är de inte obegränsade och ger inte alltid de resultat som man hoppas på och satsar för.

Låt oss nu först se vad den redan beslutade professuren i geriatrik kan leda till. Senare kan vi återkomma, om erfarenheterna, som jag hoppas och tror, blir positiva. Jag kan faktiskt inte tänka mig annat, och jag vill gärna säga det när ecklesiastikministern är

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

närvarande, än att Kungl. Maj:t är fullt på det klara med detta efter riksdagens tydliga opinionsyttring förlidet år.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan vid punkten 11.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! I motionerna I: 165 och II: 216 har föreslagits en laboratur i perifer kärlkirurgi i Bo 1 vid Karolinska institutet. Herr Lundberg har också talat om dessa motioner i sitt tidigare anförande. Jag vill emellertid lämna en redogörelse för det arbete inom sjukvård och vetenskap som ligger bakom motionerna.

Sedan år 1950 har docent Sven Bellman bedrivit experimentell forskning rörande perifera kärlsystemet, till en början vid institutionen för medicinsk fysik vid karolinska institutet och därefter vid centrallaboratoriet vid serafimerlasarettet. Dessa arbeten var från början utformade som en grundval för verksamhet inom perifer kärlkirurgi.

Under åren 1956—1959 deltog docent Bellman som inbjuden forskare i experimentalkirurgiska arbeten i Boston i Amerika. Samtidigt hade han tillfälle att studera perifer kärlkirurgi där. Mot slutet av vistelsen i Amerika sökte han och fick en tjänst som forskare i experimentalkirurgi vid statens medicinska forskningsråd. Denna verksamhet har lett fram till ett omfattande vetenskapligt arbete. Tre av docent Bellmans elever har publicerat gradualavhandlingar i ämnet som samtliga belönats med docenturbetyg.

Efter återkomsten till Sverige har han drivit en provisorisk avdelning för perifer kärlkirurgi vid serafimerlasarettet. Detta har rent sjukhusorganisatoriskt möjliggjorts genom ett oavlönat honorärförordnande för honom från karolinska sjukhusets direktion som extraläkare. Sin inkomst har han där-

emot erhållit från medicinska forskningsrådet. Denna verksamhet har arbetats upp från en blygsam början med 2—10 platser. År 1962 kunde de första resultaten sammanställas och publiceras. Avdelningen fick då en viss publicitet genom att docent Bellman tilldelades Axel Hirschs pris för sitt arbete.

Verksamheten har möjliggjorts genom att det ställts vårdplatser till förfogande på en kirurgisk avdelning vid serafimerlasarettet. Trots att tidvis upp till 34 platser disponerats för ändamålet har kön av vårdsökande ökat och endast mycket svåra fall har kunnat komma till behandling. Sedan något år tillbaka arbetar docent Bellman vid karolinska sjukhuset där en avdelning har ställts till hans förfogande. Han uppbär nu också forskningsunderstöd i form av lön i lönegrad B1 från statens medicinska forskningsråd.

De mest uppmärksammade av docent Bellmans operationer har avsett kärlrekonstruktioner för att bota grava cirkulationsrubbingar med hotande eller mer eller mindre avancerat gangrän. Man beräknar att ungefär 1 000 personer årligen måste undergå amputation här i landet på grund av gangrän. Ännu flera invalidiseras genom cirkulationsrubbingar, som visserligen inte är grava nog att föranleda amputation, men som ändå är mycket besvärande för patienterna. Under de senaste åren har docent Bellman emellertid företrädesvis kommit att ägna sina krafter åt det klientel, som andra läkare här i landet ansett obotligt. Om de metoder som docent Bellman använder skulle bli allmänt använda skulle man kunna räkna med att få ned amputationsfrekvensen med kanske en tredjedel.

Detta arbete har uppmärksammats i pressen och även i ett TV-program den 4 mars i år. Man fick där se exempel på hur Bellman genomförde artärrekonstruktioner. I TV-programmet tillfrågades också professor Sten Friberg

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

om angelägenheten av att Bellman skulle kunna fortsätta sin verksamhet. Friberg sade, att det var absolut nödvändigt. Han ansåg att Bellman borde få till sitt förfogande en sjukhusavdelning och en klinik. Enligt Friberg skulle det vara likgiltigt om det blev en universitetsklinik eller en avdelning på ett kommunalt sjukhus. Personligen ansåg dock Friberg att Bellman helst borde få en akademisk befattning och att den befattningen helst borde vara en professur eftersom Bellman var en forskare med teoretisk skolning och utomordentligt väl skickad att bekläda en akademisk befattning. Friberg ansåg också, att en viss prioritet måste ges åt denna befattning med hänsyn till utbredningen av hjärt- och kärlsjukdomar, som enligt hans bedömning näst efter cancer vore den stora folksjukdomen i våra dagar. Det har också visat sig, att kärlsjukdomarna är utbredda i långt lägre åldrar än man från början trodde och att de i tidigare skeden ofta kan kirurgiskt behandlas.

För den som tog del av TV-programmet framstår det som synnerligen angeläget, att de vetenskapliga rön och den speciella teknik, som Bellman har utvecklat, kan komma till användning för bekämpande av dessa sjukdomar. För närvarande har Bellman på sin väntelista ungefär 250 fall. Väntetiden är omkring 2 år. Den sorterade väntelistan av fall som är speciellt angelägna uppgår till 80, och 37 fall har han på remiss från andra läkare.

Operationerna har lett till mycket goda resultat. Av de 100 senast behandlade fallen har 40 återgått till arbete trots att medelåldern för dem var 53 år. Av dessa 40 återgick 13 till tungt kroppsarbete. Till annat arbete, såsom kontorist, affärsbiträde och husmor, återgick 27 patienter. Betydelsen för våra hårt ansträngda sjukvårdsresurser liksom även för vederbörande patienters välbefinnande av detta kan inte överskattas.

Bellmans arbete har även siktat på artärrekonstruktioner i förträngningar på halspulsådern. Vidare har han ägnat sig åt artärrekonstruktioner vid njurartärstenos samt tumörbehandling med cytostatika.

Vid föregående års riksdag tog några medmotionärer och jag upp dessa frågor. I statsutskottets utlåtande då uttalades, att statsutskottet delade motionärernas synpunkter på betydelsen av forskning på detta område. Det syntes utskottet naturligt, att vederbörande forskningsråd genom aktiv insats understödde verksamheten. Frågan om inrättande av en tjänst i ämnet inom universitetsorganisationen borde dock, enligt utskottets mening, prövas av den till universitetskanslersämbetet knutna fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci. Av den anledningen ansåg sig utskottet inte kunna tillstyrka bifall till motionerna den gången.

Bellman har nu arbetat vidare om än med betydande svårigheter. Hans forskningsunderstöd utgår den 30 juni 1966, och när jag senast talade med honom visste han inte om det skulle fortsätta efter den dagen. Han vet dock att om det förnyas kommer det att gälla för kortare perioder — det har tidigare lämnats för tre- och sexmånadersperioder. Det är naturligt att en person, som under sju, åtta år arbetat under sådana förhållanden, ser ganska mörkt på sin situation — detta så mycket mera som han har svårigheter att få plats för sina patienter. Han har svårt att få hjälp av avdelningsläkare, sjuksköterskepersonal o. s. v. Hans verksamhet får komma i andra hand på grund av den lösliga ställning han har inom sjukhusorganisationen.

Bellman har också erhållit erbjudanden från utlandet, som skulle innebära stora ekonomiska förmåner för honom.

Dem bryr han sig kanske inte så mycket om, men det skulle samtidigt **ge honom** goda möjligheter att utöva forskning och sjukvård. Han har nu ett er-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

bjudande från Harvard Medical School i Amerika, där han erbjudits att ingå i en forskargrupp med stora resurser, som sysslar med närliggande frågor.

Man kan kanske tycka, att ett förslag som inte ens biträtts av någon reservant, inte skulle vara värt att yrka bifall till. Jag vill emellertid ändå göra det, herr talman, och sålunda yrka bifall till motionerna I: 165 och II: 216, därför att jag, sedan dessa frågor först togs upp, blivit kontaktad i många olika omgångar av personer som har kommit i åtnjutande av denna sjukvård och som är mycket intresserade av att Bellman får fortsätta med de resurser, som det svenska samhället kan ställa till hans förfogande. Vid förra årets debatt i denna fråga hade jag tillfälle att åberopa en person inom det här husets väggar som tidigare blivit obotligförklarad av sin läkare. Han hade råkat läsa den först tryckta motionen i frågan och sedan tagit kontakt med Bellman. Nu är han opererad och har återvunnit hälsan på ett sätt, som han själv tidigare inte ansett vara möjligt. Sedan dess har ytterligare några personer kontaktat mig, vilka personligen eller vilkas anhöriga har på ett som de själva ansett mirakulöst sätt blivit hjälpta. När man kan konstatera så påtagliga resultat av vunna forskningsresultat och utövad sjukvård finns det anledning för riksdagen att med anledning av de väckta motionerna göra den korrigerings- och Kungl. Maj:ts förslag, som herr Lundberg tidigare talat om.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! När herr Nordstrandh talade om hur många tjänster som universiteten hade krävt och hur många de hade fått, var han visst litet snål i fråga om dem som de hade fått — han nämnde 13; jag har för mig att det är 42, kanske är en del laboratorjtjänster däribland, men det är i varje fall topp-tjänster. Emellertid har universiteten bara fått en del av dem som de begärt.

Universiteten begär aldrig en tjänst, utan att den är mycket välmotiverad. Man kan aldrig säga att någon av dessa tjänster är onödig. Likaså kan man understryka vad flera talare har sagt här, framför allt herr Lundberg, nämligen att det vi satsar på forskningen är en investering som lönar sig även ekonomiskt.

Men det gäller ju hela tiden att göra en avvägning: hur mycket har vi råd med, i vilken takt kan vi bygga ut? Universiteten lägger fram sina förslag, vilka, som sagt, är mycket väl underbyggda. Sedan gör universitetskanslern en mycket hård beskränning av dessa krav, och därefter går det till departementet där man gör den slutliga avvägningen, som naturligtvis är ytterligt besvärlig. Det är inte alls så, att statsutskottet, eller rättare sagt dess andra avdelning, där detaljbehandlingen sker, utan vidare går med på regeringens förslag, utan det nagelfars mycket noga. Vi ägnar ingående diskussioner åt myndigheternas anslagsäskanden och förslag samt, framför allt naturligtvis, åt vad kanslern har sagt. Varenda motion behandlas mycket ingående, och ibland tar vi upp även andra förslag som har fallit bort vid behandlingen och som inte har varit föremål för motioner men som någon i avdelningen haft särskilt intresse för. Vi har flera gånger under behandlingen av dessa ärenden bett både universitetskanslern och statssekreteraren komma till oss, när vi har samlat på hög ärenden som vi tyckt att vi ville ytterligare diskutera med dem innan vi toge ställning.

Det har alltså ingalunda varit fråga om att bara följa de framlagda förslagen, utan vi har själva försökt att sätta oss in i ämnet och göra avvägningar. Därvid har vi inte funnit anledning att frångå departementets avvägningar och detta, såsom här har framhållits, just på grund av att det är ett kärvare ekonomiskt läge i år än tidigare. Vi har inte kunnat säga, att den eller den professu-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

ren är så mycket viktigare än alla de andra, som varit aktuella.

Herr Lundberg har synnerligen utförligt och väl motiverat varför vi här behöver en hel rad tjänster, men det finns andra för vilka det kunde läggas fram lika starka skäl. Vi måste, som sagt, dra gränsen någonstans. I detta fall har vi i år varit ovanligt eniga i statsutskottet. Det finns egentligen bara ett undantag, nämligen geriatrikprofessorerna. För min del är jag ganska förvånad över att det är just på denna punkt man har frångått regeringsförslaget, när man i övrigt varit överens om att det är nödvändigt att vara återhållsam. Här går man så långt, att man i första omgången och för ett helt nytt område begär tre professorer i stället för en som föreslås av regeringen — samt med det snaraste fem. Man anser alltså detta vara mer angeläget än alla andra professorer, som vi för närvarande måste säga nej till. Jag tycker detta är så mycket egendomligare som det faktiskt beträffande geriatrikprofessorerna även finns sakliga, och inte bara ekonomiska, skäl för att något vila på hanen. På detta område liksom på alla andra behöver vi, såsom herr Lundberg framhöll, en utbyggd medicinsk forskning kombinerad med praktisk tillämpning. Detta är en synpunkt som vi inte får glömma bort. Vi måste fråga oss, inte bara vad vi har råd med, utan också hur resurserna skall fördelas — inte minst de personella. Det är inte så, som herr Lundberg ville låta påskina, att vår nuvarande sjukvård enbart går ut på att lindra och trösta och att det är framtidsmelodien att vi skall kunna bota och förebygga. På medicinens nuvarande nivå hade vi möjligheter att bota och förebygga sjukdomar i mycket större utsträckning om personella resurser funnes. Vi har mycket ont om praktiserande skickliga läkare ute på fältet, och vi får inte utarma den praktiska sjukvården för att snabbare kunna bygga ut forskningen. På lång sikt hjälper det kanske flera människor,

men det hjälper absolut inte dem som är sjuka i dag. Jag tror att det var herr Nordstrandh som sade, att forskningsresultaten kommer i en oviss framtid. De kan ibland komma snabbt — oftast dröjer de länge.

Herr Lundberg nämnde cancer som vår stora folksjukdom. Det är nu jämnt 30 år sedan jag hörde en cancerforskare på fullt allvar försäkra, att den definitiva lösningen av problemet då låg inom räckhåll. »Alla vi som sysslar med problemet», sade han, »har en mycket stark känsla av att vi har lösningen; det gäller bara att liksom få syn på den». Han var övertygad om att det gällde månader snarare än år, innan cancerens gåta definitivt skulle vara löst. Detta var som sagt år 1936.

Vi kan alltså inte låta dem som är sjuka i dag vänta på att forskningen skall lösa deras problem, utan där som på så många andra områden måste det vara både-och. Det måste göras en avvägning mellan hur mycket som skall satsas på den direkta praktiska sjukvården och hur mycket som skall satsas på forskningen.

Det måste också göras en avvägning med avseende på forskningsområdena. Det kan hända att det många gånger vore klokare att förbättra resurserna för de institutioner som redan finns än att ideligen ta upp nya områden. Även härvidlag måste man göra en avvägning.

Beträffande geriatriken rör det sig om en professor som tillkommit efter framställning av riksdagen.

Det påstås att den i departementet kallades för riksdagsprofessuren. Jag har omsorgsfullt gått igenom vad som sades när riksdagen beslöt om den professuren, och jag har av den diskussion som då förekom fått det intrycket att den inriktning, som professuren senare fick, var vad riksdagen menade — i varje fall flertalet av motionärerna och talesmännen för professuren. Det var en kliniskt inriktad professur, som direkt

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

tog sikte på de praktiska vårdproblemen.

Jag tror det vore klokt att nu ge denna nya professur bästa möjliga start och alla behövliga resurser. Sedan kan man så småningom komma underfund med vilka områden som är mest angelägna. Kanslersämbetets utredning liksom en serie uttalanden i dag visar ju också vilket oerhört omfattande forskningsfält vi här har att göra med. Det sträcker sig in på nästan alla medicinska specialiteter. Man vill här ha tre eller fem specialinriktade professorer, men det räcker nog inte. Det behövs säkert tio olika specialinriktningar. Och frågan är vilka vi då skall börja med. Det kanske vi vet litet säkrare, när denne nye professor har varit i verksamhet ett eller annat år.

Dessutom behöver man inte nödvändigtvis inrätta en ny professur för att få forskning utförd. Det forskas lyckligtvis mycket av andra än professorer, och just geriatriken är ett speciellt lämpligt forskningsområde för hela lag, inte för enskilda forskare. Det är också en ganska typisk uppgift för det medicinska forskningsrådet att där försöka få till stånd ett lagarbete.

Frågan hur vi skall inrikta den fortsatta forskningen kommer vi att veta mer om, när vi fått denna första professur, och det är inte sagt att vi gagnar forskningen genom att nu — jag hade snär sagt huvudstupa — inrätta fem olika specialinriktade professorer på detta nya område, ty därmed binder vi utvecklingen för ganska lång tid. Det är säkert bättre att skynda långsamt och att efter hand komma underfund med på vilka punkter vi skall sätta in stötarna och få litet bättre överblick över vilka personella resurser vi har.

Det har sagts att det på flera ställen finns lämpliga personer, och det tror jag visst. Men när vi nu har satt i gång med forskning på detta område, är det väl ingen skada skedd om vi ger veder-

börande litet tid på sig att själva finna sin inriktning och finna ut vad som är mest angeläget. Sedan kan vi efter hand utvidga forskningen över ett vidare fält.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan vid samtliga moment under punkt 11.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordstrandh och fröken Olsson har här talat för sparsamhet med topptjänster, men det är just topptjänsterna vi behöver vid våra medicinska högskolor. Det är de som är så absolut nödvändiga för att vi skall få en ordentlig utbildning och forskning. Vi måste utbilda läkare. Vi kan inte fortsätta med systemet att medicine kandidater reser ut i bygderna och tjänstgör som provinsialläkare under en eller två månader. Vi måste ha läkare till våra sjukstugor och sjukhem.

Vi kan för all del säga att vi har det relativt gott ställt i Uppsala län. Men vi skall inte blunda för att problemet med utbildning av läkare är centralt för alla dem som sysslar praktiskt med dessa frågor.

Det sägs att man skall lägga ned operationskniven. Det låter bra, men vi kan det inte. Vi måste skapa förutsättningar för att den nuvarande operativa verksamheten skall kunna utföras, och vi måste vidga den för att kunna minska köerna. De tjänster jag har förordat är för all del topptjänster, men det gäller att försöka tillvarata möjligheterna i både Lund, Stockholm och Uppsala att behålla dessa topptjänster för undervisning och utbildning men framför allt för att man skall kunna hjälpa sjuka människor.

Jag skall villigt erkänna att när jag inte har talat för en mycket snabb utveckling av geriatrikprofessorerna är det därför att ingen i denna kammare eller annorstädes egentligen kan defi-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

niera vad geriatrik är. Inom geriatriken tvingas vi gå fram mera successivt än på andra områden därför att vi har många oklara punkter. Till statsrådets försvar skall jag villigt erkänna, eftersom jag var med och stödde förslaget om denna professur, att det inte var från universitetsfakulteterna som förslaget fördes fram, utan i motioner.

Herr HENRIKSSON (s):

Herr talman! Endast en begränsad del av det frågekomplex som behandlats under punkten 11 tänker jag uppehålla mig vid. Jag skulle gott ha kunnat nöja mig med att instämma i vad herr Martinsson sade i anslutning till motionerna I: 165 och II: 216. Av speciella anledningar har jag dock kommit i kontakt med de frågor som tas upp i dessa motioner, där man yrkar att det skall inrättas en laboratur i perifer kärlkirurgi vid karolinska institutet.

Jag är, herr talman, väl medveten om att man vid varje sådant här avgörande har anledning att överväga huruvida det finns utrymme för vad man önskar eller inte. Det förefaller mig dock som om kostnadssidan i detta fall inte skulle vara förenad med särskilt stora problem, då ju tjänsten ändå, visserligen provisoriskt, för närvarande upprätthålles av docent Bellman. Men hans situation är givetvis, som också herr Martinsson framhållit, inte tillfredsställande ordnad, och det är därför fara värt att man mister en kapacitet på detta speciella område.

Vi känner ju till att kärlsjukdomarna ökat under senare år beroende på olika omständigheter. Det är väl för övrigt inte helt känt vilka omständigheterna är. Som också här i debatten tidigare sagts har dessa frågor rönt ökat intresse och ökad uppmärksamhet både från pressen och från radio och TV. Vi kan vara överens om — jag har också uppfattat utskottets talesman på det sättet — att denna fråga är angelägen.

Vid dessa sjukdomar måste man tyvärr fortfarande — tidigare har det varit nödvändigt i ännu högre grad — göra ganska långtgående operativa ingrepp. Amputationer av ben har ju inte varit något ovanligt i sådana här sammanhang, och man har visst inte med dessa operationer kunnat garantera att patienten skulle återföras till hälsa — i varje fall är det givet att vederbörande inte har återkommit till sin dagliga tillvaro lika väl rustad som före sjukdomen.

Jag sade inledningsvis att jag kommit i nära kontakt med en person som varit illa utsatt för kärlbesvär. På grund av att benen var hårt angripna hade vederbörande mycket svårt att ta sig till och från sitt arbete liksom att klara arbetet, som inte var särskilt fysiskt betungande utan ganska lindrigt i detta hänseende. Han har sedermera undergått en operation verkställd av docent Bellman, och det märkliga har inträffat att han numera kan utföra sitt arbete utan några större svårigheter. Han går fortfarande under observation hos docent Bellman — besöker alltså denne för att man skall kunna konstatera utvecklingen — men som det hittills förefallit har operationen lyckats synnerligen väl. Detta bestyrker vad herr Martinsson tidigare sade om dem som opererats enligt den nya tekniken, varvid resultaten i många fall blivit mycket goda.

Det finns därför anledning, anser jag, att ägna detta spørsmål stor uppmärksamhet, inte bara rent allmänt utan också i fråga om de praktiska åtgärderna. Jag sade att det alltid gäller att försöka avväga vad som är angeläget och vad som möjligen kan stå tillbaka, och jag är medveten om att dessa avvägningar inte är särskilt lätta att göra, vare sig för departementschefen eller för utskottet. Jag har dock under debatten — inte minst när jag lyssnade till fröken Olsson, som förde utskottets talan — tyckt mig märka att det råder

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

stor enstämmighet om dessa frågor. Jag tycker också att vad fröken Olsson särskilt framhöll om avvägningen mellan å ena sidan forskning och å andra sidan sjukvård väl låter sig förena med de tankegångar som framförts i motionerna. Docent Bellman sysslar ju inte uteslutande med forskning — även om mycket av det han utför operativt kommer forskningen till del kan vi säga att hans praktiska verksamhet när det gäller operationer är att hänföra till den rena sjukvården. Jag menar därför att vi tillgodoser såväl forskning som sjukvård om vi biträder de önskemål som motionärerna framfört.

För att inte ytterligare uppta kammarens tid slutar jag med att understryka vad herr Martinsson och herr Lundberg anfört samt yrkar bifall till motionsparet I: 165 och II: 216.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det kan måhända synas onödigt att jag talar för en motion beträffande vilken ingen reservation avgivits och för vilken tre ledamöter redan talat. Jag vill i alla fall göra det — det gäller kärkirurgien.

Jag tror att vi i fall efter fall försummar att ta vara på utomordentliga läkarkrafter. Vi gör inte vad vi skall därvidlag — vi sitter fast i någon föreställning om att »så här många skall det vara och i denna ordning skall de komma».

Även om mycket har gjorts under den senaste tiden på detta område, tror jag att vi i framtiden kommer att få mycket ont av att vi nu lägger hinder i vägen för den ene läkaren efter den andre, så att patienterna får vänta på behandling, och hänvisar dessa läkare till andra håll där de kan få bedriva sin verksamhet.

I detta fall gäller det en väl meriterad läkare med en utomordentlig utbildning. Han har en klinik, som jag mycket väl vet inte är tillräcklig, men han har i varje fall i dag ett ställe där

han kan göra operationer och lägga in patienter.

Men det går inte att få in denne läkare på tjänsteförteckningen, utan han måste leva på ett sätt som de flesta inte godkänner i vår tid, nämligen genom att från år till annat försöka se till att någon ger honom ett arvode så att han kan fortsätta ytterligare ett år. Jag vet inte hur länge detta skall fortsätta. Man kan le åt situationen och säga att det inte går någon nöd på denne man. Nej — nöden ligger hos alla de patienter som löper risken att inte få någon hjälp av honom, om detta system skall fortsätta. Han har dock hållit på med denna verksamhet sedan 1950-talet och han har på olika håll skaffat sig utbildning i ämnet.

Vad är det som gör att vi inte kan ta emot honom i vårt land och ge honom en anställning i vilken han kan kvarstanna? Det står en lång kö av människor — siffran 250 har nämnts — och väntar på behandling. Det är människor med kärlsjukdomar, som de sannerligen inte har några stora utsikter att på annat sätt få botade men som de nu fått ett hopp om att kunna bli återställda från. Det är i detta fall inte fråga om någon vidskepelse såsom förhållandet är med alla dem som tror på THX-behandlingen.

Professor Friberg framhöll åtminstone för någon tid sedan i TV att docent Bellman är meriterad för en professur. Vi har också synnerligen många vittnesmål som bekräftar att denne har hjälpt människor, som andra läkare har förklarat vara obotliga och som, enligt vad jag väl känner till, annars i många fall hade haft svåra lidande framför sig.

Det har sagts att docent Bellman skulle kunna fortsätta att arbeta på detta sätt med tillgång till forskningsmedel. Men det har också anförts att forskningsmedel som utgår från statens forskningsråd inte skall användas för sjukvård. Docent Bellman skulle på något sätt tillhöra en sämre kategori av

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

forskare, ty han kan ju också bota människor! Herr Lundberg och fröken Olsson har vidare pekat på att dessa forskare på sätt och vis kommer i skymundan. Man tror inte att det är fråga om riktig forskning, eftersom den kommer människorna till del. Man ser ju att dessa forskare kan utföra något, vilket inte är riktigt som det skulle vara.

Jag har framför mig en artikel i Läkartidningen om den kliniska forskningen. Det har förekommit flera artiklar om just detta ämne i denna tidskrift, och denna artikel har rubriken: »Riv murarna och låt den kliniska forskningen expandera!» Vore det inte riktigt att göra så och låta forskare av denna typ, vilkas resultat kommer till omedelbar nytta för sjuka människor — jag tänker nu på de medicinska forskarna — komma i förtur framför andra och få tjänster i mycket större utsträckning än vi i dag är vana vid?

Man skriver i Läkartidningen: »Den första fråga, som då måste diskuteras, är om klinisk forskning över huvud taget skall bedrivas i Sverige.» Kan inte denna skötas bättre i Amerika? — Just när det gäller klinisk forskning måste väl bedömningen bli något annorlunda, eftersom man därvid omedelbart får nytta av resultaten.

Anledningen till att jag i detta fall anser att det är ytterst viktigt att docent Bellman skall ha just en laboratur och alltså bli lärare är att vi behöver fler läkare som tillämpar hans teknik. Jag tror inte att det är omöjligt för andra läkare att lära sig denna, men docent Bellman måste finnas och verka i Sverige om de svenska läkarna i större utsträckning skall kunna tillämpa denna teknik.

Vi kan tänka oss att det till karolinska sjukhuset remitteras ett fall av svår kärlsjukdom, vilken man vet kommer att avancera så att man måste amputera en fot, vilket så gott som alltid följs av att man även amputerar benet och sedan i sin tur nästan alltid av att

man amputerar också det andra benet. Då räcker det inte med att få tillgång till en läkare här i Stockholm. Det riktiga är att sätta en sådan man på en lärartjänst och få hans teknik utbredd till andra centrallasarett, där det säkerligen också finns möjligheter att tillämpa den.

Ecklesiastikministern invänder kanske: »Det är ingenting mystiskt med denna teknik. De använder den redan på andra lasarett.» Jag vill emellertid ha bevis innan jag tror det, ty jag har talat med många som säger att man icke på detta sätt opererar t. ex. patienter med gangrän. Möjligen använder man någon liknande teknik vid operationer efter olycksfall, men man låter icke de kärlsjuka människorna opereras efter docent Bellmans teknik. Det är det besked jag har fått av många människor.

Läkartidningen frågar: »Hur behandlas egentligen i dag den kliniske forskaren?» Frågan gäller inte just docent Bellman, invänder kanske någon. Jag tror emellertid att den har tillämpning på många av de tjänster vi i dag talar om. Den kliniske forskaren får stå tillbaka på ett oriktigt sätt, när han kanske från sjukvårdssynpunkt borde gå i förtur.

»Inte utan bitterhet måste det konstateras, att den kliniske forskaren ej har fått den förstäelse för sin verksamhet, som vore önskvärd och motiverad», fortsätter Läkartidningen. — »Det är felaktigt», hör jag ecklesiastikministern viska. Kanske är det felaktigt, om man ser utvecklingen mot det tidigare tillståndet, men om man ser den så, som bl. a. herr Lundberg och fröken Olsson så starkt har betonat, att vi i dag behöver sjukvård som är förebyggande och hindrar långvarigt lidande, är det riktigt att låta just denna forskning expandera i en helt annan takt än annan forskning.

Att jag är särskilt intresserad av denna fråga beror på att så många diabe-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

tiker faller inom den kategori som lider av svåra följsjukdomar innan de slutar sina dagar. Diabetessjukdomen är mycket utbredd här i landet; inemot 2 procent av befolkningen drabbas av den. Antalet gamla människor växer alltmer, och det är just åldersdiabetes som i sitt slutstadium ofta medför kärlsjukdomar. Detta slutstadium skulle i många fall kunna uppskjutas mycket länge, om man hade lämplig sjukvård, men vi saknar på den kirurgiska sidan diabetesintresserade läkare för tillfället. Av dem som lider av kärlsjukdom och har opererats har enligt uppgift 20—30 procent öppen diabetes och 20 procent latent diabetes — d. v. s. diabetes som ännu inte har brutit ut. Det gäller alltså avancerad kärlsjukdom.

Vad gör man när en diabetiker kommer med en tån som börjar missfärgas? Det finns mycket litet att hänvisa honom till. Han har i allmänhet mycket svårt att få den medicinske läkaren att intressera sig för honom; det är inte hans område. Kommer han till en kirurg — jag känner till detta från så många fall att jag vågar påstå att det är riktigt — har denne ingenting annat att säga än att tån måste tas bort. Den sjuke drar sig kanske och går hem. En och annan försöker genom att strama åt sin diet och kanske röra på tån och få litet fotvård att fördröja sjukdomen. Ibland går denna tillbaka en tid, men det händer att foten så småningom blir blå. Han har så ont att han inte vet till sig.

Han går till sjukhus för att få foten borttagen. Om en tid blir det fråga om hela benet, och efter ytterligare en tid är det andra benet i fara. Det är den vanliga gången. Alternativet är ju inte att patienten inte besvärar sjukvården, utan alternativet är att han kommer till ett annat ställe, där man företar amputationen — en utomordentligt komplicerad operation som ställer oerhört stora krav på våra sjukvårdsresurser. Genom den här ifrågavarande opera-

tionstekniken kan ett sådant invalidiserande ingrepp som amputation åtminstone uppskjutas mycket länge.

Om man då får höra talas om en läkare som har utarbetat en ny metod i kärlkirurgi och som alltså inte gör sådana operationer som inte borde göras utan som sätter in nya artärer och ger patienterna utsikt att bli friska, måste dessa fråga: Varför kan man inte inrätta en klinik och ge anställning åt en sådan läkare så att han kan fortsätta att verka i Sverige och lära ut sin operationsteknik till andra kirurger? Jag vet inte vad man skall svara dem. Inför en sådan budget som den vi har för sjukvården och för universiteten är det svårt att säga att den och den professuren och den och den undersökningen är mycket viktigare än denna — allra helst som man vet att det rör sig om någonting som kan resultera i att människor kan få sitt liv förlängt och under alla förhållanden få lindring i sina lidanden.

Man borde anlägga ett nytt betraktelsesätt i fråga om att inrätta tjänster av detta slag, inte bry sig om den gamla tågordningen utan skapa en ny och se saken ur allmän nyttyosynpunkt. Även om universitetsmyndigheterna skulle göra invändningar mot ett sådant tillvägagångssätt, tror jag inte att svenska folket skulle ha något att erinra mot att man ger tjänster och bereder möjlighet att stanna i Sverige åt sådana personer som har förmågan att lindra plågor och förhindra invaliditet eller dödsfall för många människor.

Med denna på mänskliga synpunkter grundade motivering ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 165 och II: 216 angående en laboratur i perifer kärlkirurgi.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag skall fatta mig utomordentligt kort och skall inte fortsätta argumenteringen rörande värdet

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

av olika professorer. Men jag har känt ett behov av att fästa kammarens uppmärksamhet på en enligt min mening förvånansvärd behandling i eklestikdepartementet av frågan om geriatrikprofessorerna. Här har, såvitt jag förstår, utredningskommittén, fakultetsberedningen för medicin och universitetskanslersämbetet varit i stort sett eniga om två synpunkter.

Den ena synpunkten är den att detta är ett stort område. Det är besvärligt att behärska med en enda, allmänt inriktad professur. Det behövs i viss mån en uppdelning och en specialisering. Av den anledningen stöder jag alternativet med tre professorer. Den andra är att skall det nu bli endast en professur bör denna ligga vid karolinska institutet. Jag vill säga till herr Lundberg och fröken Olsson, att om inriktningen av den enda professur, som sakkunniginstanserna nu haft möjligheter förorda blir i enlighet med deras förord, så kan det redan nu sägas att denna inriktning har avkastat för sjuka människor i hög grad gynnsamma resultat.

Det har beträffande den tjänst i kärkirurgi som — med i och för sig starka argument — har diskuterats av många talare, sagts att det kunde föreligga risk för att man mister en för svensk forskning och medicinsk utveckling betydelsefull person. Jag kan inte yttra mig om hur det förhåller sig med den saken, men jag tror att det även på det geriatriska området alldeles klart föreligger sådana risker. Kanske inte i första hand därför att det inte blir ett beslut om tre professorer nu utan därför att det inte är så märkligt om man inom ganska vida kretsar finner det förvånande att eklestikminister på det sätt som han nu gjort har gått rakt emot sakkunniginstanserna.

Det är inte till fördel för uppfattningen om den objektivitet som måste präglats statsrådet i sådana fall, om tankar skulle uppstå att det inte är eklestikminister Edenman som handlagt ären-

det utan kanske en litet surmulen herr Edenman i Uppsala.

Chefen för eklestikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag skall också fatta mig ganska kort, men jag måste givetvis bemöta herr Wedéns påståenden i hans senaste inlägg. Herr Wedén anser att jag gått rakt emot sakkunniginstanserna. Det är i och för sig ett egendomligt yttrande när det fällt i denna kammare, som jag sökt tillmötesgå. Det är snarare uppseendeväckande att herr Wedén inte vill ta mer hänsyn till den vilja som riksdagens bägge kamrar — jag vill även ta med första kammaren — så klart uttalat i detta ärende.

Detta förslag har icke förts fram från medicinskt håll — frågan har icke väckts av någon fakultet eller av kanslersämbetet — utan det var, som jag sade i medkammaren, en spontan riksdagsaktion. I princip anser jag inte att det bör gå till på det sättet. Men riksdagen är ju suverän, och när detta spontana krav så klart kom till uttryck här i huset, anser jag det vara ganska självklart att departementschefen helt enkelt får gå riksdagen till handa. Ingen i denna kammare — och jag tror att jag i detta avseende skulle kunna mobilisera åtskilliga talare även i första kammaren — har i dag velat bestrida, att vad riksdagen önskade var en professur i geriatrik framför allt med tanke på behandling och vård av åldringar. Det framgår fullkomligt klart när man tar del av riksdagsdebatten för två år sedan.

Den utredning beträffande förläggningen av professuren som kanslern måste göra — vi visste ju, som herr Lundberg uttryckte det, knappast vad geriatrik var för någonting — kom, utan överdrift sagt, fram till att vad som närmast behövdes var en professur i åldrandets biokemi och fysiologi för framför allt teoretisk forskning i åldrandets problematik. Detta är självfal-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

let i och för sig oerhört intressant, och jag skulle, herr Wedén, inte ha någonling emot att lägga fram ett förslag om en professur med den inriktningen, om icke riksdagen först beställt en professur av en annan typ. Totalt isolerad från all sakkunskap är jag dess bättre icke; i den medicinska fakultetsberedning gick i varje fall en av de medicinskt sakkunniga på vad jag här kallar riksdagslinjen. Nog sagt om det, herr talman.

När det gäller de bägge tjänster som i dag diskuterats så ingående — de båda tjänsterna för docent Bengt Hagberg och docent Sven Bellman — är det litet svårt för mig att delta i den debatten, alldenstund jag tidigare inte haft tillfälle att pröva det ärendet. Dessa förslag har inte framförts av universitetsmyndigheterna utan de har framkommit motionsvägen, och i sådana fall brukar departementschefen inte lägga sig i frågan. Jag skall inte heller göra det när det gäller dessa personer, utan jag vill något mer i princip ta upp några yttranden, närmast av fru Nancy Eriksson.

Fru Eriksson säger att man inte bör bry sig om gamla tågordningar. Ja, fru Eriksson, det är ju det vi håller på att komma bort ifrån. De forskartjänster som docenterna Hagberg och Bellman har är exempel på att vi kommit bort från en gammal tågordning tack vare att vi nu har våra forskningsråd. Det medicinska forskningsrådet är ju inte någon privat sammanslutning som av nåd delar ut pengar. Det är tvärtom en organisation som å samhällets vägnar har att agera under det största ansvar.

Ingen i denna kammare tror väl att forskare på den nivå som det här är fråga om — att det rör sig om forskare på hög nivå bestrider ingen — plötsligt skulle komma att överges av det medicinska forskningsrådet så att de skulle ställas utan möjligheter att fortsätta sin gagnarika forskning. Jag tror inte ett ögonblick på det.

Forskningsråden har själva möjligheter att föreslå inrättande av tjänster, extra ordinarie sådana. Skulle någon av dessa forskare hota att så att säga fly landet så finns det numera — jag vill erinra kammarens ledamöter om det — tack vare den fullmakt som riksdagen givit Kungl. Maj:t möjligheter att mycket snabbt, jag höll på att säga med en veckas varsel, inrätta en tjänst. Men den motiveringen har dess bättre icke anförts i denna debatt. Det har inte förelegat något sådant hot.

Den artikel som fru Eriksson i Stockholm citerade är mycket intressant, och jag hoppas att det skall bli offentlig debatt om det ämne den tagit upp. Det är ju en del tråkiga händelser som ligger bakom det utspelet. Frågan är om man kan begära av en människa att han skall vara både forskare, lärare och läkare. Men den debatten kommer att bli lång, hård och säkerligen mycket besvärlig. Men, fru Eriksson, just med hjälp av forskartjänsterna vill vi ju ge eminenta forskare möjlighet att komma från den tyngsta delen av den administrativa sjukvårdsbördan och koncentrera sig på rent personlig handledning på högsta plan. Jag kan ta exemplet från Stockholm där det gäller docenten i perifer kärllkirurgi.

Om docent Bellman får en laboratur, så är han genast, fru Eriksson, inne i tågordningen, då tvingas han att undervisa. Men det blir mycket litet undervisning för de vanliga medicine kandidaterna; de som åtnjuter undervisningen blir den grupp av unga forskare som söker sig till honom som lärare. Men dess bättre — och det var egentligen det som var huvudanledningen till att jag tog upp den här polemiken med fru Eriksson — har han, hoppas jag verkligen, redan i dag de möjligheterna att samla sådana elever omkring sig.

Det är självklart att frågor av denna art, som har presenterats i riksdagen på detta sätt, som har fått offentlig

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

uppmärksamhet, inte kommer bort i hanteringen. Man kommer naturligtvis igen. Men jag har mycket svårt, ärade kammarledamöter, att riktigt ta det på allvar när representanter för universiteten i radio eller television talar om hur oerhört framstående dessa personer är utan att dra konsekvensen av det och också i sina egna förslag prioritera dem efter förtjänst, såvida det inte förhåller sig så — som utskottets talesmän här har sagt — att det finns så många förtjänta forskare som måste prioriteras att listan blir mycket lång.

Det är helt enkelt förklaringen till detta. Det är alltså inte uttryck för någon ovilja, det rör sig inte om någon gammal tågordning, utan prioriteringen av forskartjänster har detta år varit ovanligt besvärlig, ovanligt många forskare har prioriterats.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Bara ett par ord! Ecklesiastikministern förklarade, att han ansåg sig bunden av sin tolkning av det beslut som riksdagen tidigare hade fattat. Han sade, om jag förstod honom rätt, att han i och för sig kanske inte skulle ha haft någonting emot att inrätta en professur av den art som sakkunniginstanserna ändå i så stor utsträckning har varit eniga om men att han ansett sig bunden av riksdagens beslut. Såvitt jag förstår var riksdagens mening med beslutet att man skulle ha en professur som i väsentlig mån praktiskt kunde inriktas på vården av sjuka människor. Jag sade tidigare och jag vågar upprepa detta nu, att den professur som har förordats av sakkunniginstanserna redan har visat att den har en sådan inriktning. Jag kommer att fortsätta att hävda detta.

Ecklesiastikministern säger vidare att det i alla fall finns en reservant i någon utredning eller beredning som hade samma uppfattning som han själv. Jag konstaterar därför, herr talman,

att aktningen för reservanter är i tilltagande i Kungl. Maj:ts kansli.

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! Ecklesiastikministern sade att han inte haft anledning att tidigare pröva dessa framställningar, eftersom de hade kommit motionsvägen. Jag vill då erinra om att karolinska institutet i sina petita förslog inrättande av en biträdande överläkartjänst i lönegrad Ae 27 för docent Bellman, men detta förslag avvisades av Kungl. Maj:t. Förslaget har alltså funnits med i sjukhusets petita, även om det inte var utformat så som vi gjort i motionen. Därmed faller väl också den ganska allvarliga anmärkning som ecklesiastikministern riktade mot professor Friberg och hans uttalanden i televisionen, eftersom Friberg ändå fört fram denna fråga till Kungl. Maj:ts prövning.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Gentemot herr Wedén skulle jag vilja säga att vi som var med om att stödja motionen här i riksdagen förutsatte att vi skulle få en professur, som skulle kunna hjälpa sjukvårdens huvudmän snarast möjligt med de problem som möter inom långtidsvården. Det är därför tacknämligt att departementet ser inte bara teoretiskt utan jämväl praktiskt på en för sjukvårdens huvudmän så utomordentligt viktig fråga. Det finns anledning för mig att protestera emot herr Wedén, eftersom den utredning som gjordes av de s. k. sakkunniga och den behandling ärendet ägnades mera gällde en personfråga än att komma till rätta med ett geriatriskt ämne.

Jag utgår härvidlag från att detta är ett svårbehandlat och stort område. Om jag förstod statsrådet rätt har han möjligheter att rycka in som räddare i en viss situation. Jag förstår av detta att statsrådet är beredd att rycka in och försöka lösa frågan, om exempelvis en forskare i Uppsala, som håller på med

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

barnneurologi, skulle söka sig till annat område och överge det arbete som han utfört och som måste fullföljas. Samma förhållande skulle gälla även i fråga om docent Bellman m. fl.

Det gäller här en för landet oerhört viktig investering i läkartjänster, som kan ge omedelbar utdelning. Jag vill erinra om att man alltid talar om vad svensk sjukvård och forskning kostar. Men när vi på exempelvis förlammings-sjukdomarnas område kunde nedbringa antalet drabbade från 4 000 till praktiskt taget noll, besparade vi därigenom inte bara de sjuka från lidande, utan vi sparade jämväl två, tre arbetskrafter för varje patient som tidigare varit intagen plus all erforderlig utrustning för dessa. Därför måste vi lära oss att en investering i sjukvården på ett riktigt sätt kan hjälpa sjuka människor men också kan ha en produktiv uppgift av allra största betydelse. Det måste vara riktigare att försöka få människorna ut i produktivt arbete än att låta dem ligga kvar för vård vid institutioner och inrättningar.

Jag tolkade herr statsrådets uttalande så välvilligt som jag önskar att man skall kunna göra i fråga om ett statsrådsuttalande. Och om så erfordras i en viss situation hoppas jag att ambulansen kommer!

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Statsrådet Edenman sade att jag inte hade fattat att det redan fanns en ny tågordning. Men är inte denna möjlighet att försörja forskare under en viss tid med forskningsmedel snarare en räddningsplanka, ett sätt att hålla dem flytande, tills man får in dem i den normala tågordningen? Det är väl inte meningen att försörja en forskare från hans ungdom till hans ålderdom med forskningsmedel. Jag har fattat att det gällde kortare tider och i synnerhet att man skulle kunna hjälpa yngre forskare under en viss tid. Jag menade att herr statsrådet skulle vara

djärv nog att bryta den tågordning som tillämpas av kanslersämbetet och ibland av karolinska institutet. Det är inte säkert att de alltid ser tillräckligt fördomsfritt på saken och vågar ta ställning för en viss forskare om det finns de som har längre tjänstgöringstid eller som man mer traditionellt anser har de meriter som erfordras i en forskningsinstitution.

Jag menar alltså att herr statsrådet har bättre omdöme än både kanslersämbetet och karolinska institutet och mycket väl skulle våga använda detta i sådana fall som när det gäller docent Bellman.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Nu förstår jag bättre vad fru Eriksson menar med tågordning, och det är den tågordning jag tydligen har brutit enligt herr Wedéns mening när jag gått emot kanslersämbetet i fråga om inriktningen av professuren i geriatrik. Med hjälp av riksdagen kanske även ett statsråd någon gång vågar bryta tågordningen.

Herr Wedén! Jag har aldrig sagt någonting annat än att om professuren i geriatrik hade kommit fram den vanliga vägen, och om de medicinska institutionerna och universitetsmyndigheten hade föreslagit en professur i geriatrik, förslagsvis med inriktning på biokemi och fysiologi och jag hade fått fram den professuren, hade jag i det läget aldrig kommit på idén att börja fundera på själva ämnesinriktningen om den kommit som ett förslag.

Nu är läget helt annorlunda. Vi hade redan en beställning från riksdagens sida, och jag kan inte förstå annat enligt parlamentarismens enklaste regler än att en av mina huvuduppgifter bl. a. är att se till att de förslag som riksdagen beställer ändå är i något så när samklang när de kommer i form av propositioner. Detta om detta.

Till herr Martinsson vill jag bara säga

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

att jag har inte yttrat mig om karolinska institutets petita. De petita vi arbetar med är universitetskanslersämbetets, de som behandlas inom i detta fall den medicinska fakultetsberedningen och som sedan förs vidare till departementet. Där har alltså denna fråga inte varit med. Vad man kan säga är självfallet att om en rektor för ett universitet eller en högskola blir tillfrågad om en av sina medarbetare, en lärare eller en forskare vid institutet, kan han inte uttrycka sig på annat sätt än att säga att det är en eminent och bra forskare som är professorskompetent, vilket är fullkomligt riktigt. Det är alltså inte någon förebråelse mot professor Friberg att han har sagt att denna person är värd en professur. Men man skall tillägga att samma yttrande kan samma rektor göra om ett tiotal eminenta forskare, och då måste vi till sist i kanslihus och riksdagshus stanna vid den prioritering man gör och det är den som är särskilt intressant i ett fall som detta.

Herr Lundberg! Denna »brandkårsuttryckning» gällde tyvärr inte om en medicinare vill lämna medicinsk forskning och bli t. ex. sjukhusläkare. Detta är också en mycket nyttig verksamhet. Ett sådant fall kan inte betraktas som något exceptionellt. Det måste alltså röra sig om ett läge då det är en uppenbar förlust för landet — alltså en exceptionell situation — om en forskare vill lämna landet på grund av att han lockas av en tjänst någon annanstans. Det är närmast det förhållandet jag åsyftar och inte om personen i fråga helt enkelt vill byta yrke inom fosterlandet. Forskning i all ära men även sjukvård är något ytterligt väsentligt.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte fortsätta att tala om »brandkårsuttryckning». Jag skall i stället formulera frågan på följande sätt: Antag att vi i detta land har en läkare som har sysslat med barnneurologi. Om denne läkare på grund

av att han inte kan få en fast tjänst övergår från att försöka hjälpa, bota och förebygga sjukdom bland cirka 20 000 ungdomar till en vanlig läkartjänst inom pediatrik, är det givet att detta medför skada för den plats där staten och sjukvårdshuvudmännen lagt ned kapital för att skapa en sjukvårdsinrättning med forskning för ett visst ändamål.

I en sådan situation är katastrofen för den sjukdomsgrupp det gäller lika stor som om en forskare och utövande läkare övergår till annan verksamhet. Jag tror att statsrådet Edenman måste beakta denna utveckling, eftersom den är aktuell i vissa sammanhang.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 54 och II: 89 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o mom. I) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 54 och II: 89 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lundberg begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst om-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

röstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 161 ja och 33 nej, varjämte 27 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II och III

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. IV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 55 och II: 51 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o mom. IV) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 55 och II: 51 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lundberg begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 162 ja och 46 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 165 och II: 216 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Martinsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom. V) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 165 och II: 216 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Martinsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 136 ja och 75 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VI

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. VII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emeller-

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

tid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom. VII) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 146 ja och 72 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VIII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 c); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom. VIII) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 c) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes, Därvid avgavs 170 ja och 45 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IX och X

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. XI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 d); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom. XI) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 d) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav att

Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar

han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 145 ja och 75 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. XII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 e); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom. XII) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 e) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens leda-

möter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 144 ja och 73 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. XIII

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12—14

Vad utskottet hemställt bifölls.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående punkter i förevarande utlåtande samt övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 15

Meddelande ang. plena

Herr TALMANNEN yttrade:

Morgondagens arbetsplenum, som tar sin början kl. 14.00, kommer att efter sedvanligt middagsuppehåll fortsättas på kvällen. Däremot anordnas icke kvällsplenum på fredag, den 15 april.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.57.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 13 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Anslag till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas.

Punkten 15

Tekniska fakulteterna: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt E 14, s. 438—456) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats vidtaga de åtgärder som erfordrades för intagning av norska studerande vid tekniska högskolan i Stockholm, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet förordats fastställa personalförteckning för de tekniska fakulteterna, dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för de tekniska fakulteterna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Tekniska fakulteterna: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 67 354 000 kr., varav 677 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande mo-

tioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hultell* och herr *Stefanson* (I: 164) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.* (II: 213), i vilka hemstälts att riksdagen med ändring av förslaget i statsverkspropositionen, ecklesiastikdepartementet (E 14), måtte besluta att bibehålla professuren i fotografi vid tekniska högskolan i Stockholm.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 164 och II: 213,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet föreslagits vidtaga de åtgärder som erfordrades för intagning av norska studerande vid tekniska högskolan i Stockholm;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits fastställa personalförteckning för de tekniska fakulteterna;

c) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för de tekniska fakulteterna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

d) till Tekniska fakulteterna: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 67 354 000 kr., varav 677 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Per Jacobsson*, *Nihlfors*, *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 164 och II: 213,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad

i statsrådsprotokollet föreslagits vidtaga de åtgärder som erfordrades för intagning av norska studerande vid tekniska högskolan i Stockholm;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet och av reservanterna föreslagits fastställa personalförteckning för de tekniska fakulteterna;

c) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för de tekniska fakulteterna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

d) till Tekniska fakulteterna: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 67 414 000 kr., varav 677 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Under denna punkt har statsutskottet accepterat det förslag om slopande av professuren i fotografi vid tekniska högskolan i Stockholm som departementschefen framfört i statsverkspropositionen. Med anledning av departementschefens förslag väckte jag och några andra ledamöter av andra kammaren en motion om professurens bibehållande.

Behandlingen av ärendet är ganska anmärkningsvärd. Jag hörde under debatten om föregående punkt att statsrådet Edenman fick åtskilliga blomster från herr Lundberg och även från utskottets talesman för sina insatser då det gäller den högre forskningen. Men i detta fall har statsrådet Edenman föreslagit slopande av en professur som funnits sedan 1947, och detta har han gjort trots att han varit väl medveten om att man på många håll har den bestämda åsikten, att professuren i fotografi bör bibehållas.

När det sagts att statsrådet Edenman i statsverkspropositionen föreslagit inrättande av tretton nya professurer, så hoppas jag att professuren i tillämpad

Tekniska fakulteterna: Avlöningar

fysik inte på något sätt räknats honom till godo. Denna professur hade begärts av sektionen för teknisk fysik vid tekniska högskolan i Stockholm, och jag skall självfallet inte säga att professuren är obehövlig. Men ecklesiastikministern har tydligen »klarat sitsen» genom att spela ut professuren i fotografi mot professuren i tillämpad fysik. Det innebär att de tretton föreslagna professurerna inte är något netto utan ett brutto.

Ecklesiastikministern och utskottet måste, som jag nämnde, ha varit väl underkunniga om att det föreligger ett behov av professuren i fotografi, då det från åtskilliga håll har framförts bekymmer över att professuren föreslås slopad. Det är inte bara vanliga amatörfotografer, vilka ägnar sig åt att fotografera blommor, fåglar o. s. v., som har intresse av denna sak. Nej, professuren har synnerligen stor betydelse för vårt näringsliv, för vårt försvar, för den medicinska forskningen och för kartläggningsverksamheten. Bestämda erinringar har framförts från lantmäteristyrelsen, kartverket, medicinalstyrelsen och framför allt försvaret. Jag skulle kunna läsa upp ett tiotal yttranden från olika håll, där man bestämt tar avstånd från förslaget om professurens slopande.

Jag vill särskilt understryka, att redan då professuren inrättades år 1947 uttalade överbefälhavaren ett bestämt önskemål ur försvarets synpunkt om att forskning i fotografi borde bedrivas vid tekniska högskolan i Stockholm. Detta har i år understrukits av chefen för armén, som i en skrivelse till Kungl. Maj:t påpekar, att varken överbefälhavaren eller chefen för armén har haft tillfälle att yttra sig i samband med förslagets utarbetande. Han fortsätter med att framhålla att »den ökade användningen av komplicerad teknisk utrustning inom det civila fotografiska området har sin motsvarighet inom den militära sektorn. Jag vill därför fästa

Tekniska fakulteterna: Avlöningar

uppmärksamheten på den stora betydelse en avancerad forskning inom området har för hela försvaret, en betydelse som än mer ökat i dagens läge med den utveckling den tillämpade fotografien nu fått inom bla områdena bildöverföring, ljusförstärkning, värmebildfotografi, 'icke-silver'-fotografi, elektrofotografi m. m.»

Överbefälhavaren slutar sin skrivelse på följande sätt: »Jag hemställer i underdånighet att vid frågans fortsatta handläggning hänsyn toges till försvarets behov av avancerad svensk fotografisk forskning.»

Detta var försvarets syn på professuren i fotografi vid tekniska högskolan. Det är, som jag nämnde, samma synpunkter som framförts från medicinskt håll och från vårt näringsliv, vilket har användning för avancerad fotografering.

Hur man under sådana förhållanden kan — efter det att professuren funnits i många år, från 1947 till 1966 — plötsligt låta den försvinna genom en fallucka har jag mycket svårt att förstå. Att den ersätts av ett lektorat i fotografi kan självfallet inte vara till fyllest, med hänsyn till den betydelse som saken har. Jag tycker att vi i fall som dessa då det gäller forskning och tillskapande av professorer inte skall gå den kräftgång, som statsrådet Edenmans förslag på denna punkt faktiskt innebär.

Jag är väl medveten om att det är sektionen för teknisk fysik vid tekniska högskolan som har föreslagit — av vilka skäl kan man inte utläsa ur handlingarna — att professuren skall försvinna och tydligen överflyttas till ett annat område. Men jag vill också påpeka att samordningen då det gäller frågor av detta slag inte, herr statsråd, varit sådan som den borde vara, eftersom uppenbarligen sektionerna inom tekniska högskolan har föga kontakt med varandra i spörsmål av denna art.

Jag hoppas nu att denna kontakt i

fortsättningen efter ändrade instruktioner kommer att bli bättre än den varit i liknande ärenden, men tyvärr är skadan redan skedd, för den händelse att kammaren inte godkänner reservation nr 2 som är fogad till denna punkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation!

I detta anförande instämde herr Rubin (mbs).

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Det finns förvisso olika åsikter om fotografiprofessurens behövlighet. Herr Hamrin argumenterar i avslutning till vissa myndigheters uttalanden till dess förmån, men det finns mycket som talar för att den skall ersättas av ett lektorat, vars innehavare kan svara för det mesta av utbildningen på detta område.

Herr Hamrin riktade sig direkt till ecklesiastikministern som förvisso kan svara för sig själv, men jag vill ändå redogöra för de synpunkter, som statsutskottets majoritet anlägger på denna fråga.

Universitetsämnet fotografi spänner över ett mycket stort och heterogent forskningsfält, som ingen forskare kan behärska annat än en obetydlig del av. Den mesta forskningen måste läggas ut på en rad specialdiscipliner, och ämnet fotografi kan således närmast karakteriseras som ett undervisnings- och utbildningsämne. Det framgår klart av bl. a. den uppräknade av dess tillämpningsområden som presteras i motionen.

Föga förvånande är det därför, att sektionen för teknisk fysik vid tekniska högskolan i samband med förslag om revision av utbildningsprogrammet vid sektionen ansett att »professuren i fotografi kan indragas under förutsättning» — observera detta — »att för utbildningen i ämnet inrättas ett universitetslektorat».

På samma linje går Kungl. Maj:t, då statsverkspropositionen föreslår indrag-

Tekniska fakulteterna: Avlöningar

ning av professuren i fotografi i utbyte mot ett universitetslektorat. Det synes ganska välbetänkt. Vi måste komma ihåg, att det inte bara gäller att inrätta nya professorer, även om detta naturligtvis är det viktigaste. Det är även angeläget att dra in eller omvandla professorer, som visat sig mindre ändamålsenliga eller kanske — jag vill inte direkt påstå det om denna professur — har överlevt sig själva. Det finns nog en och annan sådan professur kvar vid våra lärosäten.

Det faktum att fotografiprofessuren i Stockholm är, såsom det har sagts i motionen, den enda i sitt slag i Skandinavien, ja, i hela norra Europa, kan också tolkas på det sättet — vilket väl inte direkt varit meningen med påpekandet — att man på andra håll inte har funnit en sådan tjänst vara av någon större betydelse. Under de bortåt 20 år som stockholmsprofessuren existerat borde den ha kunnat locka andra lärosäten av tekniska högskolans karaktär och betydenhet att också skaffa sig fotografiprofessorer. Så har, efter vad jag kan se, inte skett.

Jag sammanfattar följande fakta som, om man skall bedöma frågan objektivt, synes mig ofrånkomliga: För det första har professuren i fotografi, som inrättades år 1947, varit vakant sedan år 1960, alltså bortåt en tredjedel av den tid den funnits till. Några påtagliga olägenheter därav har inte kunnat direkt påvisas. För det andra ersättes professuren av ett universitetslektorat och undervisningen tillgodoses därigenom. För det tredje tillgodoses forskningsbehovet inom de fysikaliska delarna av ämnet fotografi av professuren i fysik II. För det fjärde kan speciella forskningsuppgifter, som inte ligger inom fysiken, såsom jag nyss antydde, få medel från exempelvis forskningsråden.

Det tyckes mig — och det har också syntts utskottet så — att dessa omständigheter väl räcker för att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag erinrar än en gång om att det hela tydligen är en omorganisation som sektionen för teknisk fysik har verkställt inom sitt verksamhetsområde utan kontakt med dem som från början yrkade på att professuren i fotografi år 1947 skulle inrättas. Protesterna har inte uteblivit, vare sig från intilliggande sektioner inom tekniska högskolan eller från de grupper inom vårt näringsliv och på andra håll som har varit intresserade av att få denna professur till stånd och bibehålla den.

Jag övergår till utskottets talesmans motiveringar. Det är alldeles riktigt att professuren är den enda i sitt slag inom Skandinavien och kanske i norra Europa, men därmed är inte sagt att det inte försiggår forskning inom ämnet fotografi på andra håll. Den är bara ordnad på ett annat sätt. Det är möjligt att statsrådet Edenman och riksdagen tänker sig att vi skall ordna vår forskning på samma sätt som man gjort i andra länder. Där bedrivs nämligen forskningen inom det fria näringslivet av de stora firmor som är intresserade av att få sådan forskning till stånd. Jag tycker emellertid att vi skall hålla fast vid den linje som vi hittills följt då det gäller forskning av detta slag och bibehålla den professur som inrättades 1947.

Det är självklart att vi från tid till annan måste se över våra forskningsresurser, men det måste föreligga mycket starka skäl för att dra in en professur, som på många håll anses oundgängligen nödvändig och som har visat sig ha betydelse. Det ligger ju ingalunda så till att professuren i fotografi har blivit mindre ändamålsenlig eller har överlevt sig själv. Tjänsten har varit vakant alltsedan 1960; det är alldeles riktigt. Den har dock icke varit kungjord ledig på de senare åren. Om så skett, hade det säkerligen funnits möjligheter att besätta tjänsten med en

Tekniska fakulteterna: Avlöningar

internationell forskare. Det är ju inte nödvändigt att vi enbart har forskare av svensk börd vid våra högskolor och universitet.

Jag vidhåller, herr talman, bestämt att ifrågavarande professur har på ett olyckligt sätt försvunnit genom en falllucka. Även om reservationen i dag inte vinner riksdagens gillande hoppas jag — och jag vill rikta en hemställan därom till ecklesiastikministern — att frågan tas upp till allvarlig omprövning ett kommande år.

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Jag vill konstatera, att professuren i fotografi inte har fungerat på rätt lång tid; det är nu sex år som tjänsten varit vakant. Jag har emellertid inte kunnat finna, att det från myndigheters eller organisationers sida har riktats kritik mot det förhållandet eller att det förekommit protester av något slag. Det hela tycks ha klarat sig ganska bra ändå. Men det är givet, att protester framförs, när man nu vill dra konklusionerna av en ordning som redan länge har existerat.

Den tjänst det här rör sig om — professuren skall ju inte utan vidare försvinna utan ersättas av en annan tjänst — har säkerligen sin främsta uppgift ur undervisnings- och instruktionssynpunkt. Det måste vara svårt för en professor att famna över hela det ämne som kan kallas *vetenskaplig* fotografering; så mycket anser jag mig kunna bedöma, när det gäller dessa saker. Undervisningsuppgiften kommer säkert att kunna fyllas genom universitetslektoratet i ämnet, och det är således inte fråga om att låta någonting försvinna genom en falllucka.

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! Det allvarliga i en fråga som denna är att man, om man låter en professur försvinna genom att omordna den till ett lektorat, omintetgör de möjligheter till avancemang för de

unga forskarna som en professur innebär. Jag tror att lektoratet mycket väl kan fylla sin uppgift utan en vakant professur, men den vakanta professuren innebär en sporre när det gäller den fortsatta rekryteringen till sådana här tjänster.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hamrin i Kalmar begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 15: o) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hamrin i Kalmar begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 160 ja och 40 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 16

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 17***Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt E 16, s. 463—474) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet förordats fastställa personalförteckning för förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor, dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 13 188 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Blomquist* och *Edström* (I: 160) samt den andra inom andra kammaren av herr *Regnéll* (II: 220);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 406) och den andra inom andra kammaren av herr *Tobé m. fl.* (II: 497), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att vid universitetet i Stockholm inrätta en idrottslärartjänst för manliga studenter i Ae 20, vid universitetet i Uppsala inrätta en kanslibiträdestjänst i Ae 7 med halvtidstjänstgöring vid gymnastik- och idrottsinstitutionen, vid universitetet i Lund inrätta en kanslibiträdestjänst i Ae 7 med halvtidstjänstgöring vid inrättningen för gymnastik och idrott, vid respektive universiteten i Lund, Stockholm och Göteborg inrätta en idrottslärartjänst för manliga studenter i Ae 20 med indragning av motsvarande arvodesbefattningar, vid universitetet i Umeå inrätta en idrottslärartjänst i Ae 20 med halvtidstjänstgöring i stället för föreslagen arvodesbefattning samt vid respektive universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg

och Stockholm inrätta en idrottslärartjänst för kvinnliga studenter i Ae 20 med indragning av motsvarande arvodesbefattning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 160 och II: 220 samt I: 406 och II: 497, sistnämnda två motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits fastställa personalförteckning för förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor;

b) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 13 188 000 kr.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Andersson*, fröken *Anderson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson*, *Nordstrandh* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 406 och II: 497, såvitt nu var i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 160 och II: 220,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits fastställa personalförteckning för förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 13 235 000 kr.

Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag har tidigare karakteriserat statsverkspropositionens förslag angående anslagen till universitet och högskolor som ett återhållsamhetens och sparsamhetens dokument. Propositionens förslag är i stort sett, efter mitt bedömande, vad vi kan orka med och till nöds godtaga i dagens ekonomiska läge. På några få punkter kanske emellertid sparsamheten bedrar visheten på litet längre sikt sett. Bl. a. har man, synes det, stramat åt alltför hårt, när det gäller anslagen till studenthälsovården och studenternas motionsidrott. En viss uppräknig av dessa anslag har visserligen företagits i statsverkspropositionen, men uppräknigingen är liten jämfört med de behov som många av oss är övertygade om föreligger. Departementschefens motivering för att inte ge mer är att hithörande frågor för närvarande utreds av en grupp inom departementet. Det är så sant som det är skrivet. Det var sant också när samma fras användes tidigare. Man får en känsla av att denna sanning börjar få litet för mycket av evighetens tidlöshet över sig — så föreställer åtminstone jag mig evigheten.

Men finns det då inga möjligheter att ge den grupp, som sysslar med bl. a. dessa frågor, de personella och ekonomiska resurser som fordras för att den skall kunna lägga fram förslag? Gruppen borde kunna presentera delförslag rörande studenthälsovården och studenternas motionsidrott, innan den angriper den verkligt svåra frågan, nämligen frågan om studentfamiljernas situation, vilken också, om jag inte missminner mig, ingår i denna grupps arbetsuppgift.

Det är väl ändå så, att det föreligger ett omedelbart behov av en anslagsförstärkning för studentidrotten. Studentidrotten ligger mig varmt om hjär-

tat sedan studentären, även om jag nu inte ser ut som en idrottsman precis. I avvaktan på resultatet av den pågående utredningen tycker jag, att man både kan och bör göra något redan nu, låt vara att det blir rätt litet. Reservationen 3 vid punkt 17, som vi nu behandlar, liksom reservationen 4 vid punkt 29, innebär just förslag om en sådan extra förstärkning.

Under förevarande punkt yrkar jag, herr talman, bifall till reservation nr 3.

I detta anförande instämde herr *Regnell* (h).

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Vid denna punkt i statsutskottets utlåtande nr 42 har vi att behandla en reservation som föreslår ett något högre anslag till studentidrotten än vad utskottsmajoriteten har föreslagit.

Det är tyvärr så att idrott och motionsträning inte bedrivs bland studenterna vid våra universitet och högskolor i den omfattning som vore önskvärt, och på grund därav har studenterna inte heller den kondition som unga och friska människor skall ha. Anledningen är till mycket stor del att huvudmannen, staten, hittills inte har skapat tillräckliga förutsättningar för sådan idrott och konditionsträning. Möjligheterna att förbättra situationen är också begränsade så länge det inte finns bättre tillgång till lokaler, men att skaffa mer lokaler kostar penningar och dessutom krävs det arbetskraft och materiel. Och vi förstår alla att sådant inte kan ordnas i en handvändning. Man får därför försöka göra det bästa av de möjligheter som står till buds.

Jag vill hävda att det ur national-ekonomisk synpunkt är lika välbetänkt att satsa på studentidrotten som på annan idrott.

Om studenterna har en god kondition, bedriver de sina studier snabbare, och därigenom uppkommer den ökade genomströmningshastighet vid våra uni-

Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar

versitet och högskolor, som man i andra sammanhang talat om här i riksdagen. Det är helt naturligt att vi alla önskar att studenterna skall ha goda förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen, och en av dessa förutsättningar är att de har en god fysisk kondition, vilket de erhåller om de idrottar och motionerar.

Det har här talats om idrottshallar, och det är sannerligen inte någon liten fråga i detta sammanhang. Jag har erhållit den uppgiften att det år 1970 kommer att finnas 18 000 studenter enbart i Lund. Om dessa delas upp i grupper om 25 i varje, blir det ändå 720 grupper. Med motionshallar, som är öppna från kl. 8 på morgonen till kl. 22 på kvällen varje dag i veckan med undantag för söndagen, skulle det ändå inte bli många timmar i veckan som varje grupp kunde få tillfälle att idrotta och träna.

Nu vet vi också att många andra anspråk gör sig gällande då det är fråga om att uppföra lokaler för skolans behov.

Frågan om studentidrotten är inte ny i riksdagen, men den har blivit mer uppmärksammas genom den undersökning som gjorts vid Lunds universitet beträffande studenternas kondition. Denna undersökning visar att det är mycket övrigt att önska beträffande konditionen hos Lunds studenter. Sannolikt är förhållandena i Lund inte sämre än vid andra universitet.

Det framhålles ofta att studenterna kan gå till lokala idrottsklubbar för att utöva den idrott de är intresserade av, men i praktiken är detta inte genomförbart därför att de lokala klubbarna inte har resurser att ta emot så mycket folk som det skulle bli fråga om. Dessutom bör man beakta att studenternas idrottsövningar måste bedrivas i anslutning till eller i varje fall i närheten av undervisningslokalerna. I annat fall krävs det alldeles för mycket tid för promenader till och från idrottshallen. Mot detta kan invändas att en promenad på någon

kilometer också är en form av konditionsträning för en människa som mestadels sitter stilla, men det är ju inte bara promenader man tänker på då det gäller konditionsträning och idrott för studenterna.

Detta är några kortfattade reflexioner i en fråga, som enligt min mening bör ägnas en betydande uppmärksamhet. Det behövs människor som organiserar studentidrott på olika sätt och som intresserar studenterna framför allt för motionsträning. Det räcker inte med att bara tala om behovet, utan vi måste lämna hjälp för att man skall kunna gå från ord till handling. I det föreliggande utlåtandet hänvisar utskottet till en pågående utredning i denna fråga, och i anledning därav har majoriteten inte kunnat vara med om motionärernas förslag utan vill avvakta. Vi reservanter önskar att det i avvaktan på utredningens resultat skall redan nu inrättas en idrottslärartjänst i Stockholm och en kanslibiträddestjänst med halvtidstjänstgöring vid vardera av universiteten i Uppsala och Lund.

Det är alltså inte några stora saker som reservanterna föreslår, men de kan bli till stor nytta för dem som är berörda därav. Det har ur såväl rättvisesom effektivitetssynpunkt bedömts vara motiverat att få den föreslagna idrottslärartjänsten i Stockholm inrättad. Vad kanslibiträderna beträffar kan sägas att dessa behövs för att från idrottsledarna avlasta en del arbete med att organisera och informera. Läraren skulle därigenom få mera tid för sin egentliga arbetsuppgift som måste vara att leda motions- och idrottsgrupperna.

Ett bifall till reservationen skulle alltså enligt vår mening innebära att man skulle kunna göra mera till nytta för studenternas hälsa, förbättra deras studieförmåga och öka genomströmningshastigheten vid universitet och högskolor. Att åtgärderna inte får anses vara något slutmål är vi helt på det klara med, men de skulle som sagt inne-

Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar

bära en förbättring av situationen på de platser som berörs.

Kostnaden för att genomföra förslaget är beräknad till 47 000 kronor, och med tanke på det stora behov som föreligger av förbättringar och den nytta man kan ha av pengarna anser jag för min del att detta skulle vara en mycket god penningplacering.

Vi har, som herr Nordstrandh nämn- de, också en annan reservation som kan anses närbesläktad med den som jag hit- tills har berört, och ur rationaliserings- synpunkt vill jag även anföra några ord om denna andra reservation. Jag syftar alltså på reservationen nr 4 vid punkten 29. Beträffande motiveringen till denna reservation är inte så mycket att till- lägga. Det begärs där 60 000 kronor mera än vad majoriteten i utskottet vill vara med om, och det av reservanterna sålunda föreslagna beloppet är avsett som timarvode till motionsledare för kvinnliga studenter. Helt naturligt måste motionsgymnastik för kvinnliga studen- ter vara av stort värde. Nu hänvisar visserligen utskottet till att det har skett en uppräknig med 34 000 kronor på denna punkt, men denna uppräknig betraktar vi reservanter vara för liten. Utskottet anser sig vidare böra meddela riksdagen att universitetskanslersämbe- tet inte har haft något anslagsäskande på denna punkt. Det finner jag beklag- ligt, men riksdagen har ju tack vare reservationen tillfälle rätta till detta.

På förevarande punkt nr 17 yrkar jag bifall till reservation nr 3.

Herr TOBE (fp):

Herr talman! Herrar Nordstrandh och Mattsson har redan här talat för reservationerna, och jag skulle bara vilja tillägga något till deras motive- ring.

I Uppsala har gjorts en undersökning — den kan vara lämplig att anföra som motvikt till undersökningen i Lund som visade så dålig kondition hos studen- terna — på frivillig väg av studenter-

nas idrottsförening. Man har motiverat denna undersökning med att det är ve- tenskapligt bevisat att en god fysisk kondition behövs för goda, intellektuel- la prestationer och att alltså kondi- tionsträningen bör gå hand i hand med studierna. Därför har man frågat de nya studenterna under en treårs- period — det var något mera än 8 000 studenter — vilka idrotter de utövade eller vilka idrotter de skulle vilja ut- öva. Man försökte också genom före- ningens verksamhet fånga in dem åt idrotten. Mer än 5 500, alltså en ganska stor del av de nyinskrivna, svarade att de ville utöva idrott. Nu förekom det kanske någon dubbelräkning genom att en del studenter anmälde sig för flera olika idrotter.

Under hela skoltiden har ju de stu- derande varit vana vid ordnade idrotts-, gymnastik- och friluftsdagar. När man kommer till akademien, där man skall bedriva fria studier — mer eller mind- re fria, blir det ju nuförtiden — vill man ofta helst slippa undan sådant som tidigare har varit tvång. För många känns det därför skönt att slippa gym- nastik och idrott. Andra hyser dock en ganska stark önskan att fortsätta det regelbundna motionerandet. Utredning- en visade att större delen av de stude- rande ville göra detta men att denna önskan ganska snart försvinner, om de inte kommer med i en motions- och idrottsverksamhet. Det är därför vik- tigt att möjlighet därtill beredes dem från början.

Undersökningen visade också att man inte kunde ta emot alla som ville ut- öva gymnastik och idrott, men genom mycket enkla anordningar — terräng- löpningar, skidåkning med masstartar o. s. v. — har man lyckats hålla i gång verksamheten med hjälp av frivilliga krafter; 250 personer anmälde sig som funktionärer. Men man har inte till- räckligt stöd av idrottslärare, som det bör vara statens skyldighet att tillhan- dahålla. Räknat endast med en mycket

Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar

måttlig kader av idrotts- och gymnastiklärare, som inte skulle räcka för mer än högst de cirka 5 000 som nu anmält sig vilja utöva motionsidrott och gymnastik, skulle det behövas ett tjugotal sådana lärare mot för närvarande två och en halv. En sådan ökning har varken studenterna eller jag vågat räkna med i våra vildaste fantasier, men behovet av lärare är uppenbarligen betydligt större än det antal lärare man har tillgång till för närvarande.

Det kan tyckas vara ganska exklusivt att endast tala om studentidrott. Samma intresse för idrott och motionsträning som man har funnit hos de nyinskrivna studenterna kan emellertid spåras hos svensk ungdom över huvud taget. Det är alltså ur den synpunkten ganska viktigt att man tar vara på detta intresse där man kan göra det. Anslagen till studentidrotten har också ökat något år från år, dock inte alls i takt med den ökning av studentantalet som samtidigt ägt rum.

Jag skulle vilja tillägga att det inte alls är fråga om någon stjärnidrott. De stjärnidrottsmän som finns bland dem som kommer till universitet och högskolor eller som skapas under studietiden är inte fler än att de får plats och gärna tages emot i de vanliga idrottsföreningarna på studieorten. Här gäller det däremot vanlig konditionsfrämjande motionsidrott och gymnastik.

Herr talman! Vi är naturligtvis alla bundna av den utredning som pågår; man kan inte gärna tänka sig att ta några krafttag innan den lagt fram sitt förslag. Jag vill emellertid markera mitt intresse för ökad statlig insats på detta område genom att yrka bifall till reservationerna 3 och 4 av herr Axel Andersson m. fl.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Vi har nu hört att frågan om studentidrotten är såväl ett

teologiskt som ett nationalekonomiskt problem. Jag skall inskränka mig till att behandla frågan som ett indirekt studesocialt problem. Som sådant är den föremål för utredning, och vi kommer förmodligen ganska snart att få ta ställning till ett utarbetat förslag. Till dess anser utskottsmajoriteten att vi kan nöja oss med den förstärkning som föreslås i år. Som framhålles i utskottsutlåtandet och i propositionen varierar principerna för finansieringen av studenthälsovården högst väsentligt mellan de olika universiteten. Det behövs därför en översyn, inte bara en förstärkning, så att proportionerna mellan de olika orterna blir de riktiga. Alla skäl talar därför för att ett bättre underbyggt förslag bör avvaktas.

Jag ber att för dagen få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! I en gemensam skrivelse har nyligen Sveriges riksidrottsförbund, Sveriges akademiska idrottsförbund och Sveriges förenade studentkårer vänt sig till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och påpekat de mycket besvärliga förhållanden som är rådande för studentidrotten. I den skrivelsen sägs bl. a. följande: »Med hänsyn till den krissituation som f. n. präglar motionsverksamheten vid universitet och högskolor, synes det — — — mycket angeläget att åtgärder med det snaraste vidtages i syfte att väsentligt öka de studerandes möjligheter till regelbunden motion och idrottsutövning under sakkunnig ledning.»

Det som föreslås i reservationen och motsvarande reservation vid punkt 29 är en mycket blygsam ökning. Den är inte av den storleksordningen att det kommer att hjälpa studentidrotten ur den krissituation som man nu är inne i, men det kommer ändå att innebära en viss förbättring av nu rådande besvärliga förhållanden. Då jag är med-

Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader

motionär till herr Tobé och då jag skrivit under den skrivelse som jag här åberopar, kommer jag självfallet att rösta för de båda reservationerna.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordstrandh begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 17: o) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 112 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 3) av herr Axel Andersson m. fl.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **ELMSTEDT** (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag har röstat nej vilket dock inte markerades.

Punkterna 18—28

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29

Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader

Kungl. Maj:t hade (punkt E 28, s. 479—485) föreslagit riksdagen att till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 23 500 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 406) och den andra inom andra kammaren av herr *Tobé m. fl.* (II: 497), i vilka hemställdes, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att under E 28. Universiteten med vissa högskolor: Omkostnader anslå 180 000 kr. till studenthälsovård och studentidrott m. m.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 406 och II: 497, såvitt nu var i fråga, till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 23 500 000 kr.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson*, *Nordstrandh* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 406 och II: 497, såvitt nu var i fråga, till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 23 560 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Under hänvisning till vad jag sagt vid behandlingen av punkt 17, då jag framlade synpunkter på och motiveringar för ökning av anslagen till studentidrotten, synpunkter som har samma relevans beträffande punkt 29, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 4. Att det här gäller motionsgymnastik för *kvinnliga* studenter, gör ju bara saken intressantare och angenämare.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordstrandh begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 29:o) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 102 ja och 111 nej, varjämte 5 av kammarens

Socialhögskolorna: Avlöningar

ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 4) av herr Axel Andersson m. fl.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ELMSTEDT (cp), som yttrade:

Herr talman! Liksom vid föregående votering röstade jag nej utan att det markerades.

Punkterna 30—32

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33

Socialhögskolorna: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt E 32, s. 493—501) föreslagit riksdagen att dels be- myndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet förordats fastställa personalförteckning för socialhögskolorna, dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för socialhögskolorna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Socialhögskolorna: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 5 315 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Gustaf Peterson m. fl.* (I: 405) och den andra inom andra kammaren av herr *Zetterberg m. fl.* (II: 501), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde 1) dels i första hand att eventuellt till förfogande stående belopp av de medel som beräknats för socialhögskolornas praktikantutbildning, efter prövning och sedan socialhögskolornas behov tillfredsställts, måtte tillföras Sköndalsinstitutets praktikantutbildning, 2) dels att vid förberedande inom departementet av dessa ärenden för nästkommande års budget hänsyn måtte

Socialhögskolorna: Avlöningar

tagas till de i motionerna nämnda omständigheterna.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 405 och II: 501 icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits fastställa personalförteckning för socialhögskolorna;

b) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för socialhögskolorna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Socialhögskolorna: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 5 315 000 kr.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson*, *Nordstrandh* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 405 och II: 501, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört i fråga om Sköndalsinstitutets praktikantutbildning.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! I punkterna E 32—35 i statsverkspropositionen behandlas utbildningen av socionomer. Departementschefen gör där följande uttalande:

»Med hänsyn till det stora behov som föreligger av personal med socionomutbildning ter det sig för mig angeläget, att socialhögskolornas utbildningskapacitet fortsätter att expandera — — —»

Departementschefen beräknar att det totala elevantalet vid socialhögskolorna skall stiga från 2 000 läsåret 1965/66 till cirka 2 250 läsåret 1966/67. Men inte heller detta kommer enligt statsrådets

uppfattning att räcka. Nu har han lagt fram en särskild proposition om en femte socialhögskola, placerad i Örebro. Jag skall inte här gå händelserna i förväg och diskutera den saken men vill ändå i sammanhanget som min mening uttala, att man i främsta hand borde bygga ut de befintliga läroanstalterna till full kapacitet.

Häromdagen kom genom pressen ett nödrop från Stockholms nykterhetsnämnd. Det löd: »Får vi inte ett nyttillskott av personal, brakar den öppna nykterhetsvården ihop i vår. Nykterhetsnämnden har i många år haft mycket svårt att rekrytera och behålla socialassistenterna. Av drygt ett 50-tal assistenter har för närvarande inte en enda socionomexamen.»

Nämnden säger i fortsättningen att de aspiranter på en tjänst som socialassistent, som under hand anmält sig, har som regel bara haft någon folkhögskolekurs eller praktik som vårdare e. d., eller också har de haft viss utbildning vid mentalvården. Långa tider har flera tjänster måst stå vakanta på grund av att det inte funnits sökande som har fyllt de mest elementära krav i fråga om utbildning, erfarenhet eller lämplighet.

Så långt Stockholms nykterhetsnämnd. Exemplet kunde mångfaldigas.

I jämförelse med ecklesiastikministerens understrykande av det stora behovet av socionomer och med beaktande av de nödrop som gång på gång kommer utifrån fältet, förefaller utskottsmajoritetens avslagsyrkande när det gäller bidrag till praktikantutbildningen för Stora Sköndals elever vara illa underbyggt. Utskottet skriver nämligen: »Mot bakgrund av den i det föregående omnämnda kraftiga ökningen av utbildningskapaciteten vid socialhögskolorna anser sig utskottet inte böra tillstyrka bifall till motionerna.»

Under rådande förhållanden tycker man det är oförståeligt att gång på gång tacka nej till de 40—45 väl utbild-

Socialhögskolorna: Avlöningar

dade socialarbetare som lämnar Stora Sköndal varje år. Riksdagen beviljade i följ för Sköndalsinstitutets sociala utbildningsverksamhet ett till 210 000 kronor förhöjt anslag. I årets statsverksproposition har departementschefen lagt på 2 000 kronor för automatiska höjningar. Naturligtvis är detta belopp inte tillräckligt ens om en automatisk höjning. Men av än större betydelse är den sak som framhålles i vår fempartimotion II: 501. Den avser det anslag som redan i följ beviljades till socialhögskolornas praktiska utbildning men som inte föreslagits skola utgå till Sköndalsinstitutet. Detta anslag grundar sig på ett avtal. Eftersom den teoretiska utbildningen vid Sköndalsinstitutet i stort sett är av samma standard som socialhögskolornas och eftersom Kungl. Maj:t i kungligt brev av den 3 december 1965 gett de från Sköndalsinstitutet utbildade behörighet att på samma villkor som socionomerna enligt den nya examensordningen avlägga filosofie licentiatexamen, borde naturligtvis anslag för den praktiska utbildningen ute på fältet honoreras på samma sätt som sker för socialhögskolornas elever. Det kan väl ändå inte tänkas att man skall stoppa ett nyttillskott av 40—45 sköndelselever varje år genom att det inte finns pengar till deras praktiska utbildning.

I motionen har vi inte begärt något höjt anslag för detta ändamål utan har endast föreslagit, att om det samlade anslaget för denna praktiska utbildning räcker till — och det finns all anledning att så skall bli fallet eftersom man tagit upp anslag för enmanshandledning i alla förekommande fall oaktat det kan vara både två och tre praktikanter under en och samma handledning — så skulle Sköndalsinstitutet genom Kungl. Maj:t få del av anslaget. Detta borde vara en enkel konsekvens av föregående riksdags beslut.

Ett bifall till motionerna och reservationen nr 5 betyder således att för

det närmast kommande budgetåret medel till Sköndals praktiska utbildning på fältet skall utgå endast därest det samlade anslaget för detta ändamål räcker till. För det kommande budgetåret kan jag inte tänka mig annat än att departementschefen vid uppgörandet av budgeten tar upp anslag för praktikantutbildning även för Sköndalsinstitutets elever enligt de allmänna reglerna, något som vi reserveranter har räknat med.

Jag ber salunda, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten 33 fogade reservationen nr 5 av herr Axel Andersson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Keijer* (fp), *Wiklund* (fp) och *Hedin* (h), fru *Heurlin* (h) samt herrar *Werner* (h) och *Berglund* (fp).

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Jag skall be att ytterligare få understryka och något mer utveckla ett par av de synpunkter, som herr Nelander förde fram.

Efter reformeringen av undervisningen vid socialhögskolorna anvisade riksdagen 1965, som herr Nelander redan har påpekat, ett till 210 000 kronor förhöjt anslag för att utbildningen vid Sköndalsinstitutet skulle få samma standard som vid socialhögskolorna. Detta riksdagens ställningstagande måste i konsekvensens namn innebära, att institutet skall vara likställt med socialhögskolorna i alla delar av den utbildning det här är fråga om, också den praktiska, som nu i år aktualiserats. Det är, förefaller det mig, något uppseendeväckande, att ecklesiastikministern inte vill se det sambandet. Genomförs en förstärkning av studiepraktiken för eleverna vid socialhögskolorna, skall denna givetvis utsträckas också till motsvarande studerande vid Sköndalsinstitutet, utan att riksdagen på nytt skall behöva säga sitt ord. Kungl. Maj:ts förslag beträffande praktikanthandledarvoden avser emellertid endast

Socialhögskolorna: Avlöningar

socialhögskolornas studerande, som nyss framhölls.

Riksdagens mening 1965 var — så måste ställningstagandet tolkas — att socialhögskolornas nya utbildning skulle innebära en förstärkning av både den teoretiska och, när så blev aktuellt, den praktiska delen. Det kan enligt min åsikt inte vara riktigt att på administrativ väg försöka ta ifrån Sköndalsinstitutet dess i följd vunna möjlighet — jag säger möjlighet — att säkerställa en med socialhögskolorna helt likvärdig undervisning i de ämnen det här är fråga om. Jag kan inte finna annat än att ecklesiastikministern härvidlag råkat ut för ett olycksfall i arbetet och att han bör vara tacksam för att reservanterna — vaksamma som reservanter är — uppmärksammat vad som råkat ske.

Jag ber alltså, också jag, att få yrka bifall till reservation nr 5.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Jag tar till orda i denna fråga bl. a. för att motivera — mycket kortfattat — varför den kommunistiska gruppen vid den förestående voteeringen kommer att stödja reservanterna.

Vi anser att man inte nu skall hindra de elever som av olika anledningar, bl. a. för låg intagningskapacitet vid socialhögskolorna, i dag studerar vid Sköndalsinstitutet från att fullfölja sin utbildning, vilken också omfattar erforderlig kvalitativ praktik. Detta betyder inte att vi accepterar det förhållande som nu råder då det gäller huvudmannaskapet för institutet. Vi vill som vår principiella uppfattning deklarerar, att det är helt otillfredsställande att utbildning bedrivs av privata huvudmän av olika slag. Det kan inte i längden anses godtagbart att staten ekonomiskt skall understödja en dylik institution utan den möjlighet till insyn i verksamheten och kontroll av kursplanerna som måste anses nödvändig. Jag vill därför i detta sammanhang något

gå in på frågan om Sköndalsinstitutets framtida ställning.

Det är allmänt känt att bristen på utbildade socialarbetare inte inom över-skådlig tid kan hävas, trots inrättandet av en ny socialhögskola i Örebro. Jag vill därför aktualisera en prövning av frågan, huruvida inte staten i framtiden skall övertaga Sköndalsinstitutet och därigenom skaffa sig en effektiv insyn i verksamheten. Institutet har — enligt vad som meddelats mig — god tillgång på skollokaler, lärar- och elevbostäder finns i stor utsträckning, ett bibliotek av god klass finns på skolan, lärarkrafter står till förfogande och man har mångårig erfarenhet av utbildning på det sociala området. Det är ett kapital som staten skulle ta vara på och utnyttja.

Herr talman! Vi finner det alltså klart otillfredsställande, att riksdagen i längden skall bevilja anslag till dylika privata institutioner men vill i föreliggande fall inte förstöra möjligheterna för de elever, som nu under flera år studerat vid institutet, att fullborda sin utbildning.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Nu har det hållits så många anföranden till förmån för de studerande vid Sköndalsinstitutet, att det kanske inte är så lätt att anföra nya synpunkter. Men jag vill ändå framhålla, att jag finner det naturligt att eleverna från Sköndalsinstitutet och eleverna från socialhögskolorna jämföras, när de kommer ut för att fullgöra sin praktiktjänstgöring.

Anledningen till att vi i riksdagen anslagit medel för att studerande vid Sköndalsinstitutet skulle erhålla en utbildning av samma standard som den som meddelas vid socialhögskolorna är att vi har ansett att det behövs flera socionomer som arbetar inom den sociala sektorn. Vi har genom Sköndalsinstitutet fått hjälp med att besätta många sådana platser.

Socialhögskolorna: Avlöningar

Socionomerna från Sköndal är efterfrågade på arbetsmarknaden, vilket jag för min del betraktar som en garanti för att de har fått en god utbildning. Det förefaller mig vara helt naturligt och konsekvent att de som skall handleda de studerande från Sköndalsinstitutet erhåller handledararvode efter samma grunder som gäller för dem vilka handleder elever från socialhögskolorna. Båda elevkategorierna har en likvärdig utbildning och — såsom jag tidigare framhållit — behovet av socialarbetare är stort. Jag vågar för min del inte lita på den åberopade kraftiga höjningen av utbildningskapaciteten. Under alla förhållanden är denna inte genomförd i och med att man nu, såsom vi har anledning att tro, inom en snar framtid inrättar en ny socialhögskola. Det tar sin tid innan vi får studerande som är färdiga med sin utbildning vid denna nya socialhögskola och det finns redan nu ett starkt behov av att förstärka kåren inom den allttjämt underbemannade sociala sektorn.

Jag måste säga att jag uppfattar det som orättfärdigt att man inte skall kunna gå med på att de som blir praktikanthandledare för studerande vid Sköndalsinstitutet får ersättning på samma sätt som de som handleder studerande från socialhögskolorna. Det är i varje fall för mig ofattbart att man inte från början kunnat godtaga en sådan princip.

Skulle man nu inte godtaga denna jämställdhet, blir Sköndalsinstitutets elever försatta i en sämre ställning än de studerande vid socialhögskolorna. Det är naturligt att de som skall vara handledare åt de studerande vid Sköndalsinstitutet vid våra statliga och kommunala inrättningar vill ha samma handledararvode, som hade utgått om de haft studerande från socialhögskolorna. Skall man kunna få handledare till den handledda studiepraktiken, måste de kunna arvoderas efter samma grunder som då det är fråga om elever från socialhögskolorna.

Jag ber därför, herr talman, att med den motivering som jag anfört få yrka bifall till reservation nr 5 vid punkten 33 i statsutskottets utlåtande nr 42.

Fru JOHANSSON (s):

Herr talman! Såsom framgått av de hållna anförandena, av utskottets utlåtande, av motionen i detta ämne och av den reservation, som fogats till utskottets utlåtande, har under senare år intagningskapaciteten ökat väsentligt i fråga om utbildning av elever vid socialhögskolorna. Det är att hoppas att förutsättningar så småningom skall uppkomma för att den brist på socionomer, som vi för närvarande har, helt skall kunna elimineras. Men så kommer under de närmaste åren inte att bli fallet.

Arbetsmarknadens efterfrågan på utbildad arbetskraft har ökat successivt under de senare åren. Detta gäller inte minst de socialutbildade, eftersom statlig och kommunal förvaltning samt socialvård expanderat kraftigt. Även den privata sektorn visar ett allt större intresse för arbetskraft med denna utbildning. Trots utökningen av socialhögskolornas utbildningskapacitet samt beslut om inrättandet av en femte socialhögskola från och med år 1967 kommer inte behovet av socialarbetare att vara täckt inom de närmaste åren. Den femte socialhögskolans elever träder inte ut i förvärvslivet förrän år 1970.

Socialstyrelsen har gjort en utredning, som har haft till uppgift att klarlägga behovet av socialutbildad arbetskraft för tiden 1964—1969. Styrelsen anser att det under denna tidsperiod krävs 130 utexaminerade socialarbetare årligen för att täcka behovet. Häri har inräknats de från Sköndalsinstitutet utexaminerade.

Anledningen till att riksdagen anslagit medel till socionomutbildningen vid Sköndalsinstitutet är att andra utbildningsanstalter inte kunnat tillgodose efterfrågan på socionomer. I detta läge har Sköndalsinstitutet verksamt bidragit till att tillföra samhället ett värdefullt till-

Socialhögskolorna: Avlöningar

skott av socionomer, som enligt uttalanden från berörda myndigheter väl hävdar sig i konkurrensen med socionomer utbildade vid statens socialhögskolor.

Efter detta konstaterande förefaller det motionärerna helt konsekvent att eleverna vid Sköndalsinstitutet skall tillerkännas samma ekonomiska möjligheter vad beträffar den praktiska delen av utbildningen. Har man sagt A får man säga B, allt under förutsättning att som för närvarande en bristsituation på berörda område föreligger.

Skulle riksdagen i dag avslå motionärernas framställning och den till utskottsutlåtandet fogade reservationen, blir enligt min åsikt följden att elever från Sköndalsinstitutet blir handikappade beträffande sin praktikantutbildning, då handledararvode inte utgår annat än till socialhögskolornas elever. Det är svårt att förstå konsekvensen i detta förfaringsätt. Jag har faktiskt ibland undrat om det kan vara ett olycksfall i arbetet att inte eleverna vid Sköndalsinstitutet har kommit med i sammanhanget.

Motionärerna begär ingen höjning av anslaget för innevarande läsår utan endast att medel, som eventuellt inte tas i anspråk för praktikantutbildning vid socialhögskolorna, skall utgå till Sköndalsinstitutets praktikantutbildning. Reservanterna föreslår att vid beräkningen av resurserna för Sköndalsinstitutets praktikantutbildning läsåret 1967/68 dessa bör beräknas enligt de för socialhögskolorna gällande reglerna.

Jag upprepar vad jag tidigare i mitt anförande framhållit, nämligen att riksdagens beslut skall vara beroende av den bristsituation som för närvarande föreligger och som framdeles kan bli rådande.

Dessa synpunkter, herr talman, är vägledande för mitt ställningstagande i denna fråga. Jag yrkar bifall till den vid statsutskottets utlåtande nr 42, punkt 33, fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar

Svensson i Kungälv och *Zetterberg* (båda s).

Herr **MUNDEBO** (fp):

Herr talman! Det finns egentligen inga motioner eller reservationer som berör socionomutbildningen, även om åtskilliga inlägg hittills i debatten avsett även denna utbildning. Den reservation som debatten nu gäller handlar ju om utbildningsverksamheten vid Svenska diakonskolan, och den debatten skall jag inte blanda mig i.

Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på den restriktiva behandlingen av socialhögskolornas anslagsäskanden, en restriktivitet som kan äventyra den beslutade reformen av socionomutbildningen. Socialhögskolorna föreslås visserligen få höjda anslag — jag medger att det rör sig om väsentligt höjda anslag — men samtidigt pågår ju en snabb kvantitativ utbyggnad av dessa skolor.

Intagningskapaciteten uppgick 1960 till 265 platser per år. Fr. o. m. kommande höst skall det finnas 660 platser. Det är givet att en sådan utbyggnad fordrar höjda anslag. Samtidigt kräver den beslutade kvalitetsförstärkningen av utbildningen ökade resurser.

Socialhögskolorna har inför nästa budgetår yrkat på inrättande av drygt ett tjugotal nya lärartjänster, därav 5 professurer och 14 universitetslektorat. Vidare har man yrkat på förstärkning av den administrativa personalen. Vad föreslår då ecklesiastikministern? Jo, inrättande av en halvtidstjänst som förste biblioteksbiträde — ingen ny lärartjänst, ingen ny administrativ tjänst. De ansvariga myndigheternas äskanden om inrättande av ett tjugotal nya lärartjänster har således prutats ned till noll, något som torde vara ovanligt.

För att socionomutbildningsreformen skall kunna genomföras är det oundgängligen nödvändigt att socialhögskolorna får ökade resurser i form av fasta lärartjänster. Det går inte att bedriva

Socialhögskolorna: Avlöningar

en väsentlig del av undervisningen med hjälp av timplärare och extrapersonal. I fortsättningen kommer inte ens nuvarande lärartäthet att bevaras. Den ökade elevintagningen medför att standarden reellt försämrats.

Herr talman! Jag skall inte ställa yrkanden. Jag ville bara klargöra innebörden av det beslut, som vi nu kommer att fatta på denna punkt, och uttala förhoppningen att socialhögskolorna får en gynnsammare behandling i nästa års budgetförslag.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Fru Johansson yttrade i sitt anförande att om man en gång sagt A får man också säga B. Jag vill påminna fru Johansson om att vi som står för majoritetsförslaget i utskottet aldrig sagt A utan vi har från början intagit den principiella ståndpunkten, att socionomutbildningen är en statlig angelägenhet. Har staten möjligheter att satsa mer på denna utbildning, skall det ske genom utbyggnad av dess egna institutioner. Riksdagen har emellertid vid mer än ett tillfälle gått emot Kungl. Maj:t och gått emot statsutskottets majoritet — som ibland också varit minoritet eftersom det hänt att det blivit någon förskjutning även inom statsutskottet. Men den grupp som hela tiden intagit denna principiella ställning har ett par gånger blivit nedröstad i kamrarna, dels vid gemensam votering, dels i båda kamrarna var för sig. Vår inställning är emellertid oförändrad.

Den utveckling vi nu upplever förut såg vi nog när det första beslutet om statsbidrag till Sköndalsinstitutet fattades. Då hette det så vackert, att detta var en för staten så oerhört billig utbildning; det var bara fråga om ett litet bidrag för att hjälpa anstalten med de ökade kostnaderna — annars klarade man denna utbildning själv. Anstaltens verksamhet gav, sade man, ett tillskott av socionomer utan att det egent-

ligen kostade staten något. Därefter har man emellertid tagit för givet att varje kostnadsökning helt skall täckas med statsbidrag. Därmed närmar man sig mer och mer kostnaderna för den statliga socionomutbildningen.

Det skäl som alltid anförts är att vi har brist på socionomer. Ja, visst har vi brist på socionomer. Men vi har också brist på läkare, tandläkare, lärare o. s. v. Men vi uppmuntrar för den skull inte upprättandet av privata tandläkarhögskolor eller privata seminarier. Vi utgår ifrån att hela utbildningsväsendet är en statlig angelägenhet. Vi bör göra allt vad vi kan för att bygga ut utbildningen så snabbt som möjligt, naturligtvis framför allt på de områden där bristen är svårast.

Herr Mundebo framhöll mycket riktigt att de statliga socialinstituterna får arbeta under ganska knappa förhållanden. Det finns all anledning att vi snartast möjligt ökar deras resurser; det är viktigare än att lägga ned pengar på privata utbildningsanstalter, hur förnämlig utbildning de än ger.

Om Stora Sköndal mister socionomutbildningen blir man fördenskull inte arbetslös där. Stora Sköndal har andra uppgifter som man är ensam om och som man sköter på ett förnämligt sätt. Det sker ingen olycka om man får ägna sig helt åt de uppgifterna.

Här står alltså två principiella uppfattningar mot varandra. Vi har diskuterat denna fråga många gånger, och jag tror inte att någondera sidan kan omvända den andra. Nu som tidigare får voterungen avgöra vilken sida som skall segra. Jag vill emellertid än en gång understryka, att vi som svarar för utskottets förslag inte ändrat vår inställning; vi vidhåller den uppfattning vi tidigare haft, och vi behöver inte säga B, eftersom vi aldrig sagt A.

Därmed ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Karlsson i Olofström (s).

Socialhögskolorna: Avlöningar

Fru **JOHANSSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Olsson säger att utskottet aldrig sagt A. Det vet jag. Jag kommer mycket väl ihåg alla debatter vi haft om Stora Sköndal, och jag måste säga att utskottet varit synnerligen konsekvent. Det är detta utskott inte bara i denna fråga, men här har man verkligen varit mycket fast i sin princip. Riksdagen har emellertid, som fröken Olsson sade, också haft en mening, och man får ju finna sig i vad majoriteten beslutar.

Jag underströk i mitt anförande, att detta anslag behövs så länge vi har brist på platser vid de statliga socialhögskolorna. Är det klokt att med öppna ögon underlåta att stödja en verksamhet som ger arbetsmarknaden ett värdefullt tillskott av arbetskraft? På Stora Sköndal är man naturligtvis tacksam för det stöd man för närvarande får, men detta stöd kommer också inte minst samhället till godo. När man erkänner att denna utbildning är jämförbar med den utbildning som bedrivs vid socialhögskolorna, så vore det väl också naturligt att tillse att institutet får del av de anslag som övriga skolor får.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag måste något kommentera herr Mundebo's inlägg; det är litet märkligt med hänsyn till den bakgrund som herr Mundebo har i detta sammanhang.

Herr Mundebo är ju en av de få experterna här i kammaren när det gäller socialhögskolorna och socionomutbildningen över huvud taget. Han var sekreterare i socionomutbildningskommittén som framlade ett betänkande som vi av olika skäl var tvungna att bearbeta i departementet för att komma fram till en hållbar utbyggnadsplan, naturligtvis också ekonomiskt hållbar. Herr Mundebo var en mycket värdefull medarbetare i departementet, och vi var mycket

tacksamma för det arbete han nedlade där tillsammans med en annan framstående representant för våra socialhögskolor.

Den utbyggnadsplan som vi kom fram till har vi hittills realiserat till hundra procent. Jag tycker att det är mycket märkligt att herr Mundebo nu året efter kommer och tror att vi, efter denna departementala beredning och efter ett riksdagsbeslut i fjol som herr Mundebo själv har varit med och gjort förarbetet till, skulle kunna gå tillbaka till socionomutbildningskommitténs högre standard och lägga till ett tjugotal tjänster. Det är ju alldeles omöjligt. Jag har beaktat ärendet som utagerat i denna omgång, och därmed menar jag då den bas som socionomutbildningskommittén lade för några år sedan.

Man kan ju ändå inte, även om man tillhör denna kammare, alldeles bortse från verksamhet på andra områden. Eftersom herr Mundebo här gick in på departementets förslag och kritiserade det, så kanske jag får erinra honom om att när det gäller den nu diskuterade frågan om Sköndalsinstitutet, så finns det en sakkunnig instans i detta land som alltid har avstyrkt varje anslag till Sköndalsinstitutet, även dessa praktikarvoden, och det är socialhögskolornas samarbetsnämnd. Herr Mundebo känner ju också till den nämnden mycket bra. Varför inte delta även i den debatten? När vi nu har en representant för socialhögskolorna i kammaren, så kan han väl vara med och framföra de synpunkter han har på dessa frågor.

Herr **MUNDEBO** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in på detaljdiskussioner med ecklesiastikministern på denna punkt. Jag vill bara säga att när det gäller utbyggnadsplanerna som enligt ecklesiastikministern skulle vara realiserade till hundra procent, så är det riktigt när det gäller den kvantitativa utbyggnaden, alltså när det gäller antalet utbildningsplatser vid so-

Socialhögskolorna: Avlöningar

cialhögskolorna. Det är däremot inte riktigt när det gäller den kvalitativa utbyggnaden, alltså när det gäller lärarresurserna vid socialhögskolorna. Där finns en eftersläpning som bör hämtas in om man skall kunna genomföra den kvalitetsförstärkning av utbildningen som riksdagen har beslutat. Det är väl icke ovanligt att man prutar på myndigheters äskanden om tjänster. Jag vill inte heller säga att ett drygt tjugotal lärartjänster är oundgängligt nödvändigt för att genomföra reformeringen av utbildningen, men vad jag sade var att det behövs fler fasta lärartjänster för att genomföra en sådan utbildning. Man kan inte göra det enbart med timplärare och extra personal.

När det gäller den andra frågan, där statsrådet efterlyste min uppfattning, är det riktigt att jag i annat sammanhang haft att ta ställning till den, bl. a. i samarbetsnämnden för socialhögskolorna, och där ansett att det icke är riktigt att statsmakterna ger bidrag till en utbildningsverksamhet av detta slag. Det har sin grund i en principiell värdering av samma slag som den fröken Olsson redovisade tidigare. Jag kan avsluta mig till den.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag vill bara tillägga att det mig veterligen inte finns något riksdagsbeslut beträffande socialhögskolorna som inte är effektuerat, herr Mundebo.

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Den praktiska utbildningen av dessa, elever ute på fältet, i kommunalförvaltningarna etc. har ju hitintills skett utan några särskilda kostnader för socialhögskolorna. Det är därför enligt vår mening riktigt, att när avtal slutits om handledningsersättning, det anslag som Kungl. Maj:t och riksdagen angivit också beräknas för Sköndalsinstitutets elever.

Utskottets talesman, fröken Olsson, ironiserade över att det någon gång i början sades att utbildningen vid Sköndalsinstitutet skulle bli så billig. Herr talman! Jag håller före att denna utbildning av väl kvalificerade socialarbetare, vilkas tjänster kommer det allmänna till godo, fortfarande är ur kostnadssynpunkt mycket billig.

Herr **MUNDEBO** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att det inte finns något riksdagsbeslut i fråga om socionomutbildningen som berör antalet lärartjänster för en viss period framåt. Däremot finns det riksdagsbeslut som berör denna utbildningsorganisation och innehåll. För genomförande av denna fordras en förstärkning av lärarpersonalen.

Herr **WIKLUND** (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i denna debatt. Det har ju nämligen sagts så mycket från skilda håll till förmån för den föreliggande reservationen, men fröken Olsson uppkallade mig att göra några invändningar mot hennes resonemang.

Det ligger inte någonting unikt i att man har enskilda huvudmän till skolor och utbildningsanstalter i detta land, fröken Olsson. När det gäller exempelvis utbildningen av sjuksköterskor finns på flera håll enskilda huvudmän. Det samma gäller för folkhögskolorna, vissa gymnasier o. s. v. Om man följde fröken Olssons princip, skulle detta innebära att man helt enkelt droge in statsbidragen till sådana utbildningsanstalter eller såge till att de på annat sätt avvecklades. Men det gör vi inte. Vi anser oss ha råd med detta. Vi är generösa nog och så pass demokratiska att vi menar att den enskilda etableringen på vissa utbildningsområden inte bara kan tillåtas utan också bör främjas.

Därutöver skulle jag vilja säga att parallellen med utbildningen av läkare och tandläkare inte riktigt håller, där-

Socialhögskolorna: Avlöningar

för att det för dessa inte finns några privata utbildningsanstalter i gång, om vilka det föres en diskussion om huruvida de skall ha statsbidrag eller inte. Såsom det har påpekats i debatten finns däremot en väl arrangerad anstalt för utbildning av socionomer i enskild regi. Eftersom vi har en stor brist på socio- nomer, finns det anledning att stödja även en enskild utbildningsanstalt på området.

Dessutom skulle jag vilja tillägga att det förefaller som om bristen på socio- nomer bara ökar. Här hinner vi tyd- ligen inte ifatt, vilket väsentligen hänger samman med en starkt ökad avgång från de olika sociala befattningarna.

Avgången sker främst till den privata sektorn i växande utsträckning, och det gör att det förefaller åtminstone efter ögonmått, som om denna brist alltså bara ökar. I varje fall tycks det dröja innan vi verkligen hinner ifatt och kan täcka bristen. Bristen är utomordentligt stor särskilt i tätorterna. Det har bl. a. herr Nelander pekat på, och jag tycker att vi i det mycket pressade bristläget därför har anledning stödja den reservation som på denna punkt finns i stats- utskottets utlåtande och till vilken jag ber att få yrka bifall.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Jag måste reda ut be- greppen när det gäller de olika skolorna och utbildningsanstalterna. Herr Wik- lund hade otur med sin exemplifier- ing. Vi har ett par privata sköterske- skolor kvar, och de är i precis samma situation: de klarar sig inte, utan de kräver att staten skall överta mer och mer av deras omkostnader så att staten nu nästan helt finansierar de privata sköterskeskolorna. Därför är det me- ningen att de skall avvecklas.

När det gäller folkhögskolorna har det i den folkhögskoleproposition som vi snart skall behandla mycket starkt och med all rätt understrukits att folk-

högskolan icke är en yrkesutbildnings- anstalt såsom våra övriga högskolor, utan den är snarast jämförlig med det fria folkbildningsarbetet, och det är en helt annan sak. Vi hoppas att folkhög- skolorna — rörelseskolorna — skall be- stå. Ungefär hälften av folkhögskolorna är landstingsägda, alltså redan i det all- männa tjänst, men rörelseskolorna skall tjäna sina sina folkrörelser. De skall icke tillgodose samhällets behov av yrkesutbildad arbetskraft. Vad herr Wiklund sade understryker snarast de principer jag här försökt framhålla.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag tänker inte ta upp en längre debatt om utbildningsprin- ciperna. Jag vill bara fråga fröken Olsson om hon tänker sig att de privata sjuksköterskeskolorna skall avvecklas. Jag tyckte orden föll på det sättet.

(Fröken Olsson: Nej, övertas av det allmänna.)

Jag vill se den dag detta kommer att ske. Jag är inte säker på att det kommer att ske så snart som fröken Olsson tycks förutsätta.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav pro- positioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till re- servationen 5); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nelander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl- jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 33:o mom. 1) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 123 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 5) av herr Axel Andersson m. fl.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 34—38

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39

Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt E 38, s. 508 och 509) föreslagit riksdagen att dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för nordiska afrikainstitutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 151 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Elvy Olsson m. fl.* (I: 480) och den andra inom andra kammaren av herr *Ullsten m. fl.* (II: 593), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar anvisa ett mot i motionerna angivet för-

Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar
slag till personalförstärkningar svarande anslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för nordiska afrikainstitutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

b) till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 151 000 kr.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson*, *Nordstrandh* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för nordiska afrikainstitutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

b) till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 193 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Nordiska afrikainstitutet, som vi nu går över till att behandla, har många angelägna uppgifter, däribland för det första att sprida aktuell information om afrikanska förhållanden för att därigenom stödja biståndsverksamheten i Afrika och kunskapen — inte det minst viktiga — därom och för det andra att vara ett centrum för forskning och dokumentation rörande Afrika.

Allteftersom den på Afrika inriktade biståndsverksamheten växer — och den växer för närvarande mycket snabbt

Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar

både i omfattning och kvalitet — ökas också institutets betydelse och i takt därmed kravet på ökade resurser och möjligheter. Vad som nu framför allt behövs är en personell förstärkning. Alltmer information måste ges, och information skapas av levande personer som forskar, skriver och talar. Samtidigt växer som alltid administrationen — det är ofrånkomligt — och stjälar ständigt mer tid från dem som främst skall sköta informationen på seminarier och kurser, i föreläsningar och skrifter. Här måste alltså sättas till en administrativ sekreterare som avlastar föreståndaren.

Frågan om nordiska afrikainstitutet är givetvis ingen stor fråga i den omfattande och dyrbara propositionen om högre utbildning och forskning, men den är kanske en av de mera angelägna, sedd ur det friska initiativets och den långsiktiga planeringens synpunkt. Institutet är dessutom ett nordiskt organ, och även det förpliktat.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen 6 vid punkten 39, innebärande just ett tillgodoseende av den personella sidan av afrikainstitutets upprustning.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Ett uttryck för praktiskt nordiskt samarbete och ett värdefullt instrument i den svenska u-landshjälpen är kort sagt vad nordiska afrikainstitutet är och ännu mera vad det kan och bör bli. Jag skall, herr talman, avstå från att upprepa de synpunkter som har anförts av herr Nordstrandh och som jag kan instämma i.

Men tillåt mig därutöver att något dröja vid en motivering som utskottsmajoriteten anför för sin restriktiva inställning och som synes mig mycket underlig. Motionsyrkandet avstyrks bl. a. med hänsyn även till nordiska afrikainstitutets begränsade storlek. Att institutet som är i vardande — det tillkom ju först år 1962 — har en begränsad storlek och begränsade resurser kan

väl inte vara något skäl för att man skall inta en negativ inställning i detta sammanhang. Tvärtom borde väl begränsningen i storlek och resurser, sedd mot bakgrunden av de stora behoven, vara tillräckligt motiv för den anslagsförstärkning som begärts i den aktuella fyrpartimotionen.

Det må därutöver i detta sammanhang få konstateras att vad afrikainstitutet behöver är en förstärkning inte blott av avlöningsanslaget utan även av dess resurser i övrigt. Därmed vidrör jag de två följande reservationerna. I förgrunden träder härvid på ett alldeles särskilt sätt anslaget till bokinköp, gästföreläsningar m. m. Skall institutet på ett tillfredställande sätt kunna fungera som informationsorgan och dokumentationscentral för forskningen spelar givetvis biblioteket en central roll. Det referensbibliotek som man förfogar över behöver kontinuerligt förnyas med utkommande aktuell litteratur. Därtill kommer att institutet på begäran av de nordiska riksdagsbibliotekarierna åtagit sig att i mån av möjlighet anskaffa det viktigaste statstrycket från en rad afrikanska stater och då framför allt från de stater dit det nordiska biståndet har koncentrerats. För att möjliggöra denna biblioteksverksamhet har institutets styrelse begärt en anslagshöjning av 22 000 kronor.

Jag anser, herr talman, att enbart en förhöjning av avlöningsanslaget till nordiska afrikainstitutet inte bleve en insats som helt skulle motsvara behovet. En sådan förhöjning vore dock en början som i och för sig kan bli av värde.

Jag ber därför att under denna punkt få biträda yrkandet om bifall till reservation nr 6 och att få återkomma med yrkanden under de två följande punkterna.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! När vi har diskuterat u-landsfrågan här i kammaren tror jag

Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar

inte att någon talare har anfört argumentet, att vi inte har råd att göra det ena eller det andra när det gäller u-landshjälp. Man har heller aldrig sagt att det inte finns några behov att tillfredsställa och av det skälet velat rösta ned de förslag om ökning av anslag som tid efter annan framkommit. Det argument som framförts har varit, att det inte finns några projekt att satsa pengar på, Jag, och många med mig, har aldrig velat acceptera tanken, att det saknas projekt att använda mera pengar på då det gäller den multilaterala hjälpen. Däremot har man ofta tvingats acceptera resonemanget beträffande delar av den svenska hjälpen.

Konsekvensen av inställningen att man anser sig ha råd och att det finns behov har blivit, att NIB:s förslag och sedermera SIDA:s liksom de förslag som kommit direkt från departementen, i regel har accepterats av riksdagen i helt obesuret skick. Man har helt enkelt ansett att där det finns välplanerade och vederhäftiga projekt skall man satsa pengar.

Frågan om anslag till nordiska afrikainstitutet som vi nu diskuterar är också ett biståndsärende. Och det rör sig om just den kategori av biståndsförslag som vi i denna kammare brukar vara eniga om att biträda. Det är fråga om vederhäftiga och välplanerade projekt. Visserligen rör det sig inte om ett fältprojekt utan om ett institut som arbetar här hemma i Sverige och som har till uppgift att genom forskning och framskaffande av litteratur samt på annat sätt inhämta kunskaper om de länder som vi avser att hjälpa med vår biståndsverksamhet.

Hela tiden har också meningen varit just den att nordiska afrikainstitutet skall vara en gren av den svenska biståndsverksamheten. Detta fastslogs redan i den utredning som föregick tillkomsten av nämnden för internationellt bistånd. I utredningen framhölls att in-

stitutet skall vara en del av biståndsverksamheten, att dess uppgift skall vara att samordna den forskning som sker om afrikanska sociala, ekonomiska och kulturella problem, att institutet skall upprätta ett bibliotek som kan stå forskare och andra intresserade till tjänst, att det skall ordna kurser i informationssyfte och kanske framför allt — att det i samarbete med biståndsgörandet SIDA skall ordna kurser för utbildningen av u-landsarbetare.

Alla har också vitsordat att nordiska afrikainstitutet på ett tillfredsställande sätt har fullföljt de intentioner som legat till grund därför. Detta har också utskottsmajoriteten vitsordat. Men den säger ändå nej till den mycket blygsamma ökning som styrelsen för afrikainstitutet begär och som stöts i en motion med undertecknare från samtliga fyra stora partier. Man har också sagt nej med ganska dåliga argument. Utskottet säger t. ex. att institutet de facto har fått en förstärkning, varvid man hänvisar till en bibliotekarietjänst som inrättats vid Uppsala universitet. Institutet har emellertid också fått uppgifter som det tidigare inte haft, och därför kommer tjänsten att behövas för att klara av dessa. Ett annat argument är att institutet är så litet, att det därför inte är motiverat med någon personalförstärkning. Man kan givetvis ha olika meningar om vad som menas med att institutet är för litet. Jag anser att det är litet just därför att det har liten personal.

Utebliven ökning av anslaget innebär dessutom faktiskt i realiteten en minskning, eftersom kostnadsfördyringar och annat gör det svårt att upprätthålla driften i oförändrad omfattning.

Jag tror inte att anslaget till nordiska afrikainstitutet hade rönt samma behandling, om institutet hade sorterat under SIDA. Då hade man nog både i departementet och i utskottet — och i så fall på goda grunder — ansett det vara

Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar

fel att säga nej till en vidareutveckling av ett biståndsorgan som visat sig vara effektivt.

Det är också av flera skäl fel att säga nej och omöjliggöra för institutet att expandera. Det är fel därför att vi därigenom bromsar ett framgångsrikt projekt, och därför att vi på det sättet illa fullgör de åligganden vi påtagit oss i nordiskt sammanhang. Att de övriga nordiska länderna fullgör sina åtaganden mot institut för andra världsdelar ännu sämre kan inte vara något argument för oss att göra på samma sätt.

Vidare innebär ett nej också som jag ser det en kraftig misshushållning med kvalificerad personal, personal som borde få koncentrera sig på forskningsuppgifter, som borde få tid att följa med både den litteratur som utkommer i Afrika och den som skrives om Afrika, personal som borde få ägna sig åt idégivning när det gäller forskningsuppgifter och ägna mera tid åt att planera utbildningskurser. Just expertutbildningen utgör en av de stora flaskhalsarna i biståndsarbetet. Bristen på experter som kan skickas ut till u-länderna är — och med rätta — ofta ett argument emot att satsa mera pengar. Den bristen gör att man inte kan fullfölja projekten. Vi saknar ofta helt enkelt folk som kan ta hand om uppgifterna. Den personal som skulle syssla med de frågorna får nu i stället ägna sig åt rent administrativa göromål.

Jag har ofta kritiserat regeringen — och inte bara regeringen för övrigt — för att våra u-landsinsatser är otillräckliga, och jag kommer självfallet att fortsätta med det. Men samtidigt kan vi konstatera att det hos alla partier här i riksdagen finns en grundläggande positiv inställning, som har tagit sig just det uttryck som jag tidigare nämnde om, att man aldrig har använt blåkritan när det gällt anslagskrav från de myndigheter som har att svara för våra biståndsinsatser. Och vi har en möjlighet att fullfölja den traditionen, när vi skall besluta i detta ärende.

Om vi här accepterar reservationens krav på större anslag, så innebär inte det att vi satsar på någonting oprövat. Som jag tidigare sagt är detta ett vederhäftigt projekt, ett projekt som drives av en kunnig och entusiastisk ledning, som har en viktig uppgift att fylla i det svenska biståndsarbetet och som, med en positiv inställning hos statsmakterna, har mycket goda möjligheter att utvecklas.

Herr talman! Med den anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 6, 7 och 8.

I detta anförande instämde herr *Rubin* (mbs).

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Nordiska afrikainstitutet är en tämligen ny institution. Det har bara några år på nacken. Men institutet har kommit väl i gång, och utskottet har lovordat dess arbete. Det föreligger enighet om institutets betydelse. Det är att slå in öppna dörrar att ta upp polemik om den saken, som reservationens talesmän här har gjort.

Jag är medveten om att arbetssituationen vid institutet är pressad. Men är det inte alltid så när något nytt skall skapas? Innan en institution får sin form kommer de som arbetar där att lägga ned hela sin kraft — också mycken fritid — på att ge institutionen det liv som man önskar. Det är precis likadant som när en ny chef tillträder i en institution. Nog får han arbeta både nätter och dagar innan han själv är inne i situationen.

Nu har institutet i sina petita begärt en rad nya tjänster. Departementschefen har inte kunnat tillgodose alla dessa önskemål, men det borde ha understrukits från oppositionens sida att institutet har försetts med en ny förste biblioteksassistent och därmed har fått förstärkta resurser.

I fråga om de övriga kraven har enligt utskottets mening departementschefen

haft fog för sitt ställningstagande. Meningen med förslaget om en nyinrättad administrativ sekreterartjänst i 21 lönegraden är att föreståndaren skulle avlastas vissa uppgifter. Nu finns det redan en tjänsteman på personalförteckningen, nämligen kursassistenten, som åtminstone delvis fyller den funktionen.

Det är så, även om herr Ullsten ironiserade däröver, att institutet är av begränsad storlek. När man ser på personaluppsättningen finner man ganska lätt, om man är van att studera sådana tablåer, att en administrativ sekreterartjänst i Ae 21 skulle ge institutet en administrativ snedbelastning. En institution av den här arten kan väl ändå inte se ut som en svamp med en utbredd krona; den borde se ut som en pyramid med chefen i toppen. Skall man bygga ut en sådan institution, bör man väl bygga ut jämnt både därnere och däruppe. Så har alltså inte skett enligt institutets egna önskemål, och det ger misstanken att det är något fel på administrationen.

Nu må det vara hur det vill med den saken. Utskottets skrivning pekar framåt. Utskottet begär att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet riktad på den stora betydelse institutet har för Sveriges insatser i utvecklingsländerna, och därmed har också utskottet givit sin välsignelse åt en fortsatt utbyggnad där resurserna det tillåter.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt och på de två följande punkterna.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Herr Arvidson säger att jag slår in öppna dörrar när jag försöker konstruera skillnader mellan utskottets socialdemokrater och de övriga, som står för reservationen, vad gäller den positiva inställningen till afrikainstitutets verksamhet.

Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar

Nej, jag försökte inte alls — i varje fall var det inte min avsikt — att slå in några öppna dörrar.

Tvärtom — jag försökte påpeka att dörrarna var öppna, att det finns en gemensam grundinställning hos alla partier här i kammaren och att den hittills tagit sig uttryck i att vi, som jag uttryckte det, har låtit blåkritan vara — det har gällt både departement och utskott — då det varit fråga om anslagskrav från organ som har med biståndsuppgifter att göra. Vi har kanske haft ont samvete för att vi inte kunnat ge biståndsverksamheten en större omfattning, och därför har vi menat att varje projekt som arbetas fram skall få en chans att bli genomfört.

Nordiska afrikainstitutet betraktar jag som en gren av vår biståndsverksamhet, som ställt vissa krav, vilka stötts i en motion, undertecknad av representanter för alla fyra partierna, och som nu följts upp i en reservation. Det föreligger alltså — det vill jag än en gång betona — ingen skillnad, i varje fall enligt vad jag utgått från, beträffande den grundläggande positiva inställningen. Men det föreligger en viss skillnad när det gäller vilket konkret uttryck den grundinställningen skall få i detta fall.

Vi för vår del vill att institutet erhåller en administrativ sekreterare för att man skall kunna avlasta den personal som skall syssla med forskningsuppgifter och de andra uppgifter institutet har. Det är alldeles riktigt som herr Arvidson säger, att det är vanligt att en ny verksamhet, framför allt på detta område, kommer — alldeles oavsett hur mycket pengar den får — att präglas av entusiasmen hos dem som arbetar där. Och det är väldigt bra att det förhåller sig på det viset, att de som är sysselsatta inom biståndsarbetet spänner sig och ständigt försöker prestera mer än de egentligen har resurser till. Det är en tillgång som vi skall ta vara på, men vi skall inte profitera på denna idealism utan försöka underlätta för

Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar

vederbörande att utföra den arbetsupp-
gift som vi lagt på dem.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Det är, sade herr Arvidson, något fel på administrationen. Detta är en upptäckt, som herr Arvidson har gjort, och jag lyckönskar honom därtill.

Men jag kan då tala om för herr Arvidson, att felet med administrationen ligger just i att det är för mycket administration som vilar på den man som skall sköta informationen — som jag uttryckte det — på seminarier, på kurser, vid föreläsningar, i skrifter o. s. v. Det är alldeles riktigt, att det finns en kursassistent, men som namnet anger är dennas uppgift — och det räcker fuller väl för vederbörande — att sköta administrationen av kursverksamheten, som blir synnerligen omfattande. Assistenten räcker alltså inte till för alla övriga administrativa uppdrag.

Det är beklagligt att det följer med så mycket av rena kontorsgöromål — administrativa göromål, som vi säger när vi kommer litet högre upp på skalan. Vi kan inte komma ifrån att allt detta finns där, och det går inte att ha den duktigaste och värdefullaste arbeidskraften att syssla med sådana ting.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Vore det som herr Nordstrandh nu säger borde nordiska afrikainstitutet ha begärt några extra kanslibiträdestjänster för att kunna klara av de rutinuppgifter, som nu belastar ledningen, i stället för att begära en förstärkning av ledningen. Jag menade med min anmärkning att institutionerna har för många chefstjänstemän i förhållande till den personal som skall utföra rutinuppgifterna, och det gör mig alltså litet betänksam mot institutets petita.

För herr Ullsten skulle jag ytterligare bara vilja påpeka med anledning av hans yttrande att Sverige inte fyller sin

uppgift i det nordiska samarbetet, att Sverige ensamt bekostar nordiska afrikainstitutet, medan motsvarande institut i grannländerna delvis bygger på svenska pengar. Jag tror inte att Sverige har något att skämmas för i detta sammanhang.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Konsekvensen av det herr Arvidson sade i inledningen av sin replik var ju att nordiska afrikainstitutet i själva verket skulle ha begärt flera tjänster än man nu gjort. I och för sig skulle jag gärna ha varit med på att motionera om att få mera folk till nordiska afrikainstitutet än vad styrelsen själv begärt, men jag har inte bedömt detta såsom realistiskt.

Det är dock något förvånande att herr Arvidson menar att vi borde ha gjort så samtidigt som han är beredd att yrka avslag på den lilla och blygsamma höjning, som det nu är fråga om.

Låt mig sedan bara påpeka att även om de andra nordiska länderna är initiativlösa, ointresserade — eller hur man nu vill uttrycka den egenskap som karakteriserar dem i detta avseende — så bör detta inte vara något motiv för oss att vara lika initiativlösa och ointresserade för den forskningsverksamhet det här är fråga om.

Jag vill dessutom lämna den sakupplysningen att en del av den verksamhet, som bedrivs av nordiska afrikainstitutet, nämligen stipendiatverksamheten, inte uteslutande finansieras med svenska medel utan av de nordiska länderna gemensamt, låt vara att Sverige svarar för merparten.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ullsten begärde emellertid votering, i

anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 39:o) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 98 ja och 119 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 6) av herr Axel Andersson m. fl.

Punkten 40

Nordiska afrikainstitutet: Omkostnader

Kungl. Maj:t hade (punkt E 39, s. 509 och 510) föreslagit riksdagen att till Nordiska afrikainstitutet: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 75 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Elvy Olsson m. fl.* (I: 480) och den andra inom andra kammaren av herr *Ullsten m. fl.* (II: 593), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Nordiska afrikainstitutet: Omkostnader anvisa ett förslagsanslag av 82 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till

Nordiska afrikainstitutet: Omkostnader
Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu var i fråga, till Nordiska afrikainstitutet: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 75 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Thors-ten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors, Nelander, Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu var i fråga, till Nordiska afrikainstitutet: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag om 82 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag ber i anslutning till den debatt som nyss har förts att få yrka bifall till reservation nr 7 av herr Axel Andersson m. fl.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 40:o) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Nordiska afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 80 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 41***Nordiska afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt E 40, s. 510) föreslagit riksdagen att till Nordiska afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 107 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Elvy Olsson m. fl.* (I: 480) och den andra inom andra kammaren av herr *Ullsten m. fl.* (II: 593), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Nordiska afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m. anvisa ett anslag av 112 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu var i fråga, till Nordiska afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 107 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Thors-ten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Ny-*

man, Larsson i Hedenäset, *Nihlfors, Nelanders, Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu var i fråga, till Nordiska afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 112 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 8 av herr Axel Andersson m. fl.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följde voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 41:o) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av

Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m.

kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 139 ja och 77 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 42—61

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 62***Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt E 61, s. 537—542) föreslagit riksdagen att till Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 250 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 168) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 219), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att anslaget till Teknisk hjälp i utbildningen m. m. uppräknades med 685 000 kr. utöver Kungl. Maj:ts förslag och därför till Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 935 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wallmark* och *Lidgard* (I: 413) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Carlshamre* och *Nordgren* (II: 464), i vilka bl. a. hemställts att riksdagen måtte besluta att anslå medel för en akademisk kurs i pedagogik m. m. genom Sveriges Radio-TV samt sålunda till Tekniska hjälpm-

del i utbildningen m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kr.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 168 och II: 219 samt I: 413 och II: 464, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 250 000 kr.;

II. att motionerna I: 413 och II: 464 i vad de avsåge utredning om utbyggd TV-radioundervisning och korrespondensundervisning på det akademiska lågstadiet icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson*, *Nordstrandh* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 168 och II: 219 samt I: 413 och II: 464, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 800 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Den tendens till icke starkt motiverad sparsamhet, som kan påtalas i fråga om studentidrotten och som kammaren har sagt sin mening om, förmärks också, när ecklesiastikministern skall förse studierådgivningsverksamheten med resurser och medel. I proposition nr 141/1964 betonades med rätta vikten av förstärkt studierådgivning som ett nödvändigt led i ansträngningarna att öka den s. k. — hemska

Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m.

ord — genomströmningstakten vid universitet och högskolor.

Vad som behövs är rådgivare som kan hjälpa de studerande till lämpliga studieval, att få dem som fastnat i studierna — det händer inte så sällan — att gå över till en utbildning som bättre svarar mot deras läggning och förutsättningar. Utvidgad studierådgivning har blivit än viktigare, sedan vi nu fått ett avvsningsförfarande, som kan bli mycket hårt och som vi som studerade för några årtionden sedan lyckligen var befriade från. Hade ett sådant förfarande tillämpats då, vet man inte, vad som kunnat hända en del av oss. I en bilaga till nådigt brev den 21/1 1966 är ordalagen ganska hårda. Där står bl. a.: »En studerande bör avvisas från fortsatt utbildning vid nämnda fakulteter, om vederbörandes studieresultat är klart otillfredsställande.» Det har de tiderna igenom varit för många.

Detta nådiga brev innehåller en mycket olycklig lösning av ett allvarligt problem. Man föreslår — och det är helt i linje med riksdagsbeslutet, så det är ingenting att säga om det — en klart negativ åtgärd. Ut med dem som inte läser snabbt nog! För studenten kan en sådan press komma att leda till onödigt ökad stress och osäkerhet. En missad tentamen — det kan man nog råka ut för — kan komma att betyda avstängning för alltid; åtminstone leder väl två missade tentamina till det.

Studierådgivningen är visserligen betydligt bättre nu än den var för några årtionden sedan — det skall villigt erkännas — men den är fortfarande bristfällig och måste rustas upp ordentligt. En uppsökande kurativ verksamhet borde vara självklar. Det är med ett ord sagt positiva åtgärder som behövs och inte negativa. Detta är alltså motiveringen för reservanternas inställning till ökad studierådgivning.

Diskutabel sparsamhet träder också fram i departementets inställning till den medelsanvisning som universitets-

pedagogiska utredningen, UPU, vill göra anspråk på. Tidigare riksdagsbeslut innebär en djupgående omdaning av universitetsutbildningens organisation.

Men en sådan reform kan bli tämligen meningslös, om inte de yttre formerna också ges ett nytt innehåll. Hur metoderna att meddela undervisning inom den nya universitets- och högskoleorganisationen utformas, blir av avgörande betydelse. Det är därför vi vågar hoppas, att den av universitetskanslersämbetet för ett år sedan tillsatta universitetspedagogiska utredningen verkligen samordnar sin insats med övriga utredningars arbete och framför allt att den aktiverar sig. Det första verksamhetsåret förefaller inte ha lett till något särskilt substantiellt, trots att de ting utredningen skall syssla med innehåller ganska akuta problem. Förmodligen beror det på att utredningen inte fått åskade anslag för sin forskningsverksamhet. En ökad aktivitet från UPU:s sida torde vara ett av de bästa sätten att få fram djupgående undersökningar i syfte att åstadkomma de förbättringar av undervisningsmetoderna vid universiteten, som är nödvändiga för att studierna skall bli effektiva. Förvisso är undervisningsmetoderna på 1960-talet utomordentligt mycket effektiva än de var på 1930-talet, då jag och andra nu medelålders personer utsattes för dem. Men trots de stora framsteg, som gjorts, har nog universitetspedagogiska utredningen ett inspirerande fält att arbeta på. Det är inte så svårt att föreslå förbättringar på detta ganska försummade område.

Utomordentligt hög angelägenhetsgrad har också ytterligare försöksverksamhet med akademisk radioundervisning. Jag medger gärna, att jag tillhörde dem som var litet skeptiska, när man började med denna form av akademisk undervisning. Men jag har ändrat uppfattning. Radiokursen i statskunskap gick bra och går ännu bra, så långt vi kan bedöma av de erfarenheter vi hit-

Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m.

tills fått. Därför bör det finnas all anledning att snarast ordna med ytterligare sådan undervisning, förslagsvis i pedagogik på lägsta stadium där man inte behöver syssla med laborationer.

Statsutskottets majoritet anser, att de närmare erfarenheterna av kursen i statskunskap bör avvaktas, innan man tar ställning till frågan om en utvidgning av denna verksamhet. Häremot kan sägas, att de erfarenheter som redan vunnits förefaller vara tillräckligt positiva och manar till fortsättning, även innan man kan framlägga förslag om en väsentligt utvidgad TV- och radio-undervisning på det akademiska lägstadiet. En väsentlig utvidgning av denna undervisning torde komma ganska snart.

Sammanfattning: Bättre resurser för studierådgivningen, för den universitetspedagogiska utredningen och för akademisk radioundervisning.

Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 9 vid punkt 62.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Vi har här att behandla frågan om tekniska hjälpmedel för studerande vid universitet och högskolor. Anskaffandet av sådana hjälpmedel syftar till en effektivisering av studierna för att man därigenom skall kunna hålla studietiden nere, så att vi dels får en god genomströmningshastighet, dels också får möjligheter att minska lärar- och lokalbehov.

Det råder inga delade meningar om behovet av dessa tekniska hjälpmedel utan fastmer om takten i vilken vi skall bedriva forsknings- och utvecklingsarbetet. Universitetskanslersämbetet har i år föreslagit en betydande höjning av anslaget jämfört med föregående år — en höjning med 3,6 miljoner kronor. Det skulle alltså innebära ett anslag på 4,2 miljoner kronor. De-

partementschefen har föreslagit en uppräkning av anslaget med sammanlagt 675 000 kronor, vilket innebär ett anslag på sammanlagt 1 250 000 kronor. Reservationen som fogats till utskottsutlåtandet föreslår ett med 550 000 kronor förhöjt anslag i förhållande till vad utskottsmajoriteten föreslår.

Det är utan tvekan så att nya vägar måste prövas i syfte att effektivisera de akademiska studierna och hålla studietiden nere. Våra möjligheter att ställa lokaler och lärare till förfogande är begränsade, och man måste söka utnyttja de möjligheter som de tekniska hjälpmedlen ger. Studie- och yrkesvägledningen är både viktig och nödvändig, och vi behöver en balanserad utbildningsexpansion och en effektiviserad studietid. Som jag ser det är vi skyldiga att genom rådgivning till de studerande försöka förhindra studiemisslyckanden. Man kan anlägga sociala aspekter på den frågan men också ekonomiska. Varken den enskilde eller samhället har nytta av ett studiemisslyckande till följd av en bristande studierådgivning med allt vad det innebär av förlorad arbetsinsats och felslagna ambitioner.

Reservationen tar också upp frågan om ytterligare försöksverksamhet med akademisk radioundervisning. Vi menar att det är att anse såsom mycket angeläget. Utskottet säger för sin del att det vill avvakta de närmare erfarenheterna av radiokursen i statskunskap innan ställning tas till en utvidgad försöksverksamhet på området.

Vad vi närmast har tänkt på är, som herr Nordstrandh tidigare har nämnt, kursen i pedagogik. Universitetskanslersämbetet framhåller att TV- och radioundervisning av skilda slag bör få en väsentligt ökad betydelse i utbildningsverksamheten. I detta syfte föreslås att medel anvisas för en planerad radiokurs i pedagogik. I yttranden från såväl kanslersämbetet som skolöverstyrelsen har bestyrkts både behovet och

Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m.

lämpligheten av en akademisk radioun-dervisning i detta ämne.

När det gäller kursens omfattning har samråd ägt rum mellan lärarhögskolan i Stockholm och Sveriges Radio. Efter vad jag erfarit har man försökt tillgodo-göra sig redan vunna erfarenheter av kursen i statskunskap, då man har planerat för ämnet pedagogik. Sålunda har det ansetts vara klokt att minska antalet föreläsningar per vecka från tre till två. Vidare har det ansetts lämpigt att programtiden i stor ut-sträckning utnyttjas för handledning. Bl. a. har den erfarenheten gjorts från den tidigare kursen i statskunskap att det för många är svårt att hinna läsa kurslitteraturen, om man ger tre pro-gram i veckan. Det är ju många av ele-verna som utöver studierna — det gäl-ler för resten de flesta — har ett ar-bete att sköta.

Deltagarna i kursen i statskunskap kom från mycket skilda yrken. Där har funnits folkskollärare, yrkeslärare, socialassistenter, kommunalkamrerare, präster, häradshövdingar, husmödrar o. s. v. Där har också bland eleverna funnits studerande, som förklarat sig ha sparat i studietid och även sagt att ett utbyggt radiouniversitet skulle kunna förkorta studietiden högst avsevärt. Jag skall kanske också tillägga att ge-nom den planerade ändringen har man gjort det möjligt att minska program-kostnaderna.

Att ämnet pedagogik har föreslagits som lämpligt och behövt är inte svårt att förstå. Vi har ett stort antal som läser pedagogik vid universiteten, och det skulle vara av stort värde att få prövat i vilken mån en radiokurs i detta ämne kan avlasta antalet studeran-de vid universiteten. Man kan förmoda att det blir en sådan avlastning. Det är som alla vet ont om lärare. Många av dem som undervisar har inte fått utbildning i pedagogik. Flera av dem som undervisar i grundskolan har inte högre utbildning än realexamen. Man

kan förmoda att många av dem som gör oss tjänsten att arbeta i skolorna med tillfredsställelse skulle hälsa en möjlighet att genom en radiokurs få un-dervisning i pedagogik. Många av dem har intresse för saken, och vi har an-ledning att vara tacksamma mot dem för vad de utträttar, men då anser jag att det skulle vara välbetänkt om man också hjälpte dem med att ge dem möj-lighet att ännu bättre kunna utföra sitt arbete. Jag har träffat många lärare som ofta har talat om att det tillkom-mit så mycket nytt i fråga om pedago-giken, att de känner ett behov av att förbättra sin utbildning. I övrigt har vi också många människor som i annat arbete än läraryrket säkert skulle vara intresserade av detta ämne.

En kurs av detta slag måste givetvis vara av hög kvalitet. Den måste vara väl förberedd, och de som svarar för un-dervisningen måste vara skickliga. I detta avseende har vi emellertid all an-ledning att tro att vi inte skall behöva hysa någon oro. Vi har pedagogiska och psykologiska institutionen vid lärarhög-skolan i Stockholm att tillgå.

Utan tvekan öppnar akademiska kur-ser i radio och TV möjligheter för människor att delta i akademiska stu-dier. Det gäller sådana som bor långt ifrån universitetsorterna samt sådana som har förvärvsarbete och därför har svårigheter att följa undervisningen vid ett universitet. Andra åter kan av olika familjeskäl inte vara med.

En grupp som det är speciellt ange-läget att hjälpa är de handikappade. De har genom denna form av undervis-ning fått betydligt gynnsammare möj-ligheter. Som bevis härför kan man bara nämna att De blindas förening lät spela in hela kurslitteraturen på tal-böcker då det gällde kursen i statskun-skap. Cirka 40-talet blinda följde un-dervisningen i detta ämne. Enligt min mening är framgången med kursen i statskunskap ett bevis på att det finns behov av målinriktade studier genom

Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m.

radioundervisning. Redan nu har vissa erfarenheter gjorts, och när utskottet säger sig vilja ha mera erfarenheter, går det enligt min mening bra att skaffa sådana genom att fortsätta försöksverksamheten på detta område.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 9 vid punkten 62 i utskottets utlåtande.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Vi reservanter har föreslagit en ytterligare medelsanvisning till universitetspedagogiska utredningen, till studierådgivningsverksamhet och till försöksverksamhet med akademisk radioundervisning, och att anslaget skall uppräknas med 550 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Vidare har vi sagt att den närmare fördelningen bör göras av Kungl. Maj:t efter förslag av universitetskanslersämbetet.

Det är alltså tre frågor som är aktuella. Den första gäller den universitetspedagogiska utredningen, som har till uppgift att söka finna vägar för att effektivisera studierna vid universitet och högskolor och bedriva försöksverksamhet med olika former av tekniska hjälpmedel i undervisningen. Ecklesiastikminister Edenman har vid åtskilliga tillfällen, när vi diskuterat olika utbyggnadsprogram för högre utbildning, framhållit hur viktigt det är att öka effektiviseringen av de akademiska studierna och att nya vägar måste prövas i syfte att hålla studietiden nere och minska behovet av lärare och lokaler. Det kan, såvitt jag förstår, bara ske genom ett forcerat forsknings- och utvecklingsarbete på det pedagogiska fältet.

När det kommer till konkreta anslagskrav visar det sig emellertid att regeringen inte är beredd att sätta handling bakom orden. Det torde vara omöjligt att exempelvis universitetspedagogiska utredningen skall kunna bedriva sitt arbete skyndsamt, om den inte sam-

tidigt får de medel den behöver för att bedriva ett meningsfullt forsknings- och utvecklingsarbete. Detsamma gäller studie- och yrkesvägledningen, som herr Mattsson nyligen poängterat. En kraftigt intensifierad sådan verksamhet är nödvändig inte minst med hänsyn till strävandena att få till stånd en balanserad utbildningsexpansion och att hålla studietiden nere. Liksom herr Mattsson vill jag framhålla att från sociala utgångspunkter är det ett självklart krav att samhället har ansvar för att genom studie- och yrkesvägledning försöka hindra studiemisslyckanden.

När det gäller den tredje frågan, försöksverksamhet med akademisk radioundervisning, vill jag framhålla att den eterburna undervisningen alltmer kommer i blickpunkten som komplement till den traditionella undervisningen i olika skolformer, och den erbjudes som ett alternativ till undervisningen på ettbetygsnivån vid universitet och högskolor. Tänkbart är att radio och TV på längre sikt kan bidra till att de problem som t. ex. är förenade med den aktuella lärarbristen skulle kunna minskas.

Här har omnämnts ettbetygskursen i statskunskap. Jag skulle i det sammanhanget vilja nämna att den 8 januari i år hölls en ganska intressant kårafton i radiohuset. Närvarande var några hundra studerande som ägnat sig åt studier i statskunskap. Där var statsministern och professor Herbert Tingsten. Det var en avslutning på det första experimentåret med akademisk undervisning i radio, alltså ettbetygskursen i statskunskap. Vid den tentamen som genomfördes på olika platser i landet den 8 januari deltog inte mindre än 1 127 studerande, av vilka för övrigt inte mindre än 61,4 procent klarade sig.

Nu är frågan om inte denna utbildning håller på att själv dö redan på experimentstadiet. Såvitt jag vet kommer den till i höst planerade ettbetygskursen i pedagogik inte till stånd. Ett

Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m.

negativt besked har vi också fått beträffande en eventuell fortsättning av statskunskapsundervisningen i form av en tvåbetygskurs, och om denna satsning inte följs upp ordentligt medan intresset står på toppen kan man ifrågasätta om inte försöket med akademisk undervisning i radio måste betecknas som ett ganska dyrbart experiment och kanske också illa förberett.

Det skulle kunna sägas att vi borde få en möjlighet att bygga ut denna form av undervisning till en samhällsvetenskaplig fakultet i radio. Det borde då också stå klart att man inte kan nöja sig med möjligheten att studera bara till två betyg. Det är också av vikt att man vid planeringen tar sikte på en horisontell utbildning så att intresserade får möjlighet att studera andra ämnen än statskunskap — här har nämnts pedagogik. Och varför inte också de stora världsspråken?

Frågan om utnyttjande av radio och TV för reguljär universitets- och högskoleutbildning har berörts av 1960 års radioutredning. Den ansåg att tiden är inne att grundligt överväga radions och TV:s roll i utbildningsverksamheten. En särskild aspekt som bör beaktas är i vad mån korrespondensundervisning kan förenas med undervisning i radio och TV. Den nu pågående försöksverksamheten med användning av radio och TV i undervisningen på den högre utbildningsområde bör kunna intensifieras så att man snabbt får underlag för en allsidig bedömning av möjligheterna att låta ett TV-radio-korrespondensuniversitet komplettera den nuvarande universitetsorganisationen.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 9 vid punkten 62.

Herr BERG (s):

Herr talman! Mycket missnöje har i dag uttalats över statsutskottets bristande förståelse för alla de motioner som har väckts och som väl alla har

det målet att de avser att ta ut mer pengar ur den pott som står till vårt förfogande för undervisningsväsendet.

När denna anslagspost dök upp i föregående års statsverksproposition var folkpartiet påpassligt framme och begärde i en motion att anslaget till tekniska hjälpmedel skulle utgå med 1,7 miljon kronor, vilket betydde en ökning av departementschefens dåvarande förslag med 1,2 miljon kronor. I år har samma motionärer höjt beloppet till 1 935 000 kronor medan högern, som förra året inte utnyttjade eller kanske inte ens upptäckte denna möjlighet att höja statsutgifterna, i år har reparerat den försummelsen genom att överta folkpartiets motionskrav från förra året på 1,7 miljon kronor. I den reservation som är fogad till utlåtandet har man emellertid åstadkommit en kompromiss som slutar på 1,8 miljon kronor, vilket belopp med 550 000 kronor överstiger departementschefens av utskottsmajoriteten tillstyrkta förslag.

Ett av motiven för reservanternas krav på höjt anslag är att den av universitetskanslersämbetet tillsatta universitetspedagogiska utredningen skall bekostas ur detta anslag, vilket utskottet inte ansett sig kunna biträda då man menar att dessa kostnader bör bestridas ur den i punkt 1 i detta utlåtande upptagna posten »Arvoden till experter och tillfällig personal», som i årets stat har höjts med 300 000 kronor och nu utgör 877 000 kronor. Utskottet har inte heller ansett sig kunna tillstyrka kravet att studierådgivningsverksamheten skall bekostas ur anslaget till tekniska hjälpmedel, då riksdagen så sent som 1964 uttalade att denna verksamhet skall åvila respektive läroanstalters förvaltningar. Till dessa förvaltningar har för övrigt i årets budget tagits upp över 13 miljoner kronor, vilket innebär en höjning av denna post med 320 000 kronor. Detta bör förbättra förutsättningarna för dessa läroanstalter att lösa de här ifrågasatta uppgifterna.

Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m.

Beträffande förslaget om försöksverksamhet med akademisk radioundervisning anser utskottet att man först bör avvakta de erfarenheter av denna undervisningsform som den pågående radiokursen i statskunskap kommer att ge -- innan man ger sig in på ytterligare kursverksamhet av detta slag.

Beträffande radioundervisningen är vidare att märka att man kommer att ta upp hela den problematiken i ett större sammanhang under nästkommande år. Inrikesministern har i sin arbetsmarknadsproposition föreslagit att hela frågan om radioundervisningen och vuxenutbildningen skall tas upp i det sammanhanget, och därför finns det anledning att också avvakta vad man därvidlag kan komma fram till.

Det kan slutligen understrykas att posten anslag till tekniska hjälpmedel inte blivit styvmoderligt behandlad. Trots det begränsade ekonomiska utrymme som vi alla är överens om står till vårt förfogande har den anslagsposten fördubblats i årets stat. Det är ett förhållande, herr talman, som jag anser får vara det slutliga argumentet för mig, när jag nu yrkar bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag är glad över att kunna konstatera, att det mest substantiella och värdefulla i herr Bergs anförande var den uppvisning i elementär matematik, som han inledningsvis gav oss, i konsten att addera och subtrahera. Förslagsställarna har själva gjort de beräkningarna, och vi är nu tacksamma för att kontrollräkningen visade, att våra beräkningar är riktiga.

Vad jag skulle vilja efterlysa från utskottsmajoritetens sida är ett ställningstagande till och en bedömning av den angelägenhetsgrad de tre förslag som vi reservationsvis framfört har, alltså enligt herr Bergs och utskottsmajoritetens mening. Det är ju det som är den avgörande punkten här.

Herr BERG (s):

Herr talman! »Den elementära matematiken» har jag åstadkommit med de tekniska hjälpmedel som heter additionsmaskiner, och det är i och för sig bra att sådana kan utnyttjas.

Beträffande ställningstagandet till dessa frågor vill jag framhålla, att det av flera talare har omvitnats att vi i princip inte är oense om angelägenhetsgraden. Herr Mattsson sade i sitt anförande att vi är ganska överens om målsättningen men att vi har något olika meningar om utvecklingstakten på detta område. Det är väl också här som skon klämmer, och herr Nordstrandh har ju i dag, kanske mot sin vilja, tvingats att i olika sammanhang uppträda som företrädare för regeringens och utskottsmajoritetens förslag och då också understrukit, att vi har ett kärvt ekonomiskt läge och därför bör vara försiktiga med våra anslagsäskanden. Detta är kanske den främsta anledningen till att utskottsmajoriteten inte kan tillmötesgå reservanterna. Målsättningen och behoven av studierådgivning, radioundervisning och allt det som hör ihop med denna fråga är vi, efter vad jag kan förstå, helt överens om.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordstrandh begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 62:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nordstrandh begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 101 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 63—65

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 66***Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt E 65, s. 546—550) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet förordats ändra personalförteckningen för de under statens medicinska forskningsråd sorterande forskargrupperna, dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för nämnda forskargrupper, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 002 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Hansson* (I: 163) och den

andra inom andra kammaren av fru *Sjövall m. fl.* (II: 224), i vilka hemställts att riksdagen i samband med behandlingen av anslag till forskningsråden inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde måtte bevilja forskningsrådets samarbetsdelegation ett riksstatsanslag på 100 000 kr. för verksamheten under budgetåret 1966/67;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 397) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.* (II: 482), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om översyn och förslag rörande utbyggnad och effektivisering av forskningsorganisationen i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för de under statens medicinska forskningsråd sorterande forskargrupperna i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för nämnda forskargrupper, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 002 000 kr.;

II. att motionerna I: 163 och II: 224 icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionerna I: 397 och II: 482 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson*, *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 163 och II: 224, till

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

Forskningsrådets samarbetsdelegation för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.;

b) av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Turesson*, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 397 och II: 482, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn och förslag om utbyggnad och effektivisering av forskningsorganisationen i huvudsaklig överensstämmelse med vad reservanterna anfört.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Det lär inte behövas någon längre utläggning om forskningens betydelse för en snabbare utveckling i ekonomiskt, socialt och kulturellt hänseende. Ingen förnekar det stora värde forskningen har. Därför vill jag endast i all korthet motivera min anslutning till de två reservationer som fogats till denna punkt i utskottets utlåtande.

De två reservationerna ger båda uttryck för samma strävan till en effektivare forskningsorganisation. I reservation 10 a) yrkas på en begränsad insats på ett område, medan reservation 10 b) yrkar på en utredning, syftande till att vi på sikt skall nå fram till en effektivare och mera utbyggd forskningsorganisation.

Behovet av ett intimare samarbete mellan de olika forskningsråden är redan tidigare allmänt erkänt, och det har också funnits ett samarbetsorgan dem emellan. För att ernå en effektivisering av denna verksamhet har forskningsrådets samarbetsdelegation under år 1965 omorganiserats och fått fastare form. För att klara kostnaderna för samarbetsdelegationens arbete är delegationen emellertid beroende av bidrag

från de olika forskningsråden, och detta framstår som otillfredsställande. Om delegationen skall få en säker och oberoende ställning, bör dess kostnader bestridas genom ett särskilt statsanslag. Det föreligger också risk för att intresset för detta samarbete hämmas inom forskningsråden, om kostnaderna skall bestridas av medel som de olika forskningsråden var för sig behöver för forskningsuppgifter inom sina speciella forskningsområden.

Kostnadsökningen för staten vid ett bifall till motionerna och reservation 10 a) skulle bli rätt obetydlig, endast 100 000 kronor. Även om jag hävdar att en utredning rörande en effektivisering av vår forskningsorganisation är av nöden, bör detta inte stå hindrande i vägen för en så välbehövlig och föga kostnadskrävande åtgärd som det här är fråga om.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen 10 a).

Sedan vill jag med några ord beröra den reservation som gäller en utredning syftande till en effektivisering av vår forskningsorganisation. Här i riksdagen fördes en debatt om den frågan för bara ett halvår sedan. Andra kammaren begärde då den utredning, som vi nu återkommer till eftersom Kungl. Maj:t ännu inte har tillsatt utredningen, utan av allt att döma har tagit hänsyn till första kammarens större återhållsamhet i denna fråga.

Med åberopandet av den debatt som sålunda förekom i höstas följer väl att det nu inte är nödvändigt att upprepa alla de argument som kan anföras för den av oss begärda översynen. Jag vill därför endast återge några auktoritativa uttalanden som gjorts under den korta tid som gått sedan vi senast diskuterade frågan och som otvivelaktigt styrker vårt utredningsyrkande.

I samband med framställningen om fortsatt medelstildelning har styrelsen för Malmfonden för forskning och utvecklingsarbete bl. a. berört saken. Sty-

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

relsens synpunkter refereras i proposition nr 21 i år, ur vilken jag citerar:

»I skrivelsen berörs frågan huruvida icke splittringen av forskningsstödet på flera olika organ har vissa nackdelar och huruvida icke en koncentration vore att föredraga. Till följd av omständigheter som hänger samman med den nämnda splittringen försvåras, framhålls det, en ur samhällssynpunkt väl avvägd fördelning på olika forskningsuppgifter av de tillgångar, som står forskningen till buds. Fonden anser att kritiken äger viss berättigande och har ingenting emot att organisationsfrågan utreds förutsättningslöst.» Detta är ett klart erkännande, som jag ser det, av att det finns behov av en översyn.

Genom sällskapet Riksdagsmän och forskare har vi informerats om en del av intresse i detta sammanhang. I ett utdrag ur en berättelse från en resa i Sverige, företagen av en grupp vetenskapsmän från USA, delges några av deras iakttagelser. I rapporten görs bl. a. en del rätt kritiska bedömningar om vår forskningsorganisation och delvis även om forskningens inriktning. »Det slog mig» — heter det — »att kanske en av de grundläggande orsakerna till dessa fenomen är det svenska forsknings- och utvecklingsarbetets organisation och den nästan formellt fastslagna fördelningen av forskningen mellan industri, forskningsinstitut och universitet.» Vidare konstateras: »Utbyte av forskare mellan industrin och den akademiska världen är mycket begränsad i Sverige.»

Till dessa uttalanden av en person som utifrån har sett på våra förhållanden må fogas det påpekandet, att ett av de delproblem som aktualiserats i den föreliggande motionen och i reservationen är frågan om hur man skall uppnå en intimare samverkan, en bättre samordning av den svenska industriens och statens forskningsinsatser.

Hösten 1965 upprättades i Danmark ett rådgivande forskningspolitiskt organ, »Forskningens Fællesudvalg». Det-

ta skall vara »ett rådgivande organ åt regering och folketing och även tjäna som rådgivande och vägledande organ för andra offentliga organ och institutioner som handlägger forskningsadministrativa ärenden. — — — FFU skall vidare årligen avge en rapport om forskningens situation till regeringen och folketinget, vilken skall kunna bilda underlag för en debatt i tinget.»

Till skillnad mot vad som är fallet i Sverige vill man således i Danmark underlätta en initierad parlamentarisk debatt i aktuella forskningspolitiska frågor. I Sverige är däremot forskningsberedningens arbete intimt knutet till kanslihuset, utan någon redovisning till riksdagen. Ur parlamentarismens synpunkt — men jag tror även på sikt i forskningens intresse — måste det svenska systemet var mindre tillfredsställande och i behov av en översyn.

Herr talman! »Efter tre års forskningsberedning är den svenska forskningspolitiken fortfarande i baklås.» Med denna kritiska och hårda dom avslutade en av landets mera kända forskare en tidningsartikel, som vi för ungefär två månader sedan fick ta del av. Betydande organisatoriska brister synes föreligga, och med anförande av dessa nya exempel i denna fråga, som vi tidigare har diskuterat, har jag sökt belysa att allt inte är bra som det är, att förbättringar behövs och att en utredning syftande till förbättringar i olika hänseenden är angelägen.

Jag ber således, herr talman, att även få yrka bifall till reservationen 10 b).

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Liksom herr Larsson i Hedenäset vill jag till en början erinra om att allmän enighet numera torde råda om att den vetenskapliga forskningen har mycket stor betydelse för all mänsklig utveckling och alla samhällsliga framsteg. Det torde också vara klart för de flesta att möjligheterna att genom forskningsinsatser påverka sam-

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

hållsutvecklingen är mycket stora. Vi vet att det finns en uppsjö på forskningsuppslag. Vi vet att det är angeläget att stimulera forskningen. Men vi måste också ha klart för oss att vi ställs inför nödvändigheten att välja mellan olika uppslag, och det är angeläget att vi väljer rätt. Alla uppslag kan inte realiseras på en gång. Forskningen är i allmänhet dyrbar. Men det är inte bara fråga om pengar — även personalresurserna är i vårt land begränsade.

Det är därför mycket viktigt att vi så långt möjligt samordnar forskningsinsatserna inom samma område eller inom likartade områden. Lika viktigt är att den nödvändiga angelägenhetsgraderingen äger rum under medverkan inte bara av vetenskapsmännen utan också av parlamentariker, och därvid inte bara av politikerna i kanslihuset. För att det skall kunna ske fordras ökad insyn för och fördjupad information till riksdagen.

Vi hade här i riksdagen för bara några månader sedan en stor debatt med anledning av motioner vari hemställdes om utredning och översyn av forskningsorganisationen. Motionerna bifölls av denna kammare men fälldes av medkammaren. Den folkvalda kammarens förord för den begärda utredningen borde inte längre få nonchaleras.

Därför yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen 10 b.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Vi har tidigare i flera olika sammanhang från folkpartiets sida framhållit hur viktigt det är att den svenska centrala forskningsadministrationen blir föremål för en så allsidig utredning som möjligt. Målsättningen skulle vara att skapa en organisation som möjliggör en långsiktig forskningsplanering och därmed ett klart redovisande av de prioriteringskriterier som används vid anslagstilldelningen.

Att det behövs en sådan utredning och översyn, framgår med all önskvärd tydlighet av den föreslagna anslagstilldelningen för de olika forskningsråden, där ecklesiastikministern inte närmare motiverar sina ställningstaganden eller anför eventuella synpunkter från forskningsberedningen som stöd. Vi reserverar förväntar en översyn härvidlag och förslag om utbyggnad och effektivisering av forskningsorganisationen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 10 a och b.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Dagens debatt, liksom de många motionerna och reservationerna, vittnar om det stora intresse som riksdagen hyser för utbildnings- och forskningsfrågorna men även om den osäkerhet man på olika håll känner när det gäller att företa avvägningar i fråga om resurstilldelning m. m. En av utskottets talesmän, fröken Olsson, påpekade också hur svårt det är att göra sådana avvägningar. Det är svårt att avgöra om en viss professur eller lärartjänst är angelägnare än en annan eller om en viss sektor inom forskningsfältet skall vara viktigare än den andra.

Jag är övertygad om att det är oerhört angeläget med en översyn av vår forskningsorganisation och att riksdagen snarast möjligt får förslag till en utbyggnad och en effektivisering av denna organisation. Andra kammaren begärde vid föregående års behandling av frågan om forskningsorganisationen att få ett sådant förslag. Statsutskottets majoritet skriver nu visserligen att det föregående år lämnades en utförlig redogörelse för hur det är ställt på detta område i vårt land, men man torde med samma fog kunna hänvisa till den utförliga debatt som då förekom här i kammaren och som även ledde till ett positivt ställningstagande från kammarens sida till utredningskravet.

Utan att föregripa den utredning,

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

som jag förutsätter måste komma, skulle man kunna spekulera över om det inte behövs ett institut för forskningsfrågor, dit vi kunde slussa bl. a. för forskningens framtid angelägna frågor och där det kunde göras opartiska och sakliga utredningar, som kunde bilda underlag för den bedömning som utskottet och riksdagen senare måste företa och som jag är övertygad om att vi alla känner osäkerhet inför. Det är ju oerhört svårbedömbara frågor det här gäller.

För att kunna på bästa sätt utnyttja våra resurser på detta område är det också synnerligen angeläget att få till stånd en samordning mellan den forskning som bedrivs inom industrien och den som samhället svarar för. Även sådana frågor skulle kunna slussas över till ett institut av det slag som jag antytt för att där bearbetas. Vi skulle på detta sätt kunna få en kartläggning, så att vi kunde utnyttja våra personella och ekonomiska resurser långt effektivare än vad vi nu gör.

Jag tror att detta vore en rationaliseringsåtgärd som för närvarande hör till de mest angelägna i vårt samhälle. Sverige är ett litet land och behöver ta till vara alla sina möjligheter. Ett område där det verkligen råder knapphet — inte bara i vårt land utan över huvud taget ute i världen — är tillgången på goda hjärnor. Det finns över huvud taget inte fler sådana än att vi måste utnyttja dem vi förfogar över, och det kan inte ske på annat sätt än genom en sådan samordning som jag här antytt.

Jag har av olika anledningar kommit att syssla litet grand med dessa förhållanden och det har slagit mig hur oändligt mycket dubbelarbete som på olika områden läggs ned på att utreda olika frågor, vilka säkerligen inte bara utreds inom just dessa organ utan på samma gång även på andra håll. Såsom ett exempel kan man peka på riksbanksfonden. När det gäller att gå ige-

nom alla ansökningar som inkommer rörande forskningsbidrag av olika slag fordras det nära på ett riksbanksfondens eget utredningsinstitut för att få ett någorlunda säkert underlag för en rättvis bedömning i fråga om behov och angelägenhetsgrad.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare förlänga debatten, utan jag ber att med det anförda få yrka bifall till de reservationer som föreligger på denna punkt.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Denna debatt gäller två frågor. De båda reservationerna behandlar nämligen olika ting.

Den första reservationen gäller samarbetet mellan de olika forskningsråden. Dessa har, som både utskottet och reservanterna påpekar, själva skapat ett organiserat samarbete med sekreterare och kansli. Kostnaderna för detta bestrids ur rådens egna forskningsanslag. Det är alltså fråga om statliga pengar nu, och det blir också fråga om statliga pengar därest reservanternas förslag skulle gå igenom. Någon större skillnad kan det alltså inte vara.

Enligt föreliggande proposition har rådets forskningsanslag höjts med 11 miljoner kronor. De 100 000 kronor i anslag till forskningsrådets samarbete som föreslås av reservanterna betyder alltså inte ens en enprocentig lättning. Ändå talas det stora ord om den avlastning detta skulle innebära. Det är alltså närmast en onödig framstöt som har gjorts i detta fall.

Man kan fråga sig, om det är så angeläget att råden över sig får ett organ som ges byråkratisk karaktär genom att staten direkt lämnar anslag till dess verksamhet. Är det inte bättre att råden själva genom sina fria åtgöranden får skapa det samarbete, som de anser erforderligt? Pengarna är i bägge fallen statliga.

Den andra reservationen berör en

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

större fråga: den centrala forskningsorganisationen. Angreppen riktas här mot forskningsberedningen. Det finns ingen anledning, sasom redan har sagts, att åter ta upp den debatt som fördes i höstas.

Det bör påpekas att forskningsberedningen inte är något ämbetsverk. Med sina mycket friare former har den snarare kommittékaraktär, och som sådan är den knuten till statsrådsberedningen med statsministern som ordförande och de ansvariga statsråden som medarbetare när så erfordras. Vi kommer inte ifrån att forskningen är knuten till alla väsentliga verksamheter och alltså sorterar under skilda departement.

Vad man i forskningsberedningen sysslar med är långsiktiga problem, principproblem, planläggning i stort, internationella samordningsfrågor och liknande ting. Beredningen handlägger all forskning, inte bara den som forskningsråden befrämjar utan hela universitetsforskningen, näringslivets egen forskning, de statliga laboratorierna o. s. v. Överläggningarna och de slutsatser dessa leder till har rådgivande karaktär. Det är fråga om ett kontaktorgan mellan olika intressenter. Vad beredningen däremot inte gör är att fatta beslut.

Nu verkar det som om framstötterna här från de tre borgerliga partierna gick ut på att i stället skapa ett beslutande organ, som självt skulle bli en ny mellaninstans, ett ämbetsverk som skulle framlägga egna petita. Vad man i all korthet kan säga om detta, är väl två saker.

Det finns inte något behov av en ny mellaninstans. Beredningen har ju själv fått i uppdrag att utreda sina arbetsformer. Kanske framläggs därifrån förslag som kan tillfredsställa även oppositionens fordringar på ändringar och effektiviseringar av forskningens organisation. Men det bör påpekas att det på en lägre nivå än beredningen redan

finns planerande organ. Vi har kanslersämbetet, som bl. a. är ett planerande organ med fem fakultetsberedningar till sitt förfogande. Vi har forskningsråden, vilka också är utredande och planerande organ, med ett samarbetskansli, och vi har akademierna. Här har talats om samarbete mellan forskningen och näringslivet. Man kan väl hänvisa till att exempelvis Ingenjörsvetenskapsakademien fyller en sådan uppgift.

Såvitt jag förstår har forskningsplaneringen hittills fungerat tillfredsställande. Dessutom är den stadd i utveckling. En utpräglad samordning karaktäriserar läget.

Därtill kommer en annan sak. Om man förvandlade forskningsberedningen till ett slags styrelse för forskningen — med allt vad det betyder av dirigering av forskningen — skulle statsministern och statsråden försvinna från denna högsta forskningsinstans. Såvitt jag förstår betyder detta en försvagning och inte en förstärkning av planläggningen.

När det nu är så att förslag från forskningsberedningen själv kan förväntas och vi dessutom försiktigtvis kanske bör avvakta erfarenheterna från Norge och Danmark av den organisation som där genomförts — sådana erfarenheter finns ännu inte — föreligger väl alla skäl att skjuta hela denna fråga på framtiden.

Vad beträffar insynsproblemet — som här tycks tilldra sig den största uppmärksamheten — deklarerade ju statsministern i höstas att förhandlingarna inom forskningsberedningen på intet sätt är hemliga och att de som där yttrar sig t. o. m. uppmanats att publicera sina inlägg, så att alla kan få ta del av dem.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i båda dessa frågor.

Chefen för ecklesiastikdepartementet,
herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag skall bara göra någ-

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

ra korta reflexioner i anslutning till dels utredningskravet, dels några yttranden av herrar Turesson och Larsson i Hedenäset, som utan att egentligen precisera vad de menar talat om en parlamentarisk behandling av forskningen eller en medverkan av politiker.

Jag måste säga att jag har oerhört svårt att förstå vilka tankebanor man då rör sig i. Det är alldeles otänkbart att behandla forskningen parlamentariskt. Givetvis skall frågan om anslagen till forskningen behandlas parlamentariskt, men inte ens regeringen deltar i själva forskningspolitiken i den bemärkelsen att vi blandar oss i forskningsrådets politik när det gäller att utdela anslag och tillgodose vissa ändamål. Det är över huvud taget omöjligt för oss att göra detta.

Det finns här i landet en gammal ideologi när det gäller forskning; man talar om forskningens frihet. Det är självklart att den ideologien ibland kan vara en belastning, men jag tror inte att man utan vidare bör kasta bort den, även om jag gärna skall erkänna, herr Larsson i Hedenäset, att de verkligen tunga anslag i budgeten som forskningen representerar mer och mer tvingar fram kravet på en prioritering. Detta är emellertid någonting annat. Man kan i princip önska en prioritering men i detalj kan man i praktiken aldrig företa en sådan.

Jag är ledsen att fru Sjövall, som gjorde ett så uppmärksammat inlägg i debatten här i kammaren förra året, inte är närvarande i dag. Jag tror emellertid inte att hon tar illa upp om jag citerar några rader ur en artikel som hon skrivit i Dagens Nyheter den 30 mars. Såvitt jag förstår är det mycket lätt att ansluta sig till vad hon där säger. I artikeln heter det: »Det är tveksamt om ordet forskningspolitik över huvud taget kan anses ha ett bärande innehåll. Forskningspolitiken kan till sin karaktär inte jämföras med t. ex. jordbrukspolitiken, bostadspolitiken, den ekonomiska politiken etc. Den har ingen en-

hetlig målsättning och saknar ett sammanhållande motiv, utifrån vilket 'politiken' i fråga bestäms, utan om 'forskningspolitiken' kan man i praktiken endast få en uppfattning i efterhand.» På ett annat ställe i artikeln skriver fru Sjövall mycket klart: »Forskningsplaneringen är lika självfallet endast en bit i den totala samhällsplaneringen och kan aldrig handhas av ett fristående organ som är sakkunnigt i så gott som enbart specifika forskningsfrågor.»

Därmed kommer jag in på den andra frågan, nämligen på kravet om en utredning när det gäller forskningen och forskningspolitiken. Det är ju en sak som det är omöjligt att utreda, om man inte oerhört klart begränsar sig till konkreta termer. Ty det gäller här hela samhället. Forskningen tränger in på praktiskt taget alla samhällsområden. Vad är det då man skall utreda? Var går gränsen mellan tillämpad forskning och utvecklingsarbete? Det utförs en mycket förnämlig tillämpad forskning inom industrien men också ett mycket förnämligt utvecklingsarbete, som industrien själv kanske inte ens betecknar som forskning. Var går gränsen? Jag tror det är nödvändigt att erkänna att här är det fråga om hela samhällsverksamheten eller, som fru Sjövall uttryckte det: forskningen tränger in på alla områden.

Herr Arvidson påminde något om hur forskningsorganisationen för närvarande ter sig. Även om universitetskanslersämbetet inte har några direkta forskningsanslag, sorterar dock hela universitetsväsendet under ämbetet. De nya fakultetsberedningarna har tillkommit just därför att olika grupper i samhället där skall bli representerade. Hela det svenska näringslivet är också mycket auktoritativt representerat i dessa beredningar. Vi har vidare forskningsråden, med den ökade aktiviteten i deras samarbetsdelegation. Vi har dessutom forskningsberedningen under statsministerns ledning som endast har

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

tre år på nacken. Då kan man väl låta forskningsberedningen få litet mer tid för att komma fram till ett resultat i dessa oerhört invecklade frågor.

Det förs visserligen inte diskussionsprotokoll i forskningsberedningen, men dess sammanträden omges inte heller med någon sekretess. Statsministern har ideligen — bl. a. på det senaste stora sammanträdet — uppmanat ledamöterna att publicera sina inlägg i dagspress eller tidskrifter. Och flera av dem gör det. Vi hörde nyss ett mycket kritiskt inlägg av en frejdad ledamot av forskningsberedningen citeras av herr Larsson i Hedenäset. Det är alltså ingen svårighet för allmänheten, pressen eller en ledamot av denna kammare att få insyn i forskningsberedningens arbete. Jag är övertygad om att många av ledamöterna i forskningsberedningen därvidlag gärna står till tjänst.

Herr talman! Jag tror alltså inte att vi här bör laborera med själva begreppet forskning, om det skall vara någon mening med det hela. Jag har väldigt svårt att förstå hur man skall angripa dessa frågor utredningsvägen, om man inte gör en oerhört snäv begränsning av utredningsuppdraget. Men något sådant har ingen här i kammaren ifrågasatt, utan alla talar bara helt allmänt om forskning, forskningspolitik och forskningsorganisation. Det talet är mycket svårt att förstå.

Dessutom anser jag att det är så många aktiviteter i gång när det gäller att få ett grepp om själva organisationen att man bör kunna vänta och se ännu någon tid innan man tillsätter en ny organisation på detta område.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Tillåt mig först att i anknytning till herr statsrådets anförande klart och tydligt deklarerar att jag hyser den största respekt för forskningens frihet och att jag anser det självklart att en eventuell utredning bör utgå från den grundläggande förutsättningen att

inga ingrepp skall göras i denna frihet. Därmed hoppas jag att vi slipper diskutera den saken.

Statsrådet uttalade tveksamhet om huruvida vi politiker skall blanda oss i dessa frågor på annat sätt än genom att votera. Det må förlåtas att jag säger att detta inte framstår som särskilt tillfredsställande för oss. Även om det givetvis publiceras en del material i tidningarna, så är det svårt att följa med den samlade pressen och få den överblick över forskningen som man skulle önska.

Låt mig sedan säga att vad jag hänvisade till när det gällde riksdagens möjligheter att följa med närmast var den motsvarighet till forskningsberedningen som har tillsatts i Danmark och som har den bestämda uppgiften att vara rådgivande även åt folketinget.

Till sist återopade statsrådet fru Sjövall. Jag vill komplettera det genom att erinra om att den reservation nr 10 a som föreligger på denna punkt helt tillstyrker en motion av fru Sjövall.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Det var inte lätt att få något begrepp om innebörden av den lektion som statsrådet Edenman tydligen ansåg att han borde ge kammaren — eller åtminstone en del av den — i fråga om vad ledamöterna borde tycka och tänka i dessa frågor. Inte heller var det särskilt lätt att riktigt förstå konsekvensen i hans framställning. Han sade: Vad är det som man skulle kunna utreda på detta område genom en parlamentarisk utredning eller parlamentariska inslag i en utredning? Han tycktes på fullt allvar vilja hävda att det just inte fanns något för en sådan utredning att syssla med.

Någon närmare motivering för den ståndpunkten kunde jag emellertid inte finna i det därpå följande resonemang. Statsrådet sade bara att forskningen gäller hela samhällsverksamheten. Ja, den berör hela samhällsverksamheten,

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

men inte är väl det någonting som motiverar åsikten att man inte skulle kunna utreda samhällets grepp på väsentliga sidor av detta. Vi har ju olika institutioner som sysslar med forskningsproblem. Inte säger herr Edenman om dem att institutionerna hänger i luften, därför att forskningen gäller ju allting i hela samhällslivet.

Om vi kan ha sådana institutioner, om vi kan ha en forskningsberedning, vad är det som hindrar att vi någon gång tar ett samlat grepp och låter företrädare för den institution som i sista hand skall göra de svåra avvägningarna när det gäller att offra mer eller mindre på olika slag av forskning — jag syftar alltså på riksdagen — delta i en sådan utredning?

Får jag här inskjuta att andra kammaren för ett år sedan beslöt att förordna en sådan utredning. Jag vet inte om regeringen fortfarande är så varm anhängare av tvåkammerssystemet, att den anser att när första kammaren inte har godtagit ett förslag bör regeringen kunna nonchalera det önskemål som en majoritet av den folkvalda kammaren har kommit med. Skulle det inte kunna tänkas att regeringen, om ett flertal av den folkvalda kammaren uttryckt en önskan, sade att regeringen gärna skall tillmötesgå denna.

För att i denna sena timme bara ta ett exempel vill jag nämna att vi har en hel del avvägningsproblem av större omfattning. Varje år återkommer avvägningsproblemen i alla frågor, men vi har avvägningsproblem av en omfattning, som väl någon gång kan behöva belysas i ett större sammanhang. Jag kan nämna relationen mellan å ena sidan det belopp som det allmänna offerar på naturvetenskaplig forskning i forskningsrådet och å andra sidan det belopp som samhället offerar på atomenergianläggningar, vilkas huvudsakliga uppgift numera säges vara icke att åstadkomma elektrisk energi till konkurrenskraftiga priser utan att

bidra till den tekniska vetenskapens och forskningens utveckling samt utbildning av viss kvalificerad arbetskraft. När det gäller atomenergianläggningarna rör det sig om belopp på ett par hundra miljoner kronor om året. I fråga om den naturvetenskapliga forskningen rör det sig om mycket mindre belopp, 25 miljoner kronor. Här har vi ett avvägningsproblem av sådan art att det, såvitt jag kan förstå, är fullständigt meningslöst, om herr Edenman då säger: Ja, men dessa saker berör allting i samhället, så dem kan man inte parlamentariskt utreda och belysa. Det kan verkligen finnas anledning för det svenska samhällets organ att någon gång stanna och säga: Detta är ett exempel på frågor som kan förtjäna att belysas när man vill dra upp allmänna riktlinjer för forskningspolitiken.

Herr Edenman säger att vi har forskningsberedningen. Den behöver ges mera tid. Den har bara fått tre år på nacken. Det verkar som om han ett ögonblick menar att forskningsberedningen sysslar med sådant som regeringen anser att en ny utredning skulle syssla med. Därmed har herr Edenman slagit undan benen för sin tidigare argumentering, då han liksom lät förstå att det inte fanns någonting som denna utredning kunde belysa. Men om forskningsberedningen kan belysa dessa saker, är det ingenting som hindrar att man när det gäller en del av dessa uppgifter skulle kunna få fram en belysning från en utredning. Det har för övrigt i reservationen givits många andra exempel på vad en sådan utredning skulle kunna ta upp. Vi har även en del samordningsfrågor av annan art, t.ex. beträffande statliga insatser och insatser från näringslivets sida.

Herr talman! Jag skall inte vidare prolongera denna debatt utan bara ge uttryck för den meningen, att det för andra kammaren finns all anledning att i dag upprepa sin fjolårsståndpunkt och hävda, att det här finns en nyttig

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

och betydelsefull uppgift för en utredning av den art som föreslås i reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag kan inte finna annat än att herr Ohlins inlägg är ett mycket gott exempel på vad jag framhöll i mitt första anförande, nämligen att om man tvingas konkretisera sig i denna debatt kommer man fram till den ena specialfrågan efter den andra. När det gäller herr Ohlins enstaka exempel kan man diskutera det. Man kan självfallet ta en debatt om avvägningen mellan anslagen till naturvetenskapliga forskningsrådet och atomverksamheten. Man kanske till och med kan komma fram till att man skulle tillsätta en utredning i denna fråga, som skall fundera på saken. Den bör då vara speciellt sammansatt.

Herr Ohlin berörde sedan ett annat område som gällde branschforskningsinstitutet. Det kanske man också kan utreda. Då får man göra en speciell utredning med sakkunniga på det området.

Vad jag har sagt är att när man som i reservationen talar om utbyggnad och effektivisering av forskningsorganisationen, så talar man om totaliteten. Vilken organisation är det? Är det den som gäller universitetsforskningen eller forskningen via råden, via branschforskningen, i jordbruket, i försvaret, beträffande atomkraften och framför allt inom industrien? Det är då man kommer fram till den slutsats som jag dragit och numera även fru Sjövall dragit, nämligen att det gäller hela samhällsverksamheten. Det är praktiskt taget en omöjlig utredningsuppgift, men herr Ohlin har alldeles rätt i att det är en kontinuerlig politisk uppgift.

Vi diskuterar detta år från år. Vi behöver inte, herr Larsson i Hedenäset, bara votera. Vi har möjlighet att diskutera varje anslag, men jag var orolig

när herr Larsson i Hedenäset började tala om att man skulle ha insyn i forskningen. Det måste betyda att man också kräver att det för varje forskningsprojekt redovisas var man gör av pengarna. Det tror jag är omöjligt, och man får nog nöja sig med de stora ramarna.

Herr talman! Jag tolkar faktiskt gärna herr Ohlins inlägg som ytterligare ett bevis på hur svårt det är, för att inte säga omöjligt, att få ett grepp om detta allmänna tal om forskningen och forskningens organisation. Herr Ohlin sönderföll omedelbart i ett flertal delar när han skulle exemplifiera vad han egentligen menade.

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Eftersom ecklesiastikministern efterlyst vad vi menar med forskningsorganisation i detta sammanhang vill jag säga, att för min del avser jag närmast konstruktionen av de organ som fördelar anslagen till olika forskningsändamål och därmed i sin hand har makten att dirigera vilka forskningsprojekt som skall komma till utförande — inte hur de skall utföras. Detta är en viktig uppgift eftersom den vetenskapliga forskningen på en mängd områden har utomordentligt stora möjligheter att forma samhällsutvecklingen. Det är därför angeläget att representanter för olika politiska meningsriktningar i samhället har möjlighet att följa den anslagsfördelning till olika forskningsprojekt, som äger rum i denna organisation. Det är inte tillfredsställande att riksdagen enbart skall anslå beloppen och att oppositionspartiernas representanter inte skall ha möjlighet att på fördelningsstadiet kunna inverka på eller få insyn i hur anslagen fördelas till olika projekt.

Det är naturligtvis så, att även om forskningsberedningen inte fattar några beslut har beredningen mycket stora möjligheter att styra forskningens inriktning — inte att styra forskningens resultat. Det sker genom att man prio-

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

riterar vissa projekt, och den styrningen sker för närvarande utan reella möjligheter till bedömning från utomståendes sida förrän det hela har skett.

Den publicering som herr statsrådet talar om kan naturligtvis vara till viss nytta, det vill jag inte bestrida, men den ger naturligtvis inte samma möjligheter till bedömning av valet av olika alternativa forskningsprojekt vid anslagsfördelningen, som man har tillfälle att göra om man har representanter med i beredningen.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Blir inte den logiska slutsatsen av statsrådet Edenmans senaste inlägg i debatten, att vad vi behöver, är ett utredningsinstitut på forskningens område? Statsrådet Edenman säger att forskningsfältet är så nyanserat, att vi inte genom en utredning kan få något grepp om alla de frågor som faller inom dess vida ram. Behöver vi inte då en instans dit vi kan vända oss för att fråga: Hur är det ställt inom ett visst område? Tag t. ex. den kemisk-tekniska forskningen! Där bedrivs en intensiv forskningsverksamhet på cellulosaområdet, plastområdet etc. inom de olika industrierna men även vid våra högskolor. Finns det någon i dagens samhälle som man kan vända sig till för att få reda på vilka personella resurser som finns att tillgå, vilka belopp företagen och staten har satsat, vad vi skulle kunna uträtta genom en samverkan, genom att bättre utnyttja teknisk utrustning, personella resurser o. s. v.? Jag är övertygad om att ingen kan lämna svar härpå. Jag tror inte att forskningsberedningen kan det, ty den har inte det kansli som erfordras och inte de resurser som behövs för att skaffa fram uppgifterna.

Nog tror jag, att det finns ett behov av samordning på detta område. Vi behöver ett organ, som kan hålla samman frågorna och där man kan göra en kart-

läggning av forskningens villkor och behov.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag vill inte påstå att det var mycket lättare att fatta ecklesiastikministern denna gång. Han sade att mitt yttrande innehöll krav som sönderföll i många olika delar. Man kan tänka sig specialutredningar; däremot skulle man inte kunna tänka sig att det finns förutsättningar för något mera samlat eller översiktligt grepp som skulle göra skäl för benämningen forskningspolitik.

Den omständigheten att det behövs specialutredningar bestående uteslutande av experter hindrar inte att det kan vara väl motiverat och behövt att på grundval av dem försöka få ett mera samlat grepp, som bl. a. innefattar avvägningsproblem. Jag upprepar än en gång, att det inte kan vara experternas uppgift att allena avgöra om man skall offra 150—200 miljoner kronor på ett område som till stor del är naturvetenskaplig forskning och sammanlagt 25 miljoner kronor för allt annat av sådan forskning. Det är en avvägningsfråga som i sista hand måste bli föremål för ett politiskt avgörande men som hänger så nära samman med ett ingående studium av vad frågan gäller, att det väl kan sägas att detta inte är möjligt annat än om de som skall ta ställning till frågan har mycket goda möjligheter att relativt detaljerat sätta sig in i de konkreta frågeställningarna. Man skall inte säga att det här finns en hel del naturvetenskapliga ting som ligger över vår horisont, ty det vet vi mycket väl. Det kan emellertid inte befria riksdagen från att ta ansvar för de ekonomiska beslut som här skall fattas. Ju bättre ett antal människor här känner till frågan och kan medverka på det här föreslagna sättet, desto mer sakligt kan beslutet bli.

Vi har hela frågan om hur mycket

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

pengar samhället skall offra totalt på det som vi avgränsar sasom forskning. Ja, för att få ett grepp om den frågan kan det vara mycket lämpligt att parlamentariker är inkopplade på ett mera ingående sätt än hittills. Det kan väl inte uteslutas att det omdöme de representerar — i den mån de också får tillfälle till kontinuerlig bekantskap med problemen — skulle kunna vara värdefullt. Eller menar ecklesiastikministern kanske att han allena representerar all den sakkundskap som behövs för den avvägning som här måste komma till stånd — efter att han möjligen har gjort vissa försök hos finansministern?

Ta en sådan sak som en avvägning mellan behovet av arbetskraft för forskning å ena sidan och högre undervisning å andra sidan. Därvidlag har ecklesiastikministern ofta talat om att man inte kunde låta forskningen expandera för snabbt, därför att vi måste ha arbetskraft till undervisningen. Men om man studerar denna fråga mer ingående än som kan ske här i kammaren eller i ett utskott, tror jag man skall finna, att det i viss utsträckning förhåller sig så, herr statsråd, att det inte uteslutande här är fråga om konkurrens mellan forskningens expansion och undervisningens, utan att det tvärtom är så, att man i viss utsträckning — det vågar jag säga i alla fall beträffande den vetenskap jag representerar — får större möjligheter till undervisning, om man ger rika möjligheter till forskning. Men av denna senare synpunkt har jag märkt föga i statsrådet Edenmans förkunnelse under senare år. Att dessa problem därför bör behandlas i nära kontakt med även andra parlamentariker än dem som råkar tillhöra regeringspartiet kan herr Edenman inte vänta att vi skall finna så gendomligt.

Även beträffande det internationella samarbetet kontra det nationella finns det ju problem som väl förtjänar att diskuteras när man vill dra upp rikt-

linjer för den stora forskningspolitiken.

Herr Edenman säger att det finns många avvägningsproblem men att det är en rent politisk uppgift. Det är en märkvärdig gränsdragning här; experterna får göra sitt och sedan blir det en politisk uppgift att säga hur mycket pengar som skall anslås för det ena eller andra ändamålet. Jag tror vi har lång erfarenhet från svenskt samhällsliv som visar att det inte går till så och inte bör gå till på det sättet. Vi har i våra svenska utredningar många gånger haft ett gott samarbete mellan experter och politiker. Just genom att de samarbetar i olika utredningar kommer de att befrukta varandras tankeverksamhet. Politikerna får intimare kunskaper och större möjlighet att bedöma och ta ställning till avvägningsproblemen. Å andra sidan får experterna också någonting av värde för dem.

Herr talman! Jag förstår fortfarande inte hur ecklesiastikministern kan på allvar hävda, att det är orimligt, som han antydde i sitt första anförande, att tänka sig insatser med inslag från parlamentariskt håll såsom föreslås i reservationen. Jag förstår inte heller hur han tror sig kunna komma ifrån andra kammarens beslut genom att läsa upp ett kort utdrag ur en tidningsartikel av en frånvarande andrakammarledamot. Nej, herr statsråd, det vore bättre att säga, att om kammarens majoritet har förordat en sak, skall vi inom regeringen vara beredda att effektuera det och inte krypa bakom att första kammaren intagit en annan ståndpunkt.

Herr **LARSSON** i Hedenäset (cp):

Herr talman! När herr statsrådet fortsätter med ett resonemang om denna sak nödgas jag upppepa, att något som helst angrepp på forskningens frihet väl rimligen icke kan utläsas vare sig ur motionen eller reservationen. Om det förlåtes mig kan jag inte låta bli att säga, att det väl ändock inte är nöd-

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

vändigt att måla en viss potentat på väggen för att ha någonting att skrämma med.

Herr statsrådet upprepar sedan frågan: Vad vill ni egentligen utreda? I motionen och reservationen har pekats på konkreta uppgifter som behöver utredas. Låt mig här bara nämna behovet av intimast möjliga samarbete och samverkan mellan forskningsrådets, industriens och universitetens forskningsinsatser, så att de för hela samhället ger bästa möjliga resultat, och därmed behovet av utredning av frågan vad som kan göras för att uppnå bättre resultat.

Den OECD-rapport som vi tidigare fått ta del av och den rapport från amerikanska vetenskapsmän som helt nyligen har blivit tillgänglig vittnar om att det här finns åtskilligt att göra ännu. Det synes mig vara en konkret uppgift som både kan och bör angripas.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag tror inte vi kan komma fram till någon förståelse för varandras synpunkter, eftersom vi ständigt talar om olika ting.

Herr Ohlin, jag har aldrig sagt att det är orimligt att utreda dessa frågor, utan att det är orimligt att utreda hela forskningspolitiken i den vida bemärkelse som motionärerna och reservanterna talat om. Jag har framhållit att man måste precisera och konkretisera samt avgränsa problemen. Varje gång herr Ohlin går upp i talarstolen och säger att jag har fel, börjar han omedelbart exemplifiera från det ena detaljområdet efter det andra. Herr Ohlin, jag har ju redan sagt att vi kan utreda varje detaljområde.

Ta nu det senaste exemplet. Det finns väl inget märkvärdigt beträffande denna fråga om forskningens och undervisningens konkurrens. Vi har haft många diskussioner härom. Långtidsutredningen har bl. a. utrett denna fråga eller i varje fall diskuterat den. Det är som

sagt inga märkvärdigheter. Detta var det enda nya exempel som herr Ohlin framförde i sitt senaste inlägg. På detta sätt kan man alltså hålla på och diskutera.

Om man nu — jag tror att jag vid det här laget börjar förstå herr Larsson i Hedenäset litet bättre — bara åsyftar själva organisationen, så har jag ju redan framhållit att vi arbetar härpå. Låt forskningsberedningen få tid på sig. Den har verkat i tre år. Det finns dessutom andra erfarenheter att hämta från forskningsråden, det nya kanslerämbetets fakultetsberedningar osv.

Nej, jag tror det är någonting helt annat herr Ohlin är ute efter, nämligen att vara med vid så att säga regeringens slutliga avvägningar, innan regeringen låter frågorna gå vidare till riksdagen. Ingen kan väl komma på en så befängd tanke som att en enskild departementschef skulle tro, att han sitter inne med, som herr Ohlin sade, den allena sakkunskapen. Jag behöver väl inte undervisa herr Ohlin om att det kommer framställningar från alla håll. Min uppgift är att framföra dem som gäller undervisning, forskning och kultur. Jag har kolleger som presenterar andra framställningar. Den allmänna avvägning som till sist endast en regering kan fatta måste vara ett politiskt problem, och regeringen ansvarar härvidlag inför riksdagen.

Nej, herr Ohlin, på detta stora plan går det inte att tala om utredningar. Är anspråken något mindre kan vi börja diskutera vad som skall överses, dock inte detta allmänna om forskningens organisation, lekmännens inflytande, riksdagens medverkan och allt vad man här talat om. Herr talman! Riksdagens medverkan är väl verkligen på varenda punkt garanterad.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Ecklesiastikministern upprepar nu hur orimligt det är att tala om att utreda hela forskningsområdet.

Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader

Får jag då påpeka att här har hemställts om en översyn, och det måste ju innefatta att man tar upp olika delar av forskningsområdet.

Statsrådet säger också att jag alltid i mina exempel kommer till olika delar — och tacka för det! Det är väl alltid så, att man vid en översyn sysslar med olika delområden. Är det verkligen möjligt att statsrådet fäster sig vid att man inte kan ta upp *alla* områden? Ändra i så fall uttrycket till att göra en översikt över de väsentligaste eller de viktigaste delarna. Om någon del då inte kommer med i första omgången, kan den ju komma med i ett senare stadium. Vad är det som hindrar att man tar upp en rad väsentliga frågor och sysslar med de avvägningsproblem som då uppkommer?

Vidare sade herr Edenman att vad det egentligen här gäller är att vi vill vara med i arbetet på regeringsstadiet, alltså innan den proposition utarbetats som lägges på riksdagens bord. Men skulle det då vara så egendomligt? Herr Edenman är i kväll verkligen mera överraskande än någonsin. Här har vi i det svenska samhällsarbetet en praxis med utredningar, ofta bestående av en kombination av parlamentariker och experter, som just gör översikter över betydande områden — inte bara över enstaka specialområden, herr statsråd, utan över mycket betydande områden — och som gör det för att man skall få material som skickats ut på remiss och som sedan, hoppas jag, lägges till grund för regeringens förslag och riksdagens senare behandling.

Skulle det vara annorlunda i detta fall? Menar verkligen herr statsrådet, att här kan riksdagen minsann nöja sig med att vänta, till dess propositionen lägges på bordet? Varje tanke på att vi genom en utredning eller beredning skulle vara med på ett tidigare stadium innebär tydligen att vi vill träda regeringens befogenheter för när.

Nej, herr statsråd, man behöver bara

dra en parallell med vad som sker på många andra områden, där man i utredningarna ofta gör översikter som spänner mycket vitt, för att inse att tanken att det i detta fall skulle vara något orimligt eller omöjligt helt enkelt inte håller.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 66:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 141 ja och 70 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10 b); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 66:o) mom. III) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10 b) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 100 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 67***Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning**

Kungl. Maj:t hade (punkt E 66, s. 550—552) föreslagit riksdagen att till Statens medicinska forskningsråd: Me-

dicinsk forskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 18 308 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I:168) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II:219), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till medicinsk forskning uppräknades med 2 000 000 kr. och därför till Statens medicinska forskningsråd för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 20 308 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I:168 och II:219, såvitt nu var i fråga, till Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 18 308 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:168 och II:219, såvitt nu var i fråga, till Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 20 308 000 kr.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Wallmark, Bohman, Larsson* i Hedenäset, *Turesson* och *Mattsson*.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Efter den diskussion som nu har förts kan jag fatta mig ganska kort när det gäller själva de konkreta anslagssummorna till de olika forskningsråden.

Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning

På flera punkter är det ju en ganska stor skillnad mellan rådens äskanden och departementschefens förslag. Det gäller särskilt anslagen till medicinsk, naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig forskning. Därför har vi reserveranter föreslagit en ökning med 2 miljoner kronor av anslaget till medicinsk forskning, med 4 miljoner kronor av anslaget till naturvetenskaplig forskning och med 500 000 kronor av anslaget till samhällsvetenskaplig forskning. Dessutom föreslår vi inrättande av ytterligare två forskartjänster till ett beräknat belopp av 200 000 kronor.

De svenska forskningsinsatserna torde uppskattningsvis ligga vid 1,3 å 1,4 procent av nationalinkomsten — en siffra som varit densamma under de tre senaste åren. Vi har i reservation nr 11 företagit en jämförelse, som visar att siffrorna för USA och Sovjetunionen är 3—4 procent. Även om en sådan jämförelse kan vara missvisande kan vi i alla fall säga att Sveriges siffra relativt sett är ganska låg. De västeuropeiska ländernas insatser ligger i allmänhet på 1—2 procent. Sverige tillhör ju med hänsyn till levnadsstandarden de främsta länderna i världen men ligger vad forskningsinsatsen beträffar långt efter de ledande nationerna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 11.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! I statsverkspropositionen är anslagen till forskningsråden uppräknade med ungefär 15 procent i förhållande till nu löpande budgetårs anslag. I reservationerna 11, 12, 13 och 14 vid punkterna 67, 70, 72 och 76 yrkas på ytterligare ungefär lika stor uppräknade av anslagen, vilka då skulle komma att uppgå till de belopp som forskningsråden äskat.

Utskottsmajoriteten har ansett sig kunna acceptera de reducerade anslagsbelopp som Kungl. Maj:t funnit sig

böra föreslå, sedan rådets äskanden satts in i det budgetmässiga sammanhanget. Det bör dock nämnas, att inom denna majoritet har utskottets höger- och centerpartiledamöter i ett särskilt yttrande förklarat sig vilja avvakta resultatet av den begärda utredningen, innan en höjning av berörda anslag förordas.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 11); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 67: o) i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 11) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 160 ja och 42 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning — Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskning

Punkterna 68 och 69

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70

**Statens råd för samhällsforskning:
Samhällsforskning**

Kungl. Maj:t hade (punkt E 69, s. 554 och 555) föreslagit riksdagen att till Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 3 305 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 168) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 219), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till samhällsvetenskaplig forskning uppräknades med 500 000 kr. utöver Kungl. Maj:ts förslag och därför till Statens råd för samhällsforskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 3 805 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 168 och II: 219, såvitt nu var i fråga, till Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 3 305 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 168 och II: 219, såvitt nu var i fråga, till Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 3 805 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **KÄLLSTAD** (fp):

Herr talman! Med hänvisning till tidigare framförd motivering ber jag att få yrka bifall till den vid punkten 70 fogade reservationen nr 12.

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 12) av herr *Axel Andersson m. fl.*; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 71

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 72

Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskning

Kungl. Maj:t hade (punkt E 71, s. 557 och 558) föreslagit riksdagen att till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 21 348 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 168) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 219), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till naturvetenskaplig forskning uppräknades med 4 000 000 kr. utöver Kungl. Maj:ts förslag och därför för budgetåret 1966/67 till Statens naturvetenskapliga forskningsråd anvisa ett reservationsanslag av 25 348 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 168 och II: 219, såvitt

Särskilda forskartjänster

nu var i fråga, till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 21 348 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 168 och II: 219, såvitt nu var i fråga, till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 25 348 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **KÄLLSTAD** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 13.

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 13) av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 73—75

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76**Särskilda forskartjänster**

Kungl. Maj:t hade (punkt E 75, s. 562 och 563) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet förordats ändra personalförteckningen för de särskilda forskartjänsterna, dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven stat för

de särskilda forskartjänsterna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Särskilda forskartjänster för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 580 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 168) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 219), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till särskilda forskartjänster uppräknades med 200 000 kr. utöver Kungl. Maj:ts förslag och därför till Särskilda forskartjänster för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 780 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 168 och II: 219, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för de särskilda forskartjänsterna i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen stat för de särskilda forskartjänsterna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Särskilda forskartjänster för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 580 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 168 och II: 219, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för de särskilda forskartjänsterna i enlighet med vad i statsrådsprotokollet och av reservanterna föreslagits;

b) godkänna i reservationen intagen stat för de särskilda forskartjänsterna,

Yrkespedagogiska institut

att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Särskilda forskartjänster för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 780 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 14 vid punkten 76.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 14) av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 77—115

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 116***Yrkespedagogiska institut**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr EDLUND (h):

Herr talman! Trots den sena timmen vågar jag ta kammarens uppmärksamhet i anspråk ett ögonblick. Under punkt 116 redovisas bl. a. behandlingen av motion nr 211 i denna kammare, som gäller utbildning av flyglärare för allmänflyget.

I utskottsutlåtandet sägs det på s. 70:

»Utskottet har i det föregående redogjort för den kraftiga utökningen av lärarutbildningskapaciteten som Kungl. Maj:ts förslag innebär. Utskottet har, i avvägning mot alla de angelägna behov som föreligger i vad avser utbildning av lärare för yrkesskolan, inte ansett sig böra förorda bifall till motionen.»

Detta ärende måste emellertid hänfö-

ras till ett helt annat område än vad statsutskottet där talar om och vad dess andra avdelning normalt har att behandla. Angelägenhetsgraden kan i detta fall inte jämföras med behovet av lärare för yrkesskolan. Vad det här gäller är nämligen närmast en flygsäkerhetsfråga eller trafiksäkerhetsfråga, vars angelägenhetsgrad i stället borde jämföras med andra liknande säkerhetsfrågor.

När det gäller utbildning av flyglärare för allmänflygets räkning är Sverige tyvärr underutvecklat. Någon centralt ordnad flyglärarytbildning för denna del av flyget finns över huvud taget inte, och standarden bland lärarna inom det 40-tal flygskolor och flygklubbar som bedriver flygutbildning är mycket varierande.

Varje år inträffar ett antal haverier som bland sakkunniga brukar betecknas som onödiga och som med bättre utbildning borde ha kunnat undvikas. Olycksfrekvensen ses med mycken oro av alla ansvariga myndigheter. Bl. a. har skolöverstyrelsen, luftfartsstyrelsen och Kungl. svenska aeroklubben gemensamt överlagt om åtgärder för att förbättra utbildningens standard och därmed minska riskerna. Ett resultat av deras överläggningar blev förslaget att i år försöksvis anordna en kurs för 12 flyglärare, för vilken beräknades en kostnad av 99 000 kronor. Det är anordnandet av denna utbildning som utskottet nu avstyrker med hänvisning till behovet av lärare för yrkesskolan.

I stället för att göra en avvägning mellan dessa olika utbildningsbehov vore det i detta fall befogat att försöka göra en bedömning av de kostnader som nu åsamkas av alla s. k. onödiga haverier. Enbart de materiella förlusterna torde uppgå till flera gånger det belopp som skolöverstyrelsen i detta fall begärt. Därtill kommer vad som är än mer angeläget: man skulle också spara människoliv som nu spills i onödan.

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

Herr talman! Jag ställer icke något yrkande, men jag vädjar till departementschefen att verkligen intressera sig för denna fråga, trots att den ligger vid sidan av departementets vanliga intresse- och kompetensområde.

I detta anförande instämde herrar *Dickson* och *Oskarson* (båda h.).

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 117—122

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 123

Lades till handlingarna.

§ 2

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till markförvärv för övningsfält m. m. för budgetåret 1966/67 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckta motioner angående resultatutjämning vid beskattningen m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 8 av herr *Mattsson m. fl.* och II: 16 av herr *Magnusson* i *Borås m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen måtte

a) antaga i motionerna framlagt förslag till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

b) antaga i motionerna framlagt förslag till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att skyndsamt utredning måtte företagas om möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand borde prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, samt att förslag i detta syfte snarast förelades riksdagen;

2) de likalydande motionerna I: 87 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 124 av herr *Nordgren m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning i syfte att så ändra beskattningsreglerna i fråga om beräkning av inkomst av annan fastighet (hyresfastighet) att avdrag finge göras med visst belopp för avsättningar avsedda för framtida reparationsbehov;

3) de likalydande motionerna I: 279 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 348 av herr *Bohman m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till förändrade avskrivningsregler för bostadsfastigheter, inrättande av skattefria fonder för avsättningar till underhåll av sådana fastigheter samt i samband härmed borttagande av de särskilda taxeringsregler som nu gällde för allmännyttiga bostadsföretag;

4) de likalydande motionerna I: 306 av herrarna *Mattsson* och *Johan Olsson* samt II: 371 av herr *From m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning och förslag till riksdagen angående sådana ändringar i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning att rätten att göra avsättningar till sådana fonder utsträcktes även till andra än aktiebolag, ekonomiska föreningar och sparbanker;

5) de likalydande motionerna I: 524

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

av herrar *Gunnar Pettersson* och *Svenungsson* samt II: 622 av herr *Johansson* i Öckerö m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag angående möjlighet för fiskare att göra avsättning till resultatutjämningskonto;

6) de likalydande motionerna I: 531 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 637 av herr *Larsson* i Umeå m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning dels angående möjligheterna att medge rörelseidkare rätt till skattefri avsättning till förlustutjämningskonto i enlighet med de i motionerna angivna riktlinjerna, dels beträffande olika åtgärder för att eliminera övriga skillnader i fråga om möjligheterna att åstadkomma erforderlig resultatutjämning, som kunde föreligga mellan olika företagskategorier; ävensom

7) de likalydande motionerna I: 535 av herr *Sveningsson* och II: 653 av herr *Thylén m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t senast till 1967 års riksdag framlade förslag om rätt för rörelseidkare respektive jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna upprägnade riktlinjer.

De ovan under 3) upptagna motionerna hade, såvitt de avsåge andra frågor än ändringar i beskattningsreglerna, hänvisats till statsutskottet.

Utskottet hemställde,

A. beträffande ändringar i förordningen om rätt till förlustutjämning

att de likalydande motionerna I: 8 av herr *Mattsson m. fl.* och II: 16 av herr *Magnusson* i Borås m. fl. i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. beträffande progressionsutjämning

att de likalydande motionerna I: 8 av

herr *Mattsson m. fl.* och II: 16 av herr *Magnusson* i Borås m. fl. i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. beträffande utredning av frågan om allmän öppen resultatutjämning

att de likalydande motionerna I: 8 av herr *Mattsson m. fl.* och II: 16 av herr *Magnusson* i Borås m. fl. i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. beträffande frågan om rätt till skattefri avsättning för framtida reparationsbehov

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 87 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 124 av herr *Nordgren m. fl.*, samt

2) de likalydande motionerna I: 279 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 348 av herr *Bohman m. fl.* i denna del,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. beträffande rätt för fiskare att göra skattefri avsättning till resultatutjämningskonto

att de likalydande motionerna I: 524 av herrar *Gunnar Pettersson* och *Svenungsson* samt II: 622 av herr *Johansson* i Öckerö m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. beträffande rätt för rörelseidkare till skattefri avsättning till förlustutjämningskonto m. m.

att de likalydande motionerna I: 531 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 637 av herr *Larsson* i Umeå m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. beträffande rätt att göra avsättning till investeringsfond för konjunkturutjämning

att de likalydande motionerna I: 306 av herrar *Mattsson* och *Johan Olsson* samt II: 371 av herr *From m. fl.* icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

H. beträffande rätt för rörelseidkare och jordbrukare att göra skattefri avsättning till sjölofinansieringsfond

att de likalydande motionerna I: 535 av herr Sveningsson och II: 653 av herr Thylén m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

J. beträffande frågan om beskattning av fastigheter tillhöriga allmännyttiga bostadsföretag

att de likalydande motionerna I: 279 av herr Holmberg m. fl. och II: 348 av herr Bohman m. fl. i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; ävensom

K. beträffande frågan om avdrag för värdeminskning av bostadsbyggnader

att de likalydande motionerna I: 279 av herr Holmberg m. fl. och II: 348 av herr Bohman m. fl. i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

A. beträffande ändringar i förordningen om rätt till förlustutjämning

1) av herrar *Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Ottosson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att utskottet under punkten A. bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 8 av herr Mattsson m. fl. och II: 16 av herr Magnusson i Borås m. fl. i denna del måtte antaga i reservationen framlagt förslag till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

B. beträffande progressionsutjämning

2) av herrar *Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Ottosson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottet under punkten B. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 8 av herr Mattsson m. fl. och II: 16 av herr Magnusson i Borås m. fl. i denna del måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning;

C. beträffande utredning av frågan om allmän öppen resultatutjämning

3) av herrar *Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Ottosson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottet under punkten C. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 8 av herr Mattsson m. fl. och II: 16 av herr Magnusson i Borås m. fl. i denna del måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att skyndsamt utredning företogs rörande möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand borde prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, och att förslag i detta syfte snarast förelades riksdagen;

D. beträffande frågan om rätt till skattefri avsättning för framtida reparationsbehov

4) av herrar *Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Ottosson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottet under punkten D. 1) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 87 av herr Stefanson m. fl. och II: 124 av herr Nordgren m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning i syfte att så ändra beskattningsreglerna i fråga om beskattning av inkomst av annan fastighet (hyresfastighet), att avdrag finge göras med visst belopp för avsättningar avsedda för framtida reparationsbehov;

Resultatutjämnning vid beskattningen m. m.

E. beträffande rätt för fiskare att göra skattefri avsättning till resultatutjämningskonto

5) av herrar *Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Ottosson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att utskottet under punkten E. bort hemställa,

att riksdagen — under förutsättning att utskottets hemställan under punkten C. vunnit riksdagens bifall — måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 524 av herrar *Gunnar Pettersson* och *Svenungsson* samt II: 622 av herr *Johansson* i Öckerö m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om förslag angående möjlighet för fiskare att göra avsättning till resultatutjämningskonto;

F., G. och H. beträffande rätt för näringsidkare till skattefria avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämnning samt till andra självfinansieringsfonder och förlustutjämningskonton m. m.

6) av herrar *Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Ottosson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att utskottet under punkterna F., G. och H. bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 531 av herr *Stefanson* m. fl. och II: 637 av herr *Larsson* i Umeå m. fl., de likalydande motionerna I: 306 av herrar *Mattsson* och *Johan Olsson* samt II: 371 av herr *From* m. fl. ävensom de likalydande motionerna I: 535 av herr *Sveningsson* och II: 653 av herr *Thylén* m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående rätt för näringsidkare till skattefria avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämnning samt till andra självfinansieringsfonder och förlustutjämningskonton;

J. beträffande frågan om beskattning av fastigheter tillhöriga allmännyttiga bostadsföretag

7) av herrar *Gösta Jacobsson, Ottosson* och *Magnusson* i Borås, vilka ansett, att utskottet under punkten J. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 279 av herr *Holmberg* m. fl. och II: 348 av herr *Bohman* m. fl. i denna del måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till riksdagen till sådan ändring av beskattningsreglerna för s. k. allmännyttigt bostadsföretag att detta jämställdes med annan ägare av hyresfastighet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LARSSON** i Umeå (fp):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 18 behandlar en hel rad motioner, som alla syftar till ändringar i skattelagstiftningen i syfte att åstadkomma rättvisare beskattning av företagen samt lättnader för framför allt den mindre företagsamheten att lösa sina kapitalförsörjningsfrågor genom självfinansiering.

Reservationerna 1—6 har av högerns, centerpartiets och folkpartiets representanter i utskottet avgivits gemensamt.

Reservation 1 avser ändring i förordningen om rätt till förlustutjämnning. Reservanterna begär att riksdagen skall ta ett förslag, som framgår av reservationen och som innebär att det för att man skall få rätt att göra förlustavdrag bör räcka med att deklarationsskyldighet förelegat för förluståret eller för något av två närmast föregående beskattningsår. Reservanterna hävdar att motionerna i dessa fall bör tillstyrkas, enär man därigenom undviker vissa orättvisor som följer med nuvarande förordning, såsom den är utformad.

I reservation 2 behandlas frågan om

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

progressionstjämnin^g. Reservanterna föreslår att det i motionerna I:8 och II:16 framförda förslaget till förordning skall antas av riksdagen. Motionerna bygger på 1957 års skatteutrednings förslag om rätt till utjämnin^g av statlig inkomstskatt å merinkomst i vissa fall. Motionärerna föreslår att utredningens förslag genomförs, dock med viss ändring. Utredningsförslaget gick ut på att skillnaden mellan två års inkomster skulle uppgå till minst 12 000 kronor för att rätt till utjämnin^g skulle medges. Motionärerna har föreslagit en sänkning av detta belopp till 10 000 kronor.

I reservation 3 som anknyter till samma motionspar begär reservanterna skyndsamt utredning rörande möjligheterna till en allmän öppen resultatutjämnin^g genom den s. k. kontometoden. Enligt motionärernas och reservanternas uppfattning skulle en sådan öppen resultatutjämnin^g utjämna skillnaden i inkomst mellan olika beskattningsår och framför allt få en sparfrämjande verkan.

I reservation 4 begärs utredning i syfte att ändra reglerna för beskattning av fastigheter. I motionerna I:87 och II:124 påyrkas en lagstiftning som möjliggör avsättning till reparationsfond och att frågan härom skyndsamt utreds. Det är ett rimligt krav att man skall ha möjlighet att göra avsättningar till en sådan fond som kan tas i anspråk när behov av reparation föreligger. För en nyuppförd fastighet blir de första åren i regel helt underhållsfria. Reparationer krävs i regel först efter 7—10 år. Har medel härför då ej avsatts riskerar man i många fall att det nödiga underhållet ej kommer till stånd. Dessutom kan fastigheten säljas efter några år, och den nye ägaren kanske då inte är beredd att lägga ned pengar på underhållsarbeten, vilket blir till nackdel för de boende. Har man däremot en fond att falla tillbaka på, föreligger helt andra förutsättningar

för att nödvändiga reparationer kommer till stånd. En sådan fond får naturligtvis inte disponeras för andra ändamål än det som den är avsedd för. För hus med bostadsrätt och för s. k. allmännyttiga bostadsföretag är sådan fondbildning föreskriven, och det skulle vara förenligt med hyresgästernas intressen att hela bostadsmarknaden får samma möjligheter till fondavsättning.

De nuvarande bestämmelserna att avdrag får ske endast under de år då omkostnaderna uppstår kan inte anses vara förenligt med de fordringar som man bör och kan ställa på ett rimligt fastighetsunderhåll.

Reservation 5 avser också resultatutjämnin^g. Det gäller en grupp näringsutövare som på grund av yrkets vanskligheter har särskilt ojämn inkomst, nämligen fiskarna. För dessa kan vissa år bli relativt hyggliga ur inkomstsynpunkt, och de kan även ha turen att undgå oförutsedda utgifter. Andra år däremot kan de råka ut för maskinhaverier och förlust av redskap, som gör att deras nettoinkomst blir minimal. Det är uppenbart att en utjämningsfond skulle vara till stor nytta för denna yrkesgrupp, och det bör vara en rättvisangelägenhet att ge möjligheter för en fondbildning som kan nyttjas i utjämnings syfte. Reservanterna föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag angående möjlighet för fiskare att göra avsättning till resultatutjämningsfond.

I reservationen 6 begärs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en utredning angående rätt för näringsidkare till skattefria avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämnin^g samt till andra självfinansieringsfonder.

För närvarande är det endast bolag och ekonomiska föreningar jämte sparbanker som har denna rätt. Denna fondbildning har för dessa företag varit till mycket stor nytta när det gällt

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

finansiering av investeringar, och dessutom har den för samhället varit av icke ringa betydelse när det gällt att möta svackor i konjunkturerna.

Det borde inte vara företagsformen som skall vara utslagsgivande. Rättvisesynpunkter och kravet på likabehandling av olika företagsformer talar för att samma rättigheter bör gälla för alla företag. De mindre företagen är beroende av investeringar för att kunna hävda sig i en alltmer hårdnande konkurrens. Finansieringsproblemet är ju också besvärligare för de mindre företagen. Självfinansiering är ofta det enda som dessa företag har att lita till. Det bör vara möjligt att få fram sådana regler att alla företag kan få göra skattefria avsättningar till investeringsfond utan att möjlighet till skatteflykt uppstår. Denna fråga har behandlats av flera riksdagar, men förslaget har ständigt avvisats. Behovet gör sig dock för varje år mer märkbart. Frågan bör därför med det snaraste utredas och förslag framläggas som avlägsnar den för närvarande rådande diskrimineringen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 till och med 6.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Detta bevillningsutskottets betänkande behandlar, som herr Larsson i Umeå sade, ett flertal motioner. Dessa motioner syftar kanske främst till att åstadkomma en skatteutjämning mellan olika år. Anledningen till alla dessa krav är ju framför allt den hårda progressiva beskattningen, som medför att skatten kan bli särskilt hög vid variationer i inkomsterna för olika år.

Reservationen 1 syftar till en förändring av förordningen om rätt till förlustutjämning. Enligt denna förordning krävs, att deklarationsskyldighet skall ha förelegat under förluståret. Vid remissbehandlingen av 1957 års skatteutrednings förslag ansåg ett flertal re-

missinstanser, att denna bestämmelse var alltför rigorös och ägnad att medföra vissa orättvisor. Vi föreslår nu att denna bestämmelse ändras så, att deklarationsskyldighet skall ha förelegat något av de närmast två föregående åren. Vad beträffar familjeföretagen förekommer den diskrimineringen, att förlustavdrag får utnyttjas endast om ägandeförhållandena är i stort sett desamma som vid förlusttillfället. Om t. ex. en änka efter eller barn till en avliden hälftendelägare i ett sådant företag inte har möjlighet att behålla aktierna utan överlåter dem till den andre delägaren, så går bolaget därmed förlustigt rätten till förlustavdrag. Vi kan inte finna annat än att detta är utomordentligt otillfredsställande och att man nu bör försöka rätta till detta förhållande. Vi föreslår därför att det företas en ändring på denna punkt.

Vad beträffar reservationerna 2 och 3 kan jag nöja mig med att helt instämma i vad herr Larsson i Umeå yttrat.

Reservationen 4 avser att åstadkomma rätt till avsättning till reparationsfonder vid beskattning av hyresfastighet. Vad beträffar denna reservation vill jag bara framhålla, att hyrorna inflyter jämnt varje år, och de blir inte sällan föremål för en hård progressiv beskattning. Hyrorna utgör emellertid delvis en ersättning för nödvändiga reparationer på fastigheten. När dessa reparationer skall utföras sker detta i allmänhet på en gång med vissa års mellanrum. De pengar som tidigare har influtit har i stor utsträckning då redan blivit bortbeskattade; de finns inte tillgängliga för dessa reparationer. Det vore därför rimligt om man hade möjligheter att fondera dessa pengar.

Beträffande reservation nr 5 kan jag också nöja mig med att instämma i vad herr Larsson i Umeå redan yttrat.

När det gäller reservation 6 vill jag utöver vad herr Larsson sade tillägga ytterligare något beträffande motivet för

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

reservationen. Avsikten med den är framför allt att försöka åstadkomma möjligheter för näringsidkarna, speciellt de mindre näringsidkarna, att göra avsättningar för att därigenom erhålla större resurser till självfinansiering. Detta gäller investeringsfonderna. Vi tycker att det vore rimligt att även små företag och företag som drivs av fysiska personer får denna möjlighet. Men vi kräver också i en motion att det skall finnas möjligheter att lägga upp självfinansieringsfonder, varvid vederbörande skulle ha rätt att göra avsättningar med 10 procent av årsvinsten upp till ett belopp av 5 000 kronor per år. Dessa fonder skulle sedan maximeras till 50 000 kronor under en tioårsperiod.

Det finns ett alldeles särskilt intresse för en sådan möjlighet hos de företagare som driver serviceföretag. De har i allmänhet inte några varulager, och de har sällan möjligheter att konsolidera sig, och därför föreligger det ett speciellt behov där.

I reservation nr 7 kräver vi en utredning. De så kallade allmännyttiga bostadsföretagen är nu i beskattningshänseende favoriserade i förhållande till hyresfastigheter, då dessa företag ju endast har att deklarerat för en inkomst motsvarande 3 procent av fastighetens taxeringsvärde eller efter schablonmetoden. Vi föreslår att det skall tillsättas en utredning som försöker att utarbeta ett förslag som skapar likställighet på detta område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till samtliga de vid utskottets betänkande fogade reservationerna.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Med hänvisning till de motiveringar som har anförts av de två föregående talarna — herr Larsson i Umeå och herr Magnusson i Borås — ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 t. o. m. 6 i detta utskotts-betänkande.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! För någon tid sedan fattade jag mig så kort att jag fick bära klander för det. Eftersom kam-maren tydligen nu anser sig ha *gott om tid*, skall jag ta mig tid att närmare redogöra för utskottets förslag.

I detta betänkande återkommer en rad gamla bekanta yrkanden, som det tidigare har sagts. De återkommer varje år, och samtliga innebär skattesänkingskrav som går ut på att man inte skall använda beskattningsåret som en enhet, vilket ju är en princip i vår skattelagstiftning. I stället vill man nå en progressionsutjämning genom att få rätt att slå ihop flera års inkomster till en enhet. Om jag först tar reservationen om allmän och öppen resultatutjämning, så kan jag konstatera att man inte nöjer sig med den förlustutjämning som vi har medgivit rätt till, utan man återkommer med det tidigare under många år framförda yrkandet om en resultatutjämning. Utskottet har medgivit att det kan finnas skäl för något sådant, men man kan inte genomföra detta förslag utan att samtidigt ta hänsyn till de liberala reglerna om varulagervärdering, inventarieavskrivning och övriga möjligheter till att skattemässigt konsolidera företaget och att göra förtäckta resultatutjämnin-gar i form av öppna och dolda fonde-ringar.

Företagarna har alltså alltid möjligheter att använda någon form för dold resultatutjämning. Det bör enligt utskottets mening vara företagsskatteutredningens sak att pröva den här frågan i samband med företagsbeskattningen i dess helhet.

Vad gäller investeringsfonder för konjunkturutjämning så har riksdagen tidigare avslagit sådana yrkanden. Orsaken till detta har varit att man ansett att fysiska personer har progressiv skatt som inte kan inpassas i nu gällande förordning om investeringsfonder. Skall den rätten införas i vår lagstiftning

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

så kräves komplicerade regler om bl. a. gottgörelse för överinsättning, tidsbegränsning av fonderna och om beskattning av medel som återföres. Det kan aldrig komma i fråga att man skall tillåta att investeringsfonderna användes för en progressionsutjämning. De har ju helt andra syften, nämligen konjunkturutjämnande. Samma sak gäller självfinansieringsfonderna.

Vad beträffar förlustutjämnigen, som också återkommer varje år, så är det knutet till att man måste ha en förvärvsverksamhet. 1957 års skatteutredning ansåg att det inte kan vara riktigt att en skattskyldig, som inte har någon egentlig förvärvsverksamhet men som ändå kanske har en obetydlig inkomst av något slag, skall få begagna sig av utnyttjade allmänna avdrag. Enligt utredningens mening var det i huvudsak endast hänsynen till dem, som drev verklig förvärvsverksamhet eller hade en mer bestående inkomstkälla av något slag, som motiverade rätt till förlustavdrag eller förlustutjämning. Någon villkorslös rätt till förlustavdrag borde därför inte medges, ansåg utredningen. Därför infördes den begränsningsregeln att deklarationsskyldighet skall ha förelegat för det år förlusten uppkommit. Det måste väl ändå vara ett minimumkrav att vederbörande har avlämnat en deklaration. Det bör det vara även för den skattskyldige. Han bör väl ha intresse själv av att se över sina räkenskaper och granska dem så han kan bedöma årets ekonomiska resultat. Det är ju den skattskyldige som skall prestera bevisföringen, och det kan ligga sex år mellan det år yrkandet ställes och förluståret.

Utskottet medger att begränsningsregeln kan leda till otillfredsställande resultat ur rättvisesynpunkt. Detta inträffar ju med alla generella regler, men i praktiken torde det emellertid mera sällan förekomma att en skattskyldig som utövar verklig förvärvsverksamhet går förlustig rätten till avdrag. Det är

väl närmast dessa regler som reservanterna och motionärerna siktar på.

Så några ord om fåmansbolagen. För dessa kräves att ägaren i bolaget eller föreningen skall vara densamma vid förlusttillfället som då förlusten skall utnyttjas. Hade man inte denna bestämmelse, framhöll skatteutredningen, skulle det kunna befaras att likvidations- eller konkursmässiga företag började gå i handeln som någon form av avskrivningsobjekt. Man skulle med andra ord kunna börja jobba med »förlust» — köpa förlust = rätt till avdrag — i stället för att lägga ned företagen. Det är nämligen så att förlusten ur skattesynpunkt utgör en tillgång som minst uppgår till hälften av förlusten.

Visst kan motionärernas yrkande te sig rimligt, men vill man ha betryggande garantier mot missbruk så kan inte ett sådant medgivande göras i förordningen. Man vill ha så enkla bestämmelser som möjligt och inte krångla till dem och därmed skapa administrativa svårigheter som inte står i någon rimlig proportion till gagnet och det missbruk som därmed riskeras.

När det gäller progressionsutjämnigen är det sant att skatteutredningen föreslog en sådan förordning om rätt till utjämning av statlig inkomstskatt i vissa fall, men det förslaget utsattes för en nära nog förintande kritik av flera remissinstanser, invändningar av allvarlig, principiell natur. Nu vill man sätta gränsen vid 10 000 kronor. Om den skattskyldiges till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst överstiger eller understiger detta belopp under närmast föregående beskattningsår, jämförelseåret, vill motionärerna att viss utjämning skall kunna ske.

I remisssvaren på utredningens förslag påvisades vilka konsekvenser detta skulle kunna få. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med det, men jag vill ändå understryka alla de exempel som angavs, där många kan få en inkomstökning som överstiger 10 000 kro-

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

nor men då skulle de samtidigt med denna inkomstförstärkning också få en skattelättnad som inte komme andra till godo. Varje löneökning skulle med andra ord kompletteras med skattelättnad om man komme över denna gräns. En lagstiftning enligt reservanternas skulle inte gagna de breda lagren av skattebetalare. Nej, men även om det är fråga om en mindre grupp med orättvisor bör orättvisorna bort, menar man, och det är väl riktigt. Nu har vi emellertid höjt gränsen där progressionen sätter in i beskattningen, och genom detta och möjligheterna till skatt efter lagstiftningen om ackumulerad inkomst, avdrag för kommunalskatt enligt schablonmetoden, skogskonton och förlustutjämning finns redan möjligheter till utjämning.

Vad beträffar yrkandet om skattefri avsättning till reparationsfonder har utskottet uttalat en positiv inställning till detta, men eftersom bostadspolitiska kommittén snart kommer med förslag som troligen löser det problemet anser utskottet att det inte finns anledning ta upp den frågan i dag. Även kontrolltekniska svårigheter motiverar detta.

Fiskarna har precis samma möjligheter, om vi skall tala något om dem också, som andra företagare att avskryva sina fartyg och redskap under en femårsperiod. Det är en mycket kraftig, dold resultatutjämning som därmed medges och möjliggöres. Nu blir det gynnsammare regler. Jag vet inte hur stor verkan det får för fiskarna, men jag tillåter mig ändå erinra om proposition nr 88. Om den antas kommer fiskarna att få göra nedskrivningar för fartyg över 20 ton med 30 procent på tecknade kontrakt. Fartyg får därmed vid taxeringen avskryvas snabbare än andra maskiner och inventarier. Det är alltså ingen ogynnsam behandling.

Herr talman! I den sista reservationen av högerrepresentanterna vill man ha en skrivelse till Kungl. Maj:t om att de allmännyttiga bostadsföretagen skall

jämställas med annan ägare av hyresfastighet. De får nu som intäkt uppta 3 procent av fastighetens taxeringsvärde. Avdrag medges endast för ränta på lånat kapital samt för tomträttsavgäld och liknande avgäld. Det yrkas även att värdeminskningsskattavdraget i fråga om bostadsbyggnader kan få avskrivas på 60 år.

Dessa regler infördes för att åstadkomma något som man länge eftersträvat, nämligen en förenkling av beskattningen. Tidigare förorsakades betydande svårigheter beträffande deklarations- och uppgiftsförfarande. Det var också svårigheter att beräkna bruttointäkter och kontrollera avdrag för omkostnaderna. Schablonreglerna har visat sig utgöra en avsevärd förenkling av beskattningen, och nog får man ändå medge att det finns en skillnad mellan de allmännyttiga bostadsföretagen som drivs utan vinstsyften och de privata som drivs just för detta. Det blir lättare för de förstnämnda att hitta en schablon som ungefär överensstämmer med de verkliga utgifterna och intäkterna än för de vinstdrivande företagen.

Det bör kanske också erinras om att riksdagen redan dragit konsekvenserna av detta genom att medge fri hyressättning för de allmännyttiga bostadsföretagen även på de orter där man inte har slopat hyresregleringen ännu.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Endast en kort kommentar till vad herr Brandt anförde beträffande fiskarnas avskrivningsmöjligheter! Vad reservanternas begäret är att dessa skall få göra avsättning till ett resultatutjämningskonto. Det hjälper inte dem som driver den näringen att de får skriva av sina båtar och redskap efter kanske något förmånligare linjer än för närvarande. Frågan är närmast den att de vissa år kan få hyggliga fångs-

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

ter och hyggliga inkomster men andra år dels går miste om fångsterna, dels får sina båtar och redskap skadade, vilket medför att deras inkomst blir mycket obetydlig om ens någon. Den frågan löser man inte enbart genom att ge dem rätt att avskriva båtar och redskap. De måste få göra en resultatutjämning mellan sådana år då deras inkomst är hög och sådana år då deras inkomst ligger närmare noll på grund av bl. a. skiftande utgifter för deras näringsfång. En sådan resultatutjämning uppnås bäst genom att de får lägga upp ett särskilt konto, där de kan spara från de goda åren till de dåliga.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Elofsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering me-

delst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 99 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Elofsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 100 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) av herr Elofsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten D 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten D 1) i utskottets betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Elofsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 98 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten D 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten E

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Öckerö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-
5** — *Andra kammarens protokoll 1966.*

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten E) i utskottets betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Elofsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Öckerö begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 100 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna F—H

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna F)—H) i utskottets betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herr Elofsson m. fl.

Maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun samt vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering meddelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 99 nej.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkten J

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till reservationen 7) av herr Gösta Jacobsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten K

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4

Maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun samt vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 19, i anledning av väckta motioner angående maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun och om vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 202 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* samt II: 376 av herrar *Nordgren* och *Andersson* i Örebro, vari hemställdes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om

sådan ändrad avfattning av 1952 års förordning med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall, att den 80-procentiga reduktionsregeln vid inkomst- och förmögenhetstaxeringen bleve effektiv; samt

2) de likalydande motionerna I: 509 av herr *Enarsson m. fl.* samt II: 649 av herrar *Ringaby* och *Petersson*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta

a) fastställa skattepliktsgränsen för förmögenhetsskatten till 125 000 kronor och antaga de ändrade skatteskalor, som föreslagits av allmänna skatteberedningen, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig lagtext,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till riksdagen om sådan ändring i gällande bestämmelser i ämnet, att produktiva förmögenhetstillgångar, som användes i den skattskyldiges förvärvsverksamhet, i rörelse eller i jordbruk och skogsbruk, skulle i viss omfattning befrias från förmögenhetsskatt respektive upptagas bland tillgångarna till reducerat värde.

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 202 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* samt II: 376 av herrar *Nordgren* och *Andersson* i Örebro angående maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 509 av herr *Enarsson m. fl.* samt II: 649 av herrar *Ringaby* och *Petersson* om vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

Beträffande förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall

1) av herrar *Gösta Jacobsson*, *Enarsson* och *Magnusson* i Borås, vilka ansett, att utskottet under punkten 1) bort hemställa,

Maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun samt vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen

att riksdagen, med bifall till de lika-lydande motionerna I: 202 av herr Gösta Jacobsson m. fl. samt II: 376 av herrar Nordgren och Andersson i Örebro, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om sådan ändrad avfattning av 1952 års förordning med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall, att den 80-procentiga reduktionsregeln vid inkomst- och förmögenhetstaxeringen blev effektiv;

2) av herrar *Elofsson, Lundström, Erik Filip Petersson, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Larsson* i Umeå, utan angivet yrkande;

Beträffande förordningen om statlig förmögenhetsskatt

3) av herrar *Gösta Jacobsson, Enarsson* och *Magnusson* i Borås, vilka ansett att utskottet under punkten 2) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de lika-lydande motionerna I: 509 av herr Enarsson m. fl. samt II: 649 av herrar Ringaby och Petersson måtte

a) antaga i reservationen framlagt förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § och 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 om statlig förmögenhetsskatt (nr 577);

b) hemställa om förslag till riksdagen om sådan ändring i gällande bestämmelser i ämnet, att produktiva förmögenhetstillgångar, som användes i den skattskyldiges förvärvsverksamhet, i rörelse eller i jordbruk och skogsbruk, skulle i viss omfattning befrias från förmögenhetsskatt respektive upptagas bland tillgångarna till reducerat värde;

4) av herrar *Elofsson, Lundström, Erik Filip Petersson, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Larsson* i Umeå, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Förevarande betänkande behandlar bl. a. 80-procentsregelns effektivitet. Principen i förordningen av den 6 juni 1952 med bestämmelser om begränsning av skatt är att ingen skall betala mer än 80 procent av sin inkomst i skatt. Denna begränsning har emellertid inte alltid blivit effektiv, bl. a. på grund av att avkortningen inte får innebära att förmögenhetsskatten nedbringas med mer än 50 procent. Så blir dock förhållandet när avkastningen är låg, vilket lätt inträffar om förmögenheten består av t. ex. jordbruksfastigheter eller familjeföretag med höga fasta värden i produktionen.

Meningen kan näppeligen ha varit att bestämmelsen skulle få sådana verkningar, och därför har vi i våra motioner, vilkas syften har fullföljts i reservationen till bevillningsutskottets betänkande, föreslagit att bestämmelsen ändras och att en utredning tillsättes med uppgift att försöka rätta till dessa förhållanden.

Bevillningsutskottets betänkande behandlar även frågan om förmögenhetsbeskattningen, vilken är mycket kännbar eftersom den utgår ovanpå den vanliga progressiva inkomstkatten. Förmögenhetsskatten är även den progressiv. Skattepliktsgränsen föreslogs av skatteberedningen till 125 000 kronor, detta med hänsyn till den fortgående inflationen som medför att progressiviteten förstärkes.

1965 års allmänna fastighetstaxering innebar en kraftig höjning av förmögenheterna, men avkastningen ökar inte därför att fastigheterna blir upptaxerade. Vi anser att även det är en felaktighet som bör rättas till, och därför har vi föreslagit att en utredning borde tillsättas med syfte att åstadkomma skatteändringar. Vi föreslår även att den utredningen skall ta upp problemet med de delar av förmögenheten som ligger direkt nedlagda i produktionen. Man

Maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun samt vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen

kan inte säga att det är rimligt att produktionsmedel som är direkt insatta i förvärvsverksamheten beskattas på detta sätt, och vi anser därför att även den frågan bör bli föremål för utredning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! 80-procentsregeln innebär att en skattskyldig kan få skatten avkortad, och om han redan har betalt skatten erhålla restitution om skatten överstiger 80 %. Beräkningen går så till att om den statliga inkomstskatten och förmögenhetsskatten plus kommunalskatterna överstiger 80 procent av den till statlig inkomstskatt taxerade inkomstskatten ökad med avdraget för allmänna skatter — från den statliga inomstskatten får som bekant avdrag göras för kommunalskatterna, och det måste läggas till för att kunna göra jämförelsen — så får vederbörande avkortning, eller restitution, om det erlagda beloppet uppgår till mer än 80 procent av inkomsten.

Men hur hög skatten än blir, hur högt man än kommer över 80 procent, får man aldrig en avkortning eller restitution som inkräktar på de kommunala skatterna. Man måste alltid erlägga förmögenhetsskatt på halva förmögenheten, oavsett om man kommer över 80 procent.

Nu vill motionärerna, som många gånger tidigare, att man skall ändra på denna regel. Man menar att den ger för hög skatt. Det kan kanske bli över 100 procent i vissa fall, om förmögenheten är stor och inkomsten på förmögenheten är låg. Är inkomsten av kapitalet låg kan visserligen skatten överstiga 80 procent, och man kanske tycker att det är hårt. Även utskottet medger att det är hårt. Även utskottet medger att det kan vara skäl att se på detta. Vi är fullt medvetna om att sådana fall inträffar, men det är extrema fall. I de allra flesta fall är det ju fråga om för-

mögenheter som ligger i fasta värden och som enligt vad alla vet har stigit ganska kraftigt under de senare åren. Vad man alltså förlorat i en högre beskattning har man tagit igen, kanske många gånger om, i form av en ökad förmögenhet som inte behövt beskattas till fulla värdet.

Förmögenhetsskatten infördes 1910 vill jag minnas. Förmögenhetsinkomst i allmänhet, sades det, skulle beskattas en tredjedel hårdare än annan inkomst för att man skulle åvågabringa en jämförelse mellan skattekraft som grundades på förmögenhet och skattekraft som grundades på annan inkomst. Man ansåg att förmögenhetsskatten skulle träffa även förmögenhet som inte lämnade någon avkastning. Det är den synpunkten som har varit förhärskande allt sedan dess: att förmögenheten som sådan anses ge viss skattekraft oberoende av inkomsten.

Skulle nu motionerna bifallas, finge det till resultat att grunderna för förmögenhetsbeskattningen rubbades. Det lär väl heller inte kunna bestridas att om skatterestitutionen skulle bli effektiv skulle den också inkräkta på kommunalskatten, och det tror jag inte någon nu vill ta ansvaret för. Jag har faktiskt inte funnit någon som har kunnat ange hur man skall ändra reglerna för att kunna undvika den saken.

Det skattefria bottenbeloppet, som vi i fjol höjde från 80 000 till 100 000 kronor, vill man nu höja ytterligare till 125 000 kronor, och man vill också justera skatteskalorna. Utskottet säger att det kanske även på den punkten kan vara motiverat med en ändring. Men en ändring av förmögenhetsskatten tillhör ändå inte de angelägnaste skattereformerna. Det skulle också kosta 80 miljoner kronor för statskassan om man nu skulle bifalla motionerna.

Utskottet är heller inte berett att tillmötesgå kravet om en sådan ändring av bestämmelserna i förmögenhetsskat-

Maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun samt vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen

teförordningen att produktiva förmögenhetstillgångar helt eller delvis befrias från förmögenhetsskatt.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! I motionerna och reservationerna föreslås bl. a. att skatteberedningens förslag när det gäller skalorna för förmögenhetsskatten skall genomföras separat, under det att beredningens övriga förslag ju inte blir genomförda. En blank reservation har avgivits av folkparti- och centerpartiledamöterna i utskottet, och jag vill motivera denna med att säga, att jag anser att en revision av förmögenhetsbeskattningen bör ingå i en allmän skattereform men att jag inte kan anse att den har en sådan prioritet, att den bör gå före alla andra förslag som skatteberedningen lade fram och som jag för min del anser vara viktigare. Det framgår också av utskottets skrivning att man — och därvidlag kan man anknyta till de direktiv som finansministern gav skatteberedningen på sin tid — menar att en revision av förmögenhetsskatten bör ingå i en allmän skattereform.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 140 ja och 37 nej, varjämte 32 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets betänkande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

Alkohollagstiftningen —Användande av riksbankens vinst för år 1965

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 146 ja och 32 nej, varjämte 31 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckt motion om översyn av bestämmelserna angående avdragsrätt vid taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Alkohollagstiftningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner rörande alkohollagstiftningen.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Sedan detta ärende lämnade bevillningsutskottet har vissa tvivel av juridisk och konstitutionell art uppkommit, och jag skulle därför vilja hemställa att ärendet måtte återremitteras till bevillningsutskottet.

Denna hemställan bifölls.

§ 7

Användande av riksbankens vinst för år 1965

Föredrogs bankoutskottets memorial nr 14, angående användande av riksbankens vinst för år 1965.

Utskottet hade i fråga om bankovinsten för år 1965 inhämtat yttrande från

fullmäktige i riksbanken. I skrivelse den 10 februari 1966 hade fullmäktige hemställt, att utskottet ville föreslå riksdagen besluta att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 100 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1965/66;

b) ett belopp av 108 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 710 843 kronor 34 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Mot fullmäktiges beslut att föreslå denna disposition av bankovinsten hade reservation avgivits av herrar *Kollberg* och *Holmberg*, vilka ansett att ett belopp av 150 miljoner kronor borde inlevereras till statsverket.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 100 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1965/66;

b) ett belopp av 108 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 710 843 kronor 34 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Reservation hade avgivits av herrar *Hilding*, *Ottosson*, *Regnéll*, *Berglund*, *Börjesson* i Glömminge och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 150 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1965/66;

b) ett belopp av 58 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 710 843 kronor 34 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Användande av riksbankens vinst för år 1965

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Bankoutskottets memorial nr 14 behandlar dispositionen av riksbanksvinsten för verksamhetsåret 1965. Den redovisade vinsten från riksbanken uppgår till drygt 208 miljoner kronor. Utskottsmajoritetens och reservanternas förslag skiljer sig däri att reservanternas hemställer att 150 miljoner kronor tillföres statsverket medan utskottsmajoriteten föreslår att 100 miljoner kronor tillföres statsverket. Reservanternas förslag om 150 miljoner kronor för detta ändamål står i överensstämmelse med yrkandet i en folkpartimotion i samband med att statförslaget gjordes upp.

Kursdifferenskontot tillföres enligt majoritetsförslaget 108 miljoner kronor mot 58 miljoner kronor enligt reservationen. Skillnaden ligger alltså däri att utskottsmajoriteten vill tillföra detta konto 50 miljoner kronor mera. Enligt reservanternas förslag skulle det ändock uppgå till 310 miljoner kronor, vilket måste sägas vara ett fullt betryggande belopp med hänsyn till att avskrivning på obligationer i tillfredsställande omfattning gjorts före bokslut.

För år 1966 beräknar riksbanken att 150 miljoner kronor skall kunna inlevereras till statsverket. Man kan knappast anta att riksbanksvinsten skall bli så mycket större under det verksamhetsår vi nu befinner oss i än föregående år. Riksbanken har väl helt enkelt bedömt 150 miljoner kronor som ett skäligt belopp. Att den i år inte vill vara med om mer än 100 miljoner kronor kan delvis bero på att banken varit låst vid sina tidigare förslag.

Jag vill påminna om att riksbanken år 1961 hade samlat så stora belopp genom avsättningar till kursdifferenskontot att den då föreslog att 500 miljoner kronor skulle avskrivas på bankens fordran hos svenska staten och 250 mil-

joner kronor avsättas i en bankens jubileumsfond.

Det finns ingen anledning till att riksbankens överskott, utöver vad som kan anses vara skäliga och betryggande avsättningar, inte inlevereras till statsverket. Att riksbanken skulle samla kapital i en omfattning som ej erfordras kan inte vara riktigt. Då banken år 1961 plötsligt ansåg sig böra avskryva kursdifferenskontot med 750 miljoner kronor på en gång frågade man sig om den skall drivas som en sparbössa, vilken vid de tidpunkter banken finner lämpliga skulle tömmas. Det rätta måste vara att överskott som inte behövs för riksbankens rörelse inlevereras till statsverket i vanlig ordning.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till bankoutskottets memorial.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! I anslutning till vad bankofullmäktiges majoritet föreslagit ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets memorial nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Hilding m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter

Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 96 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner angående förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

Bankoutskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 313 i första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* och nr 381 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt parlamentarisk utredning rörande tilläggs-pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar, AP-fondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning m. m. i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna nr 217 i första kammaren av herr *Ottosson m. fl.* och nr 282 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts igångsätta utredning i syfte att — sedan AP-fonderna nått en med hänsyn till kravet på likviditet

och risken för konjunkturförsämring fullt betryggande storlek och erfarenhet vunnits rörande storleken av arbetsgivarnas frivilliga avsättningar till egna pensionsfonder — begränsa de årliga pensionsavgifterna till AP-fonderna till vad som erfordrades för täckande av fondernas löpande pensionsbetalningar under året;

3) de likalydande motionerna nr 43 i första kammaren av herrar *Ottosson* och *Lundberg* samt nr 77 i andra kammaren av herr *Thylén m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa dels om förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att arbetsgivare erhöle möjlighet att för återlån få utnyttja de ATP-avgifter som inbetalats under loppet av de fem senast förflutna åren och att återlån skulle få ske upp till 75 % av inbetalda avgifter, dels om en utredning rörande utsträckande av amorteringstidens längd för återlån till 20 år;

4) de likalydande motionerna nr 550 i första kammaren av herrar *Johan Olsson* och *Harry Carlsson* samt nr 663 i andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att återlänerätt finge ackumuleras under fem år, att amorteringstiden utsträcktes till 20 år och att möjlighet för återlån finge utnyttjas upp till 75 % av inbetalda avgifter.

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 313 och II: 381 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 217 och II: 282 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att följande motioner, nämligen

1) I: 43 och II: 77,

2) I: 550 och II: 663,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

Reservationer hade avgivits

vid utskottets hemställan under A.

1) av herrar *Hilding, Nils Theodor Larsson, Ottosson, Regnéll, Berglund, Börjesson* i *Glömminge* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 313 och II: 381 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt parlamentarisk utredning rörande tilläggspensionssystemets samhällsekonomiska verkningar, allmänna pensionsfondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning m.m. i enlighet med vad reservanterna anfört;

vid utskottets hemställan under B.

2) av herrar *Ottosson* och *Regnéll*, vilka ansett, att utskottet under B. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 217 och II: 282 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad reservanterna anfört igångsätta utredning i syfte att — sedan allmänna pensionsfonden nått en med hänsyn till kravet på likviditet och risken för konjunkturförsämring fullt betryggande storlek och erfarenhet vunnits rörande storleken av arbetsgivarnas frivilliga avsättningar till egna pensionsfonder — begränsa de årliga pensionsavgifterna till allmänna pensionsfonden till vad som erfordrades för täckande av fondens löpande pensionsbetalningar under året;

vid utskottets hemställan under C.

3) av herrar *Hilding, Nils Theodor Larsson, Ottosson, Regnéll, Berglund, Börjesson* i *Glömminge* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottet under C. bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 43 och II: 77 samt I: 550 och II: 663 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning att återlåne-

rätt finge ackumuleras under fem år, att återlån finge ske upp till 75 procent av inbetalda avgifter och att amorteringstiden för återlån utsträcktes till 20 år.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! I bankoutskottets utlåtande nr 15 behandlas bl. a. motionerna I: 313 och II: 381, i vilka yrkats en skyndsamt parlamentarisk utredning rörande tilläggspensionssystemets samhällsekonomiska verkningar, AP-fondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning.

I motionsparet I: 550 och II: 663 har man tagit upp frågan om rätten till återlån från allmänna pensionsfonden, och man har begärt en sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att återlånerätt får ackumuleras under fem år, att amorteringstiden utsträcks till 20 år och att möjlighet till återlån får utnyttjas till 75 procent av inbetalda avgifter.

De önskemål som här redovisats gäller den tredje fonden, som är baserad på avgifter från mindre företag, varmed förstås sådana med upp till 20 anställda. Sådana företag förekommer förnämligast inom hantverk, medelstor industri och servicenäringar.

Med den ställning som allmänna pensionsfonden numera har på kapitalmarknaden är det helt naturligt att frågan om fondförvaltningens framtida utformning måste få stor betydelse för näringslivets utveckling.

Återlånerätten för den företagskategori som här avses har hittills utnyttjats endast i ringa omfattning. Dessa företag befinner sig i ett ogynnsamt läge på kreditmarknaden, varför liberalare regler för återlån vore önskvärt.

Hurudan är då deras ställning i kreditavseende? Först skulle jag vilja nämna att antalet sådana mindre företag uppgår till i runt tal 100 000 och att de

Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

ger sysselsättning åt uppskattningsvis en halv miljon personer. Vår kunskap om deras förhållanden i övrigt är relativt bristfällig och otillfredsställande. Det kan ju vara mödosamt att samla in och bearbeta primärmaterial från en så talrik och heterogen grupp av företag. Arbetet underlättas ej av att många företag av redovisningstekniska skäl har svårt att presentera de basuppgifter som behövs för en allsidig kartläggning. På önskelistan står alltså att statistiska centralbyråns kreditmarknadsstatistik byggs ut längs de informationskanaler som står till buds.

Om de nuvarande finansieringsmöjligheterna för dessa företag kan man läsa i en artikel av direktör Werner Helte i Svensk Sparbankstidskrift nr 1 i år. Under rubriken »Handlån från vänner» heter det:

»Utmärkande för finansieringen inom många mindre företag är att de vid sidan av krediter hos bankerna i relativt stor utsträckning litar till 'icke-institutionella krediter' av typen leverantörskrediter, lån från vänner eller andra företag och självfinansiering. Nytabletingen av småföretag är ju fortfarande förhållandevis stor, och det är därför naturligt, att många av de mindre företagen till en början tillämpar privatekonomiska finansieringsformer, dvs. i första hand eget sparande och 'handlån' från vänner. Utmärkande är också, att många småföretagare ogärna vill överge sin sunda sparsamhetsfilosofi i utbyte mot en 'osund' men kanske företagekonomiskt sett ändamålsenlig främmande upplåning. Till bilden hör också att många mindre företag av icke-expansiv typ normalt kan reda sig med de medel, som kan anskaffas genom självfinansiering.»

Vad som är av nöden redovisas även längre fram i samma artikel där det heter: »Något så när långfristiga kreditengagemang ger därför en jämnare betalningsrytm och produktivare arbets-situation.»

Företagaren skall inte jämt behöva snegla på almanackan för att se när skuldförbindelserna förfaller. Då hinner han inte ägna tillräcklig tid åt att göra de i rörelsen investerade medlen lönsamma.

Nu framhåller utskottets majoritet, att den begärda utredningen om finansiella långtidsperspektiv inom samhälls-ekonomien redan tillsatts och verkställs av överdirektören för konjunkturinstitutet. Men denna utredning anser vi reservervanter vara en ren expertutredning som torde komma att redovisa dels vissa empiriska undersökningsresultat, dels vissa teoretiska överväganden. Vi anser det erforderligt med en parlamentarisk utredning för en vidare diskussion av frågan om fondbildningen och förvaltningen med sikte på en reform av nuvarande system, en utredning som ger insyn för och medverkan från skilda meningsriktningar. Vi finner det alltså angeläget att en sådan utredning kommer till stånd. Det material som den nu pågående undersökningen framtvingar blir givetvis av betydande värde för en parlamentarisk utredning.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen 1, som är fogad till utskottets hemställan under A.

Vad beträffar återlånerätten skulle givetvis en femårig ackumulering av inbetalda avgifter göra det möjligt även för mycket små företag att kunna låna ur fonden.

Låt oss ta ett exempel, som jag väl känner till, från min hemstad. Vi har där ett expanderande företag med fjorton anställda som nu till arbetsplats har en utdömd verkstadslokal, vilken är så dålig att de anställda vägrar att fortsätta att arbeta i den. Företaget växer och kan under nuvarande förhållanden på grund av kapitalbrist ej ta emot alla order. Detta företag inbetalar årligen i runda tal 25 000 kronor i pensionsavgifter. Dess omedelbara behov för nybyggnad och rörelsekapital är cirka 150 000 kronor. En ackumulerad åter-

Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

lånerätt på fem år skulle ge företaget en stor del av detta kapital, om 75-procentsregeln kunde bli en verklighet. Med en tjuugoårig amorteringstid och med en årlig amortering av 4 500 kronor jämte ränta och en ytterligare återlånerätt efter fem år skulle denna företagare erhålla en sådan kapitalförsörjning, att han inte endast skulle kunna fortsätta sin verksamhet utan även betydligt utöka den.

Mot bakgrunden av vad som i detta avseende anförs i vår reservation nr 3, som är fogad till utskottets hemställan under punkt C yrkar jag bifall till denna reservation.

Herr THYLÉN (h):

Herr talman! Det är med beklagande man måste konstatera att bankoutskottet inte har haft förståelse för de kapitalförsörjnings- och kreditproblem som framför allt den mindre företagssamheten har och att utskottet därför avstyrkt motionen om förbättringar för företagarna när det gäller återlånen från AP-fonderna. De av oss som antingen är företagare eller kommer i närmare kontakt med de mindre företagen vet vilka bekymmer denna grupp har att dras med i en tid av minskade möjligheter till självfinansiering. Kreditfrågorna får ökad aktualitet av den strukturreformering som nu pågår och som kanske i stor utsträckning drabbar just gruppen detaljhandeln. Denna grupp befinner sig redan tidigare i ett ogynnsamt läge på kreditmarknaden.

Den så kallade strukturreformeringen kan åtminstone teoretiskt innebära att de sämre företagen slås ut — det är den vackra tanke som föresvävar vissa ledamöter av denna kammare. Men i realiteten är det inte alltid den dåliga företagaren som drabbas. Även en mycket skicklig och driftig man som har alla tekniska förutsättningar att sköta sitt företag på ett utmärkt sätt till förmån också för kunderna kan

riskera sitt företag därför att han i nuvarande kreditläge kan ha svårt att skaffa pengar till de rationaliseringsåtgärder, som kan vara en förutsättning för företagets bestående och som kan kräva en betydande ekonomisk punktinsats. Man kanske därför inte alltid skall tala om en strukturreformering utan om en strukturreformering. Det har ju inte med det rationella att göra, när även effektiva företag tvingas försvinna på grund av abnorma förhållanden på kreditmarknaden.

Det är under dessa förhållanden inte så underligt att framför allt de mindre företagarna hoppas på bättre regler för återlån ur fonderna. Redan när tilläggspensioneringen genomfördes fastslogs principen om att en betydande del av fondmedlen i form av återlån skulle gå tillbaka till dem som hade erlagt avgifterna. Det förutskickades också i propositionen att ett inlemmande av företagarna i pensioneringssystemet kunde föranleda modifieringar i kommittéförslaget. Detta tog man på företagarkåll som ett löfte, och det är detta löfte man hoppas skall infrias snart.

Det är också orsaken till att företagarna så ofta vädjar till dem av sina kolleger som har säte i riksdagen att bevaka just dessa frågor. De anser att de gångna sex årens erfarenheter tydligt visar att de nuvarande reglerna inte är ändamålsenliga. Begreppet återlånerätt är en chimär för den helt övervägande gruppen småföretagare. Detta visas bl. a. av det förhållandet att endast en obetydlig del återlånas ur den tredje fonden, alltså den för företag med mindre än 20 anställda.

Herr talman! Det finns några formuleringar i bankoutskottets utlåtande som jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på. Bankoutskottet instämmer i ett tidigare uttalande av andra lagutskottet om att återlånereglerna icke kan anses vara helt ändamålsenliga. Och detta till trots avstyrker man en mo-

Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

tion i vilken det endast begärs en utredning om förbättrade möjligheter för de mindre företagen. Nog förefaller det mera konsekvent om man tillstyrker en utredning av en sak som man själv betraktar som icke ändamålsenlig. Det talas ibland en smula spydigt om »politisk logik» och jag har en känsla av att utskottets utlåtande i denna fråga kan riskera att få den etiketten.

Utskottet säger vidare att mera liberala villkor för återlån inte i och för sig är ägnade att öka den andel av allmänna pensionsfondens medel som tillföres näringslivet. Genom placeringar i obligationer, förlagsbevis och vissa lån, som förmedlas av hypoteksaktiebolag, bidrar pensionsfonderna på andra vägar till näringslivets kapitalförsörjning. Detta är givetvis riktigt under den speciella förutsättningen att man med begreppet »näringslivet» endast menar de stora anonyma företagen, d. v. s. de företag som har större möjligheter än andra att använda obligationsvägen och förlagsbevis för att underlätta sin situation. Men det är faktiskt inte för de stora anonyma företagen som motionärerna önskar en utredning utan just för de många enskilda, privatägda företagen, för vilka vägen över obligationslån och förlagsbevis är stängd.

I själva verket är det väl så — i rak motsats till vad bankoutskottet har sagt — att just dessa stora företag kan dra den största nyttan av det nuvarande systemet. De kan faktiskt dra nytta av det på två håll — dels spelar återlänemöjligheterna större roll för dem eftersom de betalt in större belopp i pensionsavgifter än de små företagen och dels har de möjligheter att utnyttja de obligationslån i vilka AP-fondernas pengar delvis placeras. När bankoutskottet säger att kapitalintensiva företag och företag stadda i snabb expansion inte torde kunna dra lika stor nytta som övriga företag av möjligheterna till återlån så är detta påstående

inte överensstämmande med verkligheten.

Utskottet har, som jag tidigare nämnde, främst tagit sikte på de stora, anonyma företagen. Denna inställning rimmar tyvärr ganska väl med de tankegångar som finnes inom vissa politiska kretsar, nämligen att man skall slå ut de små företagen. Det är inte för de stora företagen som vi talar. Vi motionärer har i denna fråga velat rikta uppmärksamheten på den stora grupp av de mindre företag som betyder så mycket för samhällets utveckling.

Det går inte att dröja med den nödvändiga reformen av återlänemöjligheterna hur länge som helst. Det har sagts att tillräckliga erfarenheter inte vunnits för att möjliggöra en utredning av ett förbättrat återlåningsförfarande. Hur många år behövs det för att få tillräckliga erfarenheter? Sex år är tydligen inte tillräckligt. Skall det kanske vara sextio? Det är uppenbart att de mindre företagen känner oro över att löftet från propositionen aldrig har infriats.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord för yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

I detta anförande instämde herrar *Fridolfsson* i Stockholm, *Nordgren* och *Lothigius* (samtliga h).

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Flera av talarna har varit inne på behovet av att ändra återläne-reglerna för att gynna de mindre företagen. Bakom deras argumentering ligger en missuppfattning. Det är inte någon återlånerätt som företagaren har gentemot ATP. Återlånerätten ligger hos affärsbankerna gentemot ATP. Den lilla eller den stora företagaren kan låna pengar i bank på sedvanligt sätt. Banken kan sedan i sin tur låna pengar från ATP under åberopande av insatta pensionsmedel från företagare. För banken är det emellertid icke lika intressant att återlåna små summor som sto-

Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

ra — det är där systemets kärna ligger. Bankerna kommer aldrig att återlåna små summor. Det är inget intresse för dem att få tillbaka dessa från ATP. Det är för de stora företagen man kommer med återlånekrav på ATP.

Återlånemöjligheterna betyder alltså inte en förbättring för likviditeten i företagen, utan bara en förbättring av likviditeten i bankväsendet. Om någon menar att vi på detta sätt skulle tillföra mera pengar till bankväsendet och den saken icke skulle behöva regleras genom de andra medel som riksbanken har till sitt förfogande, skulle det innebära att han tror att vi skall driva en annan och mera likvid affärsbankspolitik därest det lättare gick att återlåna från ATP till affärsbankerna.

Det blir heller inte mera pengar, vare sig till de små eller de stora företagen, om återlånandelen från ATP till affärsbankerna skulle öka. Det betyder bara att ATP har mindre pengar över för att låna ut direkt till industrien. Det rör sig om ungefär fem procent återlånepengar av ATP:s medel, medan ungefär 30 procent utgör hela ATP:s utlåning till industrien. Det blir icke mera pengar av dessa 30 procent, om de fördelas på annat sätt mellan återlån och direkta lån.

När det gäller stöd från ATP till småföretag måste det noteras — och det borde ha gjorts av tidigare talare som var intresserade av denna fråga — att det är just ATP och i flera fall enbart ATP som tillhandahållit de medel som finns i särskilda kreditinstitutioner, vilka är helt inriktade på att förse det mindre och medelstora näringslivet med lån. Det är en fond som byggts upp för att möjliggöra för det mindre näringslivet, som icke har lika lätt att åstadkomma obligationslån som de stora företagen, att få tillgång till dessa medel.

Jag måste beklaga, herr talman, att så mycket av argumenteringen från föregående talares sida när det gäller

återlånen och det mindre näringslivet bygger på väsentliga, direkta missuppfattningar om den mekanism som finns på detta område.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag utan att i denna omgång gå in mera på detaljerna. Vi har vid åtskilliga tidigare tillfällen diskuterat denna fråga, och det finns anledning återkomma till den vid en annan och kanske mer lämplig tidpunkt.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Herr Hagnells resonemang är ganska svårförståeligt. Här har vi argumenterat för en återlånerätt. På vilket sätt återlåningen skall ske har vi inte talat om, men det naturliga är väl att den äger rum genom bankernas förmedling. Herr Hagnell säger att det inte finns samma möjligheter för de små företagen som för de stora att få låna. Nej, det är just mot detta vi argumenterar. Möjligheterna för de små företagen att få låna är för små enligt det nu gällande systemet, och därför vill vi införa en rätt till ackumulering under fem år.

Herr Hagnell framhåller att det inte blir mera pengar på detta sätt. Det är naturligtvis riktigt. Det är ATP-fondernas pengar det gäller, antingen de går direkt till företagen eller via en bank.

Såsom jag betonade i mitt första anförande är detta en angelägenhet av yttersta vikt, som berör 100 000 företagare med cirka 500 000 anställda. Dessa företagare bör få möjlighet att inte bara bedriva sin verksamhet i status quo utan också att utöka densamma; i dagens läge är detta helt enkelt nödvändigt. Herr Hagnells argumentering stärker mig också ytterligare i min uppfattning att det är ett synnerligen viktigt område som vi här är inne på. Jag kan inte förstå att herr Hagnell med sin inställning till den privata industrien och dess möjligheter vill motsätta sig en sådan utredning. Det skulle vara

Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

mycket värdefullt om den kunde genomföras.

Jag ber än en gång att få yrka bifall till reservationen.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag vet inte om det beror på den sena timmen att herr Berglund inte vill förstå sammanhanget.

Det blir inte mera pengar till näringslivet genom att man ökar återlänemöjligheterna, säger han själv. Men han menar att det skall bli mera pengar till de mindre företagen om vi ökar återlänemöjligheterna med en ackumulerad metod. Skulle då inte den ackumulerade metoden gälla även de stora företagen, där de stora pengarna finns? Det blir alltså inte, med den metod som herr Berglund rekommenderar, någon relativ förbättring för de små företagen i förhållande till de stora.

Herr Berglund påpekade i sitt första anförande att vi saknar statistik på detta område. Nu säger han att de små företagen har mindre möjligheter att låna än de stora. Detta är enbart ett påstående, som vid flera tillfällen årligen har framförts i olika former även vid sidan av ATP-debatten. Det finns inga uppgifter som visar att det förhåller sig så. Det är självklart att det blir mindre pengar till de små företagen, men behovet av stora pengar finns ju hos de stora företagen. Man kan inte jämföra investeringarna i kronor räknat för ett järnverk och en cykelreparationsverkstad och säga att det stora företaget får mera pengar än det lilla.

Det är inte, såsom jag framhöll, fråga om återlån från ATP till företagarna, utan om återlån från ATP till bankväsendet. Och om återlånen skulle leda till att bankväsendet får mera pengar än vad det bör ha enligt de beräkningar som riksbanken och finansdepartementet har gjort för att bekämpa inflations-tendenser m. m., kommer riksbanken att höja likviditetskvoterna eller vidtaga någon annan åtgärd som gör att

bankväsendet får vidkännas en motsvarande minskning av volymen för krediter som de eljest skulle kunna lämna.

Det blir alltså inte heller någon nettoeffekt i kredithänseende genom det förslag som herr Berglund argumenterar för. Alltså ingen relativ förbättring för de små företagen och ingen nettoförbättring!

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Vi talar nog förbi varandra, herr Hagnell. Här är det inte fråga om de små företagen i jämförelse med de stora, utan om den tredje ATP-fonden. Herr Hagnell är alltså inne på fel väg. Om återlånen kanaliseras genom banker eller ej har ingen betydelse i sammanhanget. Huvudsaken är att småföretagen får de pengar de behöver.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Det gäller inte enbart den tredje ATP-fonden, utan samtliga fonder, och i den andra fonden finns de stora företagen. Jag har inte någonstans i motionen kunnat finna att förslaget endast skulle avse den tredje fonden. Det finns inte heller någon särskild lagstiftning för den. Lagstiftningen gäller hela ATP-fonden och inte varje fond för sig.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! När man lyssnar på herr Hagnell kan man inte underlåta att dra den slutsatsen, att han onekligen bevisar för mycket ur sin egen synpunkt sett. Vad herr Hagnell säger är att ifall man gör om regler och bestämmelser, så har det ingen verkan alls. Men det måste betyda, att även de nuvarande reglerna om återlån och bankernas möjligheter inte heller har någon verkan i den riktning som ifrågasättes i reservationen. Det faller väl på sin egen orimlighet, att det inte skulle spela någon roll alls vad man gör därför att man bara har ett visst totalbelopp och fördelningsfrågan inte är av något intresse.

Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

Herr talman! Utan att ingå på några detaljer kan väl slås fast, att det finns möjligheter att genom reformer på detta område påverka kreditströmmarna på ett eller annat sätt som man ur någon synpunkt anser vara att föredra framför de kreditströmmar, som kommer till stånd om man inte gör dessa förändringar.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Visst finns det möjligheter att påverka kreditströmmarna — det har jag aldrig förnekat. Men värdet med ATP ligger i att den totala kapitalmarknaden växer och har vuxit på ett anmärkningsvärt sätt under den tid som ATP har funnits.

Vad sedan gäller de motioner som behandlas i bankoutskottets förevarande utlåtande tycker jag att vi skall diskutera dem och inte frågan om man kan dirigera en kapitalmarknads kreditströmmar, som tydligen herr Ohlin har börjat intressera sig för. I stället för den nuvarande vill han ha en annan dirigering av kapitalströmmarna. Jag trodde han var liberal och ville att det skulle gå helt på Guds försyn.

Vad jag sagt faller icke på sin egen orimlighet. Det har ingenting med orimlighet att göra, om jag påpekar att det är fråga om en fördelning av ett givet ATP-belopp till kreditväsendet med dels direkta lån till näringslivet från ATP och dels indirekta lån över bankerna. Totalsumman är låst av kapitalmängden; det går icke att öka den.

Den relativa fördelningen skulle vara att herr Ohlin med herr Berglunds stöd vill minska de stora företagens lån och öka de små företagens lån. Detta är en sak som man till stor del får göra upp med bankerna, eftersom det är bankerna som lånar ut pengarna. Bankerna kan sedan när det gäller återlånen gå tillbaka till ATP och fordra att få betalning till sina kassor. Då måste ATP, eftersom den totala mängden av kapital är låst, begränsa den direkta utlåning-

en. Om de små företagen på detta sätt skulle få en anmärkningsvärt större andel av kapitalet än för närvarande, måste det alltså ske genom en sådan omdirigering som herr Ohlin önskade, nämligen att man skulle minska de stora företagens lånemöjligheter till förmån för de små företagen.

Vi har emellertid också problem med de stora företagen här i landet. Där är många människor sysselsatta, och kapitalproblemen i dessa företag är också mycket stora. Herr Ohlin vill nu öka svårigheterna genom att minska företagens kapitalförsörjning. Detta är inte något som ATP kan direkt påverka, utan som måste ske via bankväsendet. Affärsbankerna har emellertid gång på gång vid uppvakningar när dessa frågor diskuterats visat att de icke har försett det mindre näringslivet med kapital på annat sätt än de större företagen. Alltså är bankerna tydligen inte inriktade på en omdirigering av kapitalet från de stora företagen till de mindre företagen.

Det går alltså inte att åstadkomma en sådan omdirigering med ATP:s hjälp, ty då skulle man genom ATP forcera fram en annan kreditpolitik från bankernas sida och det tror jag inte bankerna är beredda på.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Får jag bara konstatera två saker. Det är nästan rörande att finna, vilket förtroende herr Hagnell har för att krediterna fördelas för olika ändamål på bästa möjliga sätt, så att det inte finns utrymme för någon önskan från riksdagen om att t. ex. kreditförsörjningen för de mindre företagen skall påverkas gynnsamt.

Herr Hagnell lät vidare undslippa sig ett yttrande som, om jag inte hörde fel, gick ut på att det genom ATP-fonderna har skett en ökning av den totala kapitaltillgången i Sverige. Om herr Hagnell verkligen sade detta vill jag konstatera, att det inte finns något statistiskt

Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

material och över huvud taget inte någonting som bevisar, att det totala sparandet i Sverige har ökat genom ATP-systemet. Det har förts många diskussioner om denna sak, men jag tror att de som gör skäl för namnet experter varit tämligen eniga om att man inte kan påstå någonting sådant.

Herr Hagnell, som gentemot andra talare anfört, att man inte har statistik, bör på denna allt avgörande punkt åtminstone erkänna att det inte finns någon grund att påstå, att det totala sparandet ökat genom ATP-systemet.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Den totala långsiktiga kapitalmarknaden har ökat mycket väsentligt, och det är denna vi diskuterar, när vi här talar om industrilån, och inte det enskilda sparandet och dess former. Det föreligger siffermaterial som visar att det förekommit en stark ökning av den långsiktiga kapitalmarknaden, och det är ju fråga om den, när det gäller dessa tjugoåriga lån som herr Berglund vill att näringslivet skall få.

Herr Ohlin säger vidare att jag har ett utpräglat förtroende för hur krediterna fördelas inom näringslivet, och att jag inte kan tänka mig någon annan kreditfördelning än den nuvarande. Det är inte detta saken gäller, utan de motioner som har remitterats till bankoutskottet, och som syftar till att genom ändring av återlåneregeln för ATP åstadkomma en annan kapitalförsörjning på olika områden inom näringslivet.

Gentemot dessa motioner om återlåneregels ändring har jag framhållit, att den totala kreditvolymen blir oförändrad. Återlåningen gäller relationerna mellan ATP och affärsbankerna. Den sker icke, som man säger, till företagen. Det är helt andra problem som herr Ohlin nu tar upp och dem får vi diskutera när motioner föreligger som han kan åberopa beträffande den totala kreditförsörjningen till skilda företag inom

näringslivet, oberoende av återlåneregler för ATP.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Beträffande återlånerätten som här är det väsentligaste kan inte bankerna göra något, eftersom de endast är förmedlare enligt de återlåneregler som finns. Vi vill emellertid ändra på dessa, så att de små företagen får möjlighet att ackumulera återlånerätten och det därigenom kan bli något bevänt med deras kapitalförsörjning.

Jag vill vidare göra herr Hagnell uppmärksam på att den tredje fonden gäller arbetsgivaravgifter för anställda i enskilda mindre företag och egenavgifter från företagen. Det är återlånerätt till denna fond det här rör sig om, och man bör alltså inte göra en sammanblandning med de större företagen, för vilka den andra ATP-fonden är avsedd.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Det finns ingen speciell återlånerätt för den tredje ATP-fonden som skiljer denna fond från den andra fonden. Jag har inte heller av motionerna kunnat finna att man vill ha en särskild återlånerätt som inte gäller för de stora företagen. Eller skall den ackumulerade återlånerätten bara avse företag vilkas kapitalinbetalningar ligger under en viss storlek?

Något sådant har ni i varje fall inte motionerat om, och därför saknas anledning att här ta upp saken, eftersom samma lagstiftning gäller för samtliga fonder.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Den sena timmen gör att kammaren nog ursäktar, om jag inte ingår på någon mer detaljerad debatt med herr Hagnell. Jag vill bara säga att nu sist förbisåg herr Hagnell helt och hållet att behovet av ackumulering av belopp som man vill återlåna är mycket mera framträdande när det bara

Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

är fråga om småsummor varje år. När det däremot gäller stora företag och stora belopp varje år föreligger inte samma behov av ackumulering.

Herr Hagnell gjorde en reträtt alldeles nyss — vilket jag välkomnar — när han inte längre ville vidhålla påståendet att ATP-systemet hade ökat det totala sparandet i landet. Jag talar här om det långsiktiga sparandet, sade han, och där har det blivit en förbättring. Men herr Hagnell som är nationalekonom vet mycket väl att det genom bankväsendet och kreditinstituten är möjligt att göra transformationer av långsiktigt och kortsiktigt kapital, så att man kan byta det ena mot det andra.

Det väsentliga ur de synpunkter, som herr Hagnell först anlade, var det totala sparandet. Men sedan är det ett särskilt problem att föra över den ena kreditströmmen i den andra. Det går inte att upprätthålla en skarp gräns mellan långsiktigt och kortsiktigt sparande.

Visst har tendensen på kapitalmarknaden varit stigande. Vi har haft en stigande produktion i näringslivet och en stigande utveckling även på kapitalmarknaden. Men att påstå att denna stegring har varit snabbare än den eljest skulle ha blivit är omöjligt. Vilka argument herr Hagnell än kan ha — och jag vill inte bestrida att åtskilliga av hans synpunkter är intressanta, även om han blandar de intressanta med andra på ett litet överraskande sätt — får han därför lov att utgå från att man inte vet någonting om ökningen av det totala sparandet. Men det är möjligt att påverka kreditströmmarna i överensstämmelse med de tankegångar som finns uttryckta i motionerna och i reservationerna.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Hilding m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Berglund begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 99 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2) av herrar Ottosson och Regnéll; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Hilding m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Berglund begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 98 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckta motioner om rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 210 av herr *Ottosson m. fl.* och II: 270 av herr *Magnusson* i Borås m. fl. hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts företaga utredning och framlägga förslag, att arbetsgivare medgäves rätt att — utöver de årliga avgifterna för tilläggspensioneringen — skattefritt av-sätta medel till egen pensionsfond i syfte att göra pensionsutfästelserna fullt säkra.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 210 av herr *Ottosson*

m. fl. och II: 270 av herr *Magnusson* i Borås m. fl. om rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Gösta Jacobsson*, *Enarsson* och *Magnusson* i Borås, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 210 av herr *Ottosson* m. fl. och II: 270 av herr *Magnusson* i Borås m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t med beaktande av vad i motionerna anförts företage utredning och framlade förslag, att arbetsgivare medgäves rätt att — utöver de årliga avgifterna för tilläggspensioneringen — skattefritt av-sätta medel till egen pensionsfond i syfte att göra pensionsutfästelserna fullt säkra;

2) av herrar *Elofsson*, *Lundström*, *Erik Filip Petersson*, *Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo*, *Eriksson* i Bäckmora och *Larsson* i Umeå, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Avsättningarna till pensionsfonderna har utgjort ett värdefullt tillskott för näringslivets självfinansiering. När ATP-systemet infördes bortogs i stort sett möjligheten att göra sådana avsättningar. Det är ur näringslivets effektivitetssynpunkt ytterligt angeläget att vi får behålla någon del av dessa avsättningsmöjligheter. Det är också ett intresse för pensionärernas säkerhet att så kommer att ske.

Det finns emellertid redan nu sådana möjligheter i någon utsträckning genom det s. k. PRI-systemet. Man har också inom näringslivet lyckats åstadkomma ett system som skapar säkerhet och garanti för pensionernas utbetalande i framtiden.

Rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond

Jag tycker att den senaste debatten, som vi här lyssnat till, visat att det är fråga om ett dirigerande av kapitaltillgångarna som icke kan vara tillfredsställande, om man vill se till att de tillgångar som finns här i landet på bästa sätt utnyttjas. Det är av denna anledning som vi i föreliggande motion och reservation har menat att det är av utomordentligt stor betydelse för den fortsatta framstegstakten i vårt land att man alltså bibehåller möjligheten till att i större utsträckning inom näringslivet få disponera pensionsmedlen för att därmed också skapa säkra pensioner och att en utredning om den saken bör komma till stånd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Den motion som ligger till grund för föreliggande betänkande från bevillningsutskottet är en direkt följdmotion till den motion som behandlades vid föregående punkt på föredragningslistan. Kammaren har därför redan haft tillfälle att ge sin mening i sakfrågorna till känna under det förra ärendets behandling.

Det finns dock här en ny sak, nämligen ett yrkande om rätt för huvuddelägare att göra avsättningar till pensionsstiftelse. Jag skulle för min del gärna ha velat rösta för ett sådant yrkande, men då yrkandet i reservationen fått en utformning som går långt vidare, kommer jag att avstå vid en votering på denna punkt.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! De motioner som behandlas i förevarande betänkande syftar till att arbetsgivare skall få rätt att göra skattefri avsättning till egen pensionsfond. Motionärerna menar att företagssparandet härigenom skulle främjas. Detta låter sig sägas, men jag är inte helt övertygad om att man på detta vis när

den samhällsekonomiskt sett bästa investeringen.

Företagen har ju redan möjligheter att — en sak som vi tidigare diskuterat här i kammaren — återlåna ur fonderna. Vidare finns möjligheter att göra avsättning till investeringsfonder och insättning på skogskonto. Det finns också liberala avskrivningsregler, som möjliggör fondering och självfinansiering.

Jag nämner allt detta helt kortfattat. Men låt mig också erinra om att pensionsstiftelseutredningen, som avgav sitt betänkande förra året, har redovisat bedömanden av de civilrättsliga och skatterättsliga frågor som har samband med privata personer. Enligt utredningens förslag skulle styrelsen för en pensionsstiftelse kunna medge återlån av medel till arbetsgivarna. Naturligtvis måste kraven på trygghet och erhållande av skälig avkastning då beaktas. Utredningen föreslog också viss uppmjukning av reglerna om fåmansbolagens möjligheter till pensionsavsättning. Med hänsyn till att dessa frågor är föremål för Kungl. Maj:ts prövning har utskottet inte funnit anledning att tillstyrka motionärernas utredningsyrkande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! När herr Brandt säger att det finns möjlighet till återlån, så rimmar detta inte alls med det resonemang som herr Hagnell nyss förde och där han försökte bevisa, att företagarna inte har någon som helst återlänerätt.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Verkställd granskning av riksdagens lönedelegations verksamhet under år 1965

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 118 ja och 34 nej, varjämte 54 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av motioner om medverkan av riksbanken vid nationalbudgetens uppgörande,

nr 17, i anledning av motioner om malmletning inom Ljusdalsregionen,

nr 18, i anledning av motioner om en matrikel över riksdagens ledamöter, och

nr 19, i anledning av motion om rengöring av riksdagshusets fasader och gavlar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial nr 20, angående verkställd granskning av dele-

gerades för riksdagens verk verksamhet under år 1965.

§ 12

Verkställd granskning av riksdagens lönedelegations verksamhet under år 1965

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 21, angående verkställd granskning av riksdagens lönedelegations verksamhet under år 1965.

Därvid anförde:

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag ber kammarens ledamöter om ursäkt för att jag vid denna sena timme tar till orda, men det är ett uttalande i bankoutskottets utlåtande som lindrigt sagt har förvänat mig.

Beträffande riksdagens lönedelegations handläggning av de s. k. chefslönerna säger utskottet: »Med hänsyn till den oklarhet som i detta läge kunnat råda om vad som vore att anse som överenskommelse i förhandlingsfråga finner utskottet icke anledning till erinran mot att lönedlegationen godkänt innehållet i förenämnda departementspromemoria.»

Denna departementspromemoria innehöll förslag rörande vissa chefstjänster, för vilka det förordades en lönereglering. Det är riktigt att någon direkt förhandlingsöverenskommelse om dessa chefslöner icke förelåg, men handläggningen av frågan hade ett oskiljaktigt samband med förhandlingsresultatet. Under de tio år jag skötte civildepartementet brukade jag regelmässigt redovisa vad regeringen ämnade föreslå riksdagen då det gällde justering av chefstjänstemännens löner. Jag vågar påstå att denna redovisning har haft en väsentlig betydelse för de förhandlingsöverenskommelser som har träffats.

Då riksdagen behandlade förhandlingsrättslagen blev det inte klart utsagt, huruvida lönedlegationen skulle ha hand om detta spörsmål eller ej, och

Verkställd granskning av riksdagens löne delegationens verksamhet under år 1965

fördens skull förelade jag år 1965 riksdagen en proposition, nr 108, i vilken jag tog upp problematiken och förut-satte att Kungl. Maj:t komme att under-ställa riksdagens löne delegation vissa frågor som på angivet sätt har anknytning till en förhandlingsöverenskom-melse — alltså chefslönefrågor o. s. v.

På det viset gick det till föregående år. Det skulle bli rätt underligt, om man nu i fortsättningen skulle bryta ut chefs-lönefrågorna vid handläggningen av lönefrågor inom löne delegationen. Avsikten med reformen var ändock att alla lönefrågor skulle handläggas av löne-delegationen, och man rör sig faktiskt, herr talman, med subtiliteter, om man drar en gräns mellan de cheftjänster som upptas i särskild promemoria och det egentliga förhandlingsresultatet, alldenstund det som upptas i denna speciella promemoria har en väsentlig betydelse för den förhandlingsöverens-kommelse som i övrigt träffas med hu-vudorganisationerna.

Det är mot denna bakgrund som jag utan att göra något särskilt yrkande har velat reagera mot bankoutskottets be-gränsning av löne delegationens rätt att handlägga lönefrågor.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Herr Lindholm menar att det är subtiliteter som i utskottets betänkande diskuteras. Det kan så vara, men jag vill redovisa att dessa subtili-teter har noga prövats av bankoutskot-tet; det är ingen oöverlagd skrivning som här presenterats. Vi har också inom utskottet haft klart för oss att det har gällt att balansera noga mellan de krav som en praktisk handläggning av ären-den kan medföra och de krav som stäl-les på att man skall följa gällande regler.

Löne delegationen inrättades en gång i världen för att riksdagen skulle få större reellt inflytande på lönesättning-en. Tidigare hade riksdagen egentligen bara att säga ja eller nej — i praktiken enbart att säga ja — till förhandlings-

resultat som förelades den. Genom att på ett tidigare stadium kunna vara med-agerande genom löne delegationen får riksdagen ett större faktiskt inflytande på utformningen av löneavtalen. Detta innebär icke att riksdagen är beredd att över hela fältet avsäga sig möjlig-heten att in pleno och efter förberedelse i statsutskottet ta ställning till lönefrågor. Sådant ställningstagande är fort-farande aktuellt för cheftjänstlönerna.

Man ifrågasätter nu från civildeparte-mentet att det område där löne delegatio-nen skall vara verksam skulle utsträc-kas till att avse också — som herr Lindholm sade — frågor i samband med förhandlingsresultatet. Den tanken har man en gång tidigare varit inne på, nämligen när författningsutredning-en på sin tid talade om att delegatio-nen skulle handlägga även »förslag som har omedelbart samband med förhand-lingsöverenskommelser».

Den formuleringen återkom icke i propositionen. Jag vet inte om det är indiskret att säga att den lär ha funnits med på ett tidigare stadium men små-ningom försvunnit. I och med att den icke fanns med i propositionen kan man inte heller räkna med den såsom något som har godkänts av riksdagen, utan vi har att hålla oss till vad som står i grundlagen. Någon annan tolkning av grundlagsföreskriften kan bankoutskot-tet icke inlåta sig på. Det skulle vara konstitutionsutskottets sak att göra en bedömning.

På grundval av detta resonemang vill jag framhålla, att bankoutskottets utlå-tande är väl genomtänkt. Det innebär icke någon anmärkning för vad som varit, eftersom vi uttalat att det rätts-läge som rätt under det gångna året har krävt ett agerande av särskilt slag. Däremot säger utskottet att det för fram-tiden räknar med att vad löne delegatio-nen på riksdagens vägnar godkänner kommer att begränsas till frågor som verkligen blivit föremål för förhand-lingsöverenskommelser.

Verkställd granskning av riksdagens lönelegations verksamhet under år 1965

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag skall i detta ärende inte ta upp någon lång debatt här i natt. Jag vill bara erinra bankoutskottets talesman om ett enkelt faktum, nämligen att vid 1965 års riksdag såväl första som andra kammaren enhälligt beslöt tillstyrka den proposition, som jag lade och i vilken förordades att just den ordning, som tillämpades och som nu i viss utsträckning kritiseras av bankoutskottet, skulle bli gällande. Lönelegationen har alltså inte bara haft papperen från civildepartementet utan den har också stöd i ett enhälligt riksdagsbeslut.

Eftersom dessa frågor har ett så nära samband med varandra, är det ändå rätt underligt om man skulle bryta isär dem. När lönelegationen gör sina bedömningar av ett förhandlingsresultat, har den också behov av att känna till vad som sker i fråga om de högre tjänsterna. Det är det som låg i botten när man utarbetade dessa formuleringar i proposition nr 108 till 1965 års riksdag.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Anledningen till den enighet som herr Lindholm nämner torde ha varit att man i propositionen inskränkte sig till att ge lönelegationen befogenhet i frågor där man hade en förhandlingsöverenskommelse i botten. Hade man velat gå längre och föreslå att den nya ordningen skulle omfatta också chefstjänstelöner, som inte reglerats genom förhandlingsöverenskommelse, är det inte alls säkert att denna enighet hade kunnat åstadkommas.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Regnéll antydde att propositionen inte hade innehållit en tillräckligt klar redovisning. Jag skall därför be att få läsa upp det stycke, i vilket just detta problem behandlas:

»F. n. förekommer det vid de för-

handlingar angående löner m. m. som förs mellan företrädare för civildepartementet och personalorganisationerna att jag för organisationerna redovisar vissa lönefrågor som ej direkt omfattas av förhandlingarna men som för personalorganisationerna har betydelse för en samlad bedömning av de frågor varom förhandling sker. I den proposition vari förhandlingsöverenskommelsen underställs riksdagen brukar sådana speciella lönefrågor behandlas under särskilt avsnitt. Även i fortsättningen torde en sådan samtidig behandling av frågor av olika karaktär bli aktuell. Jag förutsätter att Kungl. Maj:t kommer att underställa riksdagens lönelegation vissa frågor som på angivet sätt har anknytning till en förhandlingsöverenskommelse.»

Detta uttalande godkändes av en enhällig riksdag, alltså även av herr Regnéll.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Också denna formulering har vi noga prövat i utskottet. När vi nu fått den uppläst, vill jag påpeka att den ger full tackning för vårt ställningstagande. Det talas om frågor som ej direkt omfattas av överenskommelser. Man gör med andra ord en uppdelning i frågor som direkt omfattas av överenskommelser och frågor som ej direkt omfattas av överenskommelser. Att även de sistnämnda kommer med i bilden är inte förvånande. För att kunna bedöma den rimliga lönesättningen över hela fältet, bör man på ett tidigt stadium ha en uppfattning om vart man siktar med chefstjänstelöner. Det tror jag är en teknik som tillämpas i alla avtalsförhandlingar, och naturligtvis bör den kunna tillämpas även här. Men för att man lägger upp det tekniskt på det sättet, är det inte nödvändigt att därav dra slutsatsen, att man i ett och samma penndrag skulle bestämma även chefstjänstelöner.

Jag föreställer mig att vi i bankout-

Verkställd granskning av riksdagens lönedelegations verksamhet under år 1965 skottet bedömt läget riktigt, om vi menar att kamrarna icke är beredda att avstå från den möjlighet till friare prövning som ligger i en särskild ordning för chefstjänstelönernas fastställande.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! När chefstjänstelönerna har en direkt anknytning till förhandlingsuppställningen bör de väl också bedömas och behandlas i samband med densamma. Jag är icke övertygad om att herr Regnell har så särskilt stor majoritet bakom sig i riksdagen, som anser det vara lämpligt att riksdagen på grundval av särskild proposition behandlar en del av lönefrågorna under det att övriga frågor handläggs av lönedlegationen, fastän frågorna har ett oskiljaktigt samband med varandra.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! På socialdemokratiskt håll inom bankoutskottet har vi varit på det klara med att det finns vissa formella oklarheter när det gäller frågan om uppdelningen. Det är därför vi har gått med på denna skrivning. Men det finns, så långt jag har kunnat uppfatta det, inom vår grupp i bankoutskottet ingen önskan att föra lönefrågan tillbaka till en debatt i riksdagen in pleno. Jag tror inte riksdagen är ägnad att annat än rent principiellt diskutera dessa frågor. Det är ju därför vi har utarbetat systemet med lönedellegation och förhandlingar, och förhandlingsresultatet skall gälla.

I den mån det finns formella oklarheter beroende på tidigare skrivningar, så hoppas jag att de kan undanröjas i framtiden; det är inte någon ny praxis vi från vårt håll har varit ute efter.

Efter härmed slutad överläggning lades utlåtandet till handlingarna.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan

upptagna ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 13

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till internationell biståndsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner,

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till finansiellt utvecklingsbistånd jämte i ämnet väckta motioner,

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till allmänna kultur- och bildningsändamål jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar och omkostnader för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för budgetåret 1966/67;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner om restitution av skatt på bensin för motorsågar,

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter jämte i ämnet väckta motioner,

nr 28, i anledning av väckta motioner om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.,

nr 29, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa driftslån inom jordbruket,

nr 30, i anledning av väckta motioner om viss ändring av 22 § kommunal-skattelagen, och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tillägsavtal med ändring och komplettering av avtalet den 20 december 1956

mellan Sverige och Italien för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valuta-reglering jämte motioner i ämnet, och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte motioner i ämnet;

jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för 1962 års internationella veteavtal; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckta motioner angående ungdomens bostadsfråga,

nr 25, i anledning av väckta motioner om rådgivning i televisionen angående vården av utvecklingsstörda, och

nr 26, i anledning av väckta motioner om forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle.

§ 14

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till civilförsvaret m. m.; och

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till markförvärv för övningsfält m. m. för budgetåret 1966/67 m. m.

§ 15

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 84, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 32 § och 39 § 2 mom. lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse,

nr 85, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.,

nr 90, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 och 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.,

nr 91, angående viss ändring i statens pensionslöneförordning, m. m.,

nr 95, angående vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden,

nr 98, med förslag till virkesmätningsslag,

nr 100, med förslag till lag om föreläggande av ordningsbot m. m.,

nr 101, angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark i Trollhättan,

nr 102, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 62 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse,

nr 103, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

nr 106, med förslag rörande de värnpliktigas utbildning m. m.,

nr 107, med förslag till lag om vapenfri tjänst m. m.,

nr 111, angående förordning om rätt för resande m. fl. att införa varor tull- och skattefritt, m. m.,

nr 112, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt,

nr 113, med förslag om förbättrad sjukpenningförsäkring,

nr 114, med förslag till lag om kontinentalsockeln m. m.,

nr 115, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 68 § uppborðsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272) m. m.,

nr 116, angående viss utbildning av läkare med utländsk medicinsk examen m. m.,

nr 117, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 34 §§ lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

nr 118, med anhållan om yttrande över förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612), samt

nr 119, med förslag till lag om Sveriges sjöterritorium.

Dessa propositioner bordlades.

§ 16

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 39, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, motionerna:

nr 845, av herrar *Björkman* och *Löfgren*,

nr 846, av fru *Nettelbrandt m.fl.*, och
nr 847, av herr *Ståhl*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående tillskott till Norrbottens järnverk aktiebolag, motionerna:

nr 848, av herr *Larsson* i Hedenäset,
nr 849, av herr *Magnusson* i Borås
m. fl.,

nr 850, av herrar *Petersson* och *Nilsson* i Agnäs, och
nr 851, av herr *Ståhl*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare m. m., motionerna:

nr 852, av herr *Källstad m. fl.*,
nr 853, av herr *Nordstrandh m. fl.*,

och
nr 854, av herr *Wennerfors m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 53, med förslag till lag om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, m. m., motionerna:

nr 855, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Larsson* i Borås,
nr 856, av fru *Kristensson* och herr *Hedin*,

nr 857, av fröken *Wetterström m. fl.*,
och

nr 858, av herr *Wiklund* och fröken *Elmén*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 60, med förslag till lag om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, m. m., motionerna:

nr 859, av fru *Gärde Widemar* och herr *Wiklund*, och

nr 860, av fru *Gärde Widemar* och herr *Wiklund*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 62, angående inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m., motionen nr 861, av fröken *Elmén m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 64, angående huvudmannskapet för mentalsjukvården m. m., motionen nr 862, av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående förstatligandet av uppbördsverken och omorganisation av de lokala skattemyndigheterna, m. m., motionerna:

nr 863, av herrar *Boo* och *Svensson* i Vä,

nr 864, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*,

nr 865, av herr *Oskarsson m. fl.*, och
nr 866, av herr *Ståhl*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 69, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, m. m., motionerna:

nr 867, av herr *Gustafsson* i Borås
m. fl., och

nr 868, av fru *Löfqvist m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 72, angående bidrag till ett institut för rationalisering av storshållan, motionen nr 869, av herr *Enskog m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående reformerad organisation av skolledningen i grundskolan m. m., motionerna:

nr 870, av herr *Källstad m. fl.*, och
nr 871, av herr *Wennerfors*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 76, angående inrättande av

ett internationellt institut för freds- och konfliktforskning i Sverige, motionen nr 872, av herr *Björkman* och fröken *Ljungberg*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 81, med förslag till förordning om tillstånd för brukande av svärvare, motionen nr 873, av herr *Nyberg m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyreshöjning m. m., m. m., motionen nr 874, av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 och 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., motionen nr 875, av herr *Regnéll m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 104, angående anslag för budgetåret 1966/67 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m., motionerna:

nr 876, av herr *Carlshamre* och fröken *Ljungberg*, och

nr 877, av herr *Mattsson m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105, angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, motionerna:

nr 878, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, och

nr 879, av herr *Turesson m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 108, angående vissa investeringsanslag under försvarets fastighetsfond för budgetåret 1966/67, motionerna:

nr 880, av herr *Björkman m. fl.*, och nr 881, av herr *Ståhl*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående organisation av

en för krigsmakten gemensam intendenturkår m. m., motionen nr 882 av herr *Björkman m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa organisations- och anslogsfrågor rörande försvaret, motionerna:

nr 883, av herr *Oskarson m. fl.*, och nr 884, av herr *Ståhl*.

Dessa motioner bordlades.

§ 17

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller härmed om befrielse från riksdagsgöromålen 18/4—26/4 1966 på grund av officiellt besök i Israel.

Stockholm den 13 april 1966

Ragnar Edenman

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 18

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Nihlfors*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående användningen av viss inkomst av allmän varuskatt,

herr *Sjöholm*, till hans excellens herr statsministern angående regeringens beslut om lags ikraftträdande, och

herr *Magnusson* i Borås, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående militära beställningar av beklädnadsmateriel.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.28 på natten.

In fidem
Sune K. Johansson